

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การประเมินผลและการวิเคราะห์บทบาทของการดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศ
ต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก

**An Appraisal and Analysis of the Role of Diplomatic Actions and the Use of
Information Operations on Security along the Eastern Border**

โดย

ดร. สมเกียรติ อริยปรัชญาและคณะ

มิถุนายน 2558

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การประเมินผลและการวิเคราะห์บทบาทของการดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้ปฏิบัติการ
สารสนเทศต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก

**An Appraisal and Analysis of the Role of Diplomatic Actions and the Use of
Information Operations on Security along the Easter Border**

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. ดร. สมเกียรติ อริยปรัชญา	สถาบันการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
หัวหน้าโครงการ
2. น.ส.อำพา แก้วกำกวง	สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นักวิจัย
3. นาย ชาคิต เทียบเขียรรัตน์	วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต
นักวิจัย
4. Mr.Robert L.Cummings	ผู้เชี่ยวชาญด้านการต่างประเทศ
5. ร.ศ. ดร.ปณิธาน วัฒนายากร	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ปรึกษาโครงการ
6. นายทวี จงกิจถาวร	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ปรึกษาโครงการ
7. น.ส. ทศตะวัน ด่วนตระกูลศิลป์	สถาบันการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยวิจัย/ผู้ประสานงาน

ชุดโครงการปฏิบัติการสารสนเทศและสงครามข่าวสารด้านความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาค
ตะวันออก

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้าน และมีพรมแดนทางบกติดต่อกันเป็นระยะยาวประมาณ 800 กิโลเมตร ความสัมพันธ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างสองประเทศมีประวัติอันยาวนาน มีทั้งช่วงเวลาที่ยากลำบากและช่วงเวลาที่ดีงเครียดหรือแม้แต่ศึกสงคราม ความมั่นคงด้านชายแดนไทยที่ติดต่อกับกัมพูชาจึงเป็นเรื่องที่ทางการไทยที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญเป็นลำดับสูง ในห้วงที่ความสัมพันธ์มีความตึงเครียด ฝ่ายรัฐบาลทั้งสองประเทศได้ใช้การปฏิบัติการสารสนเทศตามข้อมูลของแต่ละฝ่ายซึ่งในหลายๆกรณีเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกัน โดยเฉพาะข้อพิพาทปราสาทพระวิหาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ขยายผลความขัดแย้ง อันมีผลต่อความมั่นคงตามชายแดน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของทั้งสองฝ่าย ไทยและกัมพูชา ผลกระทบของการปฏิบัติการสารสนเทศต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชายแดนและการดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติการสารสนเทศของทั้งสองประเทศ พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของไทย (SWOT Analysis) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของไทยอันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับกัมพูชาในระยะยาว ขอบเขตด้านเวลาการศึกษาวิจัยอยู่ในห้วงเดือนธันวาคม 2551 ถึงเดือนสิงหาคม 2554 ซึ่งเป็นห้วงที่ประเทศไทยมีรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เหตุที่นำห้วงเวลานี้มาศึกษาเพราะเป็นห้วงที่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชามีความตึงเครียดอันเนื่องมาจากกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียงได้ปะทุขึ้นมาอีกอันเนื่องมาจากกัมพูชาได้ขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารในบัญชีมรดกโลก ทางด้านชายแดนก็เกิดการปะทะกัน โดยแต่ละฝ่ายก็อ้างว่าอีกฝ่ายหนึ่งได้รุกรานเข้าไปในพื้นที่ “ที่มีการอ้างกรรมสิทธิ์ทับซ้อน” ประชาชนที่อาศัยตามชายแดนได้รับผลกระทบในทางลบ เสียหายทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้รับผลกระทบกระเทือน การศึกษาวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีการศึกษาจากข้อมูลจาก 1) เอกสาร หนังสือ ตำรา วิชาการทั้งทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเพื่อจะได้ทราบถึงบริบทของระบอบการเมือง โครงสร้างอำนาจ ตัวละคร และสภาพความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการสารสนเทศ การดำเนินนโยบายทางการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง รวมทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง 2) แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้านการปฏิบัติการสารสนเทศเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา ผลการศึกษาสรุปได้ว่าการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาจะได้

ผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าฝ่ายไทยด้วยเหตุผลหลายประการแต่ที่สำคัญคือ มีความต่อเนื่องสูงในทางด้านรัฐบาลผู้บริหารประเทศและทีมดำเนินการเรื่องข้อพิพาทปราสาทพระวิหารเมื่อคำนึงว่า สมเด็จ สุน เชน ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมาเกือบจะตลอดเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 ขณะที่รัฐบาลไทยมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งและสังคมไทยในห้วงนั้นก็แตกแยกทางการเมืองและอุดมการณ์ ท่าทีของกัมพูชาในเรื่องข้อพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่ใกล้เคียงก็เป็นที่เข้าใจได้ง่ายเพราะกัมพูชาต้องการให้นำข้อพิพาทไปสู่การพิจารณาของศาลโลก ซึ่งเป็นวิธีแก้ไขปัญหาก็สอดคล้องกับแนวคิดประเทศตะวันตกหลายๆประเทศ ขณะที่ไทยต้องการให้เป็นการเจรจาสองฝ่าย ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอธิบายเหตุและผล เป็นเรื่องที่เข้าใจยากกว่ามาก สำหรับคนที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญ สารจากทางฝ่ายไทยมาจากหลายภาคส่วนที่มีความขัดแย้งกันทางด้านอุดมการณ์ และความคิด สารจากฝ่ายไทยขาดเอกภาพ ออกไปจากหลายจุด หลายกลุ่มการเมือง จึงกระจัดกระจาย ไม่อยู่ในทิศทางเดียวกัน การปฏิรูปหรือการปรับปรุงการดำเนินการด้านการปฏิบัติการสารสนเทศของไทยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขตกว้างขวางและมีมาตรการที่ต้องปฏิบัติจำนวนมาก การศึกษาวิจัยนี้ได้เสนอแนะยุทธศาสตร์ สี่ประการเพื่อปฏิรูปการปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทยในภาวะปกติ คือ 1) ยุทธศาสตร์เชิงรุกและสร้างภูมิคุ้มกัน 2) ยุทธศาสตร์แก้ไขและวางรากฐาน 3) ยุทธศาสตร์เชิงรับ และ 4) ยุทธศาสตร์ตั้งรับและรุกรกลับ ในภาวะปกติจะต้องมีการปฏิรูปการเสริมสร้างอำนาจละมุนเพื่อวางรากฐานความรู้สึที่ดีของประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้าน และเสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน กับประเทศเพื่อนบ้านโดยเสริมสร้างความร่วมมืออนุภูมิภาคที่มีอยู่แล้วหรือสร้างขึ้นใหม่เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กับกัมพูชาและลาวที่อาจเรียกว่า CALATHAI ตามแนวคิด Functionalism สำหรับภาวะไม่ปกติ วิกฤต หรือภาวะปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งจะใช้ได้กับทุกประเทศไม่เฉพาะแต่ประเทศเพื่อนบ้าน จำเป็นต้องมีการปฏิบัติการสารสนเทศที่ครบวงจรทั้งการตอบโต้ในแบบ นอกแบบ หรือถึงในแบบกึ่งนอกแบบ มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยปฏิบัติอย่างชัดเจน ข้อเสนอแนะที่สำคัญที่ไทยควรริบดำเนินการคือการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Authorities) เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคข่าวสารสารสนเทศ และเพื่อบูรณาการการปฏิบัติการสารสนเทศของหน่วยงานไทยให้มีเอกภาพและสามารถตอบโต้ความท้าทายด้านการปฏิบัติการสารสนเทศทุกด้านจากทุกแหล่งอย่างทันทั่วถึง

คำสำคัญ: ไทย กัมพูชา ความมั่นคง ชายแดน การปฏิบัติการสารสนเทศ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
 สุน เชน ปราสาทพระวิหาร มรดกโลก

Abstract

Thailand and Cambodia are neighbors and share the land border of around 800 kilometers. The two countries have a long history of political, economic and social relations. Certain periods saw good relations while some others tensions or wars. Security along the border of Thailand with Cambodia has always been a matter of prime importance for Thai authorities concerned. During periods of strained relations, both countries utilize conflicting sets of information and data for their respective information operations, thus leading to misunderstanding, undermining security and weakening relations among them. This research project's objective is to study and compare the use of information operations by Thailand and Cambodia as well as their respective impacts on the people who live along the border and on foreign policy of Thailand and Cambodia. The study will also analyze the strengths and weaknesses of Thailand's information operations using SWOT analysis with the aim of determining appropriate strategic plans that Thailand should adopt with the objective of creating sustainable good relations between Thailand and Cambodia. The scope of research is limited to the period between December 2008 –August 2011 when Thailand was under the Abhisit Vejjajiva government. This period is chosen because it is a period of strained relations as a result of Cambodia seeking to register the Temple of Phra Viharn as a world heritage site. There were reports of skirmishing, each side accusing the other of transgressing into the disputed area of conflicting claims. The villagers who lived along the border suffered losses of life, property damages. Their ways of life were negatively impacted. This research project has collected and studied necessary data from the following sources. First, documents, books, articles on the history and relations between the two countries in order to understand the context relating to politics, power structure, the state of relations between the two countries, under which information operations occurred. Second, in-depth interviews of relevant key informants, high-ranking policy- makers, security officials, businessmen, diplomats, journalists, academicians, as well as villagers who lived along the border who suffered negative consequences of the conflicts. Third, relevant literature, theories and research works on information operations to provide cogent framework for analyzing the data acquired. Results of this study can be summarized as follows. Cambodia's information operations seem to achieve a higher level of success

in comparison to that of Thailand. There are several reasons for this. There exists great continuity in the Cambodian government and negotiating team on the Phra Viharn Temple case, as Prime Minister Hun Sen has been in power almost continuously since 1979. Hun Sen.'s government seems to have almost total control over Cambodian population and media. Its information operations are operated in a unified manner and the message is clear and easy to understand. On the other hand, there were frequent changes in government in Thailand and during the period under study, Thailand was an ideologically and politically divided country. Cambodian's demand to bring the Phra Viharn Temple case to the World Court runs in tandem with many Western countries' view. Thailand's preference for bilateral consultations, on the other hand, is more difficult for laymen to understand. The messages from the Thai information operation come from several conflicting sources which differ in terms of political outlook, ideology and the way to solve the Phra Viharn Temple case. As a result, any efforts to reform Thailand's information operations with the ambitious objective of promoting border security and friendly relations with Cambodia must be wide ranging in scope and a great number of measures to be implemented. This research project has accordingly recommended four strategies. First, pro-active Strategy to exploit Thailand's strengths and opportunities. Second, strategy to build information operations infrastructure and remedial measures. Third, defensive strategy to protect weak points. Fourth, defensive and counter-offensive strategy. During period of normality and for the long term objective of promoting beneficial relations with neighboring countries, there should be increased efforts in using "Soft Power" to help promote positive outlook of the Thai people on its neighboring countries and vice-versa. In addition, Thailand should implement policy and measures in accordance with functionalism theory to foster sub-regional integration with its neighbors for mutual benefits, through the existing sub- regional integration projects such as ACMECS, GMS, or bilaterally. Thailand may even make a bold move of creating a new sub-regional organization, CALATHAI, comprising Cambodia, Laos and Thailand in order to promote integration and good relations among its members. During period of abnormality, however, there must be a comprehensive information operations structure which can respond to any challenges in any forms or manners. Thailand may consider the establishment of an effective and appropriate Information Authorities in order to integrate and unify information operations of various government agencies

which can respond to any information operations challenges in all forms and from any sources in a timely fashion.

Keywords: *Thailand, Cambodia, Security, Border, Information Operation, Abhisit Vejjajiva , Hun Sen, Phra Viharn Temple, World Heritage Site*

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่กรุณาสับสนุนให้ทุนศึกษาวิจัยเรื่องนี้และยังให้ความสะดวก ข้อมูลต่างๆที่จำเป็น ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ลุล่วงสำเร็จลงด้วยดี ขอขอบคุณหัวหน้าและคณะผู้ดำเนินการชุดโครงการ การปฏิบัติการสารสนเทศและสงครามข่าวสารฯ ที่ได้ริเริ่มจัดทำโครงการงานวิจัยชิ้นนี้ ขอขอบคุณหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน ขอขอบคุณหัวหน้าโครงการ และคณะผู้วิจัย โครงการย่อยอื่นๆ ทุกคณะ ได้แก่ โครงการย่อย “การปฏิบัติการสารสนเทศด้านการประชาสัมพันธ์ การโฆษณาและการสื่อสารมวลชนโครงการย่อย “การปฏิบัติการสารสนเทศด้านจิตวิทยาการสื่อสาร” โครงการย่อย “วิเคราะห์และประมวลผล “ โครงการย่อย “บริหารและจัดการ” ที่ได้ให้ข้อคิด แลกเปลี่ยนข้อมูล และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ในที่สุด ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกทุกท่านจากหลากหลายวงการ ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้สื่อข่าว นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายและฝ่ายปฏิบัติการเกี่ยวกับความมั่นคง การทูต และการปฏิบัติการสารสนเทศ ตลอดจนข้าราชการ นักธุรกิจ และประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดน ทุกท่าน หากไม่มีความร่วมมือและความเมตตา กรุณาของท่านเหล่านี้ที่ให้เวลา ความรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่อย่างไม่เหน็ดเหนื่อยแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ก็จะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีได้เลย

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ณ
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	๗
รายการคำย่อ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
คำถามวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ข้อจำกัดของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	27
บทที่ 4 ผลการศึกษา	32
บทที่ 5 ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ	103
บทที่ 6 การอภิปรายผล	115
บรรณานุกรม	122
ผนวก 1 แนวคำถามสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง	124
ผนวก 2 ตารางสรุปความเชื่อมโยงระหว่างคำถามการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติการสารสนเทศ	131
ประวัติผู้วิจัย	135

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1	ตารางเปรียบเทียบปฏิบัติการสารสนเทศไทยและกัมพูชา	105
ตารางที่ 2	ตารางวิเคราะห์ข้อเสนอยุทธศาสตร์ปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Operations-IO) สำหรับประเทศไทยบนพื้น ฐานของ SWOT Analysis	108

รายการคำย่อ

ACMECS	Ayeyawady-Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASTV	Asia Satellite TV
BENELUX	Belgium Netherlands Luxembourg
CALATHAI	Cambodia-Laos-Thailand
ECS	Economic Cooperation Strategy
GMS	Greater Mekong Sub-region
ICJ	International Court of Justice
IO	Information Operations
JBC	Joint Border Committee
JCS	Joint Chief of Staff
MOU	Memorandum of Understanding
NGO	Non-Governmental Organization
PAD	People's Alliance for Democracy
PR	Public Relations
SC	Strategic Communication
SWOT	Strength-Weakness-Opportunity-Threat
Thai PBS	Thai Public Broadcasting Service
UNESCO	United Nations Educational,Scientific and Cultural Organization

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้าน และมีพรมแดนทางบกติดต่อกันเป็นระยะยาวประมาณ 800 กิโลเมตร ความสัมพันธ์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระหว่างสองประเทศมีประวัติอันยาวนาน มีทั้งห้วงเวลาที่ราบรื่นและห้วงเวลาที่ ตึงเครียดหรือแม้แต่ศึกสงคราม ความมั่นคงด้านชายแดนไทยที่ติดต่อกับกัมพูชาจึงเป็นเรื่องที่ทางการไทยที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญเป็นลำดับสูง ในห้วงที่ความสัมพันธ์มีความตึงเครียด ฝ่ายรัฐบาลทั้งสองประเทศได้ใช้การปฏิบัติการสารสนเทศตามข้อมูลของแต่ละฝ่ายซึ่งในหลายๆกรณีเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงกัน โดยเฉพาะข้อพิพาทปราสาทพระวิหาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ขยายผลความขัดแย้ง อันมีผลต่อความมั่นคงตามชายแดนตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ความมั่นคงพื้นที่ชายแดนของประเทศไทยตลอดแนวชายแดนทั้งหมด ซึ่งรวมทั้งพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก ขึ้นอยู่กับการป้องกันรักษาอธิปไตยของประเทศโดยหน่วยงานด้านความมั่นคง โดยเฉพาะด้านการทหาร ข้อพิพาททางด้านชายแดนเป็นสาเหตุสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ความมั่นคงด้านชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาได้รับผลกระทบอย่างมากจากกรณีข้อพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาอันสืบเนื่องมาจากกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่ทับซ้อน (4.6 ตารางกิโลเมตร) ข้อพิพาทเกิดขึ้นเมื่อกัมพูชาได้นำกรณีปราสาทพระวิหารขึ้นสู่การพิจารณาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice – ICJ หรือที่เรียกกันว่า ศาลโลก) ในปีพ.ศ. 2505 ศาลโลกได้พิพากษาให้ปราสาทพระวิหารและ “พื้นที่ใกล้เคียง” ตกเป็นของกัมพูชา กรณีพิพาทปราสาทพระวิหารและพื้นที่ทับซ้อนได้ปะทุขึ้นมาอีกครั้งในกลางปี พ.ศ. 2551 เมื่อกัมพูชาได้เสนอองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization เขียนย่อว่า UNESCO) ขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารในบัญชีมรดกโลก ข้อพิพาทยังมีอยู่อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าศาลโลกจะได้มีคำพิพากษาอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ตีความคำพิพากษาเดิมในปี พ.ศ. 2505 เกี่ยวกับคำจำกัดความของคำว่า “พื้นที่ใกล้เคียง” รอบปราสาทพระวิหาร และกำหนดให้ประเทศไทยและกัมพูชาเจรจาประเด็นทางกฎหมายในรายละเอียดตามแนวทางของการตีความคำพิพากษาดังกล่าว เพื่อหาทางออกเกี่ยวกับการกำหนดเขตแดนระหว่างสองประเทศต่อไป

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหาความมั่นคงชายแดนไทยกัมพูชา คือ การที่ทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชาพยายามให้ความสำคัญยิ่งกับประเด็นปราสาทพระวิหารและการตีความการกำหนดเขต “พื้นที่ใกล้เคียง” ซึ่งไทยตีความตามแนว “สันปันน้ำ” ตามข้อบทบาตอนุสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส ปี ค.ศ.1904 ในขณะที่กัมพูชาตีความโดยอ้างแผนที่ 1:200,000 ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน และทำให้เกิดการปะทะกันตามแนวชายแดนทุกครั้งที่มีการอ้างอิงถึงการรุกรานพื้นที่ ตลอดจนการนำประเด็นการรุกรานพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นประเด็นทางการเมืองภายในทั้งของทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชา รวมทั้งยกระดับความขัดแย้งขึ้นสู่เวทีระดับโลก นอกจากนี้ ความขัดแย้งตามแนวชายแดนยังมีการใช้กำลังทหาร การใช้อาวุธ ทำให้มีผู้บาดเจ็บเสียชีวิต โดยช่วงเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีข้อสังเกตอีกประการที่น่าสนใจ คือความหลอมนั่นในห้วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในช่วง ธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากพรรคเพื่อไทยมาสู่รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้การดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศและความมั่นคงระหว่างประเทศต่อกัมพูชา มีความแตกต่างกันอย่างน่าสนใจ ซึ่งการวิเคราะห์ในแนวทางของรัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ในมิติของระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจการเมือง ผู้เล่นทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมีความเชื่อมโยงสู่การใช้เครื่องมือทางการทูตในการจัดการปัญหา

นอกจากการเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยและกัมพูชาโดยวิถีทางการทูตเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทอย่างเป็นทางการแล้ว ทั้งสองประเทศยังใช้ “ปฏิบัติการสารสนเทศ” ต่อกัน โดยใช้เครื่องมือด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อแขนงต่างๆ อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ (social media) เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกรณีพิพาท สร้างแนวร่วมในอุดมการณ์และค่านิยม โดยหวังผลที่จะสร้างแรงสนับสนุนจากกลุ่มเป้าหมายต่อท่าทีและนโยบายของฝ่ายตน

ปฏิบัติการสารสนเทศโดยใช้เครื่องมือสื่อสารทุกช่องทางดังกล่าว สามารถเผยแพร่ข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว และครอบคลุมพื้นที่ทางความคิดได้มาก ทั้งการส่งข้อมูลทางตรง และทางอ้อม ซึ่งในทางรัฐศาสตร์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเรียกว่า เป็นการใช้มิติของอำนาจละมุน (Soft Power) และการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) ในการดำเนินการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาผลกระทบของปฏิบัติการสารสนเทศที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในเขตพื้นที่ตามแนวชายแดนภายใต้บริบทของข้อพิพาทปราสาทพระวิหาร โดยศึกษาวิเคราะห์ในมิติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระบบการปกครอง โครงสร้างอำนาจทางการเมือง กลุ่มการเมือง และผลประโยชน์ของประเทศไทยและกัมพูชาในช่วงธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 รวมทั้งศึกษา

ตัวอย่างปฏิบัติการสารสนเทศและการดำเนินการทางการทูต เพื่อวิเคราะห์และนำบทเรียนมาสร้างแนวทางในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านปฏิบัติการสารสนเทศของไทยในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้การปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารต่อประชาชนที่อาศัยตามชายแดน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- 2) เพื่อศึกษาที่มาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทย ช่วง ธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554
- 3) เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการปฏิบัติการสารสนเทศของประเทศไทย

1.3 คำถามการวิจัย

- 1) การใช้ปฏิบัติการสารสนเทศในกรณีที่วิจัย (1) เกิดขึ้นในบริบทของสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาอย่างไร (2) มีลักษณะอย่างไร (3) มีปัจจัยอะไรของแต่ละฝ่ายที่ส่งผลให้ปฏิบัติการสารสนเทศและข่าวสารมีลักษณะเช่นนั้น และ (4) ปฏิบัติการของสองฝ่ายแตกต่างกันอย่างไร และมีจุดแข็ง จุดอ่อนอย่างไร
- 2) การใช้ปฏิบัติการสารสนเทศข้างต้น ส่งผลกระทบต่อ (1) ประชาชนที่อาศัยตามชายแดนอย่างไร และ (2) การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐบาลไทยและกัมพูชาในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างไร
- 3) การกำหนดนโยบายด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยใช้เครื่องมือของปฏิบัติการสารสนเทศ ควรดำเนินการต่อไปอย่างไร เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยนี้ศึกษาการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศในกรณีปราสาทพระวิหารที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างธันวาคม พ.ศ. 2551 - สิงหาคม พ.ศ. 2554

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินผล บทบาทการดำเนินนโยบายทางการทูต กับการปฏิบัติการสารสนเทศ ต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนด้านตะวันออก เพื่อตอบคำถามวิจัยดังกล่าวข้างต้นภายใต้ขอบเขตด้านเวลาดังกล่าวในข้อ 1.4.1

1.5 ข้อยกเว้นของการวิจัย

การเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิจากฝ่ายความมั่นคงของทางการกัมพูชา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อเป็นฐานข้อมูล และองค์ความรู้เชิงวิชาการด้านการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งการปฏิบัติการสารสนเทศ
- 2) เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับต่อยอด หรือประมวลผลร่วมกับปฏิบัติการสารสนเทศด้านจิตวิทยา การสื่อสาร ด้านการประชาสัมพันธ์ การโฆษณาและสื่อสารมวลชน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และด้านความมั่นคง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงผลที่เกิดขึ้นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- 3) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการปฏิบัติการข่าวสาร ให้สามารถนำมาสู่ภาคการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศทั้งในระดับประชาชน รัฐบาล และระดับชาติ

บทที่ 2

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การข่าวและการทูตนั้นเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจของรัฐที่มีความเกี่ยวเนื่องอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะเมื่อใช้ร่วมกับอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ สาระของปฏิบัติการสารสนเทศและการทูตสาธารณะนั้นได้มาจากการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดในสื่อสาธารณะ, การวิเคราะห์เชิงวิชาการและ เอกสารทางการเมืองการทหาร ส่งผลให้เกิดการตีความทางด้านบริบทและแนวคิดที่หลากหลาย วรรณกรรมปริทัศน์ในบทนี้จะเน้นถึง ทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Operations) ในเชิงปฏิบัติการจริง โดยศึกษาจากเอกสารที่ใช้สอนในโรงเรียนนายร้อย ซึ่งได้นำมาประยุกต์ใช้กับพลเรือน นอกจากนี้วรรณกรรมปริทัศน์ฉบับนี้จะศึกษาทฤษฎีเชิงวิชาการว่าด้วย อำนาจละมุน (Soft Power) การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy) และการบูรณาการภูมิภาคและแนวคิดทฤษฎีการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางเทคนิค (Regional Integration and Functionalism) เพื่อนำมาบูรณาการร่วมกับการปฏิบัติการสารสนเทศด้านความมั่นคง ซึ่งจะนำมาสู่การดำเนินปฏิบัติการสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในอนาคต

I “ปฏิบัติการสารสนเทศ” (Information Operations)

นิยามของ “ปฏิบัติการสารสนเทศ”

คำนิยามของ ปฏิบัติการสารสนเทศ มีต้นแบบมาจากแนวคิดทางการเมืองการทหาร ซึ่งมุ่งเน้นไปยังการปฏิบัติการในสถานการณ์ทางทหาร อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวก็มีประโยชน์ในบริบทด้านความมั่นคงและการต่างประเทศด้วย เอกสารอ้างอิงจากกองทัพบกสหรัฐอเมริกาว่าด้วย ‘การปฏิบัติการสารสนเทศเบื้องต้น’ กล่าวว่า “การปฏิบัติการสารสนเทศเป็นการบูรณาการของศักยภาพด้านข้อมูลข่าวสารและระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อความสามารถในการทหาร” นอกจากนี้วารสารเสนาธิการร่วมสหรัฐฉบับที่ 3-13 ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า “ในขณะที่มีการปฏิบัติการด้านการทหาร ปฏิบัติการสารสนเทศคือการบูรณาการการใช้ศักยภาพด้านข้อมูลข่าวสารเข้ากับปฏิบัติการอื่นๆ เพื่อสร้างอิทธิพล (ทางความคิด) สร้างความสับสน สร้างข่าวลวง และ ครอบงำการตัดสินใจ ของข้าศึกในปัจจุบันและอนาคต ในขณะที่ทำการปกป้องศักยภาพในด้านข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจของเราเอง”

ในขณะที่นิยามทั้งคู่ได้มุ่งเน้นการดำเนินปฏิบัติการสารสนเทศทางการทหาร แนวคิดการบูรณาการปฏิบัติการสารสนเทศเข้ากับปฏิบัติการอื่นๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างรายได้เปรียบ ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงการทูตได้เช่นกัน ดังเช่นที่วารสาร Army Primer ได้บ่งชี้ว่า การบูรณาการข้อมูลข่าวสารและระบบข้อมูลข่าวสารนั้น ต้องเป็นไปมากกว่าเพียงการตรวจสอบว่า ข้อมูลต่างๆ ไม่ขัดแย้งกัน แต่จะต้องเป็นความพยายามที่จะประสานการให้ข่าวสารผ่านสื่อที่หลากหลาย เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์โดยรวมที่ได้ผลมากกว่าการปล่อยเนื้อหาข่าวสารออกไปเป็นส่วนๆ

สำหรับแนวคิดยุทธศาสตร์ระดับชาตินั้น ผู้เชี่ยวชาญด้านความมั่นคง Dan Kuehl และ Bob Nielson ได้วิเคราะห์ถึงการที่ปฏิบัติการสารสนเทศมีผลสนับสนุนต่อวัตถุประสงค์ระดับชาติ พวกเขา มองว่า “องค์ประกอบของข่าวสารได้แก่ การใช้เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ ในการสร้างแบบแผนความคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และแรงผลักดันทางวัฒนธรรม ในระยะยาว เพื่อส่งผลต่อแนวทางปฏิบัติโดยรวมของรัฐ, องค์กรเหนือรัฐ และภาคสังคม เพื่อสนับสนุนความมั่นคงแห่งชาติ”¹

ดังนั้น ปฏิบัติการสารสนเทศในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงหมายถึงการบูรณาการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการข้อมูลข่าวสารทุกหน่วยที่อยู่ภายใต้การควบคุมหรืออิทธิพลของรัฐให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อโน้มน้าวพฤติกรรมของมวลชนกลุ่มเป้าหมายและการตัดสินใจของรัฐต่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องทรัพยากรที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารภายในรัฐของตนจากการโน้มน้าวอันไม่เป็นที่ต้องการจากภายนอก

ประเภทของปฏิบัติการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการโน้มน้าวควบคุมพฤติกรรมเป้าหมายนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ ความเชื่อมโยงทางกายภาพ เนื้อหาหรือข้อมูล และมิติด้านการรับรู้

1) มิติความเชื่อมโยงทางกายภาพ

○ “สื่อ” ในการสื่อสาร

2) มิติด้านเนื้อหาหรือข้อมูล

○ “เนื้อหาสาระ” แห่งข้อมูล

¹ Robert E. Neilson and Daniel T. Kuehl, “Evolutionary Change in Revolutionary Times: A Case for a New National Security Education Program,” National Security Strategy Quarterly (Autumn 1999): 40.)

3) มิติด้านการรับรู้

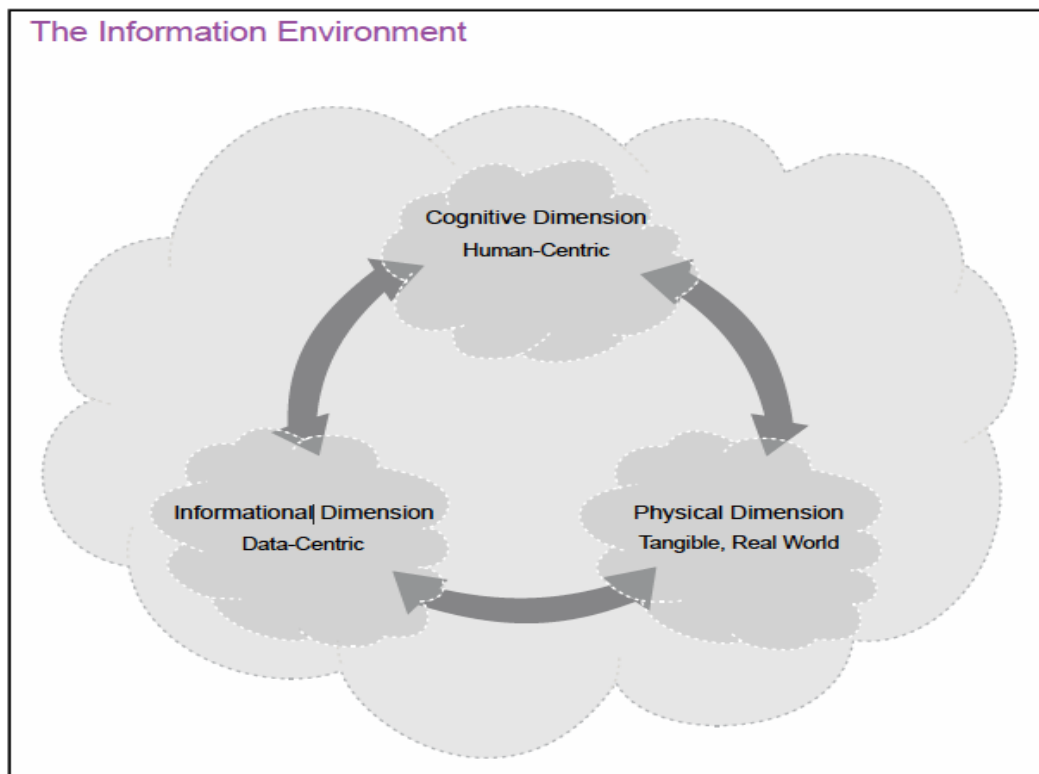
O การรับรู้ความหมายของการสื่อสาร

“สื่อ” คือตัวกลางแห่งการเชื่อมต่อทางกายภาพหรือทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถส่งสารออกไป สื่อ นั้นยังหมายความรวมถึงมนุษย์ การสั่งการและเครื่องควบคุม หนังสือพิมพ์ หนังสือ หอส่งคลื่นสัญญาณระบบคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน หรือสิ่งต่างๆ ที่สามารถพิสูจน์และวัดได้อย่างเป็นระบบ

“เนื้อหาสาระ” มาจาก คำพูด, ภาพ, ฐานข้อมูล, หรือแม้แต่การกระทำ หรือ การไม่แสดงออกที่เกิดขึ้นในการเชื่อมต่อของสื่อ ในการวิเคราะห์มิติด้านเนื้อหาข้อมูลข่าวสาร เราจะต้องวิเคราะห์ถึงวิธีการและแหล่งที่เก็บข้อมูล, การแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูล, การจัดเก็บฐานข้อมูล, การเผยแพร่ข้อมูล, และการปกป้องฐานข้อมูล

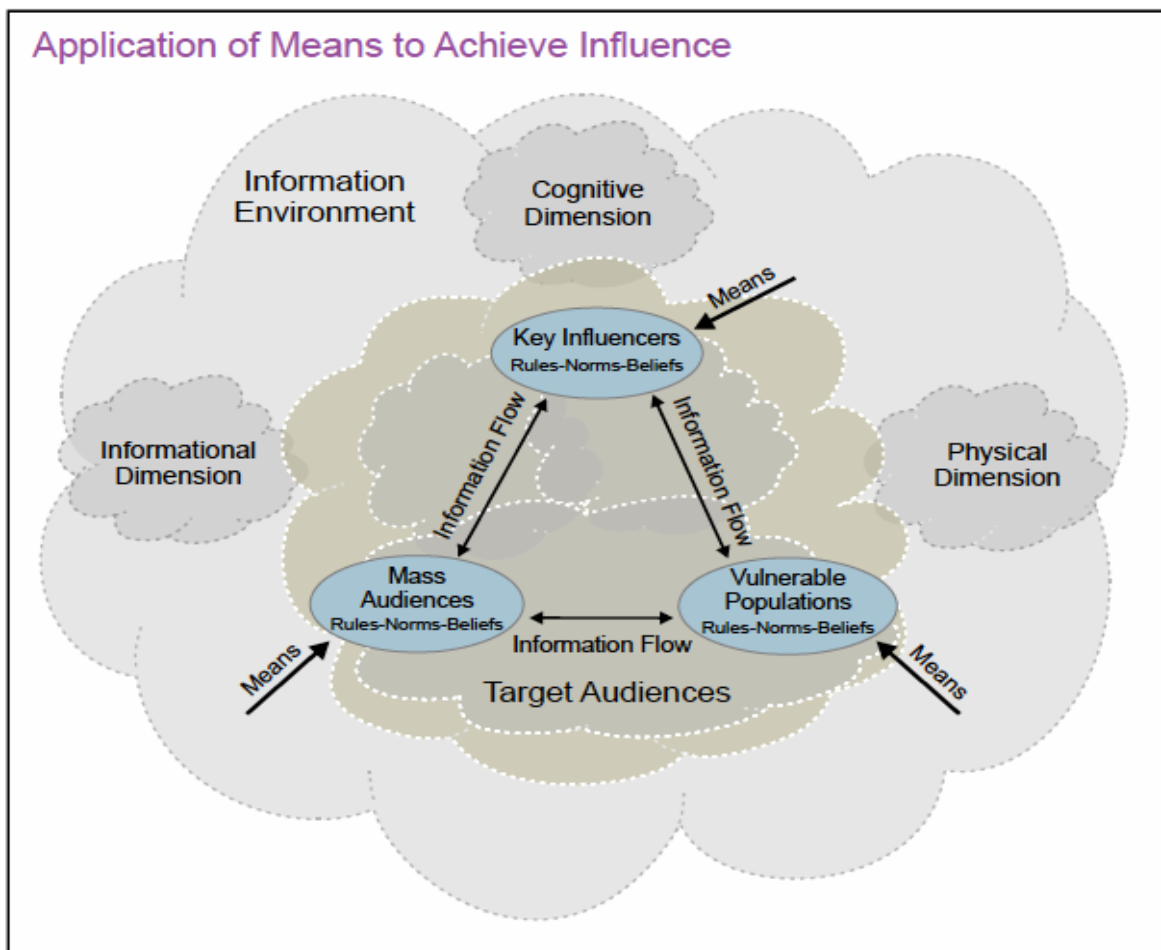
“การรับรู้” หมายถึง “ความหมาย” ที่ทั้งผู้ส่งและผู้รับสารให้ต่อข้อมูลนั้น มิติดังนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทั้งของผู้ถ่ายทอดสาร ผู้รับสาร และผู้ที่มีปฏิกิริยาต่อสารนั้น ความหมายนี้ครอบคลุมทั้งการตีความ/ให้ความหมายในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับกลุ่มที่ได้ตีความ รับรู้ความหมาย ตัดสิน และตัดสินใจ ซึ่งมิติการให้ความหมายต่อสารนี้ สามารถได้รับอิทธิพล/ถูกโน้มน้าวได้จากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อของปัจเจกบุคคลเอง ความเชื่อทางวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี จุดอ่อนต่างๆ แรงงูใจที่อาจมี อารมณ์ ประสบการณ์ จริยธรรม การศึกษา สุขภาพจิต ความเป็นตัวตนและอุดมการณ์ ฯลฯ

มิติว่าด้วยการรับรู้ นั้น สามารถควบคุมได้น้อยมากโดยผู้ส่งข้อมูล แต่กลับมีความสำคัญสูงสุดในการโน้มน้าวพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ดังแผนภาพต่อไปนี้ ที่จะอธิบายถึงความเกี่ยวพันของมิติทั้งสามในสภาวะการส่งข้อมูลข่าวสาร

Source: United States Joint Chief of Staff Joint Publication 3-13 Information Operations, p. 1-2. Retrieved online at http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_.pdf

ทั้งนี้วารสารเสนาธิการร่วมสหรัฐ ได้ให้ความหมายของ “ศักยภาพของปฏิบัติการสารสนเทศ” ว่าหมายถึงเครื่องมือ เทคนิค หรือกิจกรรมที่ส่งผลต่อมิติทั้งสามประการข้างต้นในสภาวะแวดล้อมด้านข้อมูลข่าวสาร “ศักยภาพของปฏิบัติการสารสนเทศ” จึงส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมาย ในการรวบรวมข้อมูล การจำแนกวิเคราะห์ และการเผยแพร่ข้อมูล ทั้งก่อนและหลังการตัดสินใจ โดย “กลุ่มเป้าหมาย” หมายถึง ปัจเจบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่ถูกเลือกเพื่อให้อยู่ภายใต้การโน้มน้าว ทั้งนี้รวมทั้งกลุ่มที่เป็นพันธมิตรหรือหุ้นส่วนข้ามชาติและกลุ่มที่เป็นศัตรูอยู่ในปัจจุบันหรือมีศักยภาพที่จะมีความขัดแย้งกันในอนาคต

Source: JCS Joint Publication 3-13, p. 1-6

ช่องทางในการโน้มน้าวตามปฏิบัติการสารสนเทศ มีหลายด้าน ดังนี้

- ด้านการทูต
- ด้านข้อมูลข่าวสาร
- ด้านการทหาร
- ด้านปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ
- ด้านวิชาการ, ด้านธุรกิจการค้า, ด้านศาสนา, หรือ ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น

ทั้งนี้ การใช้ศักยภาพของปฏิบัติการสารสนเทศเพื่อส่งผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมาย สามารถแสดงตามแผนภาพข้างต้น

ดังนั้น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชานั้น สามารถใช้แผนภาพข้างต้นเป็นกรอบในการวิเคราะห์ได้ โดยการนำองค์ประกอบต่างๆ ของแผนภาพมาวิเคราะห์ เช่น วิธีการทางกายภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดนคืออะไร / รูปแบบ ภาษา และเนื้อหาของข้อมูลที่ใช้คืออะไร / และปัจจัยอื่นๆ อาทิ พื้นฐานด้านวัฒนธรรม อุดมการณ์มีผลต่อมิติในด้านการยอมรับอย่างไร / ใครคือกลุ่มเป้าหมายของรัฐด้านข้อมูลข่าวสาร / วิธีเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและสร้างอิทธิพลเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการตัดสินใจของกลุ่มเป้าหมาย สามารถทำได้อย่างไร / องค์ประกอบของการดำเนินปฏิบัติการด้านข่าวสารทั้งหมดมีการบูรณาการอย่างไร และมีประสิทธิภาพอย่างไร

การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Communications)

งานวิชาการของกองทัพสหรัฐเกี่ยวกับปฏิบัติการสารสนเทศนั้น ได้แยกความแตกต่างระหว่าง “ปฏิบัติการสารสนเทศ” และ “การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์” ไว้อย่างมีนัยสำคัญ เพื่อช่วยสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างปฏิบัติการสารสนเทศกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและนโยบายทางการทูต

กองทัพสหรัฐได้ให้ความหมายของ “การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์” ว่าเป็น “การโยนโยนปฏิบัติการ ภาพ และคำพูด เพื่อบรรลุเป้าหมายทางความคิดที่สนับสนุนเป้าประสงค์ด้านการเมืองและการทหาร”² นอกจากนี้ ในขณะเดียวกัน วารสารของเสนาธิการร่วมสหรัฐเกี่ยวกับปฏิบัติการสารสนเทศ ให้นิยามว่า “การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์” คือ “กระบวนการที่ประกอบไปด้วยปฏิบัติการอย่างเฉพาะเจาะจงของรัฐบาล ในการเสริมสร้างและรักษาเงื่อนไข ที่จะช่วยเพิ่มพูนผลประโยชน์รวมทั้งพัฒนานโยบายและยกระดับเป้าประสงค์ของชาติ โดยการสร้างความเข้าใจและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารผ่านปฏิบัติการแผนการ และสารในรูปแบบต่างๆ ที่เชื่อมโยงเข้ากับเครื่องมือทุกประการที่อยู่ในการควบคุมของชาติ”

² US Army Information Operations Primer: Fundamentals of Information Operations November 2011, p. 11.

“ปฏิบัติการสารสนเทศ” นั้น เน้นไปยังปฏิบัติการทางทหาร ดังนั้น เป้าหมายคือ ศักยภาพในการตัดสินใจจากคู่ต่อสู้ ซึ่งข้อแตกต่างของปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Operations – IO) และการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Communications – SC) ปรากฏดังแผนภาพด้านล่าง

	เป้าหมาย	ผลที่ต้องการ	มิติ
SC	กลุ่มผู้รับ (เป้าหมาย) หลัก (เป็นมิตร, เป็นกลาง, เป็นฝ่ายตรงข้าม)	ความเข้าใจและปฏิสัมพันธ์	การรับรู้ (ของประชาชน)
IO	การตัดสินใจในปัจจุบันและ ที่อาจมีขึ้นในอนาคตของฝ่าย ตรงข้าม	โน้มน้าว, สร้างความปั่นป่วน, หลอกลวง, ช่วงชิงอำนาจ	การรับรู้ ข้อมูลข่าวสารและ ผลทางกายภาพ (ที่มีต่อประชาชน การดำเนินการ และระบบต่างๆ)

Source: US Army Information Operations Primer: Fundamentals of Information Operations
November 2011, p. 15

เครื่องมือหลักของการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ประกอบด้วย

- 1) กิจการสาธารณะ (Public Affairs)
- 2) ปฏิบัติการสารสนเทศทางทหาร (Military Information Operations)
- 3) การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)

แนวคิดของการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาความมั่นคงชายแดนไทยกับพม่าได้โดยตรง หากอ้างอิงนิยามของวารสารเสรีการร่วมสหรัฐเกี่ยวกับ “การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์” ว่าเป็น “กระบวนการที่ประกอบไปด้วยปฏิบัติการอย่างเฉพาะเจาะจงของรัฐบาล ในการเสริมสร้างและรักษาเงื่อนไข ที่จะช่วยเพิ่มพูนผลประโยชน์รวมทั้งพัฒนานโยบายและยกระดับเป้าประสงค์ของชาติ โดยการสร้างความเข้าใจและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารผ่านปฏิบัติการแผนการ และสารในรูปแบบต่างๆ ที่เชื่อมโยงเข้ากับเครื่องมือทุกประการที่อยู่ในการควบคุมของชาติ” ก็จะสมารถแยกนิยามดังกล่าวได้เป็นส่วนๆ และใช้ข้อสรุปประกอบแต่ละส่วนในการวิเคราะห์กรณีความสัมพันธ์ไทยและพม่าได้ ดังนี้

1) “กระบวนการที่ประกอบไปด้วยปฏิบัติการอย่างเฉพาะเจาะจงของรัฐบาล ในการเสริมสร้างและรักษาเงื่อนไข...”

- ไทยและกัมพูชาปฏิบัติการและความพยายามอย่างไรบ้างในการสร้างเงื่อนไขและสถานะที่ดีในการรักษาความสัมพันธ์ทวิภาคี และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพียงใดในการดำเนินการดังกล่าว

2) “...เงื่อนไข ที่จะช่วยเพิ่มพูนผลประโยชน์รวมทั้งพัฒนานโยบายและยกระดับเป้าประสงค์ของชาติ...”

- เงื่อนไขดังกล่าวในปฏิบัติการสารสนเทศและการดำเนินการทูตสาธารณะ คืออะไร และ ผลประโยชน์ นโยบาย และเป้าประสงค์ของชาติ คืออะไร

3) “...โดยการสร้างความเข้าใจและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร...”

- ใครคือกลุ่มเป้าหมาย และรัฐบาลมีความสามารถในการสร้างความเข้าใจและการเข้าไปเชื่อมโยงกับผู้รับสารอย่างไร

4) “...ผ่านปฏิบัติการ แผนการ และสารในรูปแบบต่างๆ...”

- รัฐบาลได้กำหนดปฏิบัติการ แผนการ และสารในรูปแบบต่างๆ ไว้อย่างไรบ้าง

5) “...ที่เชื่อมโยงเข้ากับเครื่องมือทุกประการที่อยู่ในการควบคุมของชาติ...”

- ปฏิบัติการสารสนเทศถูกเชื่อมโยงเข้ากับเครื่องมือต่างๆ ที่อยู่ในความควบคุมระดับชาติอย่างไร

II อำนาจละมุน (Soft Power)

อำนาจละมุน หรือ Soft Power เป็นปัจจัยที่จะขาดเสียมิได้ในการแผ่อิทธิพลต่อสถานะแวดล้อม ด้านข้อมูลข่าวสาร นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ โจเซฟ ไนซ์ จูเนียร์ (Joseph S. Nye Jr.) ได้เน้นว่า อำนาจละมุนนี้เป็นเครื่องมือสำคัญของอำนาจรัฐ ไนซ์ได้ให้ความหมายว่า โดยทั่วไปแล้ว อำนาจ หมายถึง “ความสามารถในการควบคุมหรือโน้มน้าวพฤติกรรมของผู้อื่นให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่เราปรารถนา... ในเชิงปฏิบัติ อำนาจละมุน คืออำนาจที่สามารถสร้างความจงใจให้ผู้อื่นคล้อยตาม”³ นอกจากนี้ ยังอาจให้คำนิยาม อำนาจละมุน ในเชิงตรงกันข้าม (กับสิ่งที่มันไม่ได้เป็น) นั่นคือ ในทางตรงข้ามกับ “อำนาจ

³ Nye, Joseph S., Jr., (2004) Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, p. 2.

แบบแข็ง (หรือ Hard Power)” อำนาจละมุน คือความสามารถในการโน้มน้าวพฤติกรรมของผู้อื่นโดยไม่ได้ใช้ความรุนแรง คุกคาม หรือข่มขู่ นอกจากนี้ยังไม่ได้อาศัยการตัดสินบนหรือสัญญาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นด้านการเงินหรือด้านการเสียดินแดนเป็นต้น

ตารางต่อไปนี้จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างอำนาจแบบแข็งกับอำนาจละมุนทางด้านการพฤติกรรมการใช้อำนาจ รวมทั้งทรัพยากรที่ใช้ระหว่างอำนาจทั้งสองรูปแบบ

	อำนาจแบบแข็ง	อำนาจละมุน
ขอบข่ายของพฤติกรรม	การบังคับบัญชา / การ (ชักจูงและชักนำโดยใช้การ) ข่มขู่	การกำหนดวาระ / การสร้างแรงจูงใจ / การสร้างความเป็นหุ้นส่วน
ทรัพยากรที่ใช้เป็นหลัก	ความรุนแรงหรือมาตรการทางการทหาร / ผลประโยชน์ (ทางเศรษฐกิจ) / การต่อต้านในรูปแบบต่างๆ / การใช้สินบน	การสร้างสถาบันร่วมกัน / การสร้างคุณค่า วัฒนธรรม และนโยบายร่วมกัน

Source: Nye, Joseph S., Jr., (2004) Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, p. 8

ทั้งนี้ จากนิยามของ โจเซฟ ไนส์ จูเนียร์ ที่มาของอำนาจละมุนมี 3 ทาง คือ

- 1) การสร้างคุณค่าเชิงวัฒนธรรม (Culture)
- 2) การสร้างคุณค่าการเมืองและนโยบายในประเทศ (Domestic Political Values and Policies)
- 3) เนื้อหา กลยุทธ์ รูปแบบของนโยบายระหว่างประเทศ (Foreign Policies – Substance, Tactics and Style)

การใช้อำนาจละมุนนั้นทำได้ยากและประสิทธิภาพของการใช้ขึ้นอยู่กับเจตนาที่ดีความจากผู้ส่งและผู้รับ ดังนั้นจึงไม่ยากที่จะกำหนดประเด็น และการควบคุมกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปตามที่รัฐต้องการ นอกจากนี้ยังเป็นการยากที่จะประเมินและการใช้อำนาจละมุน แต่นั่นไม่ได้ลดความสำคัญของอำนาจ

ละมุนลงไป ทั้งนี้ โจเซฟ ไนซ์ ชี้ว่า “ในยุคการสื่อสารแบบโลกาภิวัตน์ ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงปัจเจกบุคคลโดยตรงคือศักยภาพที่แท้จริงของอำนาจละมุน ” และไนซ์ได้ตั้งข้อสังเกตที่เกี่ยวพันเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของอำนาจละมุนในยุคดิจิทัล โดยกล่าวว่า ข้อมูลข่าวสารคืออำนาจ และในยุคของข้อมูลข่าวสารนั้น ผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารมากเท่าไรย่อมมีอำนาจมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐมาสู่ประชาชนได้เกิดขึ้นผ่าน บล็อก เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ทำให้เกิดสถานะท่วมท้นของข้อมูลข่าวสารขึ้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องตระหนักว่า การได้มาซึ่งความสนใจนั้น คือปัจจัยที่สำคัญมากกว่าข้อมูลข่าวสารในตัวของมันเอง ดังนั้นการได้มาซึ่งความสนใจจากมวลชนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการปฏิบัติการสารสนเทศ และกฎแห่งความสำเร็จที่สำคัญในการปฏิบัติการสารสนเทศก็คือ การฉวยโอกาสจับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ หากข้อมูลออกมาจากสื่อของภาครัฐมากเกินไป อาจลดความน่าเชื่อถือของรัฐลงเนื่องจากว่า “ข้อมูลที่มาจากภาครัฐจะมีภาพลักษณ์ของการโฆษณาชวนเชื่อ ซึ่งเป็นที่รังเกียจของประชาชน และอาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีเพราะเกิดแรงต้านต่อความพยายามในการส่งข้อมูลข่าวสารเนื่องจากภาครัฐขาดความน่าเชื่อถือ”

อำนาจละมุนสามารถใช้ร่วมกับเครื่องมืออำนาจรัฐอื่นๆ ได้ในเชิงซ้อน อย่างไรก็ตาม อำนาจดั้งเดิมและอำนาจละมุนอาจจะส่งเสริมหรือแทรกแซงซึ่งกันและกันได้ ตัวอย่างเช่น กรณีไทยและกัมพูชาต่างใช้อำนาจแบบแข็ง ผ่านการวางกำลังทหารรอบพระวิหาร และใช้อำนาจละมุนเข้าเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติการของทั้งสองฝ่าย ตารางข้างล่างนี้ แสดงข้อแตกต่างระหว่างอำนาจทางทหาร อำนาจทางเศรษฐกิจ และอำนาจละมุน ผ่านความแตกต่างทางพฤติกรรม วิธีการใช้อำนาจ และนโยบายของรัฐ

	พฤติกรรม	แนวทางหลัก	นโยบายรัฐ
อำนาจทางทหาร	การข่มขู่ การป้องปราม การปกป้องพื้นที่	อำนาจข่มขู่คุกคาม การใช้กำลังทหาร	การทูตแบบข่มขู่ สงคราม การสร้างพันธมิตร
อำนาจทางเศรษฐกิจ	การชักจูง การคุกคาม	อำนาจทางการเงิน การแทรกแซงทางเศรษฐกิจ	การให้ความช่วยเหลือ การใช้สินบน การแทรกแซงทางเศรษฐกิจ
อำนาจละมุน	การดึงดูด	การสร้างค่านิยม การมีวัฒนธรรม	การทูตสาธารณะ

	พฤติกรรม	แนวทางหลัก	นโยบายรัฐ
	การสร้างวาระ ร่วมกัน	ร่วม นโยบายร่วมกัน สถาบันระหว่าง ประเทศ	การทูตแบบทวิภาคี การทูตแบบพหุภาคี

Source: Nye, Joseph S., Jr., (2004) Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, p. 31

III การทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)

ไนย์ กล่าวถึงการทูตสาธารณะและการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ว่า เป็นฐานกำลังของอำนาจละมุนโดยได้แบ่งออกเป็น 3 มิติคือ

- การสื่อสารประจำวัน
- การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ (โดยกำหนดหัวข้อ)
- การสร้างความสัมพันธ์ต่อปัจเจกบุคคลที่มีความสำคัญในระยะยาว

ซึ่งหากวิเคราะห์ในกรอบของการสื่อสารสำหรับการทูตสาธารณะนั้น ไนย์กล่าวว่า “การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ทำให้กระบวนการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายจำเพาะ (Narrow-casting) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ช่องทางผ่านอินเทอร์เน็ตนั้น มีความสำคัญยิ่งกว่าการแพร่ภาพสัญญาณการสื่อสารแบบออกอากาศกระจายเสียง (Broadcasting)” นอกจากนี้ ไนย์ยังเห็นว่า การใช้คำพูด และภาพที่มุ่งเป้าหมายสำหรับผู้ชมภายในประเทศอาจส่งผลกระทบต่อผู้ชมในต่างประเทศ ซึ่งในกรณีของกัมพูชาและไทยนั้น ความมีศักยภาพหรือศักยภาพในการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายจำเพาะผ่านอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะกลุ่มที่สามารถต่อขยายความแห่งชาติในประเด็นความมั่นคงชายแดนนั้น เป็นประเด็นที่ควรศึกษารวมทั้งการศึกษาการใช้คำพูดหรือรูปภาพที่เน้นการปลุกเร้าผู้ชมในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

ในปี ค.ศ. 2005 มีบทความวิชาการ 11 เรื่อง ในหัวข้อ “การทูตสาธารณะรูปแบบใหม่: อำนาจละมุนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ”⁴ ได้พยายามวิเคราะห์แนวคิดอำนาจละมุนและการทูต

⁴ Melissen, Jan, ed. (2007). The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations. New York, New York: Palgrave Macmillan.

สาธารณะในฐานะแขนงวิชาจากมุมมองของนักวิชาการ โดยได้รวบรวมนักวิชาการด้านนโยบายการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากสหรัฐและยุโรป รวมถึงอดีตนักการทูตเพื่อสร้างองค์ความรู้ในแขนงดังกล่าว แนวคิดดังกล่าวได้เกิดขึ้นในช่วงแห่งความเปลี่ยนแปลงในวงการการทูตหลังเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 โดยมีจุดประสงค์ในการให้องค์ความรู้ที่ลึกซึ้งในด้านการทูตสาธารณะที่มีการทูตเป็นศูนย์กลางแห่งการวิเคราะห์ มากกว่าการนำเสนอแนวคิดต่อในสื่อสาธารณะทั่วไป งานดังกล่าวมุ่งเน้นไปยังนักการทูตและนักศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์การทูต โดยมีจุดประสงค์ในการ “สะท้อนการทูตสาธารณะในปัจจุบัน และติดตามความสำคัญของการทูตสาธารณะในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเปิดเวทีให้มีการถกเถียงและแสดงข้อคิดเห็นทางการทูตสมัยใหม่” บทความต่าง ๆ ในหนังสือดังกล่าวได้อธิบายถึงแนวคิด โดยมีบทความอื่นๆ วิเคราะห์ถึงกรณีศึกษาของการทูตสาธารณะทั่วโลก โดยส่วนท้ายจะพูดถึงอนาคตของการทูตสาธารณะในอนาคตโดยเน้นไปยังยุทธวิธีในการใช้การทูตสาธารณะให้ได้ผลสำเร็จ

งานวิชาการของ ยาน เมลิสเซน (Jan Melissen) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของการทูตสาธารณะ ซึ่งมาจากผู้ครองอำนาจในยุคต่างๆ ได้ฝังรากแห่งวัฒนธรรมและสังเคราะห์ให้เกิดภาพลักษณ์แห่งรัฐ ซึ่งต่างจากการทูตแบบดั้งเดิม (traditional diplomacy) กล่าวคือ

“การทูตแบบดั้งเดิม (traditional diplomacy) คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้แทนของรัฐ หรือผู้เล่นในเวทีระหว่างประเทศอื่นๆ ในขณะที่การทูตสาธารณะ (public diplomacy) เน้นไปที่สาธารณชนในต่างประเทศ โดยเจาะจงไปยังกลุ่มที่ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งรวมทั้งองค์กรหรือปัจเจกบุคคลก็ได้”⁵

จากการวิเคราะห์การทูตสาธารณะของสหรัฐอเมริกา เมลิสเซน เน้นบทเรียนที่ได้ว่า “จุดมุ่งหมายของการทูตสาธารณะจะสำเร็จไปไม่ได้หากมีความเชื่อว่า เป้าประสงค์นั้นแตกต่างจากนโยบายการต่างประเทศหรือการปฏิบัติการทางทหาร”⁶ อีกประเด็นที่สำคัญคือ “จะต้องมีการพัฒนากลยุทธ์การทูตสาธารณะในระยะยาวโดยประสานกับการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางด้วย”⁷ โดย เมลิสเซน ได้ยกการนิยามความหมายจาก พอล ชาร์ป ว่าการทูตสาธารณะนั้น คือ “กระบวนการสร้าง

⁵ Melissen, p. 5.

⁶ Ibid, p. 7.

⁷ Ibid, p. 8.

ความสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชนในประเทศหนึ่งๆ เพื่อยกระดับผลประโยชน์และการขยายมูลค่าของผู้ดำเนินการทูตสาธารณะ”⁸

เมลิสเซน ได้แสดงมุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับการทูตสาธารณะที่คนโดยมากมักจะมองข้ามไปไว้ด้วยกัน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การทูตสาธารณะมิใช่กิจกรรมของรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังรวมถึงองค์กรหรือกลุ่มที่ไม่ใช่รัฐด้วย 2) จะเป็นจะต้องแยกแยะยุทธศาสตร์การทูตสาธารณะที่มีเป้าหมายต่อประชาชนในต่างประเทศ ออกจากกระบวนการทูตสาธารณะที่มีเป้าหมายต่อประชาชนในประเทศ และ 3) การทูตสาธารณะเป็นการเคลื่อนย้ายข้อมูลข่าวสารในมิติที่หลากหลาย แต่ต้องไม่สับสนและนำไปรวมกับ โฆษณาชวนเชื่อ การสร้างภาพลักษณ์ของชาติ หรือการสร้างความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศ ซึ่งมีความเชื่อมโยงและมีรูปแบบใกล้เคียงกับการทูตสาธารณะ ทั้งนี้ เมลิสเซน ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า “การเติบโตของกลุ่ม/องค์กรอิสระในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวข้ามชาติที่แผ่ขยายอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งการเกิดและเติบโตอย่างก้าวกระโดดของสื่อสมัยใหม่หรือสื่อออนไลน์ ได้สร้างข้อจำกัดของการดำเนินการโดยวิถีทางการทูตแบบดั้งเดิม”⁹ ดังนั้นกลไกของการทูตในรัฐสมัยใหม่ จำเป็นต้องมองให้กว้างกว่าปฏิสัมพันธ์ในวงการการทูตและวิถีทางการทูตแบบดั้งเดิม และเรียนรู้ในการทำงานร่วมกับมวลชนให้มากขึ้น

สืบเนื่องจากความเบื้องต้นของ เมลิสเซน ทำให้เราพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและไทย การทูตสาธารณะ และปฏิบัติการสารสนเทศยังอยู่ในบริบทของธรรมเนียมการทูตและการทูตแบบดั้งเดิม แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงสถานะความเป็นจริงในปัจจุบันด้วย ในการวิเคราะห์บทบาทของการทูตสาธารณะระหว่างประเทศทั้งสอง เราสามารถพิจารณาขอบเขตที่เป้าหมายของการทูตสาธารณะอยู่ในบริบทเดียวกันนโยบายต่างประเทศที่เป็นทางการควบคู่ไปกับการปฏิบัติการทางทหาร นอกจากนี้ เรายังสามารถพิจารณาศักยภาพของโครงสร้างทางการทูตของประเทศหนึ่งๆ ที่จะพัฒนายุทธศาสตร์การทูตสาธารณะในระยะยาวโดยการนำจากส่วนกลางอย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์การทูตสาธารณะต้องคำนึงถึงตัวแปรต่างๆ โดยเฉพาะภาคเอกชนและองค์กรอิสระ/ภายนอกการกำกับของรัฐที่อยู่ในบริบทด้านความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา รวมถึงการรับส่งข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ในหลายทิศทาง ทั้งนี้ ต้องตระหนักด้วยว่า บางส่วนของนโยบาย

⁸ *Ibid*, p. 11.

⁹ *Ibid*, p. 24.

ต่างประเทศของไทยและกัมพูชาได้มุ่งเป้าหมายไปยังผู้รับสารภายในประเทศ ในขณะที่จะต้องแยกแยะกิจกรรมการทูตสาธารณะที่มุ่งเป้าไปยังต่างประเทศให้ออกมาเป็นเอกเทศด้วย

ในผลงานเชิงทฤษฎีอีกชิ้นหนึ่งภายใต้หัวข้อ “ค้นหาทฤษฎีการทูตสาธารณะ” นักวิชาการชาวอิสราเอลและผู้เชี่ยวชาญด้านการทูตสาธารณะ เอตัน กิลโบ ซึ่งว่า การวิจัยเชิงทฤษฎีด้านการทูตสาธารณะยังไม่พัฒนาอย่างเป็นระบบเพียงพอ¹⁰ แต่เขาได้เสนอรูปแบบ (model) และทฤษฎีที่เหมาะสมทั้งที่เขาเสนอเองและเป็นข้อเสนอของนักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ โรเบิร์ต เอนท์แมน ว่าด้วยต้นแบบการตอบสนองแบบขั้นบันได (cascading activation model)¹¹ ทั้งนี้ กิลโบได้ตรวจสอบ 5 ตัวแปรปัจจัย ได้แก่ ผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก, ผู้ริเริ่ม, เป้าหมาย, ประเภทของสื่อ และวิธีการและเทคนิคที่ใช้แยกแยะระหว่างรูปแบบหลักของการทูตสาธารณะ 3 รูปแบบ คือ รูปแบบสงครามเย็นพื้นฐาน (Basic Cold War model) รูปแบบข้ามชาติโดยไม่ผ่านหน่วยงานรัฐ (Nonstate Transnational model) และรูปแบบการประชาสัมพันธ์ในประเทศ (Domestic PR model) ซึ่งสองรูปแบบหลังน่าจะเป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการทูตสาธารณะระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชามากที่สุด

รูปแบบข้ามชาติโดยไม่ผ่านหน่วยงานรัฐ (Nonstate Transnational model) นั้น สํารวจกิจกรรมการทูตสาธารณะของกลุ่มผลประโยชน์ องค์กรเอกชน (NGOs) และปัจเจกบุคคล ซึ่งใช้การทูตสาธารณะ/การทูตสาธารณะข้ามประเทศ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มักใช้สื่อมวลชนและเครือข่ายข่าวระหว่างประเทศดึงดูดความสนใจของสาธารณชนเพื่อสนับสนุนเป้าหมายของกลุ่ม ส่วนรูปแบบการประชาสัมพันธ์ในประเทศ (Domestic PR model) นั้น จะมุ่งเน้นความพยายามของรัฐบาลในการว่าจ้างบริษัทประชาสัมพันธ์ (PR firms) หรือนักวิ่งเต้น (lobbyist) ในประเทศอื่นเพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของนโยบายต่างประเทศ

กิลโบชี้ว่า “การทูตสาธารณะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างส่วนประกอบหลัก 3 สิ่ง คือ รัฐบาล สื่อมวลชน และมติมหาชน”¹² ซึ่งหมายความว่าทฤษฎีการสื่อสารสามารถเกี่ยวข้องกับการทูตสาธารณะโดยตรง กิลโบระบุว่า ต้นแบบการตอบสนองแบบขั้นบันได

¹⁰ Gilboa, Eytan. (2008). “Searching for a Theory of Public Diplomacy.” *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616 (March 2008), pp. 55-77.

¹¹ Entman, Robert M. 2004. *Projections of Power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy*. Chicago: Chicago University Press.

¹² Gilboa, p. 63.

(cascading activation model) ของเอนท์แมนเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดที่เชื่อมโยงนโยบาย สื่อ และมติมหาชน เอนท์แมนเสนอว่า ภาครัฐ ชนชั้นปกครอง และ สื่อมวลชนมีความซิงเกิลกัน ใน “การต่อสู้เพื่อสร้างกรอบในการเข้าถึงประชาชนโดยผ่านสื่อมวลชนเพื่อเพิ่มอิทธิพลต่อมติมหาชน”¹³ ต้นแบบแนวคิดของเอนท์แมน นำไปสู่การพิจารณาอำนาจสัมพันธ์ของหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ในการกำหนดทิศทางของประเด็นต่างๆ และนำเสนอต่อสาธารณะ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพิจารณาว่า การทูตสาธารณะและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือการต่อสู้กันระหว่างภาครัฐ ชนชั้นและสื่อมวลชน ในการกำหนดทิศทางของประเด็นต่างๆ ในประเทศอื่น โดยกิลโบเห็นว่ ตามแนวคิดของเอนท์แมน “การทูตสาธารณะหมายถึงความพยายามที่จะส่งอิทธิพลทางความคิดต่อกลุ่มชนชั้นปกครองและสื่อในประเทศเป้าหมาย”¹⁴ การนำแนวคิดข้างต้นมาประยุกต์ใช้วิเคราะห์กรณีความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา จะเกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่า ผู้มีอำนาจในภาคส่วนต่างๆ และสื่อมวลชนสามารถกำหนดทิศทางของประเด็นเขาพระวิหาร ทั้งระดับในประเทศและต่างประเทศ ได้อย่างไร

IV การบูรณาการภูมิภาคและแนวคิดทฤษฎีการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางเทคนิค (Regional Integration and Functionalism)

ความสำเร็จของสหภาพยุโรปและอาเซียนในด้านการบูรณาการภูมิภาคเป็นสิ่งที่ยอมรับในประชาคมโลก ทั้งสองภูมิภาคเริ่มจัดตั้งองค์การของตนขึ้นมาก็ด้วยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดความขัดแย้งหรือสงครามไปจากภูมิภาคของตน ยุโรปเป็นต้นกำเนิดของสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ซึ่งนำไปสู่ความหายนะ ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลงนักวิชาการได้เริ่มแนวคิดทฤษฎีเรื่องการรวมตัวเป็นประชาคม ยุโรปตะวันตกได้เกิดความคิดริเริ่มที่จะสร้างกิจกรรมความร่วมมือขึ้นมา ที่สำคัญ คือ การจัดตั้ง ประชาคมยุโรปว่าด้วยถ่านหินและเหล็กกล้า (The European Coal and Steel Community) เมื่อปี ค.ศ. 1951 ซึ่งได้นำประเทศคู่สงครามในสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้แก่ เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันตก อิตาลี เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก มาร่วมมือกันผลิตและบริหารวัสดุยุทธศาสตร์สำคัญอันได้แก่ถ่านหินและเหล็กกล้า จากจุดเริ่มต้นนี้ ยุโรปตะวันตกได้พัฒนาความร่วมมือภูมิภาคมาสู่การเป็นสหภาพยุโรปในปัจจุบันที่มีสมาชิกถึง 28 ประเทศครอบคลุมเกือบทั่วทั้งทวีปยุโรป

¹³ *Ibid*, p. 64.

¹⁴ *Ibid*, p. 65.

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สิ้นสุด ยุโรปก็เป็ภูมิภาคที่ปราศจากสงคราม อาเซียนก็เช่นกัน ห้าประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และไทย ได้ตัดสินใจจัดตั้งอาเซียนเมื่อปี ค.ศ. 1967 เพื่อเสริมสร้างสันติภาพระหว่างประเทศสมาชิก และร่วมกันขจัดภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่นเดียวกับสหภาพยุโรป อาเซียนก็เ็นรู้จักสงครามอีกเลยในช่วงเวลาที่ตั้งอาเซียนจนถึงปัจจุบัน

การจัดตั้งองค์การสหภาพยุโรป หรือ อาเซียนไม่ใช่ตั้งขึ้นมาลอยๆ โดยปราศจากแนวคิดทางวิชาการสนับสนุน แนวคิดด้านการสร้างสันติภาพ และขจัดความขัดแย้งระหว่างรัฐชาติมีมาโดยตลอด ตั้งแต่ช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 แนวความคิดด้านรัฐชาติที่มีมาในยุโรปตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่แต่ละหน่วยของประชาคมโลกคือ รัฐชาติ ซึ่งมีอาณาเขตและมีอธิปไตย ระบบเช่นนี้ก่อให้เกิดการแข่งขันกันในเรื่องอำนาจ แนวความคิดด้านการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ตามมาของโครงสร้างดังกล่าวคือ ถิ่นประโยชน์ของชาติ (National Interest) และการดำเนินนโยบายด้านการทูตที่ใช้การคานอำนาจระหว่างประเทศ (Balance of Power) เป็นหลัก สงครามมีขึ้นเพื่อสนองหลักการดังกล่าว ผู้นำทางการเมืองและ นักวิชาการหลายๆ คนเห็นว่าระบบเช่นนี้ไม่เพียงพอ ไร้เสถียรภาพ มีข้อเสีย จึงได้เริ่มคิดถึงกระบวนการ ที่แปลกใหม่ไปจากเดิม

James E. Dougherty และ Robert L. Pfaltzgraff, Jr. ในหนังสือชื่อ Contending Theories of International Relations (Harper&Row Publishers, New York, 1981) ได้สรุปการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการต่างๆ (David Mitrany, Karl W. Deutsch, Johan K. De Vree, Amitai Etzioni, Joseph S. Nye) ไว้ที่น่าสนใจซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

โลกปัจจุบันเป็นโลกที่สลับซับซ้อนมากขึ้นในทางเทคนิค ซึ่งประเด็นต่างๆ ด้านนี้จะเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ ความพึ่งพา (Interdependence) ระหว่างรัฐชาติก็จะสูงขึ้นมากเป็นเงาตามตัว รัฐชาติไม่สามารถบริหารงานด้านเทคนิคได้อย่างเพียงพอหรืออย่างมีประสิทธิภาพโดยลำพัง จึงทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีความร่วมมือระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมทางเทคนิค ความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านกิจกรรมทางเทคนิคด้านหนึ่งจะนำไปสู่ความต้องการใหม่ๆ และการขยายขอบเขตของความร่วมมือในด้านกิจกรรมทางเทคนิคในด้านอื่นๆ อีกหลายด้าน (Ramification) ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การจัดตั้งองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อมารองรับความร่วมมือและกิจกรรมดังกล่าว แนวคิดสำคัญของการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางเทคนิคคือความภักดี (Loyalty) ของประชากรที่ตามปรกติจะมีต่อรัฐชาติจะผ่อนคลายลงและความภักดีนี้จะเปลี่ยนทิศทางไปสู่กรอบความร่วมมือ

ระหว่างประเทศหรือการบูรณาการภูมิภาคแทน ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้จะไปแทนที่การแข่งขันระหว่างรัฐชาติและสงคราม

Joseph S. Nye ในหนังสือ ชื่อ Peace in Parts : Integration and Conflict in Regional Organizations (Boston: Little, Brown, 1971) ได้ต่อ ยอดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางเทคนิค โดยกล่าวว่าการเสริมสร้างบูรณาการภูมิภาคให้เติบโตได้นั้นขึ้นอยู่กับ กระบวนการกลไก (Process Mechanism) และศักยภาพการบูรณาการ (Integrative Potential) **กระบวนการกลไก** คือการดำเนินกิจกรรมที่ควรมีลักษณะเจ็ดประการดังนี้

1. ความเกี่ยวโยงระหว่างกิจกรรมทางเทคนิคในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆ (Functionalist Linkage of Tasks, or the Concept of Spill-over)
2. การบูรณาการภูมิภาค จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนด้านต่างๆ ระหว่างรัฐชาติที่เป็นสมาชิก เช่น ด้านการค้า ด้านเงินทุน ข่าวสาร ประชากร และความคิด (Rising Transactions)
3. ความเกี่ยวโยงระหว่างกิจกรรมทางเทคนิคในด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆอันเนื่องมาจากนโยบายทางด้านการเมืองหรืออุดมการณ์ ดังนั้นกลุ่มนักการเมือง กลุ่มเจ้าหน้าที่ระหว่างประเทศ(International bureaucrats) และกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆที่เห็นผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะมาร่วมมือสร้างความร่วมมือใหม่ๆ ขึ้นมา (Deliberate Linkages and Coalition Formation)
4. การสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้นำ (Elite) ของรัฐชาติที่สนับสนุนแนวคิดทฤษฎีการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางเทคนิค (Elite Socialization)
5. การจัดตั้งองค์กรหรือกลุ่มความร่วมมือในด้านต่างๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน (Regional Group Formation)
6. การเสริมสร้างอุดมการณ์ และอัตลักษณ์การบูรณาการภูมิภาค เพื่อเพิ่มเสน่ห์และการสนับสนุนของประชากรของรัฐชาติต่อการบูรณาการภูมิภาค (Ideological - Identitive Appeal)
7. การสนับสนุนการบูรณาการภูมิภาคของตัวละครอื่นๆ เช่น รัฐชาติอื่นๆ ที่ไม่ใช่สมาชิก หรือองค์การระหว่างประเทศอื่นๆ (Involvement of External Actors in the Process)

ศักยภาพการบูรณาการ คือโอกาสที่องค์กรบูรณาการภูมิภาคจะประสบความสำเร็จควรมีลักษณะสี่ประการดังนี้

1. สมาชิกควรมีลักษณะทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมเท่าเทียมกันหรือเข้ากันได้ เช่น ขนาดของเศรษฐกิจ (Symmetry or Economic Equality of Units)

2. ชนชั้นนำในแต่ละประเทศสมาชิกคิดและมีความค่านิยมคล้ายคลึงกัน (Elite Value Complementarity)
3. สังคมของแต่ละประเทศสมาชิกมีความหลากหลายเป็นพหุนิยม(Existence of Pluralism)
4. ประเทศสมาชิกมีสมรรถนะที่จะปรับตัวและสนองต่อความต้องการของการบูรณาการ (Capacity of Member States to Adapt and Respond)

สมรรถนะในการปรับตัวและสนองต่อแนวคิดนี้ จะสูงหาก

- 1) ประชากรในประเทศเห็นว่าผลประโยชน์ที่ได้จากการบูรณาการมีการกระจายอย่างเป็นธรรม
- 2) ผู้นำมีความเข้าใจประเด็นผลกระทบหรือปัญหาจากภายนอกประเทศชัดเจนที่เกิดจากการบูรณาการ เช่น การพึ่งพาสินค้าขาออก หรือการคุกคามจากประเทศที่ใหญ่กว่า
- 3) ผลกระทบทางลบของการบูรณาการภูมิภาคต่ำ โดยเฉพาะในระยะแรก ก็จะช่วยให้ประชาชนสนับสนุนการรวมตัว โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่ได้รับ

แนวความคิดทฤษฎีการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมทางเทคนิค (Regional Integration and Functionalism) เพื่อการบูรณาการภูมิภาคอาจนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาโดยผนวกรวมไปกับกระบวนการอื่นๆ ได้ อาจจะส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัมพูชาและไทยให้เข้มข้นยิ่งขึ้นโดยการจัดตั้งอนุภูมิภาคซึ่งสมาชิกจะประกอบไปด้วย กัมพูชา ไทย และอาจรวมประเทศอื่นๆ ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมและระดับทางเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกันเพิ่มเติม เช่น ลาว ซึ่งอาจเรียกว่า CALATHAI (Cambodia, Laos, Thailand) ถึงแม้ประเทศกัมพูชา ลาว และไทยจะเป็นสมาชิกอาเซียน และมีความร่วมมือกันอยู่แล้วในกรอบอาเซียน แต่การจัดตั้งอนุภูมิภาค CALATHAI ก็สามารถทำได้โดยมีกิจกรรมที่ไม่ซ้ำซ้อน หรือซ้ำซ้อนอยู่บ้างแต่ก็เข้มข้นกว่า ในยุโรปก็มีประชาคม Benelux (Belgium, Netherlands, Luxembourg) ถึงแม้ประเทศสมาชิกประชาคม Benelux จะเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปร่วมกันอยู่แล้ว

V งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเขาพระวิหาร

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรองรับคำตัดสินคดีความกรณีปราสาทพระวิหารระหว่างไทย-กัมพูชาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองระหว่างประเทศและนักประวัติศาสตร์ชาวไทย ร่วมกับนักการทูตและนักวิชาการกัมพูชาผลิตผลงานเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้

กำหนดนโยบาย และ เพื่อส่งอิทธิพลต่อการอภิปรายสาธารณะ¹⁵ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่มาจากข้อมูลที่รวบรวมจาก 2 โครงการคือ การประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างประเทศที่สถาบันเอเชียอาคเนย์ศึกษา สิงคโปร์ (Singaporean Institute of Southeast Asian Studies) และ การวิจัยภาคสนามในประเทศไทย และกัมพูชาในระยะเวลา 1 สัปดาห์โดยการประชุมเกี่ยวข้องกับผู้กำหนดนโยบายและนักวิชาการ ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า “คณะผู้เขียนมีความตั้งใจในการผลิตหนังสือเล่มนี้ก่อนที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศจะตัดสินคดีตีความกรณีปราสาทพระวิหารระหว่างไทย-กัมพูชาในช่วงปลายปี 2556 โดยคณะผู้เขียนหวังว่า คำแนะนำที่ระบุไว้ในหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายทั้งในประเทศไทยและกัมพูชา เพื่อเป็นการป้องกันการเผชิญหน้าโดยไม่จำเป็น”¹⁶ คณะผู้เขียนให้ความสำคัญกับผลกระทบจากการเมืองภายในของทั้งไทยและกัมพูชาที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายการต่างประเทศ และการดำเนินการเกี่ยวกับตัวปราสาทพระวิหารและบริเวณโดยรอบ

ทั้งนี้การวิเคราะห์ดังกล่าวแบ่งเป็นส่วน เริ่มต้นจากประวัติศาสตร์ของความเป็นปรปักษ์ ระหว่างกัน และกลุ่ม/องค์กรภายในของแต่ละรัฐที่พยายามแสวงหาผลประโยชน์บนความขัดแย้งนี้ ในส่วนที่สอง ได้มุ่งไปที่พัฒนาการของความสัมพันธ์แบบทวิภาคีของไทยและกัมพูชา ในส่วนที่สาม ได้กล่าวถึงการหาทางออกทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี ในส่วนสุดท้าย ได้ให้ข้อเสนอหลายแนวทางโดยใช้แนวทางความสัมพันธ์แบบทวิภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี

ศาสตราจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้สืบสาวร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งระหว่างสองประเทศที่ผู้นำของรัฐร่วมสมัยนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของตำแหน่งทางการเมืองในประเทศของตน ศาสตราจารย์ชาญวิทย์ระบุปัจจัยหลัก 2 ประการที่เพิ่มความเปราะบางในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ แนวคิด “การสูญเสียดินแดน” และ การใช้ “การโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ” เป็นเครื่องมือ การโหมกระพือลัทธิชาตินิยมเป็นกลยุทธ์ที่ผู้ถืออำนาจของรัฐมักจะใช้รักษาความมั่นคงของตำแหน่งที่มักจะใช้วิธีการจัดการข้อมูลเพื่อสร้างภาพ “อำนาจจากภายนอก” ที่มีความก้าวร้าว เพื่อสร้างสถานการณ์ “พวกเรา/ชาติของเรา” กับ “พวกเขา/ศัตรู” ซึ่งผู้นำทั้งสองฝ่ายไทยและกัมพูชาต่างใช้การจัดการข้อมูลเพื่อสร้างบริบท “การสูญเสียดินแดน” เพื่อขยายผลให้บรรดากระบวนการเมืองต่อไป ศาสตราจารย์ชาญวิทย์ยังได้ชี้ว่า กลุ่มเสนาบ่นสังคมออนไลน์ มีบทบาทในการเผยแพร่และปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรง

¹⁵ Kasetsiri, Charnvit; Pou Sothirak; Pavin Chachavalpongpun. 2013. *Preah Vihear: A Guide to the Thai-Cambodian Conflict and Its Solutions*. Bangkok: White Lotus Press.

¹⁶ Charnvit et al, p. xiii.

ปัจจัยที่สองที่รักษาความเป็นปฏิปักษ์ในความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายบนบริบทของ “การสูญเสียดินแดน” เพื่อให้ได้มาซึ่งผลทางการเมืองที่ต้องการ คือการใช้ “การโฆษณาชวนเชื่อของรัฐ” โดยปฏิบัติการข่าวสารของฝ่ายไทยได้ปล่อยข่าวสารนิเทศโจมตีฝ่ายกัมพูชาในช่วงเวลาที่มีความตึงเครียดระหว่างสองประเทศ ในขณะที่ทางฝั่งของ สมเด็จ สุน เช่น ผู้นำกัมพูชา ได้ใช้สื่อของพรรคประชาชนกัมพูชาเผยแพร่ข่าวสารต่อต้านผู้นำฝ่ายไทย ซึ่งจากการศึกษาการดำเนินการของฝ่ายไทย ศาสตราจารย์ชาญวิทย์ชี้ให้เห็นถึงการใช้สื่อควบคู่ไปกับเครื่องมือในวงการการศึกษาของภาครัฐที่นำไปสู่วาทกรรมชาตินิยม

หลังจากการนำเสนอและวิเคราะห์รากฐานทางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นมิตรระหว่างสองประเทศ คณะผู้เขียนได้วิเคราะห์สาเหตุโดยตรงของความขัดแย้งในปัจจุบันที่เริ่มต้นในปี 2551 โดยคณะผู้เขียนมุ่งเน้นว่า ประเด็นทางการเมืองภายในของไทยส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งอย่างไร การต่อสู้ระหว่างพลังประชานิยมของอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร พรรคประชาธิปัตย์ และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (People's Alliance for Democracy - PAD) เป็นประเด็นหลักของของบริบทแห่งความขัดแย้งนี้ คณะผู้เขียนมองว่า พรรคประชาธิปัตย์ และกลุ่มพันธมิตรฯ ใช้การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ที่เป็นปฏิปักษ์ที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นมาส่งเสริมกลยุทธ์ชาตินิยม ในขณะที่ฝ่ายต่อต้านทักษิณใช้การสร้างภาพตนเองในฐานะผู้ปกป้องประเทศชาติตามลัทธิชาตินิยม โดยเฉพาะฝ่ายต่อต้านทักษิณใช้คำว่า “ขายชาติ” ในการโจมตีรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวชซึ่งเป็นฝ่ายสนับสนุนทักษิณ และยังเผยแพร่ภาพชาวกัมพูชาในฐานะศัตรูคู่อาฆาต โดยคณะผู้เขียนยกตัวอย่างกรณีที่น่ายกยติ ภิรมย์แห่งพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวหาสมเด็จ สุน เช่น ผู้นำกัมพูชาระหว่างการสัมภาษณ์ซึ่งออกอากาศทางโทรทัศน์ว่า “บ้า” และ เป็น “ทาส” ของนายทักษิณ ชินวัตร

ทางฝ่ายรัฐบาลกัมพูชา ก็ได้ประโคมข่าวเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของไทยว่า แทรกแซงกิจการภายในของประเทศกัมพูชา รวมทั้งให้รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ในปี พ.ศ. 2552 ฝ่ายกัมพูชาพยายามที่จะโน้มนำให้เกิดแนวความคิดว่า พรรคประชาธิปัตย์แปลกแยกจากมวลชนชาวไทยเอง ผู้เขียนได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจและรายงานข่าวของสื่อมวลชนเพื่อเสนอแนวคิดว่า ฝ่ายไทยพยายามสร้างกระแสความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวไทยด้วยกันเอง ในขณะที่ฝ่ายกัมพูชาพยายามสร้างกระแสสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศมากกว่า โดยฝ่ายกัมพูชาได้สร้างปฏิสัมพันธ์กับศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งสร้างภาพลักษณ์ของไทยในสายตาประชาคมระหว่างประเทศว่าเป็นประเทศที่ก้าวร้าวและข่มเหงผู้ที่อ่อนแอกว่า

สำหรับงานสองบทสุดท้ายของหนังสือ Preah Vihear: A Guide to the Thai-Cambodian Conflict and Its Solutions ได้สำรวจความมีประสิทธิภาพของแนวทางการแก้ปัญหาข้อพิพาทพระวิหาร ในแนวทางของความสัมพันธ์ทวิภาคีและพหุภาคี รวมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะในทางสายกลางเพื่อแก้ไขปัญหา

VI สรุปกรอบแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมวิจารณ์

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการสงครามข่าวสาร อำนาจละมุน และการทูตสาธารณะ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชานั้น จะต้องพิจารณาบทบาทของผู้ส่งและผู้รับข้อมูลข่าวสาร กลุ่มเป้าหมาย วิธีการส่งสาร ข้อมูลเนื้อหาของสารนั้น รวมทั้งมิติในการสื่อสาร และการวิเคราะห์การเรียนรู้ เข้าถึง และการตีความรหัสความหมายของสารที่ส่งนำมาแสดง โดยวิเคราะห์จากประเด็นคำถามซึ่งจะมีไปยังกระทรวงการต่างประเทศของไทย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการเสนอข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งสื่อมวลชนที่รวมไปถึงสื่อออนไลน์ สมัยใหม่ ในประเด็นดังนี้

- ใครเป็นผู้ส่งข้อมูลข่าวสาร และมีวัตถุประสงค์อะไร
 - เนื้อหาว่าด้วยอะไร
 - ใช้สื่อผ่านช่องทางใด
 - ใครคือกลุ่มเป้าหมาย
 - ผลตอบรับที่พึงประสงค์จากข้อมูลที่ออกไปคืออะไร อาทิ การเปลี่ยนพฤติกรรม หรือการเคลื่อนไหว
 - มีการประสานข้อมูลโดยรวมเป็นอย่างไร
- ทั้งนี้ การลงพื้นที่วิจัย จะนำมาชี้วัดประสิทธิผลของข่าวสารว่า
- การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายสัมฤทธิ์ผลหรือไม่
 - การตอบรับของกลุ่มเป้าหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

ปฏิบัติการสารสนเทศ การใช้อำนาจละมุน และการทูตสาธารณะ เป็นเครื่องมือที่ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นมาโดยตลอดในการเพิ่มพูนศักยภาพทางอำนาจของรัฐ เป็นที่น่าเสียดายว่า เหตุการณ์การปะทะทางทหารในบริเวณชายแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาจะเป็นเครื่องหมายที่สำคัญใน

ความสัมพันธ์ทวิภาคีของทั้งสองประเทศ และความเห็นทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศจะยังมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ชายแดนของประเทศทั้งสอง ซึ่งการเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องของปัจจัยแห่งอำนาจรัฐและบทบาทของสื่อมวลชนในกรณีความสัมพันธ์ด้านชายแดนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาชายแดนของไทยและกัมพูชา

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินผลและการวิเคราะห์บทบาทของการดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศต่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อสนองวัตถุประสงค์ ตอบคำถามวิจัย ตามขอบเขตการวิจัยดังที่ระบุในบทที่ 1 การศึกษาวิจัยมีรูปแบบดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยการศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อนำผลสรุปมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามหลักวิชาการ งานวิจัยและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องยังทำให้เข้าใจถึงบริบทของประเด็นปัญหาและสถานการณ์ทางการเมืองในขอบเขตช่วงเวลาที่ทำการวิจัย

2. การศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลมี 2 รูปแบบ

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารที่ปรากฏในสื่อของทั้งสองประเทศในระหว่างรัฐบาลคุณนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ช่วง ธันวาคม พ.ศ. 2551 – สิงหาคม พ.ศ. 2554 ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารที่ปรากฏในสื่อของทั้งสองประเทศ เป็นการศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติการข่าวกับการดำเนินนโยบายทางการทูตระหว่างกัน โดยกำหนดช่วงเวลาในช่วงกรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร ผู้วิจัยศึกษาสื่อย้อนหลังจากกฤตภาคหรือข่าวตัด (News Clipping) ที่รวบรวมไว้ ทั้งจากข่าวสิ่งพิมพ์ฝั่งไทยและฝั่งกัมพูชา โดยใช้การกำหนดตัวอย่างแบบเจาะจงขอบเขตสื่อดังนี้

2.1.1.1 สื่อกัมพูชา นำข้อมูลข่าวสารมาจากฐานข้อมูลโต๊ะข่าวกัมพูชา มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งเป็นการแปลข้อมูลจากภาษาเขมรในสื่อของกัมพูชามาเผยแพร่ ได้แก่ สื่อจากสำนักข่าว www.dap-news.com, RASMEI KAMPUCHEA DAILY, RADIO FREE ASIA, KAMPUCHEA THMEY DAILY, www.everyday.com.kh, KOH SANTEPHEAP DAILY, Free Press Magazine, THE PHNOM PENH POST และ KHMER EXPRESS NEWS เป็นต้น จำนวน 646 รายการ

2.1.1.2 สื่อไทย นำข้อมูลข่าวจากฐานข้อมูล News Center และฐานข้อมูล Matichon e-library ซึ่งจะทำให้การเลือกแบบเจาะจงในหนังสือพิมพ์ 2 ประเภท¹⁷ คือ 1) หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ได้แก่ ไทยรัฐ และ 2) หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ ได้แก่ เครื่องศิษกร กรุงเทพธุรกิจ ผู้จัดการ และ The Nation โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดผลิตสูง เป็นที่นิยมในกลุ่มหนังสือพิมพ์ประเภทเดียวกัน รวมถึงเกณฑ์การแบ่งสื่อตามบริบททางการเมืองในขณะนั้น ได้แก่ สื่อที่เป็นฝ่ายกลาง สื่อสื่อเหลือง และสื่อสีแดง ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมมุมมองการนำเสนอข่าวสารที่หลากหลายในเชิงอุดมการณ์และความชัดเจนในการวิเคราะห์ด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน จำนวน 864 รายการ

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้มีการพิจารณาคัดกรองผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยแบ่งเป็น 6 กลุ่ม เพื่อความครอบคลุมและหลากหลาย เทคนิคการสัมภาษณ์เป็นลักษณะการสัมภาษณ์ แบบถาม-ตอบทันที เป็นโครงสร้างแบบหลวมๆ เพื่อให้ผู้รับการสัมภาษณ์เกรียหรือมีความรู้สึกว่าได้ได้รับความกดดัน โดยที่เนื้อหาการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความมั่นคงและบางเรื่องก็ละเอียดอ่อน การเขียนรายงานที่ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะไม่มีภาระระบุแหล่งที่มาของข้อมูลโดยตรงโครงการฯ ได้จัดทำแนวคำถามสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มต่างๆ ไว้หลากหลายข้อ เพื่อผู้สัมภาษณ์ นำไปใช้ตามความเหมาะสม (แนวคำถามนี้ปรากฏใน ภาคผนวก 1) รายละเอียด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ให้สัมภาษณ์ ซึ่งได้แยกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายและฝ่ายปฏิบัติการกองบัญชาการป้องกันจันทบุรี และตราดและกองบัญชาการที่บริเวณใกล้กับชายแดนไทย-กัมพูชาบริเวณปราสาทพระวิหารกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้บริหารของกองทัพเรือ

- นาวาเอกกล้าหาญ เพ็ชรมิศรี

¹⁷ เนื่องจากประเทศไทยไม่มีระเบียบบังคับที่จะให้แสดงยอดขายของหนังสือพิมพ์อย่างเป็นทางการโดยข้อมูลที่น่ามาศึกษาในครั้งนี้ได้จากการรายงานยอดพิมพ์ของแต่ละฉบับจากห้องสมุดของหนังสือพิมพ์ สารานุกรมออนไลน์พบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐมียอดผลิต 1 ล้านฉบับ/วัน หนังสือพิมพ์เดลินิวส์มียอดผลิต 9 แสนฉบับ และคมชัดลึกมียอดผลิต 8.5 แสนฉบับ ขณะที่หนังสือพิมพ์มติชนมียอดผลิต 6 แสนฉบับ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจมียอดผลิต 1 แสนฉบับ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการมียอดผลิต 1 แสนฉบับ

รองเสนาธิการหน่วยบัญชาการนาวิกโยธิน อดีตทูตทหารประจำกรุงพนมเปญ กัมพูชา

- นาวาเอก เกรียงไกร สุขมานพ

หัวหน้ากองวิทยาการ(เพื่อพลาง) นาวิกโยธิน

- นาวาเอก ชัยวิน จิตต์จำนง

นาวิกโยธิน นายทหารปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 2 ผู้เกี่ยวข้องด้านชายแดน

- นาย วัฒนา พุฒิชชาติ ปลัดจังหวัดศรีสะเกษ
- นาย วิทยา วิรัตน์ ประธานสภาหอการค้าศรีสะเกษ
- ดร. อนุคนดา กิตติสุขวัฒน์ เลขธิการหอการค้าจันทบุรี
- นายภคพล ศิประเสริฐวิทย์ รองประธานหอการค้าจันทบุรี
- นายเอกอนันต์ คมสัน เลขธิการหอการค้าจันทบุรี

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารระดับสูง และเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงชายแดน

- ฯพณฯ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
นายกรัฐมนตรีไทยในช่วงปีที่ศึกษา (2551-2554)
- นาย ชวนนท์ อินทรโกมาลย์สุต
เลขาธิการรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศไทย ในช่วงปีที่ศึกษา (2551-2554)
- ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศ จากกรมสารนิเทศและกรมอาเซียน

แทนที่จะให้สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล กรมสารนิเทศได้มีหนังสือตอบคำถามชี้แจงในประเด็นต่างๆ
ค่อนข้างละเอียด

กลุ่มที่ 4 สื่อมวลชน

- นาย กวี จงกิจถาวร ผู้สื่อข่าวอิสระ
- นาย เสริมสุข กษิติประดิษฐ์ บรรณาธิการอาวุโส องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพ
สาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai PBS)

กลุ่มที่ 5 นักวิชาการ

- รศ. ดร. ปณิธาน วัฒนายากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ผศ. ดร. ธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์
มหาวิทยาลัยรังสิต

- Associate Professor Dr. James Soren Ockey

University of Canterbury, New Zealand

กลุ่มที่ 6 ประชาชนที่อยู่อาศัยตามชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณปราสาทพระวิหาร

เป็นการศึกษาภาคสนามร่วมกับการจัดสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Work) ประกอบการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และโดยศึกษากรณี หมู่บ้านภูมิสรอด ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษดังนี้

- กิจกรรมการสนทนา ดำเนินการ 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 กลุ่มเกษตรกร ผู้ร่วมการสนทนา ได้แก่ นายฤทธิ์ แก้วลอย อายุ 54 ปี นายเชย มาทอง อายุ 73 ปี นางยอน มากสิงห์ อายุ 54 และนางสุทิน ประสานจิต อายุ 63 และกลุ่ม 2 กลุ่มค้าขาย ผู้ร่วมการสนทนา ได้แก่ นางประนอม บัวตัน อายุ 50 ปี นางบุญเพ็ง ละอองศรี อายุ 50 ปี และคุณยายเพียง จันใด อายุ 76 ปี

- กิจกรรมสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 8 ราย ได้แก่

- (1) นายวิระสิทธิ์ คอกศรี อายุ 70 ปี ประธานชมรมผู้สูงอายุหมู่บ้านภูมิสรอด
- (2) นางสาวเพ็ญภา พรศรี นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- (3) นายอภิรักษ์ ฝอยทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านภูมิสรอด
- (4) นายเกียรติคุณ ทวี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลศูนย์สุขภาพตำบลภูมิสรอด
- (5) นายโชคชัย สายแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเสาธงชัย
- (6) นายวิรุทธิ์ ดวงแก้ว กำนันตำบลเสาธงชัย และผู้ใหญ่บ้านภูมิสรอด หมู่ 12
- (7) สัมภาษณ์คู่ นายบุญเกิด แตะต้อง (ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล) และนางคำดี แตะต้อง (ผู้ใหญ่บ้านภูมิสรอด หมู่ 2)

3. การประชุมระดมสมองร่วมกับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ นายกวี จงกิจถาวร ผู้สื่อข่าวอิสระที่มีประสบการณ์ด้านการต่างประเทศมานาน และ รศ.ดร. ปณิธาน วัฒนายากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อดีตรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองปฏิบัติราชการโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีบทบาทอย่างสูงด้านการดำเนินการทางการเมืองและการปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทยในสมัยรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เพื่อประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการศึกษาสื่อสิ่งพิมพ์

4. การประเมินและการวิเคราะห์ ดำเนินการสังเคราะห์ ตรวจสอบ ข้อมูล ที่ได้รับมาทั้งหมดข้างต้น

จากข้อ 1 ถึงข้อ 3 เพื่อหาข้อสรุปที่สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีอธิบายในบทที่ 2 หลังจากนั้นใช้แนวคิด ด้าน การปฏิบัติการสารสนเทศ อำนาจละมุน การทูตสาธารณะ และ การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง (SWOT Analysis) เพื่อนำมาสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการปฏิบัติการสารสนเทศของไทย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1. บริบทความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา

ไทยและกัมพูชาเป็นสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตอันยาวนาน ก่อนการตั้งสุโขทัยเป็นราชธานี ความสัมพันธ์ของทั้งสองสังคมมีทั้งลักษณะที่เป็นไมตรี และที่เป็นความขัดแย้งสลับกันไป ทั้งในด้านการเมืองความมั่นคงและเศรษฐกิจ ในประวัติศาสตร์สมัยใหม่จนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา มีลักษณะทั้งรักทั้งชัง (love & hate relation) กล่าวคือ บางครั้งกัมพูชามองไทยเป็นคู่ร้าย บางคราวก็ว่าเป็นคู่ดี หรือบางทีก็เป็นทั้งคู่ดีและคู่ร้ายในเวลาเดียวกันเปลี่ยนไปตามสภาพทางการเมืองทั้งในกัมพูชาและการเมืองระหว่างประเทศ (ชิบดี บัวคำศรี, 2546)

โดยทั่วไป ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน โดยเฉพาะในทางเศรษฐกิจเนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของกัมพูชายังไม่เข้มแข็งจึงจำเป็นต้องพึ่งพาไทย เป็นต้นว่าการพึ่งพาด้านเงินทุน และสินค้าอุปโภคบริโภค ในขณะที่ไทยพึ่งพากัมพูชาเป็นตลาดสินค้าของไทยและแหล่งนำเข้าสินค้าเกษตรบางชนิด อาจกล่าวได้ว่าในช่วงก่อนรัฐประหารปี 2549 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจมีความโดดเด่นมาก กิจกรรมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกัมพูชาที่เห็นเป็นรูปธรรม อาทิ ในปี พ.ศ. 2544 มีการจัดทำยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชา-ลาว-พม่า และไทย (Economic Cooperation Strategy: ECS) และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) มีเวียดนามเข้าร่วมในภายหลัง กรอบ ACMECS นี้เป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากความแข็งแกร่งและความหลากหลายของทั้งห้าประเทศสมาชิก ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การสร้างเขตเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้และขจัดปัญหาความยากจนในหมู่ประชาชนของประเทศสมาชิก (รายละเอียดเพิ่มเติมในการศึกษา “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงพ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2547” ของพงษ์รัตน์ดา บุตรโต (2548) และการศึกษาของศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2548))

สำหรับความสัมพันธ์ด้านสังคมวัฒนธรรมนั้น เนื่องจากไทยและกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกันทั้งทางบกและทางน้ำ โดยมีพรมแดนทางบกติดต่อกันยาวมาก ถึงเกือบ 800 กิโลเมตร ทำให้ไทยและกัมพูชามีประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย อาหาร

การกิน หรือแม้แต่ภาษา ก็มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี สันสกฤตเหมือนกัน นอกจากนี้ สถาปัตยกรรม การก่อสร้างและนาฏศิลป์ เช่น วัด วัง โขน ละคร ยังมีความคล้ายคลึงกันมาก

การมีรากเหง้าทางสังคมและวัฒนธรรมมาจากแหล่งเดียวกันนี้โดยทั่วไปได้เอื้ออำนวยให้ ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ดำเนินไปบนความใกล้ชิดสนิทสนม อย่างไรก็ดี ก็มีบางครั้งที่กลับส่งผล ตรงกันข้าม โดยถูกใช้เป็นประเด็นทางการเมืองเกี่ยวกับ “ความเป็นเจ้าของ” ผลผลิตทางวัฒนธรรม เหล่านี้ อาทิ กระแสชาตินิยมที่มักถูกสร้างขึ้นในช่วงก่อนการเลือกตั้งในกัมพูชา ในส่วนของประเทศไทย มีความพยายามที่จะใช้ความร่วมมือด้านสังคมวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางในการสร้างเสริม ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน แต่โครงการและกิจกรรมที่จัดทำขึ้นมากมายนั้นมัก เกิดขึ้นและสิ้นสุดไปตามยุคสมัยของรัฐบาลไทยเป็นส่วนใหญ่ (อำพา แก้วกำกวม และกาก็ อุด, 2553) ความต่อเนื่องในการผลักดัน โครงการกิจกรรมความร่วมมือด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น ความช่วยเหลือ ด้านการศึกษา การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ภาษาและศาสนา จึงเป็นจุดอ่อนประการหนึ่งของไทยที่ ควรได้รับการทบทวนปรับปรุง แม้ว่าจะมีรากฐานที่ดีอยู่ในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม

ในขณะที่ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา ในภาพรวมจะมี ทิศทางที่ปรับตัวดีขึ้นเป็นลำดับ แต่ยังคงมีประเด็นละเอียดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา อยู่เป็นระยะ ๆ หรือในบางครั้งได้นำมาซึ่งความขัดแย้ง โดยที่สำคัญได้แก่กรณีข้อพิพาทเรื่องเขาพระวิหาร

ข้อพิพาทเรื่องเขาพระวิหารมีหลากหลายมิติ อาทิ ตัวปราสาท ที่ตั้งปราสาท ไปจนถึงเขตแดน ไทย-กัมพูชา ในบริเวณนั้น สำหรับกรณีตัวปราสาทพระวิหาร ในอดีตได้เคยถูกนำขึ้นพิจารณาที่ศาล โลก ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2505 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ กัมพูชาในขณะนั้นเลื่อมทราลงเป็นลำดับ เข้าสีหนุในเวลานั้นมีทัศนคติเชิงลบกับไทยและ หวาดระแวงการดำเนินการของไทย ส่งผลให้การกำหนดนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของ กัมพูชาสะท้อนทัศนคติและความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรตามผู้นำดังกล่าว (คาม ภาณุตานนท์, 2541) ในช่วง ไม่ไกลจากปัจจุบัน ข้อพิพาทเรื่องเขาพระวิหารได้เริ่มขึ้นอีกครั้งจากกรณีที่กัมพูชายื่นเรื่องเสนอต่อ องค์การยูเนสโกให้บรรจุปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง และการกระทบกระทั่งในระหว่างช่วง ธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 ซึ่งนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็น นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรัฐบาล

สำหรับความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา ในช่วงปี 2551-2554 ข้างต้น มีผู้กล่าวว่าเป็นผลมาจาก การปะทุขึ้นบนพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และลัทธิชาตินิยม ภายใต้ผลประโยชน์แห่งชาติและการเมือง ระหว่างประเทศ (อำพา แก้วกำกวม วาญญู ใจบริสุทธิ์ และกาก็ อุด, 2556) อย่างไรก็ดี “ชาตินิยม” ซึ่งเป็น

ปัจจัยหลักที่การศึกษาแนวนี้อ้างถึงมักอ้างอิงง่าย ๆ บน “ประวัติศาสตร์ชาตินิยมดั้งเดิม” ที่ตกทอดมาจากสมัยของจักรวรรดินิยม หรือ “ตำราประวัติศาสตร์กระแสหลัก” ที่ตกทอดมาจนปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริง ปัจจัย “ชาตินิยม” ดังกล่าวไม่ได้เป็นตัวกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ตลอดเวลา ดังเห็นได้จากความร่วมมืออันหลากหลายทั้งในกรอบทวิภาคี อนุภูมิภาค (เช่น ACMECS) และภูมิภาค (เช่น อาเซียน) ที่ไทยมีกับประเทศเหล่านี้ ดังนั้น การอ้างแนวคิดชาตินิยมอย่างง่าย ๆ จึงไม่มีพลังในการอธิบายปรากฏการณ์อย่างเพียงพอ โดยคำอธิบายที่ประณีตกว่าต้องอาศัยการวิเคราะห์ (1) สภาพการณ์ที่สูงงอมหรือเอื้อให้การปลุกกระแสชาตินิยม (2) กระบวนการและวิธีการปลุกสร้างกระแส และ (3) ตัวละครหรือกลุ่มบุคคลผู้สร้างกระแสซึ่งมีความมุ่งหมายบางอย่าง โดยในกรณีปัญหาพระวิหารช่วงปี 2551-2554 เรื่องเหล่านี้เกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญกับ “สังคมการเมืองไทยที่แบ่งเป็นขั้วความเชื่อตรงข้าม” (social divisiveness) และ “การทำประเด็นปัญหาทวิภาคีให้กลายเป็นประเด็นการเมืองภายใน” (politicization of bilateral problems) โดยอาศัยกระแสชาตินิยมเป็นตัวเคลือบเป้าหมายทางการเมืองที่ซ่อนอยู่อีกชั้นหนึ่ง

ถ้าหากการศึกษาที่มักอ้างแนวคิดชาตินิยมอย่างง่าย ๆ นั้น มักทำความเข้าใจถึงจักรวรรดินิยมตะวันตกที่ขีดเส้นแบ่งเขตลงบนสังคมที่เป็นดินแดนซึ่งมีวัฒนธรรมแบบเดียวกัน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ให้ต้องแยกจากกัน โดยแนวคิดเบื้องหลังการกำหนดเส้นเขตแดนได้แก่ แนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ (Nation State) ซึ่งกรอบวิชาการที่การศึกษาทำนองนี้อ้างอิงมักได้แก่ แนวคิดเรื่องรัฐชาติในฐานะ “ชุมชนในจินตนาการ” (Imagined Community)¹⁸ ที่ส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นเพื่อการจัดการผลประโยชน์เหนือดินแดนของจักรวรรดินิยมตะวันตก ทั้งนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับรัฐชาติได้แก่แนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติซึ่งมักถูกปกป้องด้วยอุดมการณ์ชาตินิยมและการกระทำที่สืบเนื่องตามมา

การศึกษาที่อ้างแนวคิดชาตินิยมข้างต้นว่าเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมักให้คำอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นสองส่วนที่เสริมกัน ได้แก่

หนึ่ง กลไกที่เกี่ยวพันและหล่อเลี้ยงแนวคิดเรื่อง “ชาติ” และ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ได้แก่ การหล่อหลอมกล่อมเกล้าผ่านการศึกษา ตำรา และแบบเรียนภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยม ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นศักดิ์ศรีที่ยิ่งใหญ่ของชาติเกินความเป็นจริง นิยามอัตลักษณ์ของชาติตนบนทัศนคติเชิงลบต่อชาติอื่น จนในบางครั้งได้นำไปสู่ลัทธิลัทธิชาตินิยม การศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยในอดีตก็มีลักษณะในทำนองนี้

¹⁸ ชุมชนในจินตนาการ (Imagined Community) บัญญัติโดย ศาสตราจารย์เบนดิก แอนเดอร์สัน แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล ใช้เรียกการแบ่งเขตแดนของจักรวรรดินิยมตะวันตกในยุคอาณานิคม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของเจ้าจักรวรรดินิยมเป็นหลักทำให้มองข้ามมิติทางวัฒนธรรมที่ทับซ้อนกันอยู่บนพื้นที่

กล่าวคือ สร้าง “ความเป็นไทยและชาติไทย” ขึ้นจากกระบวนการสร้างคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ทำให้ชาติของตนดูดีงามและมีคุณธรรม ในขณะที่เดียวกันก็สร้างภาพให้ชาติอื่นกลายเป็นศัตรู ผู้รุกราน ผู้ทรยศ ที่มีแต่ความเลวร้ายหรือมิเช่นนั้นก็ต่ำต้อยกว่าเรา อาทิ พม่า (หงสาวดี) เป็นผู้ทำลาย เฝ้าบ้านเมือง และปล้นสะดมอยุธยา ลาว (เจ้าอนุวงศ์) และกัมพูชา (พระยาละแวก) เป็นผู้ทรยศต่อไทย แม้ว่าในสายตาและประวัติศาสตร์ของชาติอื่น เมื่อไทยมีอำนาจเข้มแข็ง ก็จะกลายเป็นผู้รุกรานดินแดนเหล่านี้เช่นกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2542)

สอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแต่เดิมเป็นความกลมเกลียวทางสังคมวัฒนธรรม เช่น ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา นั้น แต่เดิมต่างเป็นชุมชนร่วมชนบทวัฒนธรรมเดียวกัน พื้นที่บริเวณปราสาทเขาพระวิหารนั้นเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างชุมชนร่วมวัฒนธรรมทั้งสอง โดยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 แห่งอาณาจักรขอมได้สร้างเทวสถานบนเทือกเขาพนมดงรัก (เพ็ญนมดงเร็ก) เพื่อให้ชาวเขมรสูง (อีสานใต้) และชาวเขมรต่ำ (กัมพูชา) ได้สักการะเทวสถานแห่งนี้ร่วมกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551)

แม้ว่าจะมีความจริงบางส่วนในการศึกษาที่อ้างแนวคิดชาตินิยมว่าเป็นปัจจัยหลัก แต่การศึกษาและคำอธิบายแนวนี้ก็มีจุดอ่อนอยู่หลายประการ โดยที่สำคัญ ได้แก่

หนึ่ง ให้ภาพอดีตที่มีความสมานฉันท์กลมเกลียวอย่างสุดโต่งจนละเลยข้อเท็จจริงที่ว่า แม้นในอดีตชุมชนร่วมวัฒนธรรมกันก็สามารถมีความขัดแย้งกระทั่งทำศึกสงครามกันได้ ดังเช่นการช่วงชิงอำนาจระหว่างแคว้นต่าง ๆ บริเวณเมืองพระนครของกัมพูชา หรือสงครามระหว่างแคว้นต่าง ๆ ที่พูดภาษาสกุลไต-ไทยเหมือนกัน

สอง ไม่สามารถให้คำอธิบายได้ว่า ถ้าคนในสังคมถูกหล่อหลอมโดยอุดมการณ์ชาตินิยมให้มองคนนอกสังคมเป็นชั่วตรงข้าม เหตุใดความสัมพันธ์ระหว่างสังคมหรือระหว่างประเทศจึงไม่เต็มไปด้วยความขัดแย้งหรือสงครามตลอดเวลา เหตุใดสองประเทศถึงเกิดความร่วมมือกันได้ในบางครั้งหรือหลาย ๆ ครั้ง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษาแนวนี้ไม่สามารถอธิบายได้ว่า เหตุใด “ชาตินิยม” จึงสามารถปะทุขึ้นได้ในบางครั้งและอาจกลายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในขณะที่อีกหลายครั้ง ชาตินิยมกลับไม่เกิดขึ้นแสดงบทบาทดังกล่าว

สาม ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในโลกปัจจุบันที่แม้ “แนวคิดรัฐชาติ” ยังคงดำรงอยู่ แต่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่เคยเป็นศัตรูกันมาก่อนก็สามารถร่วมมือเพื่อเสริมสร้าง “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ซึ่งกันและกันได้ หรือกระทั่งสามารถสร้างบูรณาการมากกว่าสองฝ่ายขึ้น เช่น กรณีของไทยและกัมพูชาซึ่งต่างก็เป็นสมาชิกของอาเซียน (ASEAN) และกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในปี พ.ศ. 2558 เป็นต้น

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ข้างต้น ความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาจึงไม่สามารถลดทอนลงอธิบายได้ง่าย ๆ ด้วยแนวคิดเรื่องชาตินิยมที่เกิดขึ้นจากจักรวรรดินิยมแต่ประการเดียว หากต้องอาศัยความเข้าใจ “ปัจจัยทางการเมือง” ซึ่งหมายถึงตัวละครต่าง ๆ ในสังคมที่สัมพันธ์กันเชิงอำนาจ ช่วงชิงและรักษาอำนาจระหว่างกัน โดยวิธีการสำคัญประการหนึ่งก็คือ “การปลุกหรือการใช้” กระแสชาตินิยม อย่างไรก็ดี ชาตินิยมในเงื่อนไขนี้เป็นเพียงเครื่องมือในการบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองของกลุ่มในสังคมภายใต้สถานการณ์หนึ่ง ๆ เท่านั้น จึงไม่ใช่ปัจจัยพื้นฐานดังเช่นที่การศึกษาแนวชาตินิยมจักรวรรดินิยมมักกล่าวอ้าง ทั้งนี้ ถ้าจะมีอะไรเหนือปัจจัยชาตินิยม ก็คงได้แก่ “เป้าหมายหรือผลประโยชน์ทางการเมือง” ซึ่งมักแสดงออกในรูปกระบวนการทำเรื่องราวต่าง ๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองโดยอาศัยอุดมการณ์ชาตินิยมมาเพียงเคลือบแต่ง

เกี่ยวกับกรณีปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาในกรณีพื้นที่ปราสาทพระวิหารนั้น ปัจจัยทางการเมืองสำคัญ ได้แก่ การทำประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ทวิภาคีให้เป็นเรื่องการเมืองภายใน ทั้งโดยฝ่ายไทยและกัมพูชา ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้ความตึงเครียดในความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาขยายตัวเป็นความขัดแย้งและการเผชิญหน้า กล่าวคือ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สังคมการเมืองไทยได้แบ่งแยกเป็นกลุ่มแนวคิดสุดโต่งที่มักสรุปง่าย ๆ โดยให้ชื่อกลุ่มการเมืองตามสีเสื้อที่สมาชิกกลุ่มนิยมสวมใส่ ในชื่อเสื้อเหลือง-เสื้อแดง ก่อให้เกิดความปั่นป่วนไร้เสถียรภาพ โดยกลุ่มสังคมแต่ละสีจะออกมาทำทนายรัฐบาลที่ตนไม่นิยม รวมทั้งปลุกกระแสชาตินิยมแบบสุดโต่งเพื่อมุ่งโจมตีรัฐบาลของตนที่กลุ่มตนไม่ได้สนับสนุน ในขณะที่สังคมการเมืองกัมพูชาก็มีเสถียรภาพสูงกว่า เนื่องจากรัฐบาลพรรคประชาชนกัมพูชาที่นำโดยนายกรัฐมนตรี ฮุน เซนสามารถกุมเสียงส่วนใหญ่ในการเลือกตั้งของกัมพูชาได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สมเด็จ ฮุน เซนสามารถใช้อำนาจและกลไกของรัฐผสานกับการใช้กลไกนโยบายทางเศรษฐกิจผลักดันผลประโยชน์แห่งชาติของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ดี โดยที่การเมืองของทั้งสองฝ่ายถูกกำหนดโดยการผลักดันผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) ที่ถูกเคลือบด้วยแนวคิดชาตินิยมเช่นกัน จึงทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นไปในลักษณะที่มักไม่ประนีประนอม และสร้างความเสี่ยงให้กับการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่ยืดเยื้อเรื้อรัง

เกี่ยวข้องกับประเด็นเขาพระวิหารนั้น กรณีความตึงเครียดและความขัดแย้งครั้งใหม่ระหว่างไทยกับกัมพูชาเริ่มขึ้นในเดือนมิถุนายนปี พ.ศ. 2551 จากการที่กัมพูชาได้เสนอต่อองค์การยูเนสโกในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลก สมัยที่ 31 ณ เมืองโครสต์เชิร์ชประเทศนิวซีแลนด์ ให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก และไทยภายใต้รัฐบาลที่นำโดยพรรคพลังประชาชนซึ่งเกี่ยวข้องกับอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ให้การรับรองคำขอขึ้นทะเบียนดังกล่าว โดยในขณะนั้น

กลุ่มต่อต้านรัฐบาลและอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณฯ ทั้งพรรคการเมือง เช่น ประชาธิปัตย์ และกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือที่รู้จักกันในนามกลุ่ม “เสื้อเหลือง” ได้รณรงค์ต่อต้านการกระทำดังกล่าวอย่างหนัก โดยวาทกรรมหนึ่งที่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลขณะนั้นใช้เป็นเหตุผลก็คือ แผนที่จะกัมพูชาแนบท้ายแผนบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกปราสาทพระวิหารที่เสนอต่อองค์การยูเนสโกนั้นได้ขีดเส้นเขตแดนล้ำเข้ามาในบริเวณทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของปราสาทซึ่งเป็นพื้นที่ทับซ้อน หรือกระทั่งขีดเส้นล้ำเข้ามาในเขตแดนไทย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ฝ่ายไทยทั้งภายใต้รัฐบาลนำโดยพรรคพลังประชาชน (มกราคม – ธันวาคม 2551) และต่อมาภายใต้การนำของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ (ธันวาคม 2551 – สิงหาคม 2554) ได้หารือกับฝ่ายกัมพูชาเพื่อหาทางออกต่าง ๆ เช่น โฉมน้ำวให้กัมพูชากับไทยจดทะเบียนร่วมกันให้ปราสาทพระวิหารตลอดจนโบราณสถานและสถานที่อื่น ๆ ในบริเวณนั้นเป็นมรดกโลก อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี ฝ่ายกัมพูชาไม่พอใจต่อการดำเนินการดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและการปะทะระหว่างกำลังทหารทั้งสองฝ่ายหลายครั้ง พร้อมกับการอ้างสิทธิ์ของแต่ละฝ่ายเหนือดินแดนพิพาทดังกล่าว จนต่อมาเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2554 กัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อขอให้ศาลตีความคำพิพากษาคดีปราสาทพระวิหาร ปี พ.ศ. 2505 และในวันเดียวกันกัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลเดียวกันเพื่อขอให้ศาลระบุมাত্রการคุ้มครองชั่วคราวเพื่อรักษาสิทธิของกัมพูชาอย่างเร่งด่วน

ความตึงเครียดที่ขยายขนาดขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างไทย-กัมพูชา เกิดขึ้นจากทั้งสองฝ่ายเชื่อมโยงปัญหาดังกล่าวกับความรู้สึกชาตินิยมในสังคมของตน รวมทั้งขยายผลเรื่องนี้ออกไปโดยทำประเด็นปัญหาดังกล่าวให้กลายเป็นประเด็นการเมืองภายในด้วย ในส่วนของกัมพูชา นายกรัฐมนตรีสมเด็จ ฮุน เซน ที่ครองอำนาจปกครองกัมพูชาอย่างต่อเนื่องเกือบตลอดเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ได้ใช้ประเด็นนี้ปลุกกระแสชาตินิยมเพื่อสนับสนุนระบอบการปกครองของตนที่มีแนวโน้มสั่นคลอนจากปัญหาคอร์รัปชัน การเล่นพรรคเล่นพวก และปิดกั้นโอกาสแข่งขันทางการเมืองต่อกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ในส่วนของไทยที่มีการปกครองเป็นประชาธิปไตยมากกว่าและยากที่รัฐบาลจะดำเนินการรวบรัดปลุกกระแสเบ็ดเสร็จแบบกัมพูชาได้ การณ์ก็กลับเป็นว่า กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ได้ใช้กรณีพระวิหารปลุกกระแสชาตินิยมเพื่อความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของตนเอง ทั้งโดยการต่อต้านรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคพลังประชาชนซึ่งตนถือเป็นศัตรูทางการเมืองในช่วงมกราคม – ธันวาคม 2551 หรือแม้กระทั่งในช่วงธันวาคม 2551 – สิงหาคม 2554 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลมาอยู่ภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเคยเป็นพันธมิตรกับตนในการรณรงค์ต่อต้านรัฐบาลพรรคพลังประชาชนก่อนหน้านี้ก็ตาม

ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ที่เสื่อมทรามลงเป็นลำดับเป็นผลมาจากการที่สองฝ่ายทำประเด็นปัญหาให้กลายเป็นเรื่องการเมืองภายใน (politicization) มากไปกว่าแค่เพียงปลุกกระแสชาตินิยมใหม่ขึ้นมาเท่านั้น โดยนอกเหนือจากการดำเนินการของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยข้างต้นแล้ว สมเด็จ ฮุน เซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา ได้แต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณฯ ให้เป็นที่ปรึกษาในช่วงที่ฝ่ายกัมพูชามีปัญหาเกี่ยวกับรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปไตยของไทย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองฝ่ายในช่วงนี้จึงเท่ากับเป็นการช่วยกันไปมา โดยรัฐบาลกัมพูชาเป็นฝ่ายรุก และรัฐบาลไทยภายใต้พรรคประชาธิปไตยถูกกดดันให้โต้ตอบกลับ นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังถูกกดดันโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยตามที่กล่าวถึงข้างต้นอีกทางหนึ่งด้วย

การทำให้ปัญหาความสัมพันธ์ทวิภาคีเป็นประเด็นการเมืองภายใน ผสมปนวกไปกับกระแสชาตินิยมที่ถูกปลุกขึ้นในสังคมกัมพูชาและสังคมไทย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา เสื่อมทรามลงจนถึงขั้นการปรับลดความสัมพันธ์ต่อกัน โดยหลังจากที่ กัมพูชาประกาศแต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณฯ เป็นที่ปรึกษารัฐบาลกัมพูชาเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ไทยก็เรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำกัมพูชา (นายประศาสน์ ประศาสน์วินิจชัย) กลับประเทศ ระหว่างวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 - 24 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งต่อมาฝ่ายกัมพูชาก็ได้เรียกเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยกลับกัมพูชาเช่นกัน อนึ่ง ในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ที่ผ่านมา กัมพูชาเคยประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2501 (สถาปนาความสัมพันธ์กลับคืนในเดือนกุมภาพันธ์ 2502) และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2504 (สถาปนาความสัมพันธ์กลับคืนในปี 2509 สมัยจอมพลถนอม กิตติขจร) โดยทั้ง 2 กรณี มีสาเหตุมาจากข้อพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหาร ในขณะที่ไทยเคยประกาศลดระดับความสัมพันธ์ทางการทูตกับกัมพูชาลงเหลือเพียงระดับอุปทูต หลังจากเหตุการณ์ชาวกัมพูชาเผาทำลายสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2546 ในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

ภายใต้ความขัดแย้งเรื่องพื้นที่ปราสาทและเขาพระวิหารข้างต้น ฝ่ายไทยกับฝ่ายกัมพูชาต่างใช้ “ปฏิบัติการสารสนเทศ” (information operations) เป็นเครื่องมือในการผลักดันและปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของตน นอกเหนือจากกลไกอื่น ๆ เช่น การดำเนินการทางการทูต การเจรจาหรือทวิภาคี การอาศัยกรอบการประชุมภูมิภาค เช่น อาเซียน เป็นต้น

ในตอนต่อ ๆ ไป จะได้นำเสนอและวิเคราะห์ปฏิบัติการสารสนเทศของทั้งฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายไทยในแง่เนื้อหา ผู้เล่นสำคัญ และผลกระทบ โดยสรุปสาระสำคัญก็คือ ปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชามีลักษณะเชิงรุก ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่กว้างขวางในภาคส่วนต่าง ๆ เนื่องจากกัมพูชามีผู้เล่นที่

หลากหลาย “ครบเครื่อง” และมีบูรณาการที่ดีกว่าของฝ่ายไทย กล่าวคือ รัฐบาลกัมพูชามีความเป็นเอกภาพสูง สามารถควบคุมสื่อมวลชนในประเทศได้มาก และสามารถผลิตสารสนเทศทั้งที่เป็นทางการหรือที่มีลักษณะลวง/พราง ได้โดยอาศัยกลไกนำเข้าได้แก่ กระทรวงข่าวสาร ซึ่งจะร่วมมือกับส่วนราชการอื่นทั้งที่ส่วนกลางและหน่วยทหารในพื้นที่ชายแดน ปฏิบัติการสารสนเทศได้อย่างสอดคล้องและเป็นทิศทางเดียวกัน ในขณะที่ไทยขาดองค์กรที่มีบทบาทนำดังกล่าว และไม่สามารถควบคุมสื่อมวลชนส่วนใหญ่ได้ โดยเฉพาะสภาพการณ์ที่สื่อจำนวนไม่น้อยตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ทำให้หน่วยงานที่เหลือทั้งพลเรือนและทหารดำเนินการไปอย่างไม่มีบูรณาการเท่าที่ควร โดยหน่วยงานเหล่านี้ก็มีข้อจำกัดในเชิงองค์กร เช่น กระทรวงการต่างประเทศสามารถแสดงบทบาทในเชิงข่าวสารได้เฉพาะข่าวสารที่มีการตรวจสอบแล้วเนื่องจากต้องรักษาความน่าเชื่อถือขององค์กรต่อประชาคมระหว่างประเทศ หรือหน่วยงานของทหารที่อาจมีปฏิบัติการสารสนเทศเชิงลับก็ไม่สามารถประสานการดำเนินการและเนื้อหาของสงครามข่าวสารนี้กับส่วนราชการอื่นได้ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานกลางที่บูรณาการการทำงานเข้ากับพลเรือน ปฏิบัติการสารสนเทศของไทยจึงมีลักษณะเชิงรับ และก่อให้เกิดผลในวงแคบกว่าของกัมพูชา เนื่องจากขาดองค์กรนำ บูรณาการ และการควบคุมสื่อมวลชนเช่นที่กัมพูชาทำได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

2. ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา

ภายใต้โครงสร้างกลไกของส่วนราชการและหน่วยงานกัมพูชาข้างต้น ฝ่ายกัมพูชาได้ปฏิบัติการสารสนเทศด้วยการสร้าง “เรื่องเล่า” หรือวาทกรรม เพื่อเผยแพร่ไปยังฝ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีปัญหาพื้นที่เขาพระวิหารที่มีกับไทย ซึ่งมีลักษณะว่า (1) ไทยเป็นผู้ละเมิดกติกาประชาคมโลก (2) ไทยเป็นรัฐอันตราย และกัมพูชาเป็นผู้ถูกลูกคาม รุกรานมาโดยตลอด (3) สภาพความแตกแยกทางการเมืองภายในประเทศไทยเป็นเหตุชนวนแห่งความขัดแย้งเรื่องพื้นที่และปราสาทเขาพระวิหาร (4) กัมพูชาตกเป็นเหยื่อ และได้รับความเสียหายจากไทยเป็นอย่างมาก (5) กัมพูชาเป็นฝ่ายอดทน รักสันติ และตอบโต้การกระทำของไทยอย่างมีสติ และ (6) ประเด็นเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น ไทยละเมิดหลักศีลธรรมชาวพุทธ และเป็นภัยต่อพุทธศาสนาในกัมพูชา

2.1 ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา และลักษณะเรื่องเล่าผ่านสื่อ

จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในสื่อฝ่ายกัมพูชาและการสัมภาษณ์สื่อมวลชนของฝ่ายไทยต่อการปฏิบัติการสารสนเทศในช่วงที่เกิดกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารสมัย

รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ระหว่างธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 ซึ่งมีจุดเริ่มมาจากที่องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศขึ้น และได้มีการโยกสถานการณ์ต่างๆ เข้ามามีส่วนปลุกปั่นให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในหลายๆ เรื่องตามมาตลอดช่วงรัฐบาลนี้ ซึ่งจะเห็นว่าการนำเสนอข่าวของสื่อฝ่ายกัมพูชาประกอบไปด้วยการสร้างชุดความคิดและฐานคติเดิมที่กัมพูชามีต่อไทย ร่วมกับการใช้ยุทธศาสตร์ในการสื่อสารเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองกับไทยและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในช่วงจุดเปลี่ยนของเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เป็นระยะ ได้แก่

- ระยะที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนตามคำขอของกัมพูชาให้ตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก

- ระยะที่ 2 เดือนเมษายน พ.ศ. 2552 การปะทะกันระหว่างไทยและกัมพูชา

- ระยะที่ 3 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชากลับประเทศ

- ระยะที่ 4 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2553 การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติ

- ระยะที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 การจับกุมตัว 7 คนไทย

- ระยะที่ 6 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 การปะทะกันระหว่างไทยและกัมพูชา

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ สื่อในกัมพูชาได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญของทางการกัมพูชาในการนำเสนอภาพลบในลักษณะต่าง ๆ ให้กับประเทศไทย ในขณะที่สร้างภาพกัมพูชาให้เป็นผู้ถูกรังแกแต่ก็ยังมีความเป็น “พระเอก” เหลืออยู่ที่จะตอบโต้ไทยด้วยสติและข้อเท็จจริง ปฏิบัติการสารสนเทศเชิงรุกที่สร้างความได้เปรียบให้กับกัมพูชาดังกล่าว มีลักษณะเรื่องเล่าหรือวาทกรรม สรุปได้ ดังนี้

2.1.1 ไทยเป็นผู้ละเมิดกฏกติกาของประชาคมโลก

เนื้อหาข่าวของฝ่ายกัมพูชาที่ปรากฏอยู่ในช่วงกรณีพิพาทมากที่สุดก็คือ ข่าวที่ฝ่ายกัมพูชาต้องการสื่อสารถึงประชาคมโลกที่ว่าประเทศไทยไม่ยอมรับข้อตกลงระหว่างประเทศและการละเมิดข้อตกลงดังกล่าวซึ่งฝ่ายไทยได้เคยยอมรับมาก่อนแล้ว ทั้งนี้ ฝ่ายกัมพูชาได้พยายามเสนอข่าวการผลักดันการเจรจาปัญหาพิพาทชายแดนกับไทยในเวทีระหว่างประเทศต่างๆ เช่น การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนแต่ฝ่ายไทยไม่ยอมรับ พร้อมกับผลิตซ้ำฉายภาพความไม่ยอมรับการแก้ปัญหาในเวทีพหุภาคีของไทย ดังการเสนอผ่านทศนะของ ดร. ชก ตูจ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์การเมือง ที่ว่า

“ไทยไม่ต้องการให้ต่างประเทศรับทราบเกี่ยวกับความขัดแย้งกรณีบริเวณปราสาทพระวิหารกับกัมพูชา แต่อย่างใดเพราะว่าในปลายทศวรรษที่ผ่านมา ไทยเกิดกรณีพิพาทชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างต่อเนื่องซึ่งประกอบไปด้วยความขัดแย้งกับลาว พม่า และมาเลเซีย ดังนั้นถ้าหากว่ากัมพูชาทำให้ทั่วโลก รับทราบและเข้าใจว่าไทยเป็นประเทศที่ไม่เข้าใจกฎหมายไม่เคารพกฎหมายเป็นประเทศที่ไม่ปลอดภัย จึงได้เอากรณีกัมพูชาเป็นปัญหาภายในของประเทศแทน” (RADIO FREE ASIA, 13/01/2009)

ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นในหลายประเด็น และเชื่อมโยงไปถึงกรณีบันทึกข้อตกลงร่วมกันปี พ.ศ. 2543 หรือ MOU 2543 โดยกัมพูชาได้นำเสนอข้อโต้แย้งที่สื่อฝ่ายไทยได้นำเสนอการ หยิบยกประเด็นการยกเลิกข้อตกลงฉบับนี้ ซึ่งฝ่ายกัมพูชาเสนอเห็นแย้งว่าไม่สามารถกระทำได้โดย ลำพังเนื่องจากมีข้อบังคับในกฎหมายระหว่างประเทศ

แม้หลังการเจรจาทวิภาคีระหว่างนายฮอ นา ฮง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศกัมพูชา กับนายกษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไทยที่กรุง พนมเปญ ตลอดจนมีการหารือระหว่างฝ่ายไทยและกัมพูชาหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุม หารือกันระหว่างคณะกรรมการร่วมชายแดนกัมพูชา-ไทยซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเทพฯ แต่สื่อกัมพูชาก็พยายาม นำเสนอข่าวว่าหลายครั้งที่สะท้อนให้เห็นความไม่ยอมรับของฝ่ายไทยแม้แต่ชื่อของปราสาท ซึ่งฝ่าย ไทยได้เรียกร้องให้มีการแก้ไขชื่อปราสาทเปรียะวิเชียร์เป็นปราสาทพระวิหารแทนแต่กัมพูชาไม่ตกลงโดย ยังคงยึดมั่นจุดยืนเดิมอย่างเหนียวแน่นที่จะยอมรับเฉพาะชื่อเรียกตามแบบภาษาเขมรเท่านั้นคือปราสาท เปรียะวิเชียร์ และอ้างว่าแม้แต่เวทีระหว่างประเทศก็รับรู้และใช้ชื่อนี้เช่นเดียวกัน(RADIO FREE ASIA, 05/02/2009 และ RASMEI KAMPUCHEA, 05/02/2009)

“ขอล่าวเพื่อความไปว่าในการประชุมหารือระหว่างคณะกรรมการร่วมชายแดนกัมพูชา - ไทยเมื่อสัปดาห์ก่อนฝ่ายไทยได้เรียกร้องให้มีการแก้ไขชื่อปราสาทเปรียะวิเชียร์เป็นปราสาทพระวิหาร แทนแต่ผู้แทนของประเทศกัมพูชาไม่ตกลงโดยอ้างว่าเป็นชื่อที่บรรพบุรุษและวีรบุรุษของเขมรในทุก ยุคทุกสมัยได้ตั้งขึ้นและใช้ชื่อนี้มาจนถึงทุกวันนี้ อีกอย่างชื่อปราสาทเปรียะวิเชียร์โด่งดังเลื่องชื่อจนรู้จัก ไปทั่วโลกมานานแล้วแม้แต่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ก็ ใช้ชื่อปราสาทเปรียะวิเชียร์เป็นทางการด้วยเหมือนกันไม่เคยใช้คำว่าปราสาทพระวิหารเหมือนกับความต้องการของไทยแต่อย่างใด” (RADIO FREE ASIA, 10/02/2009)

ข่าวนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่าทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชาต่างก็ไม่ยินยอมประนีประนอมกันแม้แต่น้อย และยังมีการนำเสนอข่าวความคิดเห็นของนายชก อาน ที่ถือว่าเจตนาของไทยที่ต้องการนำเสนอต่อที่

ประชุมคณะกรรมการมรดกโลกที่ประเทศสเปนคือข้อเรียกร้องให้มีการทบทวนเรื่องการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารนั้น จะทำให้เป็นที่เข้าใจว่าไทยอยู่นอกเหนือกฎหมายอย่างสิ้นเชิงกล่าวคือ

“...นายชก อาน ย้ำชัดว่า ไทยได้เคยรุกรานด้วยกำลังทหารเข้ามายึดครองดินแดนกัมพูชาอย่างผิดกฎหมาย ตอนนี้ไทยต้องการใช้เรื่องนี้มาข่มขู่ต่อการเห็นชอบของสถาบันสูงสุดระหว่างประเทศ (ยูเนสโก) โดยไทยจะพูดบนเหตุผลที่ว่า ตั้งแต่ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกมีการปะทะกันที่ก่อให้เกิดความไร้เสถียรภาพ ดังนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ โดยให้มีการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารร่วมกันระหว่างกัมพูชาและไทย แต่ยุทธวิธีของไทยในลักษณะนี้ เป็นการก่อความไร้เสถียรภาพในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร เนื่องจากไทยได้ส่งกำลังเข้ามายึดครองดินแดนกัมพูชาอย่างผิดกฎหมาย และละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ” (RASMEI KAMPUCHEA, 22/06/2009)

สื่อกัมพูชายังมีการนำเสนอเรื่องการละเมิดคำตัดสินของศาลโลก หรือการยืนยันการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกร่วมกัน ดังเช่นข่าวที่เสนอว่า

“...ในวันที่ 27 มิถุนายนนี้ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรีของไทย จะเดินทางเยือนกัมพูชาเพื่อแสดงจุดยืนของรัฐบาลไทยต่อกัมพูชา หลังจากมีปฏิกิริยาตอบโต้อย่างต่อเนื่องและรุนแรงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของไทยที่เรียกร้องให้องค์การยูเนสโกทบทวนการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกครั้งที่ 33 ที่ประเทศสเปน ...ถือเป็นการล่วงละเมิดต่อคำพิพากษาของศาลโลกอีกด้วย แล้วก็ไปเป่าประกาศอยากได้สันติภาพไม่ต้องการขัดแย้งกับกัมพูชา แล้วจะมีชาติไหนบ้างที่ฟังแล้วเข้าใจเกี่ยวกับคำพูดที่ตรงกันข้ามกับการกระทำแบบนี้”(KOH SANTEPHEAP, 24/06/2009)

พร้อมกันนี้บุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องต่างทยอยปรากฏอยู่ในหน้าข่าวของสื่อกัมพูชาต่อกรณีพิพาทนี้ ด้วยการตอบโต้ต่อคำถามต่างๆ จากฝ่ายไทย ซึ่งสารที่ตอบได้นั้นมีเนื้อหาที่ไม่แตกต่างกันมากนักทั้งยังไม่ได้แตกต่างจากเดิมที่เคยนำเสนออย่างต่อเนื่องด้วยการตอกย้ำความเป็นเจ้าของปราสาทพระวิหาร ซึ่งไทยพยายามขัดขวางแม้แต่กับองค์การระหว่างประเทศเช่นยูเนสโก ดังเช่น

“ด้านนาย กุย ถ่วง โฆษกกระทรวงการต่างประเทศ กล่าวว่ากับการเดินทางมายังปราสาทพระวิหารซึ่งตั้งอยู่ในดินแดนของกัมพูชา และเจ้าหน้าที่องค์การยูเนสโกก็เดินทางอยู่ในดินแดนของกัมพูชาแล้วควรที่จะไปขออนุญาตไทยด้วยหรือไม่? และกล่าวอีกว่า เว้นแต่จะมีการเดินทางผ่านประเทศไทยจึงจะมีการขออนุญาตฝ่ายไทย ซึ่งการพูดแบบนี้ถือเป็นการพูดที่ไร้ประโยชน์ เพราะดินแดนที่เจ้าหน้าที่ยูเนสโกเดินทางเข้ามาตรวจสอบนั้นเป็นดินแดนของกัมพูชา ดังนั้นมันเป็นการกล่าวขึ้นโดยที่เราไม่ได้เอาใจใส่กับเรื่องนี้เลย...” (KAMPUCHEA THMEY, 18/05/2009)

ทั้งการนำเสนอในเรื่องพื้นที่ที่กำลังมีข้อพิพาทคือ พื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร โดยฝ่ายกัมพูชานำเสนอในเนื้อหาว่าเป็นการกล่าวหาว่าไทยกล่าวอ้างแต่ฝ่ายเดียว ขณะที่ประชาคมโลกไม่ได้รับรู้ร่วมด้วย ซึ่งเป็นเพียงเรื่องเล็กที่กัมพูชาเห็นว่าไม่มีสาระเพียงพอที่จะให้ความสนใจหรือไม่นำมาประกอบการทำงานของรัฐบาล ดังสารที่ว่า

“...การพูดถึงพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรนั้น ฝ่ายไทยอาจอ้างตามแผนที่ที่เขียนขึ้นมาแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งความจริงแล้วแผนที่นั้นนานาชาติไม่ยอมรับแต่อย่างใด นายกูย ถ่วง กล่าวหา กัมพูชาไม่เคยได้นำเอาอะไรจากไทยมายืนยันเลย อย่างเช่น ปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา และองค์การยูเนสโกเองก็แน่ชัดเช่นกันว่าเป็นของกัมพูชา จึงเห็นชอบให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารด้วยคะแนนอย่างเป็นเอกฉันท์ ด้วยเหตุนี้ไทยอยากจะยกเลิกหรือไม่อย่างนั้น กัมพูชาก็ไม่สนใจไม่ปวดหัวด้วยหรอก...” (KOH SANTEPHEAP, 20.08.2009)

นอกจากนี้ สื่อกัมพูชายังนำเสนอข้อมูลจากฝ่ายต่างๆ ที่เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการด้านกฎหมายหรือนักประวัติศาสตร์กัมพูชา ซึ่งได้ร่วมแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อกรณีข่าวจากฝ่ายไทยเรื่องการยกเลิก MOU ฉบับนี้ ดังแสดงในพาดหัวข่าวที่ว่า

“นักกฎหมายและนักประวัติศาสตร์ต่างมีนงกรณ์ไทยฉีก MOU โดยแสดงทัศนะที่ว่า การที่คณะรัฐมนตรีไทยเห็นชอบยกเลิกบันทึกข้อตกลงปี 2543 ของประเทศไทยถือเป็นการละเมิดต่อหลักการแห่งกฎหมายระหว่างประเทศและขนบธรรมเนียมประเพณีที่ประชาคมโลกเคารพปฏิบัติ” (KAMPUCHEA THMEY, 12.11.2009)

ในวันฉลองครบรอบ 2 ปี การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกของกัมพูชา ฝ่ายไทยได้มีปฏิกิริยาโต้ตอบโดยการชุมนุมของชาวไทยกลุ่มหนึ่ง ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับกัมพูชาเป็นอย่างมาก การนำเสนอข่าวนี้จึงเป็นไปในทิศทางที่ต่อต้านว่าที่ใช้นำรุนแรง เช่น “ความปรารถนาอยากได้ของกลุ่มหัวรุนแรงไทยที่มีเจตนาเข้ามารุกรานกัมพูชา” พร้อมกับดักข่าข้อความที่ว่าไทยยังไม่ยอมรับขณะที่ทั่วโลกยอมรับเรื่องนี้แล้ว ทั้งยังแสดงให้เห็นว่ากัมพูชาด้อยกว่าในเรื่องอาวุธและการต่อสู้ โดยระบุว่า

“...ในวันที่ 7 กรกฎาคมนี้กลุ่มผู้ชุมนุมชาวไทยกว่า 5 พันคนเตรียมเดินขบวนมายังบริเวณด้านหน้าปราสาทพระวิหารซึ่งตรงกับวันที่ชาวกัมพูชาทั่วทั้งประเทศจัดงานเฉลิมฉลองครบรอบ 2 ปี การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ซึ่งหากกลุ่มผู้ชุมนุมเหล่านั้นชุมนุมเรียกร้องในดินแดนของพวกเราเราก็ไม่ได้เดือดร้อนอะไร แต่ขออย่าได้ล้ำเข้ามาในดินแดนกัมพูชาเป็นอันขาด... ด้านพลตรี ยม ปิ๊ด ผู้บัญชาการกองพลที่ 3 กล่าวว่าทหารของตนได้เตรียมพร้อมเรียบร้อยแล้วในการ

ศักดิ์กันผู้ชุมนุมชาวไทยแต่ขอเรียนให้ชัดเจนว่าทหารของตนไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือในการสลายผู้ชุมนุมแต่อย่างใดพร้อมทั้งยืนยันว่าทั่วโลกเขายอมรับว่าปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชาจนกระทั่งมีการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแล้วเหตุใดหัวรุนแรงไทยบางคนจึงปรารถนาอยากได้ปราสาทของเรา?”

ขณะที่มีกลุ่มผู้ชุมนุมชาวไทยมาเดินขบวนเรียกร้องบริเวณด้านหน้าปราสาทพระวิหาร ฝ่ายกัมพูชาได้นำเสนอข่าวตอบโต้ ในวันรำลึกวันแห่งความโกรธแค้น ที่สหภาพแรงงานกัมพูชาเตรียมจัดขึ้นซึ่งได้รับการตอบรับจากองค์กร NGO จำนวนมากในประเทศกัมพูชาโดยพวกเขาถือว่างานดังกล่าวมีสาระสำคัญยิ่งสำหรับชาวกัมพูชาและเป็นข่าวสารหนึ่งที่ยืนยันไปยังรัฐบาลไทยว่าชาวกัมพูชาไม่พอใจต่อการกระทำของรัฐบาลไทยที่เข้ามารุกรานดินแดนกัมพูชา ดังที่ปรากฏในหน้าข่าวว่า

“ผู้นำสหภาพแรงงานกัมพูชาได้เรียกร้องไปยังข้าราชการครูแรงงานนายจ้างและประชาชนทั่วไปให้เข้าร่วมงานรำลึกครบรอบ 2 ปีวันแห่งความโกรธแค้นในวันที่ 15 กรกฎาคม 2553 เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลไทยถอนกำลังของตัวเองออกจากดินแดนกัมพูชาในเขตพื้นที่ปราสาทพระวิหารและต้องเคารพสนธิสัญญาฝรั่งเศส-สยามปี 2447 และปี 2450 และคำพิพากษาอันเป็นที่สิ้นสุดของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ นครู้งอ ประเทศเนเธอร์แลนด์”(RADIO FREE ASIA, 12.07.2010)

แม้เมื่อมีการปะทะกันในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 ซึ่งได้มีการเจรจาระหว่างกองทัพกัมพูชาและไทยแต่การเจรจาล้มเหลวทำให้เกิดความตึงเครียดเนื่องจากฝ่ายไทยต้องการวางกำลังในพื้นที่วัดแก้วสิกขาคีรีสวาระโดยสื่อกัมพูชาพยายามนำเสนอว่ามีการสนับสนุนจากนานาชาติในกรณีความขัดแย้งนี้ ดังเช่น “อียูเสนอ กัมพูชา-ไทย เคารพคำตัดสินศาลโลกกรณีปราสาทพระวิหาร”(RASMEI KAMPUCHEA, 21.02.2011)

สื่อกัมพูชาได้ยกคำแถลงการณ์นี้ว่าเป็นการซ้ำห้ำซ้ำซ้ำอีกครั้งหนึ่งของนานาชาติที่มีต่อประเทศไทยให้เคารพคำพิพากษาของศาลโลกแสวงหาสันติภาพกับกัมพูชาโดยเจตนารมณ์เคารพซึ่งกันและกันและหลีกเลี่ยงการเกิดสงคราม โดยฝ่ายกัมพูชามีข้อสรุปทางออกในเรื่องดังกล่าวว่าจะไม่มีการเจรจาพิพาทแต่ขอให้ฝ่ายที่สามเข้ามาร่วมเจรจาด้วย เพื่อเป็นการยุติปัญหาที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 ที่ปราสาทพระวิหารได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกขององค์การยูเนสโก และในท้ายที่สุดแล้วกรณีพิพาทพระวิหารก็นำไปสู่การเจรจาในระดับเวทีโลกตามความต้องการของฝ่ายกัมพูชา กล่าวคือ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2554 รัฐบาลกัมพูชาได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศให้ตีความคำพิพากษาเมื่อปี พ.ศ. 2505 อีกครั้งและจะยินดีปฏิบัติตามคำตัดสินไม่ว่าผลจะออกมาเช่นใดก็ตามเพื่อให้เป็นทางออกที่ดีที่สุดของประเทศ

2.1.2 ไทยเป็น “รัฐอัมพาล” และกัมพูชาเป็นผู้ถูกลูกคาม รุกรานมาโดยตลอด

สารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาที่ปรากฏขึ้นบ่อยครั้งถัดจากในข้อ 2.1.1 ก็คือเนื้อหาที่ว่า ไทยเป็นผู้รุกรานและกัมพูชาเป็นผู้ถูกลูกคาม เนื้อหาดังกล่าวถูกผลิตซ้ำเพื่อย้ำและขยายความรู้เดิมที่อยู่ในจิตใจของชาวกัมพูชาเกี่ยวกับการรุกรานดินแดนกัมพูชาของฝ่ายไทยหรือสยามเมื่อครั้งอดีต ปฏิบัติการสารสนเทศดังกล่าวเป็นการเล่นกับอารมณ์ความรู้สึกบนความทรงจำที่ถูกปลูกฝังหรือหล่อหลอมสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน โดยถูกดักย้อมซ้ำทวนในบทเรียนประวัติศาสตร์ ทำให้ยากจะลืมเลือนไปจากความทรงจำของชาวกัมพูชา (ธิปดี บัวคำศรี, 2546; เขียน ชีระวิทย์ และสุนัย ผาสุก, 2543 และธีระนุชเปี่ยม, 2549) สอดคล้องกับผลการศึกษาในช่วงที่เกิดกรณีพิพาทพระวิหารที่ชาวกัมพูชาส่วนหนึ่งเห็นว่า ไทยกับกัมพูชาเป็นอริต่อกัน และไทยยังคงต้องการรุกรานกัมพูชาอยู่ โดยอยากได้ของที่เป็นของชาวกัมพูชา (อำพา แก้วกำกง และกาที อุต, 2553)

การนำเสนอเรื่องเล่าข้างต้น สื่อฝ่ายกัมพูชาได้สร้าง “ภาพเปรียบเทียบ” ว่ากัมพูชาเป็นรัฐเล็กเปรียบเสมือนลูกแกะ โดยไทยเป็นหมาป่าที่คอยรังแก โดยข่าวสารที่นำเสนอเรื่องเล่าดังกล่าวมักเน้นย้ำว่าการดำเนินการทางทหารของกัมพูชาซึ่งเป็นรัฐเล็กกว่านั้น เป็นไปเพื่อ “ป้องกัน” ตนเองจากการรุกรานลูกคามของไทย ไม่ใช่เพื่อไปรุกรานไทยซึ่งมีขนาดและกำลังมากกว่า อาทิ

“กัมพูชาได้จัดตั้งกองพลใหม่อีกแห่งที่แนวชายแดนกัมพูชา-ไทย คือกองพลสนับสนุนที่ 3 ซึ่งประจำการป้องกันปราสาทพระวิหารมีกองพลน้อยในสังกัด 7 กองพลมีการติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อตอบโต้การรุกรานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันปราสาทพระวิหารอันเป็นที่เคารพสักการะที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกขององค์การยูเนสโกเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2551 ไม่เพียงแต่การจัดตั้งกองกำลังระดับอาวุธเพื่อป้องกันความปลอดภัยเท่านั้นสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ยังได้พยายามแสวงหางบประมาณเพื่อก่อสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและด้านการป้องกันประเทศอีกด้วย”(KAMPUCHEA THMEY, 10/12/2008)

นอกจากนี้ได้มีข่าวนำเสนอสารที่เป็นการฉายภาพว่าไทยเป็นรัฐอัมพาลที่รบกวนต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของกัมพูชา กล่าวคือ

“...นายเคียว กันยาริต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารและโฆษกรัฐบาลได้ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าว เมื่อวันที่ 28 ธันวาคมว่าถ้าหากว่าไทยจะบุกกรุกเข้ามาในดินแดนของกัมพูชาอีกก็ไม่ใช่ว่าจะทำได้ง่ายๆเหมือนเมื่อก่อนเพราะพวกเราได้เตรียมตัวไว้พร้อมแล้ว ถึงแม้ไทยจะมีเครื่องบินรบก็ตามอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีการรบหรือไม่มันไม่สำคัญแต่ถ้ามีการบุกกรุกเข้ามาเราก็ต้องตอบโต้ดังนั้นก็ไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับไทย...ขออภัยว่าปัญหาข้อพิพาทชายแดนระหว่างกัมพูชาและไทยจนมีการปะทะกัน

ของทหารทั้งสองฝ่ายมีขึ้นหลังจากที่ประเทศกัมพูชาได้ขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกเมื่อเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา...”(RADIO FREE ASIA, 26/12/2008)

อาจกล่าวได้ว่ากัมพูชามองว่าปัญหาพิพาทชายแดนกัมพูชา-ไทยเกิดขึ้นมาหลังจากปราสาทพระวิหารได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแม้แต่การเฉลิมฉลองวันครบรอบปีที่ 30 วันปลดปล่อย 7 มกราคม 2522 ก็ยังได้นำเสนอข่าวสารว่า

“พรรคประชาชนกัมพูชามีบุญคุณต่อประชาชนทั้งนัย้านักเน้นต่อการป้องกันชายแดนกัมพูชาจากที่ทหารไทยได้รุกรานเข้ามาในดินแดนกัมพูชาเมื่อช่วงกลางเดือนกรกฎาคมปีที่ผ่านมาหลังจากที่พวกเขาพ่ายแพ้ในความพยายามขัดขวางการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกของกัมพูชา” (RASMEI KAMPUCHEA, 05/01/2009)

ในการปะทะกันเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 ซึ่งทำทีของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะยังคงรักษาจุดยืนเดิมในการขอขึ้นทะเบียนพื้นที่ส่วนหนึ่งที่อยู่รอบๆบริเวณปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกร่วมกับกัมพูชาอันต่างไปจากความมุ่งหมายของกัมพูชา หากสื่อกัมพูชาได้ดำเนินการตีแผ่ความเป็นภัยคุกคามจากฝ่ายไทยอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเกิดการปะทะกันระหว่างกองกำลังทั้งสองฝ่ายในวันที่ 2 และ 3 เมษายน 2552 อาทิ การพาดหัวข่าวที่ว่า “ไทยลักลอบเข้ามาในดินแดนกัมพูชาในเขตจังหวัดไพลิน” (KOH SANTEPHEAP, 6/04/2009) “ทหารไทยยังคงพยายามวางลวดหนามเข้ามาในฝั่งกัมพูชา” (RADIO FREE ASIA, 15/03/2009) “ทหารพรานไทยห้ามชาวกัมพูชาไม่ให้ทำนา” และ “ยูเนสโกจะพยายามช่วยดูแลและพัฒนาปราสาทพระวิหารแม้ไทยจะรุกรานก็ตาม” (RASMEI KAMPUCHEA, 15/03/2009)

ส่วนการนำเสนอข่าวการปะทะที่ภูมูมะเขือ กัมพูชาได้เสนอว่าไทยเป็นฝ่ายที่ล่วงล้ำอธิปไตยของกัมพูชา กล่าวคือ

“เช้าวันที่ 3 เมษายนกองกำลังกัมพูชาได้เห็นกองกำลังไทยกลุ่มหนึ่งพร้อมด้วยอาวุธครบมือเข้ามาในดินแดนกัมพูชาและทหารไทยได้โจมตีใส่กองกำลังฝ่ายกัมพูชาเป็นเวลา 7-8 นาทีตรงบริเวณภูมูมะเขือจนจุดเกิดเหตุระเบิดเมื่อวันที่ 2 เมษายนการเข้ามาของทหารไทยครั้งที่ 2 นี้ถือเป็นการล่วงละเมิดข้อตกลงระหว่างทั้งสองฝ่ายที่ได้ตกลงกันเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2552 โดยฝ่ายไทยที่ประดับด้วยอาวุธได้เข้ามาในดินแดนกัมพูชาโดยที่ไม่ได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้าแต่อย่างใด...เป็นเรื่องที่น่าเสียใจเป็นอย่างมากที่การรุกรานด้วยอาวุธของฝ่ายไทยยังคงเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าในเขตพื้นที่เดิมๆเช่นเขตพื้นที่ตาซึม ภูมูมะเขือและพื้นที่ด้านหน้าปราสาทพระวิหารที่ฝ่ายไทยยึดตามเส้นเขตแดนที่เขียนขึ้นมาแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่อิงต่อพื้นฐานกฎหมายอื่นทั้งสิ้นการกระทำล่วงละเมิดดังกล่าวได้บังคับให้กองกำลังแห่งชาติ

คำเนิการตอบโต้ในการปฏิบัติตามสิทธิในการป้องกันตัวเองและการปกป้องบูรณภาพแห่งดินแดนของกัมพูชา”(RASMEI KAMPUCHEA, 07/04/2009)

แม้แต่การนำเสนอข่าวความเห็นพ้องต้องกันกับฝ่ายรัฐบาลของภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะภาคประชาชน เพื่อย้ำให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพของชาติ และสร้างความเป็นธรรมให้กับฝ่ายกัมพูชามากขึ้น ดังเช่น ข่าวการเรียกร้องขององค์กรภาคประชาชนกัมพูชาซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกับรัฐบาลในประเด็นนี้อันมีความว่า

“...ในนามองค์กรภาคประชาชนจำเป็นจะต้องเรียกร้องให้ไทยชดใช้ในสิ่งที่พวกเขาได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของเขมรเพราะว่าการปะทะกันได้ก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงต่อปราสาทพระวิหารคือเกิดจากทหารไทยที่บ่อยครั้งมักจะรุกล้ำเข้ามาในดินแดนกัมพูชาครั้งแล้วครั้งเล่าจึงทำให้เกิดการปะทะกันขึ้น...” (KAMPUCHEA THMEY, 08/04/2009)

ทั้งการนำเสนอข่าวที่พยายามชี้นำถึงการใช้อำนาจทางทหารที่มีมากกว่าของไทยเพื่อการข่มขู่ให้เกิดความตื่นตระหนก และการล้ำเส้นเขตแดนของฝ่ายกัมพูชาบ่อยครั้ง ที่ว่า

“...รายงานจากพื้นที่ปราสาทพระวิหาร เปิดเผยว่า ไทยได้มีการส่งกำลังพลมายังเขตพื้นที่โอบะแจรงเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับการเสริมกำลังพลที่ผิดไปจากปกติในครั้งนี้เป็นอย่างมาก และเมื่อส่งกำลังพลเหล่านั้นมาถึงพื้นที่โอบะแจรงแล้ว ทหารไทยเหล่านั้นได้เดินล้ำเส้นเขตแดนเข้ามาในดินแดนของกัมพูชา ซึ่งเป็นที่ต้องสงสัยว่าเป็นเจตนาของไทยที่ต้องการตั้งฐานที่มั่นใหม่อีกแห่งหนึ่งในดินแดนของกัมพูชา แต่ทหารไทยเหล่านั้นได้ล่าถอยกลับไปหลังจากกองกำลังแห่งชาติของกัมพูชาได้เข้ามาถามไถ่แล้วขับไล่พวกเขาออกจากพื้นที่ แต่ก็ไม่มีเหตุการณ์ปะทะกันเกิดขึ้นแต่อย่างใด ทหารไทยเหล่านั้นเริ่มถูกส่งเข้ามาในพื้นที่โอบะแจรงเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2552 และยังคงถูกส่งมาอีกอย่างต่อเนื่องจนถึงวันนี้ การเสริมทัพในครั้งนี้สร้างความตื่นตระหนกให้กับทหารกัมพูชาที่ประจำการป้องกันเขตแดนแนวหน้า...” (KAMPUCHEA THMEY, 04.06.2009)

สื่อกัมพูชายังได้นำเสนอข่าวตอกย้ำว่าทการรุกรานดินแดนกัมพูชาของฝ่ายไทย เช่น การยึดครองพื้นที่วัดของกัมพูชา อันเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางพุทธศาสนาซึ่งชาวกัมพูชาศรัทธามาก กล่าวคือ

“...ในยุคนี้อไทยได้ส่งกองทัพเข้ามาประชิดปราสาทพระวิหารอีกครั้งหนึ่ง เช่น เข้ามายึดครองวัดแก้วสิกขาคีรีสวาระ เป็นต้น ถือเป็นการรุกรานต่อดินแดนของกัมพูชา นายชก อาน กล่าวต่ออีกว่า ตนยังจะไม่เข้าใจจุดยืนของไทยที่พูดว่า ไม่ต้องการขัดแย้งกับกัมพูชาและอยากได้สันติภาพ แต่ไทยกลับส่งกองทัพมารุกรานดินแดนกัมพูชา ...” (KOH SANTEPHEAP, 24/06/2009)

สถานการณ์ในช่วงเดือนกรกฎาคม 2 ปี ของการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก ความขัดแย้งเดิมๆ ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีก และเริ่มปะทุขึ้นจากปฏิบัติการแสดงออกจากทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชา โดยในฝ่ายไทยมีการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2553 ขณะที่ฝ่ายกัมพูชา ปราสาทพระวิหารนับเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนเห็นพ้องต้องกัน แม้แต่พรรคฝ่ายค้านคือพรรคสมรังสี ก็เห็นพ้องพร้อมหนุนรัฐบาลนำปัญหาพิพาทชายแดนกับไทยยื่นต่อศาลโลก ในช่วงเดือนนี้จึงได้มีการนำเสนอกิจกรรมต่างๆ ผ่านหน้าสื่ออันเป็นการจุดชนวนความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระลอกใหม่ โดยเฉพาะวาทกรรม “กลุ่มหัวรุนแรงไทย” กับ “การปกป้องปราสาทโบราณของเรา” ดังเช่นข่าวสารที่ปรากฏต่อไปนี้

“NGO เตรียมจัดงานรำลึกวันครบรอบไทยรุกรานกัมพูชา...ในวันที่ 15 กรกฎาคมที่จะถึงนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความโกรธแค้นต่อการรุกรานดังกล่าวโดยจะมีเครือข่ายแรงงานครูข้าราชการพลเรือนและคาดว่าจะมีคณะรัฐมนตรีเข้าร่วมด้วยเพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวกัมพูชาความรู้สึกไม่พอใจกับการรุกรานดินแดนกัมพูชาของทหารไทยและเราจะใช้โอกาสนี้เคารพดวงวิญญาณทหารหาญกัมพูชาที่พลีชีพเพื่อปกป้องประเทศชาติด้วย” (FREE PRESS MAGAZINE, 01.07.2010)

ต่อมาในช่วงเหตุการณ์การปะทะกันเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 การนำเสนอข่าวของกัมพูชาก็ยังมีลักษณะที่ไทยได้ข่มขู่กัมพูชาทางอ้อมโดยเลือกสถานที่ใกล้ปราสาทพระวิหารที่มีปัญหาอยู่ มาเป็นสถานที่ในการจัดซ้อมรบของกองทัพ ซึ่งสื่อกัมพูชาวิพากษ์วิจารณ์ความเคลื่อนไหวเช่นนี้ว่าอาจยืนยันได้ว่าไทยมีเจตนาไม่ดีบางประการในการข่มขู่คุกคามกัมพูชาอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่ฝ่ายกัมพูชาอ้างถึงว่าไทยล่วงล้ำนั้น ยังเป็นดินแดนที่อยู่ในระหว่างการพิพาท แต่ข้อความที่นำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ก็ได้สื่อสารให้ประชาชนชาวกัมพูชาเข้าใจและประชาคมโลกเข้าใจว่า ไทยเป็นรัฐ (อันธพาล) ที่มุ่งแต่จะรุกรานกัมพูชา ตลอดจนไทยยังใช้อาวุธและกำลังที่เหนือกว่ารังแกกัมพูชาผู้ถูกต้องจึงงามแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าว สื่อกัมพูชาก็ได้ผลิตซ้ำวาทกรรมว่าไทยเป็นภัยคุกคามอย่างต่อเนื่อง

2.1.3 สภาพความแตกแยกทางการเมืองภายในประเทศไทย เป็นเหตุชนวนแห่งความขัดแย้งเรื่องพื้นที่และปราสาทเขาพระวิหาร

การตีแผ่เรื่องราวความขัดแย้งภายในกันเองของฝ่ายไทย เป็นอีกประเด็นที่สื่อกัมพูชาพยายามนำเสนอโดยการกล่าวหาว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกรณีพิพาทปราสาทพระวิหารซึ่งยังไม่สามารถยุติ

ได้นั้น ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากปัญหาการเมืองภายในของประเทศไทย ที่มีการแบ่งเป็นหลายชั่วอำนาจ และต่างก็ใช้ปราสาทพระวิหาร (ของกัมพูชา) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ฝ่ายของตนได้เปรียบในทางการเมือง โดยตัวอย่างการนำเสนอข่าวในประเด็นนี้ได้แก่ เนื้อหาที่ว่ารัฐบาลชุนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ซึ่งถูกปลด โดยศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ทำให้สถานการณ์ระหว่างไทยกับกัมพูชาที่เคยอยู่ในระดับดีในสมัยรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ กลับมาสู่สถานการณ์ที่ล่อแหลม สะท้อนให้เห็นจากที่

“นายเคียว กันยาริต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารและโฆษกรัฐบาลกัมพูชา มองว่า พรรคประชาธิปไตยของไทยมุ่งจะนำประเด็นปัญหาปราสาทพระวิหารมาเป็นประเด็นทางการเมือง” (KOH SANTEPHEAP, 04/12/2008)

ทั้งนี้ ฝ่ายกัมพูชาเองก็มีความขัดแย้งในทางการเมืองกับรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ด้วยเช่นกัน ทำให้ในช่วงเหตุการณ์กรณีพิพาทพระวิหารจึงถูกโยงไปสู่ประเด็นอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกันด้วยเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบในทางการเมือง ดังเช่น การเสนอข่าวที่ว่า การเปลี่ยนชั่วคราวการเมืองในไทยมาเป็นรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2551 เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระลอกใหม่ระหว่างกัมพูชาและไทย ทั้งยังทำการผลิตซ้ำตีแผ่ในทัศนะที่มองว่า การก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของรัฐบาลชุดนี้ขาดซึ่งความชอบธรรมในการบริหารราชการ ดังข้อความบางส่วนจากเนื้อหาว่า

“...รัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญหลังจากที่สำนักข่าวต่างๆ ได้ตั้งฉายาให้ว่า “รัฐประหารตุลาการ” รัฐประหารนี้เป็นที่คิดกันว่า เป็นเพียงทางออกทางหนึ่งเพื่อหลีกเลี่ยงการทำรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งเท่านั้น โดยกล่าวว่าประชาคมโลกกล่าวโทษต่อการเดินถอยหลังในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย...นอกจากนี้แล้วถึงแม้ว่ารัฐสภาไทยจะเปิดทางให้รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ดำเนินการเจรจากับกัมพูชาต่อไปก็ตามแต่รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีโดยบังเอิญดูเหมือนว่าจะไม่เปิดใจกว้างเพื่อเจรจากับกัมพูชาโดยยึดตามกฎหมายที่มีอยู่แล้วแต่อย่างใดพวกเขาคงจะไม่กล้าสร้างความตะขิดตะขวงใจให้กับทหารและกลุ่มพันธมิตรที่ได้จุดชนวนปัญหาปราสาทพระวิหารให้ลุกโชนช่วงโดยการปลุกปั่นความรักชาติที่เกินกว่าเหตุนั้นได้ ดังนั้นจึงเป็นความยากลำบากและจะกลายเป็นความยากลำบากที่ชัดเจนอย่างหนึ่งในการหาทางออกปัญหาชายแดนกัมพูชา-ไทย...” (RASMEI KAMPUCHEA, 22/12/2008)

การนำเสนอข่าวของกัมพูชาสอดคล้องกับการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารที่ผลิตซ้ำความเป็นชาตินิยมบนภัยคุกคาม ตลอดจนความเป็นศัตรูระหว่างกัมพูชากับไทยภายใต้รัฐบาลอภิสิทธิ์ฯ ผ่านการส่งสารว่าไทยได้ทำการคุกคามกัมพูชาผ่านการซ้อมรบตามแนวชายแดนที่ว่า

“ไทยส่งทหารราว 1 พันนายมาซ้อมรบใกล้กับชายแดนกัมพูชาทำให้เจ้าหน้าที่ทหารของกัมพูชาซึ่งประจำการอยู่ในพื้นที่ได้แสดงความเป็นห่วงเกี่ยวกับการเคลื่อนกำลังพลและอาวุธหนักของไทย การซ้อมรบการส่งอาวุธหนักและการเคลื่อนกำลังพลถือเป็นการต้อนรับครั้งใหม่...เมื่อรัฐบาลชุดใหม่ของไทยได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการทุกสิ่งทุกอย่างดูเหมือนว่าจะขัดต่อคำแถลงของนาย กษิต ภิรมย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใหม่ถือว่าการหาทางออกปัญหาพิพาทชายแดนกัมพูชา – ไทยบริเวณปราสาทพระวิหารเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องได้รับการแก้ไขแต่อย่างไรก็ตามรัฐมนตรีท่านนี้ก็เป็นที่รู้กันว่าเป็นคนหนึ่งที่แข็งแกร่งในการจุดฉนวนปัญหาพิพาทชายแดนบริเวณปราสาทพระวิหารร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยซึ่งเป็นกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาลของอดีตนายกรัฐมนตรีสมชาย วงศ์สวัสดิ์”(RASMEI KAMPUCHEA, 24/12/2008)

สถานการณ์ในช่วงปลายปี 2553 ก็มีความขัดแย้งรอบใหม่เกิดขึ้นอีกครั้ง กล่าวคือ สื่อกัมพูชาได้นำเสนอข่าวการจับกุมตัวคนไทย 7 คนในข้อหาข้ามแดนจากจังหวัดสระแก้วของไทยเข้ามาในจังหวัดบันเตียเมียนเจยของกัมพูชาโดยผิดกฎหมาย ความว่า

“พลจัตวา สุน เที่ยง ผู้บังคับการตำรวจจังหวัดบันเตียเมียนเจยกล่าวว่าชาวไทยทั้ง 7 คนเป็นชาย 5 คน หญิง 2 คน 1 ใน 7 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยทั้งหมดได้ข้ามแดนจากประเทศไทยเข้ามาในหมู่บ้านภูมิโจกเจดาคำบลโอเบยเจียนอำเภอโอโจรวังจังหวัดบันเตียเมียนเจยประเทศกัมพูชาโดยผิดกฎหมาย...”(RADIO FREE ASIA, 29.12.2010)

ในวันถัดมาสื่อกัมพูชาได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคนไทยทั้ง 7 คน พร้อมกับแถลงว่าชาวไทยเหล่านี้ได้เข้ามาเคลื่อนไหวตรวจวัดเขตแดนในฝั่งกัมพูชา ทำให้เกิดการปะทะคารมบนหน้าสื่ออีกครั้งโดยสื่อกัมพูชาเน้นประเด็นที่มี ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์และผู้สนับสนุนสื่อเหลืองรวมอยู่ด้วย

“หลังจับกุมตัวชาวไทยทั้ง 7 คนแล้วทางการกัมพูชาได้ตรวจยึดกล้องวิดีโอจำนวน 4 ตัว (เป็นตัวใหญ่ 2 ตัว ตัวเล็ก 2 ตัว) โทรศัพท์มือถือ 5 เครื่องชาวไทยทั้ง 7 คนซึ่ง 2 ใน 7 เป็นผู้หญิงกำลังถ่ายวิดีโอและถ่ายภาพบริเวณหลักเขตแดนที่ 46 สมเด็จฮุน เซน ประกาศว่าชาวไทยทั้ง 7 คนแม้จะมี 2 คนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตามจะต้องถูกส่งตัวมาคุมขังที่เรือนจำเปรียชอแม้จะมีความช่วยเหลือขอให้ปล่อยตัวส.ส. ที่ควบคุมตัวแต่เราไม่สามารถปล่อยตัวเพียงแค่ 1 - 2 คน ใต้รัฐบาลจะไม่แทรกแซงเรื่องนี้แต่จะปล่อยให้เป็นที่ของศาล”(RASMEI KAMPUCHEA, 30.12.2010)

ช่วงเหตุการณ์การจับกุมตัว 7 คนไทย ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 ข่าวดังกล่าวเสนอว่าทางการกัมพูชาไม่ได้ให้ความสนใจต่อคำขู่มุมนุมประท้วงของกลุ่มเสื้อเหลืองและกลุ่มเครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติที่เรียกร้องให้กัมพูชาปล่อยตัวชาวไทยแต่อย่างใด และยังวิเคราะห์ว่าการข้ามแดนเข้ามาในกัมพูชาโดยผิดกฎหมายของกลุ่มเสื้อเหลืองนี้ ไม่ใช่เรื่องบังเอิญแต่มีเจตนาที่จะให้เกิดการจับกุมตัวเพื่อปลุกกระแสชาตินิยมไทยสำหรับการสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งปี 2554 โดยเฉพาะหนึ่งในจำนวนนี้เป็น ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ ได้ถูกตั้งข้อหาเข้าประเทศกัมพูชาโดยไม่ได้รับการอนุญาตตามกฎหมายคนต่างด้าวและข้อหาเข้ามาในเขตพื้นที่ทหารกัมพูชาโดยมีเจตนาร้ายตามกฎหมายอาญา แม้แต่องค์กรภาคประชาชนกัมพูชาก็ยังให้การสนับสนุนข้อสังเกตจากรัฐบาล

“นาย อุวีริยะ ประธานศูนย์สิทธิมนุษยชนแห่งกัมพูชาได้แสดงความเป็นห่วงต่อการข้ามแดนเข้ามาในประเทศกัมพูชาโดยผิดกฎหมายของคนไทยที่มีการเตรียมการล่วงหน้าเพื่อหวังคะแนนสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งปี 2554 นายกรัฐมนตรีไทยคนปัจจุบันคือนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์”(RADIO FREE ASIA, 02.01.2011)

สื่อกัมพูชาได้นำเสนอข่าวสถานการณ์ทั่วไปของเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง โดยแสดงจุดยืนเน้นถึงเจตนารมณ์ของฝ่ายกัมพูชาที่ต้องการดำเนินคดีตามกฎหมายอันทำให้คู่กรณีในสายตาประชาคมโลก และความขัดแย้งกันเองภายในประเทศไทย พาดหัวข่าวในเรื่องดังกล่าว เช่น

- กลุ่มเสื้อเหลืองนัดชุมนุมด้านหน้าสถานกงสุลกัมพูชาประจำจังหวัดสระแก้ว
- ภาพในคลิปฟ้องชัด พนิช อยู่ในดินแดนกัมพูชา
- มาร์ค รับ ส่ง ส.ส.ลงพื้นที่ชายแดนกัมพูชา-ไทย
- ชาวไทยทั้ง 7 คนจะถูกนำตัวขึ้นพิจารณาคดีในสัปดาห์นี้
- กษิต ชูทบทวนความสัมพันธ์กับกัมพูชา หากไม่เร่งเรื่อง 7 คนไทยถูกจับกุมตัว
- ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ทางการและกองกำลังกัมพูชา-ไทยยังคงปกติดี แต่กลุ่มผู้ชุมนุมเสื้อเหลืองกลับเป็นอย่างอื่น
- เจ้าหน้าที่ทูตและญาติเข้าเยี่ยม 7 คนไทยเป็นครั้งที่ 2 ในวันนี้
- สุน เชน ย้ายกรณี 7 คนไทยเป็นอำนาจของศาล ใครก็แทรกแซงไม่ได้
- ผู้ต้องหาชาวไทยอีก 2 คนจะถูกศาลเรียกมาไต่สวนเพิ่มเติม 12 ม.ค.นี้
- กลุ่มเสื้อเหลืองเรียกร้องให้ กษิต ลาออกหลังล่าช้ากรณีช่วยเหลือ 7 คนไทย
- ชาวสระแก้วที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนติดกับกัมพูชารวมตัวคัดค้านกลุ่มเสื้อเหลือง
- ศาลกัมพูชาให้ประกันตัว 2 ใน 7 ผู้ต้องหาชาวไทย

- ศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคำร้องขอประกันตัว 5 คนไทยวันนี้
- ศาลอุทธรณ์เห็นชอบให้ประกันตัว 4 ใน 5 คนไทย
- ชาวไทย 5 คนจะถูกนำตัวขึ้นพิจารณาคดีภายใน 2 วัน
- 5 คนไทยถูกศาลกัมพูชาตัดสินจำคุก 9 เดือนและปรับ 1 ล้านดอลลาร์

ข้อสรุปของเหตุการณ์นี้คือ สื่อกัมพูชาได้นำเสนอผลการสอบสวนที่ชี้ชัดถึงความผิดใน 2 ข้อหา ได้แก่ เข้าเขตพื้นที่กองทัพโดยมีเจตนาไม่บริสุทธิ์และเข้าประเทศกัมพูชาโดยผิดกฎหมาย (www.dap-news.com, 07.01.2011) และต่อมาผู้ต้องหาชาวไทย 2 ใน 7 คนคือนายวีระ สมความคิดและนางราตรี พิพัฒนาไพบูรณ์ ได้ถูกศาลกรุงพนมเปญเรียกตัวเข้าชี้แจงพร้อมทั้งได้ตั้งข้อหาเพิ่มเติมในข้อหา จารกรรมข้อมูลที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของชาติ ต้องถูกจำคุกเป็นเวลาระหว่าง 5 - 10 ปี (RADIO FREE ASIA, 13.01.2011) ซึ่งฝ่ายกัมพูชาได้ยืนยันกับนายกษิต ภิรมย์ว่าการจับกุมตัว 7 คนไทยในช่วงที่ผ่านมาถือเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายคนเข้าเมือง (คนต่างด้าว) โดยที่ไม่มีแนวคิดกระทำไม่ดีกับฝ่ายไทยและไม่มีการแก้แค้นแต่อย่างใด ส่วนคนไทยที่เหลืออีก 1 คนที่คณะกรรมการได้สวนแห่งศาลอุทธรณ์ไม่ให้ประกันตัวและยังคงถูกคุมขังในเรือนจำเปรียชอคือ นายวีระ สมความคิด เลขานุการเครือข่ายคนไทยด้านคอมพิวเตอร์และแกนนำคนเสื้อเหลือง ซึ่งถูกศาลกรุงพนมเปญตั้งข้อหาจารกรรมและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเพื่อประมวลข่าวลับ (RADIO FREE ASIA, 19.01.2011) และในท้ายที่สุดของคดีนี้คือ “ศาลกัมพูชาตัดสินจำคุก 2 ผู้ต้องหาชาวไทยรวม 14 ปี” (KAMPUCHEA THMEY, 02.02.2011) โดยนายวีระ สมความคิดศาลพิพากษาสั่งจำคุกเป็นเวลา 8 ปีและปรับเงินเข้ากองคลังเป็นเงิน 1.8 ล้านดอลลาร์ส่วนนางราตรี พิพัฒนาไพบูรณ์ศาล สั่งจำคุกเป็นเวลา 6 ปีปรับเป็นเงิน 1.6 ล้านดอลลาร์ในข้อหาข้ามแดนเข้าเขตพื้นที่กองทัพโดยมีเจตนาไม่บริสุทธิ์ข้ามแดนเข้าประเทศกัมพูชาโดยไม่ได้รับอนุญาตและการกระทำความผิดฐานประมวลข้อมูลข่าวสารข้อมูลสารสนเทศเชิงจารกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อการป้องกันประเทศ

ต่อมาในช่วงเหตุการณ์การปะทะกันเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 ผู้บัญชาการกองกำลังกัมพูชาก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่า

“ที่ผ่านมาฝ่ายไทยขอเพียงแต่มีปัญหาทางการเมืองภายในมีการชุมนุมรุนแรงพวกเขาก็จะส่งกองทัพบกที่ชายแดนปราสาทพระวิหารเพื่อสร้างสถานการณ์บริเวณชายแดนให้เกิดความผิดปกติซึ่งเป็นเกมที่ฝ่ายไทยมักจะนำมาใช้เล่นกับกัมพูชาเพื่อหวังผลในทางการเมืองของตัวเองดังนั้นถึงแม้ว่าสถานการณ์ตามแนวชายแดนจะคลี่คลายกลับสู่สภาพปกติแล้วก็ตามแต่ความขุ่นมัวก็ยังไม่ไสกระ้างเหมือนเดิมแต่อย่างใด”

2.1.4 กัมพูชาตกเป็นเหยื่อและได้รับความเสียหายจากไทยเป็นอย่างมาก

ในช่วงที่มีเหตุปะทะกันครั้งสำคัญทั้ง 2 ครั้งในรอบรัฐบาลสมัยอภิสิทธิ์ฯ คือ ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 และช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 สื่อกัมพูชาได้ระดมกำลังนำเสนอข่าวความเสียหายที่เกิดขึ้นในฝั่งกัมพูชาโดยฝ่ายไทยเป็นผู้ก่อเหตุและจะต้องชดใช้ให้กับกัมพูชา ความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้มีทั้งความเสียหายของตัวปราสาทพระวิหารอันเป็นที่เคารพสักการะของชาวกัมพูชา และความเดือดร้อนของประชาชนชาวกัมพูชาอย่างไร้ความเห็นใจจากฝ่ายไทย โดยสื่อฝ่ายกัมพูชามายืนยันว่า ไทยมักจะเป็นฝ่ายทำลายกัมพูชาจนเกิดความเสียหายมาตั้งแต่อดีต ซึ่งได้มีการสื่อสารถึงประวัติศาสตร์ที่ขมขื่นอยู่ตลอดเวลาแม้ในกลุ่มนักวิชาการชาวกัมพูชาก็ได้ตอกย้ำในเรื่องดังกล่าวในข้อเขียนต่างๆ เช่น การที่นักวิชาการกัมพูชาได้อธิบายสาเหตุของความเสื่อมของกัมพูชาหลังยุคพระนครว่าเป็นเพราะการสงครามกับไทย และไทยได้พยายามเข้าไปแทรกแซงการเมืองภายในของกัมพูชาอีกหลายครั้ง นอกจากนี้ ยังได้มุ่งเสนอปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการรุกรานและการเข้าไปยึดครองดินแดนกัมพูชาของไทย การที่ไทยเกณฑ์เอาชาวกัมพูชาไปเป็นข้ารับใช้ เป็นต้น (सानติ ภัคคิคำ, 2550)

หรือตัวอย่างการนำเสนอเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนของกัมพูชา ก็พบว่า ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนซึ่งเป็นของกัมพูชากระทั่งสร้างอาณาจักรของตนเองขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการสงครามที่ฝ่ายไทยมักจะเป็นฝ่ายยกทัพเข้ามารุกรานกัมพูชา การโจมตีของไทยแต่ละครั้งส่งผลให้กัมพูชาเป็นประเทศที่อ่อนแอ เพราะไทยได้กวาดต้อนนักปราชญ์ ราชบัณฑิตที่มีความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งทรัพย์สินสมบัติและมรดกอันมีค่าของกัมพูชาไปหมด (มัทนียา พงศ์สุวรรณ, 2549) การนำเสนอในลักษณะนี้ซึ่งได้เกิดขึ้นมานานจนทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศไทยมักจะเป็นผู้ร้ายในสายตาชาวโลก ซึ่งมีสาเหตุมาจากฝ่ายไทยที่มีความได้เปรียบในการต่อสู้ ดังเช่น

“...ในช่วงระยะเวลาปะทะกันทหารไทยได้ใช้อาวุธปืนครกปืนคอปืนกลรุ่น 12.7 บี 40 เอ็ม 79 และอาวุธประเภทอื่นๆทำให้ที่ทำการสำนักงานพระวิหารซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณปราสาทพระวิหารได้รับความเสียหายบันไดใหญ่ด้านหน้าปราสาทเสียหายและตลาดด้านหน้าปราสาทพระวิหารถูกเผาไหม้และกระสุนปืนใหญ่ของไทยจำนวนหนึ่งได้ตกลงภายในบริเวณปราสาทพระวิหาร เป็นเรื่องที่น่าเสียใจเป็นอย่างมากที่การรุกรานด้วยอาวุธของฝ่ายไทยยังคงเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าในเขตพื้นที่เดิมๆ...”

(RASMEI KAMPUCHEA, 07/04/2009)

ทั้งนี้ สื่อฝ่ายกัมพูชาได้ตอกย้ำความสูญเสียของชาวกัมพูชาด้วยการเสนอข่าว องค์การภาคประชาชนกัมพูชาเรียกร้องให้รัฐบาลไทยชดใช้ค่าเสียหายต่อความเสียหายของปราสาทพระวิหาร ความว่า

“...ในนามองค์กรภาคประชาชนตนอยากให้รัฐบาลไทยชดใช้ค่าเสียหายซึ่งทรัพย์สินทั้งหลายทั้งปวงที่ถูกพวกเขาก่อให้เกิดความเสียหายจากเหตุการณ์ปะทะกันเมื่อวันที่ 3 เมษายนที่ผ่านมาที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อตลาดและมรดกโลกคือปราสาทพระวิหาร...การเรียกร้องนี้ไม่ว่าจะเกินเหตุเกินผลแต่ประการใดเพราะว่ารัฐบาลไทยที่เคยได้เรียกร้องให้รัฐบาลกัมพูชาชดใช้ค่าเสียหายจากเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงศาลาถนุตไทยในกรุงพนมเปญเมื่อปี 2546 เช่นกันและตนก็ยังจำได้ว่าตอนนั้นรัฐบาลไทยได้เรียกร้องให้รัฐบาลกัมพูชาชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินประมาณ 50 ล้านดอลลาร์สหรัฐดังนั้นเราจำเป็นต้องเรียกร้องให้พวกเขาชดใช้ในสิ่งที่พวกเขาได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของเขมร เพราะว่าการปะทะกันได้ก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงต่อปราสาทพระวิหารคือเกิดจากทหารไทยที่บ่อยครั้งมักจะรุกล้ำเข้ามาในดินแดนกัมพูชาครั้งแล้วครั้งเล่าจึงทำให้เกิดการปะทะกันขึ้น...” (KAMPUCHEA THMEY, 08/04/2009)

ตลอดจนข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่โบราณสถาน สื่อกัมพูชาก็ยังมีรายงานว่าสอดแทรกทัศนคติการสร้างให้ไทยเป็นศัตรูถาวร กล่าวคือ

“...นอกจากสยามและจามที่เผาทำลายนครวัดแล้ว ขณะนี้กลับเป็นเขมรเองที่เป็นผู้ทำลาย...” (KAMPUCHEA THMEY, 25/05/2009) หรือข่าวที่ว่า

“...สมเด็จพระสุทนต์ เชน นายกรัฐมนตรี ได้มอบที่ดินสัมปทานจำนวน 28,125 ไร่ และปลูกบ้านให้กับประชาชนจำนวน 792 ครอบครัว ที่อพยพหลบหนีจากภัยสงครามในเขตพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ประชาชนได้อพยพมาอาศัยอยู่ในเขตที่มีความปลอดภัยจากสงครามที่สู้รบกันระหว่างทหารกัมพูชากับทหารไทยเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2552 ส่งผลทำให้ตลาดที่อยู่เชิงปราสาทถูกไฟไหม้วอดวาย เสียหายจากกระสุนปืนใหญ่ขนาด 100 มิลลิเมตรของฝ่ายไทยที่ยิงเข้าไป...” (KAMPUCHEA THMEY, 02/05/2009)

รวมถึงการพรรณนาถึงความยากลำบากในการฟื้นฟูสิ่งที่ถูกทำลาย และการปรับตัวของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว เช่น

“...ในส่วนของตลาดที่อยู่ด้านล่างของปราสาทพระวิหารที่ถูกไฟไหม้กลายเป็นเจ้าถ่านจากกระสุนปืนของไทยจากการปะทะกันกว่า 35 นาที จะสร้างขึ้นมาใหม่ในช่วงกลางเดือนนี้ ผู้บัญชาการบอกด้วยว่า ร้านค้าเล็กๆ จะเริ่มดำเนินการก่อสร้างเพื่อให้ผู้ประกอบการชาวกัมพูชาได้ขายของให้กับนักท่องเที่ยว แต่ร้านค้าเหล่านี้จะไม่ให้มีลักษณะใหญ่เหมือนกับบ้านพักแต่อย่างใด และผู้ประกอบการมีสิทธิ์ขายของเฉพาะในช่วงกลางวันเท่านั้น ส่วนตอนเย็นจะต้องเดินทางกลับไปพักที่บ้านพักบริเวณเชิงเขา...” (KAMPUCHEA THMEY, 09/05/2009)

ต่อมาในเหตุการณ์การปะทะกันในครั้งนี้ถัดมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 สื่อฝ่ายกัมพูชาได้พยายามสื่อสารไปถึงนานาชาติให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยอ้างในหน้าสื่อว่าในแต่ละครั้งฝ่ายไทยจะเป็นผู้ก่อเหตุ เช่นการเรียกร้องให้มีผู้สังเกตการณ์จากองค์การระหว่างประเทศผ่านองค์การสหประชาชาติให้มาช่วยตรวจสอบความเสียหายในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ที่ฝ่ายกัมพูชาได้อ้างว่า

“เนื่องจากการเจรจายุติไม่ให้มีการปะทะกันระหว่างกองทัพกัมพูชากับกองทัพไทยได้ถูกฝ่ายไทยล่วงละเมิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้อาวุธหนักที่ก่อขึ้นโดยฝ่ายไทยส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อปราสาทพระวิหารอันเป็นสถานที่เคารพสักการะและวัดแก้วสิกขาชีรีสวาระนับตั้งแต่วันที่ 4 - 7 กุมภาพันธ์แม้ว่าจะมีการเจรจาหยุดยิงก็ตาม” (RASMEI KAMPUCHEA, 09.02.2011)

พร้อมกับตอกย้ำความผิดในฐานะที่ไทยเป็นผู้ก่อเหตุด้วยแสดงหลักฐานผ่านสื่อว่า

“ผู้เชี่ยวชาญตรวจพบว่า ไทยยังระเบิดพวงเข้ามาในดินแดนกัมพูชา” (RASMEI KAMPUCHEA, 11.02.2011)

นอกจากนี้ สื่อกัมพูชายังได้นำเสนอถึงความเดือดร้อนและผลกระทบของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณปราสาทพระวิหารซึ่งเกิดจากความขัดแย้งนี้ ที่เริ่มมีการปะทะกันอย่างต่อเนื่องระหว่างวันที่ 4-7 กุมภาพันธ์โดยใช้ข้อความ “ไทยยังคงยิงใส่กัมพูชาอย่างต่อเนื่องและยังใช้ระเบิดและอาวุธที่กฎหมายระหว่างประเทศสั่งห้าม” (RADIO FREE ASIA, 07.02.2011) ดังเช่นข่าวพาดที่ว่า

- ชาวบ้านกว่า 90 ครัวเรือนอพยพออกจากพื้นที่ปราสาทพระวิหารแล้ว
- นายทหารระดับสูงในพื้นที่ชายแดนปราสาทพระวิหารยัน อะไรจะเกิดมันก็ต้องเกิด
- กัมพูชายันไม่สนใจสถานการณ์ความวุ่นวายในไทย
- ฝ่ายค้านพร้อมใจหนุนรัฐบาล และกล่าวโทษการรุกรานดินแดนกัมพูชาของกองทัพไทย
- สุน เชน ย้าเขมรไม่ใช่พันธุ์นักรบ...แต่เคยรบนานมาแล้ว
- สื่อเหลืองเรียกร้องให้ทั้งระเบิดแม้จะกระทบปราสาทพระวิหารก็ตาม
- ชาวกัมพูชาตามแนวชายแดนยังคงหวั่นเหตุปะทะกัน
- สมเด็จสีหนุชี้ ไทยมักอยากได้ปราสาทพระวิหารของกัมพูชา
- สุน เชน จี อภิสิทธิ์ต้องมีส่วนรับผิดชอบในฐานะผู้ก่อสงคราม

2.1.5 กัมพูชาเป็นฝ่ายอดทน รักสันติ และตอบโต้การกระทำของไทยอย่างมีสติ

การนำเสนอข่าวและสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาต่อการกระทำของไทยยังมีลักษณะนำเสนอภาพของกัมพูชาในฐานะ “พระเอก” กล่าวคือ แม้จะเป็นผู้ถูกระทำและกล่าวร้ายป้ายสี แต่ก็ค่อย ๆ อธิบายชี้แจงไปตามข้อเท็จจริงอย่างมีสติ อาทิ

“...ผู้บัญชาการกองร้อยที่ 1 กล่าวว่า หลังจากທີ່ปราสาทพระวิหารของกัมพูชาได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ฝ่ายไทยโกรธแค้นอย่างมาก ส่งผลให้เกิดความไร้เสถียรภาพในพื้นที่ดังกล่าวตามแนวชายแดน ในจังหวัดเกาะกงมีปัญหาความไร้เสถียรภาพที่ก่อขึ้น โดยฝ่ายไทยอ้างเช่นกันทางด้านผู้นำกัมพูชาได้ค้นหาทุกวิถีทางในการประนีประนอมเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อาวุธเพื่อดำรงไว้ซึ่งมิตรภาพและความร่วมมือต่อกัน ยึดมั่นในหลักการกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว...” (RASMEI KAMPUCHEA, 10/04/2009)

หรือคำกล่าวของสมเด็จ เสง สัมริน ประธานรัฐสภากัมพูชา ที่ว่า

“ภารกิจสำคัญของเอกอัครราชทูตกัมพูชาที่จะต้องทำนั้นก็คือการตอบโต้ให้ทันที่ในทุกข่าวสารที่ใส่ร้ายประเทศชาติซึ่งเอกอัครราชทูตกัมพูชาจะต้องชี้แจงตอบโต้ทันทีเช่นกรณีที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ที่เกี่ยวกับการรุกรานดินแดนกัมพูชาของไทยซึ่งถ้อยแถลงนี้เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่ทหารไทยยังคงประจำการและตั้งฐานที่มั่นละเมิดอธิปไตยของกัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามแนวชายแดนใกล้กับพื้นที่ปราสาทพระวิหาร เริ่มตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2551 เป็นต้นมาเมื่อเร็ว ๆ นี้ไทยยืนยันว่ากัมพูชาเป็นผู้ก่อเรื่องโดยการฝังระเบิดใหม่ตามแนวชายแดนที่กำลังมีปัญหาพิพาทกันแต่กัมพูชาถือว่าเป็นการกล่าวที่เกินความเป็นจริงเพราะระเบิดที่ฝังอยู่ตามแนวชายแดนที่ระเบิดจนทำให้ทหารไทยได้รับบาดเจ็บช่วงที่ผ่านมานั้นเป็นระเบิดเก่าที่หลงเหลือมาจากสมัยสงคราม” (RASMEI KAMPUCHEA, 17/12/2008)

บางครั้งสื่อได้แทรกข่าวอื่นที่แสดงภาพลบเกี่ยวกับไทย เช่น ข่าวไทยส่งมอบโบราณวัตถุที่ถูกโจรกรรมคืนให้แก่กัมพูชา แต่ไทยจะส่งมอบวัตถุโบราณแก่กัมพูชาเพียง 7 ชิ้นจากทั้งหมด 18 ชิ้น ซึ่งสื่อได้แสดงทัศนคติให้ภาพลบต่อไทยในขณะที่นำเสนอภาพพระเอกของฝ่ายกัมพูชา ว่า

“แม้ว่าไทยจะกลับกลอกอย่างไรก็ตาม เราก็ไม่ใช่ว่าจะหมดหวังแต่อย่างใดและจะยังคงเจรจากันต่อไปเพื่อนำของของเรากลับคืนมา” (RASMEI KAMPUCHEA, 04/02/2009)

ในช่วงท้ายของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนอริสสีห์ เวชชาชีวะ สถานการณ์ความตึงเครียดที่ปราสาทพระวิหารได้เกิดขึ้นอีกนับตั้งแต่วันที่ 26 มกราคม 2554 และทวีตปะทะกัน ซึ่งสื่อกัมพูชาได้รายงานถึงความไร้ใจไม่ได้ของไทยว่า

“...ความคิดเห็นที่เป็นลบได้ปรากฏเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาจากการเคลื่อนย้ายกำลังพลของไทยที่มีมากขึ้นตามแนวชายแดน ก่อนที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จะเดินทางเยือนกัมพูชา นักวิเคราะห์การเมืองกัมพูชา กล่าวอีกว่า จากการสังเกตฝ่ายไทยมักจะทำการเคลื่อนย้ายหรือเพิ่มจำนวนกำลังพลของตัวเองก่อนที่จะมีการเจรจาระหว่างทั้งสองประเทศ ทำที่ดังกล่าวนี้ทำให้กัมพูชาคิดว่า ไทยไม่มีความจริงจังในการยุติปัญหาความขัดแย้งและใช้การเคลื่อนย้ายกำลังพลนั้นเพื่อกดดันกัมพูชา ก่อนที่จะมีการเจรจากัน...” (RASMEI KAMPUCHEA, 09/06/2009)

ทั้งนี้ เมื่อสถานการณ์คลี่คลายลงโดยการหารือระหว่างผู้บัญชาการกองทัปกัมพูชาและไทยที่วัดแก้วสิกขาคีรีสวาระ โดยสองฝ่ายเห็นชอบให้ทำลายป้ายที่แต่ละฝ่ายเขียนว่าพื้นที่วัดนี้เป็นดินแดนของตน สื่อกัมพูชาก็ได้เสนอเน้นย้ำว่าเป็นไปตามท่าทีของกัมพูชา กล่าวคือ

“หากต้องการหาทางออกโดยสันติวิธีต้องพูดด้วยความจริงใจต่อกันและกัน”(KAMPUCHEA THMEY, 27.01.2011)

2.1.6 ประเด็นเบ็ดเตล็ด เช่น ไทยละเมิดหลักศีลธรรมชาวพุทธ

วาทกรรมของฝ่ายกัมพูชายังกล่าวถึง “ความร้ายกาจของไทย” ผ่านเรื่องเล่าเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น ไทยเป็นเมืองพุทธ แต่ละเมิดหลักศีลธรรมชาวพุทธต่อประเทศเพื่อนบ้าน (คือ กัมพูชา)

ศาสนาพุทธเป็นส่วนสำคัญในวิถีชีวิตของชาวกัมพูชาซึ่งโดยทั่วไปก็นับว่าคล้ายกับในประเทศไทย เมื่อมีคนเกิด มีการแต่งงาน หรือมีคนตาย ก็มักจะมีพิธีกรรมตามศาสนาพุทธ แม้บางส่วนของพิธีกรรมอาจจะมีของลัทธิพราหมณ์คละกันไปบ้าง วัดและกิจกรรมสงฆ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของสังคมกัมพูชา ชาวบ้านพากันไปทำบุญที่วัด หรือใส่บาตรในยามที่พระสงฆ์ออกบิณฑบาตตอน(เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543) สื่อกัมพูชาจึงเลือกใช้กลยุทธ์นี้เพื่อสร้างเรื่องเล่ามุ่งโจมตีไทยเพื่อให้ชาวกัมพูชารู้สึกเป็นปฏิกิริยาและพร้อมจะสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลกัมพูชา รวมทั้งเพื่อทำลายภาพลักษณ์ไทยในทางระหว่างประเทศด้วย

เกี่ยวกับเรื่องข้างต้น สื่อกัมพูชาพยายามเผยแพร่การกระทำหรือพฤติกรรมของฝ่ายไทยในประเด็นด้านศีลธรรมและการทำลายพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาต่อชาวกัมพูชา ข่าวนี้อาจเห็นได้ว่าสะท้อนภาพให้เห็นว่าฝ่ายไทย โดยเฉพาะทหารไทยไม่มีศีลธรรมแม้ในศาสนาที่ตนยึดถือเป็นต้นว่า ไร้เมตตาต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า หรือไม่รู้สำนึกบุญคุณ สิ่งเหล่านี้นับเป็นประเด็นที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกของชาวกัมพูชาเป็นอย่างมากพฤติกรรมต่างๆ จากฝ่ายไทยที่ขัดต่อหลักทางพุทธศาสนา เช่น การเสนอที่ว่า

“ทหารไทยได้ประสานจะขอพบปะประชุมหารือภายในบริเวณวัดแก้วสิกขาทีริสวาระแต่เมื่อพวกเขามาถึง พวกเขาเพียงแค่ขีดขวางไม่ให้พระที่จำพรรษาอยู่วัดดังกล่าวให้ยุติการก่อสร้างห้องสวดและยุติการขยายการก่อสร้างบริเวณวัดต่อไปอีก”(KAMPUCHEA THMEY, 18/02/2009)

หรือในกรณีที่ไทยและสหรัฐอเมริกาได้ทำการฝึกซ้อมรบร้าโกลด์ แล้วทำให้กระสุนปืนใหญ่ตกลงในเขตแดนของกัมพูชา ซึ่งก็ได้ทำหนังสือขอโทษอย่างเป็นทางการ แต่สื่อของกัมพูชาได้พร้อมกันเสนอข่าวว่าเป็นการคุกคามจากฝ่ายไทย พร้อมตั้งคำถามว่า

“หากกัมพูชาทำการผิดพลาดแล้วกระสุนปืนใหญ่ตกลงที่เขตแดนไทย ประเทศไทยที่อวดคืออยู่ แล้วจะยินยอมรับคำขอโทษเหมือนกับที่กัมพูชาได้ให้อภัยแก่ประเทศไทยหรือไม่?”(RASMEI KAMPUCHEA, 24/02/2009)

ทั้งข่าวที่พาดหัวถึงความโหดร้ายของทหารไทย อันเป็นกระตุกความเกลียดชังของชาวกัมพูชาที่มีต่อไทยให้มากขึ้น อาทิ

“...มีรายงานข่าวจากจังหวัดอุดรธานีรายงานว่า ชาวกัมพูชาราว 30 คนได้พากันเข้าไปตัดไม้ใกล้กับด่านจปรน ในหมู่บ้านบันเตียจะ ได้พลัดหลงเข้าไปในฝั่งไทยราว 2-3 กิโลเมตร แล้วก็พากันตัดไม้ที่นั่น คือ บ้านสำโรงเกียรติ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ รายงานข่าวเบื้องต้นระบุว่า ทหารไทยได้ทำการปิดล้อมและยิงใส่ชาวกัมพูชาทั้ง 30 คนทำให้ชาวบ้านต้องพากันวิ่งหนีกระเจิดกระเจิง โดยในจำนวนนี้มีชาวบ้าน 10 คนสูญหาย ต่างคาดกันว่าน่าจะเสียชีวิตในป่า..”(RASMEI KAMPUCHEA, 22/04/2009) และ

“...ชายเขมรถูกทหารไทยยิงคืบขณะเข้าไปตัดไม้ ตามคำให้การของผู้หญิงในหมู่บ้านพัฒนาคนหนึ่งซึ่งพอจะรู้เรื่องมากที่สุด กล่าวว่า นายลี บุนทอน ที่เสียชีวิตโดยกระสุนปืนของทหาร ไทยนั้น มีลูกเล็กๆ 2 คน มีฐานะค่อนข้างยากจน บางวันไม่มีแม้แต่ข้าวสารจะกรอกหม้อ ถูกพ่อค้าธุรกิจค้าไม้เถื่อนจ้างให้เข้าไปตัดไม้ตามแนวชายแดนกัมพูชา-ไทย...” (RADIO FREE ASIA,14.07.2009)

รวมถึงการพาดพิงต่อฝ่ายไทยในประเด็นที่แสดงถึงความอคติของนายกษิต ภิรมย์ ได้แก่

“...ในการแถลงข่าวที่สถานทูตไทยเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552 หลังเดินทางออกจากการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน - สหภาพยุโรป ครั้งที่ 17 นายกษิต ภิรมย์ ได้ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวกัมพูชาว่า ตนเคยมาอาศัยอยู่ในจังหวัดพระตะบองตั้งแต่เล็กๆ และเคยได้ศึกษาอักษรเขมรมาจำนวนหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามการเล่าของนายกษิตนั้นเป็นเพียงการกล่าวโดยอ้อมเพื่อให้รู้เท่านั้น และเขาเองก็ไม่ได้ชี้แจงรายละเอียดให้ทราบแต่อย่างใด...จากการเล่านี้พบว่า นายกษิต รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศ เคยได้ฝากชีวิตไว้ในดินแดนกัมพูชาแต่บุญคุณนี้ได้อุทกนากษิต ลืมเลือนตรงกันข้ามกลับมีแต่ความไม่สำนึกบุญคุณเท่านั้น...”(RASMEI KAMPUCHEA, 12.06.2009)

ในส่วนของการข่าวสารที่เกี่ยวกับการปะทะกัน ทางกัมพูชาได้ทำการผลิตซ้ำ นำเสนอในลักษณะที่ว่าไทยมีเจตนาที่จะทำลายปราสาทพระวิหาร และหมายมุ่งที่จะสังหารชีวิตของพลเรือน เช่น

“...พลโท เซรีย คิก ผู้บัญชาการกองพลสนับสนุนที่ 3 กล่าวว่า เหตุการณ์ปะทะกันกับทหารไทยนั้น ทหารไทยได้ยิงปืนใหญ่จำนวนมากมุ่งเป้าหมายที่ตั้งของลานอินทรีและเชิงเขาพระวิหาร แล้วยังกล่าวอีกว่า ไทยมีเจตนาทำลายปราสาทพระวิหารอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดที่ตั้งอยู่เชิงปราสาทถูกทำลายด้วยกระสุนปืนของกองทัพไทย เจตนาของพวกเขาคือต้องการปลิดชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในตลาด แต่โชคดีที่ประชาชนได้พากันอพยพออกจากที่อยู่อาศัยก่อนที่จะมีการปะทะกันราว 1 ชั่วโมง...” (KAMPUCHEA THMEY, 09/04/2009)

2.2 ลักษณะปฏิบัติการสารสนเทศ ตัวละครฝ่ายกัมพูชา และปัจจัยเกื้อหนุน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาในช่วงสมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 นั้น ไม่เพียงมีลักษณะเชิงรุกแต่ยังทวีความเข้มข้นหรือก้าวขึ้นภายหลังจากที่รัฐบาลไทยมีท่าทีคัดค้านการดำเนินการของกัมพูชาภายหลังยื่นข้อต่อองค์การยูเนสโกให้ขึ้นทะเบียนตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกจนเป็นผลสำเร็จ ปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชาในช่วงนี้เป็นไปเพื่อตอบโต้และสื่อสารให้ประชาคมโลกตลอดจนประชาชนชาวกัมพูชาเห็นว่าไทย เป็นผู้ทำที่ก้าวร้าว ไม่เคารพกติการะหว่างประเทศ ไม่จริงจังในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ไม่มีศีลธรรม และใช้ปราสาทพระวิหารเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศจนทำให้กัมพูชาได้รับความเดือดร้อนไปด้วย การกระทำของไทยจึงไม่เพียงเป็นการระรานประเทศเพื่อนบ้านที่เล็กกว่า แต่ยังเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของกัมพูชาและความมั่นคงในภูมิภาคด้วย

ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาข้างต้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่ฝ่ายกัมพูชาวางไว้ กล่าวคือทำให้ไทยเป็นฝ่ายตั้งรับและต้องออกมาตามชี้แจงในหลาย ๆ สถานการณ์ ทั้งนี้ อาจสรุปตัวละครสำคัญและปัจจัยเกื้อหนุนให้การดำเนินการของตัวละครเหล่านั้นประสบความสำเร็จได้ ดังนี้

2.2.1 ตัวละครภาครัฐและเอกภาพของหน่วยงาน

ผู้มีบทบาทหรือผู้เล่น (Actor) สำคัญที่มักปรากฏอยู่ในเนื้อหาข่าวฝ่ายกัมพูชา ส่วนใหญ่ได้แก่ตัวแสดงภาครัฐ เช่น

- นายกรัฐมนตรี สมเด็จฮุน เซน
- นาย ฮอ นำ ฮง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- นาย ชก อาน รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- นายเลียว กันยาริต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงข่าวสารและโฆษกรัฐบาล
- นายกุย กวง โฆษกกระทรวงการต่างประเทศ
- บุคคลสำคัญของรัฐบาล เช่น สมเด็จเฮง ลำริน (ประธานรัฐสภา) สมเด็จเจีย ชิม (ประธานวุฒิสภา) นายวา กิมฮง รัฐมนตรีอาวุโสและประธานคณะกรรมการชายแดนร่วมกัมพูชา-ไทย
- นายทหารระดับผู้บัญชาการและผู้บัญชาการกองพลในพื้นที่พระวิหาร

โดยจากการสังเกตพฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้พบว่ามีความสอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เหตุผลสำคัญที่ได้แก่การที่กลุ่มบุคคลในรัฐบาลภายใต้นายกรัฐมนตรี สมเด็จฮุน เซน เป็นผู้ที่บริหารประเทศมาอย่างต่อเนื่อง จึงมีประสบการณ์การทำงานร่วมกัน หรือมีความเป็นทีมเดียวกันมายาวนาน

นอกจากเหตุผลเรื่องตัวบุคคล ปัจจัยสำคัญที่เกื้อหนุนให้ปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชาเกิดความสำเร็จยังได้แก่ การมีหน่วยงานดำเนินการที่หลากหลาย โดยเฉพาะกระทรวงข่าวสาร ซึ่งเป็นกลไกนำ โดยมีหน่วยงานของทหารและกระทรวงการต่างประเทศเป็นกลไกร่วม ทั้งนี้ รัฐบาลกัมพูชาสามารถกำหนดภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานเหล่านี้ให้เกิดความชัดเจนไปพร้อม ๆ กับที่สามารถบูรณาการให้หน่วยงานเหล่านี้สร้างและเผยแพร่ “เรื่องเล่า/วาทกรรม” ของแต่ละหน่วยได้อย่างสอดคล้องและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

ในปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา กระทรวงข่าวสารได้รับการกำหนดให้มีบทบาทนำในการเผยแพร่ “เรื่องเล่า/วาทกรรม” ที่สร้างภาพให้ไทยเป็น “ผู้ร้าย” รวมทั้งมีบทบาทในการ “ปล่อยข่าวปลุกย่อย” ที่ไม่ต้องคำนึงเรื่องการตรวจสอบที่มาและความน่าเชื่อถือ สำหรับหน่วยงานอื่นที่ร่วมในปฏิบัติการสารสนเทศ ได้แก่ หน่วยงานทหารและกระทรวงการต่างประเทศก็สามารถเลือกเอาชุดข้อมูลที่กระทรวงข่าวสารผลิตขึ้นไปต่อเติมหรือขยายผลให้เหมาะกับบทบาทของตน เช่น หน่วยทหารชาย

ข่าวลบเรื่องพฤติกรรมก้าวร้าวของไทยบริเวณพื้นที่เขาพระวิหารและชายแดน ส่วนกระทรวงการต่างประเทศก็ทำหน้าที่ส่งข่าวลบต่าง ๆ ให้กับประชาคมระหว่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

นอกจากจากหน่วยงานหลักข้างต้น บางครั้ง ทางการกัมพูชายังสามารถชี้นำหรือโน้มน้าวความรู้สึกความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนสร้างการรับรู้ในระดับนานาชาติ โดยอาศัยบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในภาครัฐ แต่ได้รับการยอมรับในทางสังคม อาทิ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์และการเมือง ผู้ปฏิบัติงานในภาคประชาสังคมหรือในด้านสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

2.2.2 รัฐบาลกัมพูชาสามารถควบคุมสื่อมวลชนได้ค่อนข้างสมบูรณ์

แม้ว่าโดยทั่วไป สื่อมวลชนในกัมพูชา โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์จะสามารถแสดงทัศนะข้อคิดเห็นได้หลากหลาย หรือแม้กระทั่งสามารถวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของทางการกัมพูชาได้ อย่างไรก็ดี การแสดงออกดังกล่าวก็สามารถมีขึ้นตราบเท่าที่ทางการกัมพูชาไม่ถือสาเป็นเรื่องราว ในความเป็นจริง ทางการกัมพูชายังคงควบคุมสื่อมวลชนได้ค่อนข้างเบ็ดเสร็จโดยมีกลไกสำคัญได้แก่ กระทรวงข่าวสาร ซึ่งการที่รัฐบาลและกระทรวงข่าวสารกัมพูชาสามารถควบคุมสื่อมวลชนในประเทศไว้ได้ค่อนข้างสมบูรณ์นี้ทำให้การเผยแพร่เรื่องเล่าและข่าวลวงพรางดำเนินการไปได้โดยสะดวก ไม่สับสนและแตกไปตามความเห็นของสื่อต่าง ๆ มากเช่นที่เกิดขึ้นในไทย

2.2.3 สังคมการเมืองที่ยังคงมีความแตกแยกในระดับต่ำ

แม้ว่าภายในกัมพูชาจะประกอบด้วยกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่างหรือแม้กระทั่งขัดแย้งกัน อย่างไรก็ดี ความแตกต่างขัดแย้งเหล่านี้ยังคงไม่พัฒนาไปจนถึงระดับที่ทำให้สังคมการเมืองแตกแยกออกเป็นขั้วที่แต่ละขั้วมีความเห็นสุดโต่งและยอมรับซึ่งกันและกันไม่ได้เช่นที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะเดียวกัน จึงทำให้ทางการกัมพูชาสามารถปฏิบัติการสารสนเทศได้โดยไม่มีอุปสรรคมากนัก

2.2.4 กัมพูชามีความชัดเจนในการนำเสนอเนื้อหาในแง่ลบ

กัมพูชาในขณะนั้นมีความชัดเจนสูงในการนำเสนอเนื้อหาในสื่อที่เน้นโจมตีภาพลักษณ์ของประเทศไทยที่เป็นแง่ลบมากกว่าการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื้อหาที่เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ปรากฏในโทรทัศน์แทบจะไม่มีหรือมีน้อยมาก แต่ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์ก็อาจจะมีบ้าง แต่ก็น้อยมากเช่นเดียวกันเช่น อาจเห็นได้ในพนมเปญโพสต์ ประกอบกับ

ลักษณะสังคมกัมพูชายังไม่เปิดกว้างมาก ความรอบรู้ของประชาชนกัมพูชานั้นมีการรับรู้ในเรื่องปัญหานี้น้อยกว่าคนไทย

โดยสรุป การมีหน่วยงานที่หลากหลายในปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชา กอปรกับมีการกำหนดบทบาทหน้าที่หน่วยงานเหล่านี้อย่างชัดเจน และที่สำคัญคือมีบูรณาการการทำงานของหน่วยงานเหล่านี้ภายใต้รัฐบาล ทำให้กัมพูชาสามารถผลิตและเผยแพร่เรื่องเล่าที่เป็นคุณกับตนและเป็นลบกับฝ่ายตรงข้าม (คือไทย) ได้อย่างชัดเจน ทรงพลัง รวมทั้งสามารถผลักดันให้ปฏิบัติการสารสนเทศของตนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในขณะที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลหลายสมัย ทำให้ขาดยุทธศาสตร์ด้านปฏิบัติการข่าวสาร รวมทั้งสังคมไทยมีความแตกแยกทางความคิดไม่เฉพาะเพียงในประเด็นปราสาทพระวิหาร เป็นเหตุให้กัมพูชาใช้จังหวะนี้ช่วงชิงความได้เปรียบพร้อมกับการตอกย้ำจุดอ่อนของไทยเพื่อสร้างความรับรู้ที่ว่าไทยไม่เพียงเอาเปรียบกัมพูชา แต่ทัศนคติที่เป็นลบของไทยต่อกัมพูชาเกิดจากความแตกแยกในสังคมไทย ในขณะที่กัมพูชาเป็นประเทศเล็กที่รักสงบและต้องการพัฒนาประเทศ ทำให้ภาพของประเทศไทยยังติดลบในสายตาประชาคมโลกและสาธารณชน

3. ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทย

ดังที่กล่าวไว้ข้างแล้วข้างต้นในส่วนที่เกี่ยวกับบริบทความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ปฏิบัติการสารสนเทศของไทยเมื่อเปรียบเทียบกับของกัมพูชามีเรื่องเล่าที่กระจัดกระจายไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน มีลักษณะเป็นฝ่ายตั้งรับและตามแก้ข้อกล่าวหาของกัมพูชา ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยสำคัญ อาทิ (1) ตัวละครในการนำเสนอข่าวสารของไทยไม่มีเอกภาพ ส่วนหนึ่งเนื่องจากไทยเป็นสังคมเสรี ไม่มีการควบคุมความเห็นของสื่อมวลชนทั้งโดยแจ้งหรือโดยนัย แต่อีกส่วนเกิดจากการที่สื่อมวลชนบางเจ้าเป็นเครื่องมือของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีทัศนคติสุดโต่ง (2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการสารสนเทศของไทยมีลักษณะที่ไม่ครบวงจร และไม่มีบูรณาการมากเท่าของกัมพูชา (3) สังคมไทยมีความแตกแยกทางความคิด ทำให้รัฐบาลบริหารจัดการการนำเสนอและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างจำกัดและลำบากกว่าของกัมพูชา

ในส่วนต่อไป จะกล่าวถึงการดำเนินนโยบายทางการทูตและการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศลักษณะปฏิบัติการสารสนเทศของไทย ซึ่งมีภาครัฐเป็นฝ่ายตั้งรับ ทั้งในแง่เรื่องเล่าและลักษณะในการ

ดำเนินงาน มีอุปสรรคที่เกิดจากสังคมที่แตกแยกและสื่อที่เป็นกลไกของกลุ่มการเมืองสุดโต่ง นอกจากนี้ เรื่องเล่าที่เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนอิสระทั่วไปก็มีลักษณะผิวเผินเนื่องจากรัฐไม่สามารถขึ้นนำสื่อได้เต็มที่ ส่วนสื่อของรัฐก็ไม่สามารถกระจายปฏิบัติการสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1 การดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารด้านการต่างประเทศและความมั่นคง ที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายทางการทูตและการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศของไทย อาจสรุปการดำเนินนโยบายทางการทูตกับการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศได้ดังนี้

กระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินนโยบายทางการทูต แต่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการต่างประเทศ มีหลายมิติ อาทิ ความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคม และตัวละครทางฝ่ายไทยก็มีทั้งฝ่ายการเมือง หน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ ข้าราชการ ประชาชน องค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล สื่อมวลชน ทั้งด้าน สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โซเชียล มีเดีย การดำเนินนโยบายทางการทูตจึงเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนที่ต้องอาศัยการประสานงานและความร่วมมือจากหลายฝ่าย

ประเทศไทยไม่ว่ายุคใดสมัยใดจะมีนโยบายที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกประเทศโดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน กระทรวงการต่างประเทศจึงมีวิธีการและการดำเนินนโยบายทางการทูตที่สนองนโยบายของรัฐบาล พยายามให้ประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีในกรณีที่มีความตึงเครียด ก็หาทางผ่อนปรน ในด้านการใช้การปฏิบัติการสารสนเทศ กระทรวงการต่างประเทศเน้นการปฏิบัติการสารสนเทศในด้านบวก ไม่ใช่สงครามข่าวสาร เพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แกไขความเข้าใจผิดหรือข้อมูลที่คลาดเคลื่อนและเพื่อรักษาบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดี ลดความขัดแย้ง ในขณะเดียวกันก็รักษาผลประโยชน์และอธิปไตยของชาติอย่างสูงสุดความสามารถ

กระทรวงการต่างประเทศเป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในเรื่องการประชาสัมพันธ์ ข้อมูล ข่าวสาร ชี้แจงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาและความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน ทั้งนี้ นอกจากกระทรวงการต่างประเทศแล้ว หน่วยงานอื่นๆ เช่น กระทรวงกลาโหม กรมกิจการชายแดน กองทัพอากาศที่ 2 และผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้องก็มีส่วนรับผิดชอบด้านดังกล่าวด้วย โดยขึ้นอยู่กับว่า ประเด็นดังกล่าวเกี่ยวข้องกับหน่วยใด และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและต้องมีการชี้แจงในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ในการวางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่สื่อและสาธารณชนในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงชายแดน กระทรวงการต่างประเทศจะมีการ

ประสานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ/หรือ ที่ติดตามและประมวลข่าวสารข้างต้น เช่น 1) กระทรวงกลาโหม 2) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ 3) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮก 4) กรมกิจการชายแดนทหารและกองทัพอากาศที่ 2 หน่วยงานหลักภายในกระทรวงการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องได้แก่ กรมสารนิเทศ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย และกรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศกับหน่วยงานตามข้อ 1) ถึง 4) รวมทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคงอื่นๆ เช่น สภาความมั่นคงแห่งชาติ และสำนักข่าวกรองแห่งชาติ มีการประสานงานและประชุมหารือร่วมกันเป็นระยะๆ เพื่อกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานร่วมกัน

ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาสื่อกัมพูชาที่ลงข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือมีผลลบต่อความสัมพันธ์กระทรวงการต่างประเทศมีวิธีดำเนินการหลายรูปแบบ คือ ตอบโต้/ชี้แจงข้อมูลที่ถูกต้องผ่านสื่อของไทย สื่อต่างประเทศ และการออก Press Release ของกระทรวงการต่างประเทศโดยกรมสารนิเทศ หรือในบางครั้งมีการตอบโต้/ชี้แจงผ่านสื่อกัมพูชานั้นๆ โดยตรง อย่างไรก็ดี ข้อมูลที่กระทรวงการต่างประเทศได้สนับสนุนไปยังกองขึ้นอยู่กับผู้นำเสนอข่าวนั้นๆ จะนำข้อมูลใดไปนำเสนอต่อบ้าง ซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของกระทรวงการต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังได้ตอบโต้/ชี้แจงผ่านช่องทางทางการทูตได้แก่ ผ่านสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ เพื่อนำไปชี้แจงต่อรัฐบาลกัมพูชาโดยตรง หรือผ่านสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยเพื่อรายงานต่อไปยังรัฐบาลกัมพูชา หรือทำเป็นหนังสือหรือเชิญผู้แทนสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทยไปพบในระดับที่เหมาะสม นอกจากนี้ก็สามารถหยิบยกประเด็นที่เป็นปัญหาขึ้นหารือฝ่ายกัมพูชาในระดับที่เหมาะสมได้

สำหรับเรื่องปราสาทพระวิหาร กระทรวงการต่างประเทศจะเป็นหน่วยงานหลักในการให้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องคดี สำหรับเรื่องสถานการณ์ชายแดน จะอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงกลาโหมและกองทัพบกเป็นหลัก

กรณีปราสาทพระวิหาร หนึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักของการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร คือ สาธารณชนไทย โดยเฉพาะมวลชนในพื้นที่ วัดอุประสงค์หลักในการปฏิบัติงาน คือ 1) เพื่อให้สาธารณชนเข้าใจข้อเท็จจริงและความเป็นมาของคดีปราสาทพระวิหาร ป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิด หลงเชื่อข่าวลือ 2) เพื่อให้สาธารณชนรับทราบขั้นตอนการพิจารณาของคดีของศาลโลก 3) เพื่อให้สาธารณชนรับทราบการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และมั่นใจว่าทุกฝ่ายต่างปฏิบัติหน้าที่โดยมีผลประโยชน์ของประเทศเป็นที่ตั้ง

การที่รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะรักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาให้ดีและการดำเนินการการปฏิบัติการสารสนเทศก็เป็น”ในแบบ” ทำให้กระทรวงการต่างประเทศต้องตรวจสอบ

ข้อมูล และประเมินข้อดีข้อเสียของการนำเสนอหรือตอบโต้ข่าวแต่ละข่าวอย่างรอบคอบ กระบวนการตรวจสอบและประเมินตามระบบราชการซึ่งต้องใช้เวลา เป็นอุปสรรคที่ทำให้การชี้แจงตอบโต้ในแต่ละประเด็นหรือการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกในบางครั้ง อาจไม่ทันใจต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

3.2 ภาครัฐและปฏิบัติการสารสนเทศ

โดยทั่วไปแล้ว ปฏิบัติการสารสนเทศมีช่องทางดำเนินการหลักอยู่ที่ (1) กลไกของรัฐ ซึ่งหมายถึง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและสื่อของรัฐ และ (2) สื่อมวลชนโดยทั่วไป ซึ่งรัฐต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แนบแน่น เช่น ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก หรือใช้อำนาจกำกับควบคุม เช่น ประเทศที่มีอดีตเป็นสังคมนิยม หรือประเทศกำลังพัฒนากึ่งประชาธิปไตย

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ศักยภาพในการปฏิบัติการสารสนเทศของรัฐจะสูงหรือต่ำขึ้นกับความหลากหลายในกลไกหรือช่องทางที่รัฐสามารถใช้ปฏิบัติการ อาทิ วารสารเสนานิการร่วมสหรัษฎฯ ได้กล่าวถึงช่องทางที่ครบถ้วนทั้งช่องทางทางการทูต ช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั่วไป และช่องทางการทหาร อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ จะขอขยายให้ละเอียดเพิ่มเติมขึ้นว่า ปฏิบัติการสารสนเทศของรัฐจะเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดก็ต่อเมื่อรัฐมีกลไกในการปฏิบัติการที่หลากหลาย ได้แก่

(1) ส่วนราชการที่ให้ข้อมูลสารสนเทศ “ในแบบ” ซึ่งส่วนใหญ่คือ กระทรวงการต่างประเทศที่มีหน้าที่ชี้แจงสาธารณชนหรือโต้ตอบฝ่ายต่าง ๆ โดยต้องรักษาความน่าเชื่อถือของประเทศไว้ด้วยในขณะเดียวกัน ทั้งนี้ “เรื่องเล่า” ที่ส่วนราชการในแบบจัดทำขึ้นและเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณะต้องอิงกับข้อเท็จจริงที่ได้รับการตรวจสอบแล้วเป็นหลัก

(2) หน่วยงานของรัฐที่ให้ข้อมูลสารสนเทศ “นอกแบบ” ซึ่งหลายประเทศอาศัยหน่วยข่าวทหารหรือหน่วยข่าวกรองในพื้นที่ปัญหา หรือสื่อมวลชนในพื้นที่ปัญหาภายใต้การกำกับของหน่วยทหารหรือหน่วยข่าวกรอง หน่วยงานเหล่านี้จะผลิตและกระจายข้อมูลสารสนเทศได้หลากหลายตั้งแต่ข้อมูลที่มีระดับความจริง-เท็จต่าง ๆ ไปจนถึงข้อมูลที่มีลักษณะ “ลวงหรือพราง” โดยปฏิบัติการสารสนเทศของหน่วยงานเหล่านี้มีความหลากหลายในการเผยแพร่ข้อมูล เช่น ในลักษณะของการโยนหินถามทาง การให้ข้อมูลที่เป็นคุณแก่ฝ่ายตนและ/หรือเป็นโทษกับฝ่ายตรงข้ามในเชิงรุก การหักล้างตอบโต้ข้อกล่าวหาของฝ่ายตรงข้ามทั้งโดยแจ้งและโดยลับ ฯลฯ

(3) หน่วยงานของรัฐที่ให้ข้อมูลสารสนเทศแบบ “กึ่งในแบบ กึ่งนอกแบบ” อาทิ กระทรวงข้อมูลข่าวสาร (ministry of information) กระทรวงสื่อสารและสารสนเทศ (ministry of communications and information) หรือองค์กรสารสนเทศแห่งรัฐ (information authorities) ในหลายประเทศ เช่น กัมพูชา

เวียดนาม สิงคโปร์ และหลายประเทศในตะวันออกกลาง โดยหน่วยงานของรัฐเช่นนี้จะทำหน้าที่ (3.1) ชี้แจงตอบโต้ประเด็นหรือข้อกล่าวหาที่เป็นลอบต่อประเทศอย่างรวดเร็วทันที โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสมบูรณ์ของการตรวจสอบข้อมูลเท่าใดนัก (3.2) สร้างเครือข่ายหรือแม้กระทั่งสอดส่องกำกับสื่อมวลชนทั้งในและนอกประเทศ เพื่อให้ปฏิบัติการสื่อสารเผยแพร่ข้อมูลของตนไปถึงผู้รับที่ตั้งเป้าไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ (3.3) เป็นผู้ประสานงานหรือบูรณาการการทำงานด้านสารสนเทศกับหน่วยงานในแบบและหน่วยงานนอกแบบ

นอกเหนือจากกลไกปฏิบัติการที่ “ครบองค์” หรือ “ครบวงจร” แล้ว ประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของปฏิบัติการสารสนเทศยังขึ้นกับ (1) บูรณาการที่สร้างขึ้นโดย “หน่วยงานเจ้าภาพหลัก” เช่น กระทรวงข้อมูลข่าวสาร หรือส่วนราชการที่อยู่เหนือขึ้นไปกว่านั้น เช่น สภาความมั่นคงแห่งชาติ หรือรัฐมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดูแลปฏิบัติการสารสนเทศ (2) ความต่อเนื่องของรัฐบาลหรือกลุ่มผู้ปกครอง และ (3) ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน ซึ่งให้แนวทางกับ “เรื่องเล่าหลัก” (grand narrative/ discourse) ที่สร้างขึ้น เพื่อกลไกปฏิบัติการจะนำไปแตกเป็นเรื่องเล่าย่อย คำชี้แจง คำตอบได้ ฯลฯ ต่อไป

ในกรณีประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลก่อนรัฐประหารปี 2549 หรือภายใต้รัฐบาลนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ฯ กลไกปฏิบัติการสารสนเทศของภาครัฐมีลักษณะ

(1) ไม่ครบองค์ ไม่ครบวงจร กล่าวคือ มีกระทรวงการต่างประเทศที่สร้างคำชี้แจงตอบโต้ได้เพียง “ในแบบ” ตามหน้าที่ ในขณะที่หน่วยงานซึ่งต้องทำงาน “นอกแบบ” เช่น ช่องทางทหาร (ตามที่อ้างถึงในวารสารเสนาธิการสหรัฐฯ ในบทที่ 2) ยังไม่มีการศึกษาว่าได้ปฏิบัติการสารสนเทศกรณีพระวิหารหรือไม่ อย่างไร และด้วยประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลเพียงใด นอกจากนี้ ไทยยังขาดหน่วยงาน “กึ่งในแบบ กึ่งนอกแบบ” เช่น กระทรวงข่าวสารของกัมพูชา (หรือที่วารสารเสนาธิการเสนาธิการสหรัฐฯ กล่าวถึงในฐานะช่องทางเผยแพร่ข่าวสารทั่วไป)

(2) ขาดหน่วยงานเจ้าภาพหลักที่ชัดเจน หรือไม่มีบุคคลระดับสูงที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลปฏิบัติการสารสนเทศอย่างจริงจังครบวงจร ทำให้เกิดปัญหามูลนิธิบูรณาการการทำงานด้านนี้ และ

(3) ไม่สามารถสร้างเครือข่ายกับสื่อมวลชนอิสระหรือกำกับดูแลปฏิบัติการของสื่ออิสระ ตลอดจนสื่อของรัฐเองได้อย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ การที่รัฐบาลไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้ไม่มีการวางแผนพัฒนาโครงสร้างองค์กรและกลไกทำงานด้านนี้ ตลอดจนไม่มีการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านปฏิบัติการสารสนเทศในระยะยาว โดยผู้บริหารระดับสูงซึ่งมีส่วนตัดสินใจนโยบายการเมืองในช่วงนั้นก็ยอมรับว่า ปฏิบัติการสารสนเทศที่จะ

ทำให้ประเทศได้เปรียบ “...ต้องอยู่ที่ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอของจุดยืนและนโยบาย อย่างของเรา (ไทย) นี้ ถ้ายังไม่มากำหนดจุดยืนและนโยบายให้มันต่อเนื่องชัดเจน ความได้เปรียบก็จะไม่เกิดขึ้น...”

ที่สำคัญก็คือ สังคมไทยนับตั้งแต่ปี 2548-49 เป็นต้นมา ได้เกิดกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ไม่สังกัดพรรค หรือกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองบนท้องถนน (street politics) ดังรู้จักกันทั่วไปในนาม “เสื้อเหลือง-เสื้อแดง” ซึ่งแต่ละฝ่ายมีเป้าหมายทางการเมืองเฉพาะกลุ่มแยกกันเป็นข้อชัดเจน มีโลกทัศน์ที่สโต่ง และมักอาศัยยุทธวิธีทำเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการต่างประเทศให้เป็นประเด็นทางการเมือง (politicization) โดยส่วนใหญ่จะใช้การปลุกกระแสชาตินิยมเคลื่อนไหวยุทธวิธีนี้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองในการโจมตีโค่นล้มฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มตน สภาพสังคมการเมืองเช่นนี้ยิ่งทำให้รัฐบาลปฏิบัติการสารสนเทศด้วยความล่าช้ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อคำนึงว่า กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ไม่สังกัดพรรคเหล่านี้มักมีสื่อมวลชนในสังกัดช่วยเผยแพร่ข้อมูลที่เต็มไปด้วยอคติซึ่งเคลือบฉาบด้วยแนวคิดชาตินิยมออกไปอย่างกว้างขวางแพร่หลาย

3.3 รัฐไทยและปฏิบัติการสารสนเทศเรื่องพระวิหาร

โดยที่มีข้อจำกัดเรื่องกลไกและบริบทสังคมการเมืองตามที่กล่าวถึงข้างต้น ปฏิบัติการสารสนเทศเรื่องพระวิหารของทางการไทยในช่วงปี 2551-2554 จึงมีลักษณะ “เชิงรับ” กล่าวคือเป็นการตามชี้แจงข้อกล่าวหาหรือเรื่องเล่าที่ฝ่ายกัมพูชาสร้างขึ้น ทั้งนี้ เรื่องเล่าหลักของทางการไทยก็คือ ไทยต้องการแก้ไขปัญหาพระวิหารภายใต้กลไกทวิภาคีไทย-กัมพูชา ที่ดำรงอยู่แล้ว

1) ไทยเป็นผู้ละเมิดกฎกติกาประชาคมโลก

ฝ่ายกัมพูชาต้องการที่จะสื่อสารถึงประชาคมโลกในรูปแบบที่ว่าประเทศไทยไม่ยอมรับข้อตกลงการเจรจาที่ฝ่ายกัมพูชามองว่าเป็นกติกาของประชาคมโลก ไม่ว่าจะเป็นคำพิพากษาของศาลโลก การหารือภายใต้ยูเนสโก หรือการหารือภายใต้กรอบของอาเซียน ทำให้ฝ่ายไทยกลายมาเป็นฝ่ายตั้งรับ ที่จะต้องทำการชี้แจง อธิบายเพื่อแก้ความสงสัยต่าง ๆ อาทิ

“...นายอภิสิทธิ์ที่กลับจากการเยือนกรุงพนมเปญอย่างเป็นทางการสัปดาห์ที่แล้ว ในความพยายามหาทางแก้ไขปัญหายาชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านแห่งนี้ ได้กล่าวว่า การกระทำขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ UNESCO เป็นต้นตอที่จะต้องกล่าวหาเนื่องจากทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้นมา...แม้ศาลระหว่างประเทศกรุงเฮก จะได้ตัดสินในปี 2505 ให้ปราสาทพระวิหารตกเป็นของกัมพูชา แต่อาณาบริเวณโดยรอบส่วนใหญ่ รวมทั้งบันไดหิน ทางขึ้นล้วน

อยู่ทางฝั่งไทย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยในอดีตจะเคยแถลงว่ายอมรับในคำตัดสิน แต่ก็ได้ทำบันทึกเป็นหลักฐานแจ้งต่อศาลโลกกรุงเฮกยืนยันในอธิปไตยของไทยเหนืออาณาบริเวณโดยรอบปราสาท ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ราว 4.6 ตารางกิโลเมตร เนื่องจากเป็นดินแดนในเขตสันปันน้ำของไทย ซึ่งเป็นเส้นแบ่งเขตแดนตามธรรมชาติ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เอกสารทางประวัติศาสตร์ได้ยืนยันว่า ศาลโลกไม่ได้มีคำตัดสินชี้ขาดใดๆ เกี่ยวกับที่ดินอาณาบริเวณดังกล่าว ขณะที่ฝ่ายกัมพูชากล่าวอ้างสิทธิ์ โดยใช้แผนที่อัตราส่วน 1:250,000 (หมายเหตุ: น่าจะหมายถึงอัตราส่วน 1:200,000—คณะผู้วิจัย) ที่เจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสจัดทำขึ้น เมื่อกว่า 100 ปีก่อน แผนที่ที่จัดทำขึ้นในยุคใหม่ล้วนแสดงให้เห็นเส้นพรมแดนตามหลักสันปันน้ำ ทำให้เห็นว่า ดินแดนโดยรอบปราสาทพระวิหารอยู่ในอำนาจอธิปไตยของไทย...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 3/4/ 2009)

หรือจะเป็นในกรณีปัญหาพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ที่กัมพูชายืนยันว่าเป็นของกัมพูชาจากคำพิพากษาของศาลโลก แต่ฝ่ายไทยกลับตั้งคำถามว่ายอมรับต่อผลของการตัดสินดังกล่าว ทำให้ฝ่ายไทยต้องชี้แจงและสร้างความเข้าใจ ดังนี้

“...พื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร เป็นของไทย นายอภิสิทธิ์ ตอบว่า รัฐบาลพยายามทำทุกอย่างในเรื่องจีนทะเลเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกเมื่อปี 2551 เพราะเห็นว่ามรดกดังกล่าวไม่ถูกต้อง แต่ฝ่ายไทยไม่ควรยอมรับว่าเสียเขตแดนไปแล้ว เพราะยูเนสโกและคณะกรรมการมรดกโลก มีจุดยืนที่ว่าจะไม่ขึ้นทะเบียนในสิ่งที่มีปัญหาเรื่องเขตแดนและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนกัมพูชานั้นเมื่อคณะกรรมการมรดกโลกให้จีนทะเลเบียนปราสาทพระวิหาร จึงให้กัมพูชาไปทำแผนจัดการพื้นที่ แต่ไทยเป็นฝ่ายคัดค้าน เพราะใครที่เห็นแผนที่ไม่สบายใจ ไทยจะเสียเปรียบถ้าไม่คัดค้าน ส่วนพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตร ไม่เคยพูดว่าเป็นพื้นที่ทับซ้อน แต่เป็นอ้างพื้นที่อธิปไตยทับซ้อนกัน คือ เราอ้างว่าเป็นของเรากัมพูชาก็อ้างว่าเป็นของเขา รัฐบาลไม่ได้แก้ปัญหาแบบไฟลนกันเพราะเราคัดค้านมาโดยตลอด...” (ไทยรัฐ, 9/8/ 2009)

ความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ฝ่ายไทยอยู่ในสถานะตั้งรับต่อ “โจทก์” ที่เกิดจากปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา โดยโจทก์ดังกล่าวบีบให้ฝ่ายไทยต้องมีคำอธิบายประเด็นต่างๆ โดยละเอียด ในขณะที่ฝ่ายกัมพูชาสามารถ “เปิดประเด็น” ใหม่ขึ้นได้เรื่อย ๆ ดังจะกล่าวต่อไป

2) ไทยเป็นรัฐอันตราย และก่อความเสียหายให้แก่ฝ่ายกัมพูชา

เมื่อมีเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างฝ่ายไทยกับกัมพูชาไม่ว่าความจริงจะเป็นเช่นไร แต่ฝ่ายกัมพูชาจะปฏิบัติการสารสนเทศผ่านสื่อต่างๆ ว่าฝ่ายไทยเป็นผู้เปิดฉากโจมตีรุกรานกัมพูชาก่อนโดยเสมอ อาทิ

“...นายกรัฐมนตรีกัมพูชา กล่าวว่า การปะทะกันดังกล่าวได้เข้ามาในดินแดนที่กัมพูชาอ้างสิทธิ และไม่สนใจคำเตือนให้ถอยกลับไป... กระทรวงการต่างประเทศกัมพูชาระบุว่า ชาวกัมพูชาหลายร้อยคนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบเขาพระวิหาร ได้เดินเท้าออกจากพื้นที่เป็นระยะทางกว่า 20 กิโลเมตร หลังจากบ้านของพวกเขาและตลาดถูกทำลายจากการสู้รบ... กระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา ยืนยันว่า พื้นที่ที่ทหารไทยเหยียบกับระเบิดเป็นพื้นที่ของกัมพูชา... โดยระหว่างเหตุการณ์ปะทะทหารไทยได้ใช้อาวุธหลายชนิดทำลายสำนักงานที่ตั้งอยู่บริเวณปราสาทพระวิหาร สร้างความเสียหายแก่บันไดหลักหน้าปราสาท รวมถึงเผาตลาดหน้าปราสาทพระวิหาร พร้อมทั้งยังมีกระสุนปืนจำนวนหนึ่งตกอยู่รอบปราสาทพระวิหาร...” (มติชน, 5/4/ 2009)

ความในทำนองดังกล่าวทำให้ไทยต้องชี้แจงโต้ตอบเพื่อสร้างความเข้าใจ เช่น ในงาน 100 ปี สถาปนาความมั่นคงแห่งชาติ: คู่ทศวรรษความมั่นคง นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้แสดงปาฐกถาพิเศษซึ่งมีความส่วนหนึ่งชี้แจงข้อเท็จจริงต่อข้อกล่าวหา และสื่อมวลชนไทยนำมารายงาน ดังนี้

“...ปัญหากัมพูชาเป็นความขัดแย้งเรื่องเขตแดน และมีความตึงเครียดหลังจากจีนทะเลาะเบาะแว้งปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก จึงต้องมีการบูรณาการระหว่างกองทัพ กระทรวงการต่างประเทศ และฝ่ายปกครองในพื้นที่ที่ต้องประสานสอดคล้องกัน ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญด้านนี้ และขณะนี้ มีความพยายามคลี่คลายปัญหาผ่านการเจรจาแบบสันติวิธี... นายอภิสิทธิ์ ปัจจุบันปัญหาของการสู้รบของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ประเทศไทยมีคนต่างด้าวจำนวนมากถึง 3-4 ล้านคน และส่วนน้อยที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายที่มีการขึ้นทะเบียน ซึ่งในอนาคตจะสร้างผลกระทบโดยหลายพื้นที่กลายเป็นว่าคนต่างด้าวกลายเป็นเสียงข้างมากในพื้นที่แล้วด้วยซ้ำ ดังนั้นมุมมองการแก้ไขปัญหาต้องทบทวน เพราะอนาคตประเทศไทยต้องเปิดประเทศในการเป็นประชาคมอาเซียน ต้องยอมรับว่าการใช้แนวทางส่งกลับเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะเกินกำลังที่เราจะตรวจสอบและดำเนินการ แต่หน่วยงานความมั่นคงต้องทำอย่างไรให้คนเหล่านี้เข้ามาอยู่ในสังคมของเราอย่างกลมกลืนมีศักดิ์ศรี ในสังคมของเราเพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของเราต่อไปในอนาคตด้วย...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 17/12/ 2010)

ในส่วนของการข่าวสารที่เป็นในลักษณะที่ไทยเป็นผู้ก่อความเสียหายให้แก่กัมพูชา โดยทางฝ่ายกัมพูชาได้ใช้ปฏิบัติการสารสนเทศผ่านสื่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อฉายภาพให้เห็นถึงความเลวร้ายของกองกำลังของฝ่ายไทย เช่น

“...เอ็นจีโอ เชมร เตรียมยื่นรัฐบาล ฟ้องรัฐบาลไทย เรียกร้องค่าเสียหายทางการ ทหาร 300 ล้าน อ้างเหตุปะทะที่เขาวัดพระวิหาร จรดฝ่ายไทยตกใส่บ้านชาวบ้าน 147 คราวเรือนเสียหายหนัก ส่ง

กระทบทางจิตใจ กระทรวงการต่างประเทศกัมพูชา เผยยังไม่ได้รับเรื่อง ทหารไทยงม เชื้อข้าววุ้น บัว แก้วมื่น ชี้นำไทยน่าจะเรียกร้องมากกว่า...”(กรุงเทพธุรกิจ, 24/4/2009)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางฝ่ายทหารของไทยได้พยายามชี้แจงว่าการปะทะไม่น่าที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนกัมพูชาถึงขนาดนั้น ส่วนทางฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศของไทยก็ตอบโต้ไปว่า ฝ่ายไทยน่าจะเป็นผู้เรียกร้องค่าเสียหายมากกว่า เพราะกัมพูชาเป็นผู้เริ่มโจมตีก่อน (กรุงเทพธุรกิจ, 24/4/2009)

นอกจากนี้ ข่าวนิพนธ์การสร้างตลาดและชุมชนของกัมพูชาหลังจากการปะทะตามแนวชายแดน ก็เป็นสารที่ฝ่ายกัมพูชาได้ฉายภาพให้ฝ่ายไทยมีภาพเป็นรัฐที่ชั่วร้าย และไร้มนุษยธรรม ความดังนี้

“...ทางการกัมพูชาจะไม่สร้างตลาดค้าขายชายแดนที่ถูกยิงทำลายในช่วงที่เกิดการปะทะระหว่าง ทหารกัมพูชากับทหารไทยต้นเดือน เม.ย.ที่ผ่านมา แต่ประกาศใหม่ว่ากำลังจะอพยพราษฎรราว 700 ครอบครัวออกจากอาณาบริเวณใกล้กับปราสาทพระวิหารทั้งหมด หลังจากที่นี่กลายเป็นแหล่งมรดก โลก สถานีวิทยุเสียงอเมริกาภาคภาษาเขมร รายงานเรื่องนี้บนเว็บไซต์ โดยอ้างคำพูดของนายปราบตัน (Preap Tanh) ผู้ว่าราชการจังหวัดพระวิหาร ซึ่งขัดแย้งกับคำให้สัมภาษณ์ของนายเขี้ยว กัญญฤทธิ์ (Khieu Kanharith) รัฐมนตรีกระทรวงแถลงข่าว สัปดาห์ที่แล้วที่ระบุว่า รัฐบาลมีแผนจะสร้างตลาดค้าขาย ชายแดนแห่งนั้นขึ้นมาใหม่ ทางทางการกัมพูชากล่าวหาว่า ทหารไทยยิงปืนครกถล่มตลาดชายแดนที่ตั้งอยู่ ใกล้กับทางขึ้นปราสาทพระวิหารทางฝั่งไทย หลังจากทหารได้อพยพราษฎรราว 300 ครอบครัวออกไป จากที่นั่นราว 1 ชั่วโมงก่อนหน้านี้ ทำให้ไม่มีผู้ใดได้รับบาดเจ็บ...ราษฎรชาวเขมรได้ทยอยข้ามภูเขา เข้าไปตั้งหลักแหล่งค้าขายที่บริเวณดังกล่าวตั้งแต่หลายปีก่อน จำนวนได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็น ชุมชนขนาดใหญ่ กลายเป็นตลาดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและของที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งชาวเขมรเอง...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 4/5/ 2009)

ข่าวสารในลักษณะดังกล่าว ที่กัมพูชาได้ผลิตซ้ำตีแผ่ออกมา แม้ว่าทางฝ่ายไทยจะได้ทำการชี้แจง ไปแล้ว แต่ด้วยเหตุที่ไทยเป็นประเทศใหญ่ เมื่อเกิดการปะทะระหว่างไทยกับกัมพูชาขึ้น ผู้รับสารทั่วไป ก็ย่อมที่จะมองว่าประเทศที่ใหญ่ก็น่าจะเป็นผู้ที่กระทำต่อประเทศที่เล็กกว่า ตลอดทั้งปฏิบัติการทาง ข่าวสารในรูปแบบดังกล่าวที่กัมพูชาได้พยายามนำเสนอ เป็นการชี้ให้เห็น และตีแผ่ถึงความเสียหายต่อ ภาคประชาชน และโบราณสถาน ประเด็นดังกล่าวย่อมเป็นประเด็นที่อ่อนไหว และก่อให้เกิดความ เคลือบแคลงสงสัยต่อปฏิบัติการของไทย ในมุมมองของผู้รับสารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.4 เรื่องเล่าของทางการไทย การแก้ไขปัญหาเขาพระวิหารโดยสันติวิธีภายใต้กลไกทวิภาคี

ในความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาในกรณีปัญหาปราสาทพระวิหาร ฝ่ายกัมพูชาได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในรูปแบบพหุภาคี เนื่องมาจากการเจรจาแบบทวิภาคีระหว่างไทยกับกัมพูชานั้น ฝ่ายกัมพูชาตระหนักดีว่าข้อมที่จะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ดังนั้นทางฝ่ายกัมพูชาจึงได้เสนอสารในภาพรวมไปในลักษณะที่ว่า เหตุที่ฝ่ายไทยไม่เข้าร่วมเจรจาแบบพหุภาคี เพราะต้องการที่จะเอาเปรียบฝ่ายกัมพูชา ด้วยอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ที่เหนือกว่า เช่นนี้ ฝ่ายไทยจึงต้องสื่อสารและทำความเข้าใจว่า เพราะสาเหตุใด และฝ่ายไทยมีความจำเป็นอันใด ตลอดจนฝ่ายไทยได้พยายามดำเนินการเจรจาแบบทวิภาคี ด้วยความสันติ ดังจะยกตัวอย่าง ได้แก่

“นายกريبแก้วขาวไม่นำปัญหาเขมรเข้าในอาเซียน อภิสิทธิ์ ปฏิเสธนำเรื่องสู้รบเขมรเข้าที่ประชุมสุดยอดอาเซียน +3 +6 ที่พญา ย้ำจุดยืนการแก้ปัญหาด้วยเจรจา...” (ไทยรัฐ, 7/4/ 2009)

นอกจากนี้ข่าวสารในการเจรจาระหว่างไทยกับกัมพูชาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาพื้นที่ 4.6 ตารางกิโลเมตรรอบๆ ปราสาทพระวิหาร โดยไทยก็ยังคงย้ำจุดยืนไปที่การเจรจาแบบทวิภาคี ส่วนฝ่ายกัมพูชาก็คงมุ่งไปที่การเจรจาแบบพหุภาคี ดังนี้

“เขมร เล่นเล่ห์หวังอ้างสิทธิในพื้นที่พาผู้ช่วยทูตฝ่ายทหาร 12 ประเทศ ทัวร์ปราสาทพระวิหาร และพื้นที่ 4.6 ตร.กม.รอบปราสาท “รัฐบาลมาร์ค” เสียค่าโง่ “สุน เชน” ลั่นจะไม่มีการคุยแบบทวิภาคี ไม่ว่าระดับไหนชุดไหน “ชก อาน” ชี้ต้องคุยกันที่ สนธิ.ยูเนสโกก่อน ประชุมมรดกโลกเดือน มิ.ย.นี้” ประวิตร” อ้างเขมรยังยึดไม่กำหนดการประชุมจีบีซีกับไทย ส่อเค้าเล่นเกมยาว พรม(หมายเหตุ: พรม ย่อมาจากคำว่าพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย-คณะผู้วิจัย).ชี้ นำทูตต่างชาติเข้าพื้นที่ต้องขออนุญาตไทยก่อน... มีรายงานด้วยว่า นาย สุน เชนประกาศ “จะไม่มีการคุยแบบทวิภาคี ไม่ว่าระดับไหนชุดไหน”สืบเนื่องจากที่กระทรวงกลาโหมไทย ได้ประสานกัมพูชาเพื่อให้เร่งประชุมคณะกรรมการชายแดน(จีบีซี) ให้เร็วขึ้นในเดือนมีนาคมนี้ จากเดิมกำหนดในเดือนเมษายนนี้ เพื่อให้ พล.อ.ประวิตรวงษ์สุวรรณ รมว.กลาโหมไทย และพล.อ.เดียนบันห์รมว.กลาโหมกัมพูชา ได้เจรจากัน แต่กัมพูชาซึ่งจะเป็นเจ้าภาพ ยังเล่นตัวไม่ตอบรับ...”(ASTVผู้จัดการรายวัน, 4/3/ 2011)

จากท่าทีที่หนักแน่นของฝ่ายกัมพูชา ก็ทำให้ฝ่ายไทยมีความจำเป็นที่จะต้องชี้แจงและเน้นถึงจุดยืนของฝ่ายไทยเช่นกัน ดังนี้

“...ด้าน พล.อ.ประวิตร วงษ์สุวรรณ รมว.กลาโหมกล่าวว่า ขณะนี้ได้มีการพูดคุยกับทางกัมพูชาเพื่อขอให้มีการประชุมจีบีซี โดยการประชุมครั้งนี้เป็นครั้งที่ 8 ซึ่ง กัมพูชาเป็นเจ้าภาพดังนั้นเขามีสหสิทธิ์กำหนดวันเวลาตามความพร้อมของเขา แต่ตนพยายามเต็มที่เพื่อให้มีการประชุมเพราะถือเป็นจุดยืนของ

ไทยที่จะให้มีการคุยแบบทวิภาคี ซึ่งการประชุมไม่ได้มีการพูดเรื่องเขตแดนแต่พูดเรื่องการวางกำลังทหาร ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ประชาชน ความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน ส่วนที่มีกระแสข่าวว่า กัมพูชาปฏิเสธที่จะหารือในจีบีซีนั้น ถือว่าเป็นส่วนของกัมพูชา แต่เราพยายามประสานงานอย่างเต็มที่เพราะปัญหาทุกอย่างเชื่อมั่นว่า ทั้งสองประเทศจะคุยกันรู้เรื่อง...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 4/3/2011)

กล่าวได้ว่าแม้ว่าทั้งสองประเทศจะพยายามรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของตน บนพื้นที่ที่ฝ่ายตนคาดการณ์ว่าจะได้เปรียบ แต่จากข่าวสารของกัมพูชาที่ส่งผ่านไปทางสื่อต่างๆ กลับให้ภาพของการยืนยันในการเจรจาแบบทวิภาคีของไทย เป็นไปในลักษณะที่ว่า ไทยมีความต้องการที่จะไม่ให้มีคนกลางเป็นผู้รับรู้ โกล่เกลี่ยในกรณีพิพาท ซึ่งหากเป็นการเจรจาแบบทวิภาคีแล้ว ภาพที่ถูกฉายออกมาจากสารที่ส่งผ่านสื่อของกัมพูชา ก็ออกมาในรูปแบบที่ว่าไทยก็ใช้ความได้เปรียบที่มีอยู่ในทุกๆ ด้านกดดันและบีบบังคับให้กัมพูชาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทเขาพระวิหาร ให้เป็นไปตามความต้องการของฝ่ายไทย อันเป็นการพุ่งसारสนเทศเชิงลบสู่ฝ่ายไทย

3.5 สื่ออันหลากหลายภายใต้สังคมการเมืองที่แตกแยก – ข้อจำกัดของปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทย

การดำเนินการของภาครัฐโดยรวม หรือของรัฐบาลภายใต้นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ฯ (2551-2554) ที่สำคัญส่วนหนึ่งมาจากการที่ไทยเป็นสังคมเสรีและให้อิสระกับสื่อมวลชนมากกว่ากัมพูชา แต่ปัจจัยสำคัญกว่านั้น ได้แก่ นับตั้งแต่หลังปี 2549 เป็นต้นมา สื่ออิสระในสังคมไทยเหล่านี้ตกอยู่ภายใต้บริบททางสังคมการเมืองที่แตกแยก โดยกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีใช้พรรค (เช่น เสือเหลือง-เสือแดง) ต่างสร้างสื่อของตนขึ้นมาเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลที่ไม่เปิดกว้าง หากย้าความเชื่อและอคติของกลุ่มตน บนจุดประสงค์ที่จะทำให้ประเด็นส่วนใหญ่รวมทั้งการต่างประเทศเป็นเรื่องการเมือง เพื่อโจมตีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่คิดไม่เหมือนตน หรือโจมตีรัฐบาลที่ไม่สนับสนุนความเชื่อ/อคติของตน

จากการรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏในสื่อของไทยและการสัมภาษณ์สื่อไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับกรณีพิพาทปราสาทพระวิหาร สมัยรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ระหว่างธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 อาจแบ่งสื่อมวลชนฝ่ายไทยออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ สื่อมวลชนที่ถูกมองจากหลายฝ่ายว่ามีรูปแบบการเสนอข่าวที่เอนเอียงไปทางกลุ่มการเมืองสีแดง ได้แก่ มติชน สื่อมวลชนที่ถูกมองจากหลายฝ่ายว่ามีรูปแบบการเสนอข่าวที่เอนเอียงไปทางกลุ่มการเมืองสีเหลือง ได้แก่ ผู้จัดการ และสื่อมวลชนที่ไม่มีรูปแบบการเสนอข่าวเอนเอียงไปทางใดชัดเจน ได้แก่ ไทยรัฐและเนชั่น โดยสื่อเหล่านี้

นำเสนอ “เรื่องเล่า” ที่ไร้เอกภาพและหลากหลายไปตามจุดยืนทางการเมืองของตน ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อที่เป็นกระบอกเสียงให้กับฝ่ายกัมพูชา ก็ยังทำให้เห็นว่า สื่อฝ่ายไทยนำเสนอข่าวสารไปตามความเห็นของแต่ละสำนัก รวมทั้งอาจขึ้นกับอิสระทางมุมมองความคิดในระดับบุคคลด้วย แตกต่างไปจากการนำเสนอข่าวของกัมพูชาที่รัฐบาลกำกับควบคุมอย่างมียุทธศาสตร์ในการสื่อสาร ทำให้มีทั้งเอกภาพและประสิทธิภาพมากกว่า นอกจากนี้ การที่ภาครัฐของไทยขาดการเชื่อมประสานกับสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ไทยต้องตกอยู่ในสถานะที่เป็นฝ่ายตั้งรับ และคอยตอบโต้ต่อปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชาเป็นส่วนใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในส่วนถัดไป จะนำเสนอลักษณะการรายงานข่าวและข้อมูลของสื่อไทยสำนักต่าง ๆ ภายใต้อุดเปลี่ยนของเหตุการณ์ในช่วงปี 2551-2554 ได้แก่

- ระยะที่ 1 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 องค์การยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนตามคำขอของกัมพูชา ให้ตัวปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลก
 - ระยะที่ 2 เดือนเมษายน พ.ศ. 2552 การปะทะกันระหว่างไทยและกัมพูชา
 - ระยะที่ 3 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 คณะรัฐมนตรีมีมติเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชากลับประเทศ
 - ระยะที่ 4 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2553 การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติ
 - ระยะที่ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 การจับกุมตัว 7 คนไทย
 - ระยะที่ 6 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 การปะทะกันระหว่างไทยและกัมพูชา
- ทั้งนี้ อาจสรุปลักษณะการรายงานข่าวของสื่อไทยที่หลากหลายได้ ดังนี้

3.5.1 เป็นการรายงานสถานการณ์ทั่วไป

เนื่องจากความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนไทย กอปรกับความต้องการในการนำเสนอข่าวอย่างรวดเร็วของสื่อมวลชนไทย ทำให้การนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกรณีปราสาทพระวิหารของไทย ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของการรายงานสถานการณ์ทั่วไป ต่างจากสารสนเทศฝ่ายกัมพูชาที่มีการเชื่อมประสานและการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับสื่อมวลชน ซึ่งกัมพูชาปฏิบัติการอย่างมีเอกภาพ โดยที่ข้อมูลและความเข้าใจต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง รัฐจะเป็นผู้ผลิตชุดของข้อมูล แล้วส่งผ่านสารไปสู่สื่อต่างๆ เพื่อส่งต่อไปยังผู้รับสาร เพื่อเข้าสู่กระบวนการในการขยายผล ผลิตซ้ำชุดของข้อมูลสารต่างๆต่อไป ดังสารที่จะยกตัวอย่างให้เห็นดังนี้

“...สถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านสุรินทร์ตั้งเครือข่ายนักอภิปททการเขมรระดมเสริมกำลังพร้อมอาวุธหนักทั้งรถถัง-ปืนใหญ่-ปืนต่อสู้อากาศยานเข้าประชิดปราสาทตาเมือนธม-ตาควยพร้อมเตือนคนกัมพูชาอย่าเข้าใกล้ชายแดน ขณะที่กองกำลังสุรนารีสั่งทหารไทยครึ่งกำลัง “ตาเมือนธม” ด้าน “มาร์ค” มั่นใจไม่เสียดินแดนชัด “สุน เซน” ตะแบงวานนี้ (10 ก.พ.) ผู้สื่อข่าวรายงานว่า สถานการณ์ชายแดนไทย-กัมพูชา ด้าน จ.สุรินทร์โดยเฉพาะพื้นที่พิพาทบริเวณปราสาทตาเมือนธม บ้านหนองคันนา ต.ตาเมียง อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ วานี้ได้ตั้งเครื่องขึ้นมาอีกครั้งโดยทหารกัมพูชาได้เสริมกำลังพร้อมอาวุธหนักทั้งปืนใหญ่ ปืนกลต่อสู้อากาศยาน และรถถังอีกจำนวน 6 คัน เข้ามายังบ้าน โอ้รุมจอง หรือเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นบ้านตาเมือน ต.โคกหมอน อ.บันเดียอำปิล จ.อุดรมิชัย ห่างจากชายแดนไทยด้านปราสาทตาเมือนธม เพียง 6 กิโลเมตร (กม.) นอกจากนั้นยังเสริมกำลังทหารพร้อมอาวุธครบมืออีกกว่า 300 นาย วางกำลังประชิดชายแดนไทยตลอดแนวใกล้กับปราสาทตาเมือนธม...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 3/4/ 2009)

“กระทรวงกลาโหมกัมพูชาจะเริ่มเสริมกำลังทหารตามแนวชายแดนไทยอีกครั้ง ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ในแผนการที่จะให้มีหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยจนถึงปี 2557 ทั้งนี้ เป็นรายงานฉบับหนึ่งของกระทรวงดังกล่าว สิ่งนี้ยังมีขึ้นหลังจากกัมพูชาประกาศว่าได้ถอนกองพลน้อย 911 ซึ่งเป็นกำลังรบชั้นนำของกองทัพ ออกจากพื้นที่ชายแดนด้านปราสาทพระวิหาร เนื่องจากสถานการณ์เป็นปกติแล้ว มีการจัดพิธีต้อนรับกองพลน้อยอย่างใหญ่โตที่เมืองเสียมราฐในเดือนพ.ย.ปีที่แล้ว ขณะที่นักโทษชายทักษิณ ชินวัตร กำลังอยู่ที่นั่น ในรายงานที่ส่งไปยังสื่อต่างๆ ในกรุงพนมเปญวันอังคาร (12 ม.ค.) ที่ผ่านมารัฐมนตรีกลาโหมกัมพูชาพล.อ.เดียบัญ กล่าวว่าเรื่องนี้บรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติการ 5 ปี ขณะที่กระทรวงฯ กำลังทบทวนการปฏิบัติงานตามแผนการ 5 ปีที่ผ่านมาและเริ่มจัดทำแผนปฏิบัติการฉบับใหม่ แผนการ 5 ปีข้างหน้ายังประกอบด้วยการเพิ่มกำลังพลและอาวุธยุทธโศปกรณ์ หลังจากทหารกัมพูชาต้องเผชิญหน้ากับทหารไทยอย่างยืดเยื้อที่ชายแดนด้านปราสาทพระวิหาร ตั้งแต่เดือน ก.ค. 2551 และนำมาสู่การปะทะ 2 ครั้งในเวลาต่อมาคือ ในเดือน ต.ค.ปีเดียวกันและ เดือนเม.ย.2552 ซึ่งทำให้สองฝ่ายเสียชีวิต 7 นายเพื่อเป็นหลักประกันด้านความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติ กองบัญชาการกองทัพได้เสริมกำลังเข้าไปในชายแดนด้านตะวันตกและทางเหนือและได้จัดเพิ่มกำลังพลตลอดจนอุปกรณ์ใหม่ เพื่อการสู้รบที่มีประสิทธิภาพ” พล.อ.เดียบัญ กล่าวในรายงานซึ่งเจ้าหน้าที่กระทรวงฯ นำออกเผยแพร่ รายงานยังได้กล่าวถึงการปฏิรูปการสนธิกำลังระหว่างทหารราบ กองกำลังทางเรือและกองกำลังทางอากาศอีกด้วย สัปดาหณ์กัมพูชาได้ออกกล่าวหาว่า ทหารไทยล้ำแดนทางชายแดนด้านเหนืออีกครั้งหนึ่ง โดยระบุว่า “ทหารชุดดำ” ของไทยราว 20 นาย ได้รุกเข้าไปตั้งค่ายที่พักในดินแดนกัมพูชาเรียงรายไปตามแนวเขต

แดนที่บริเวณช่องโอบบาล (O'Kbal) จ.อุดรมีชัย(Oddor Meanchey) เฝื่อนหน้ากับฝ่ายกัมพูชาระยะ ตั้งแต่ 50-500 เมตร...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 15/1/ 2010) และ

“...ทหารไทยทัพภาค 2 กว่า 300 นายเสริมกำลังชายแดนเขาพระวิหาร เตรียมรับมือเขมรเปิดฉาก โจมตี พร้อมชักธงชาติไทยขึ้นสู่ยอดเสาตรงบริเวณใกล้ "สถูปคู่" เขาพระวิหาร แสดงความเป็นเจ้าของ เขตแดนไทยตอบโต้ ด้านคนเขียนตำนานการสร้าง "ปราสาทพระวิหาร" วอน รบ.ไทยเข้มแข็งเร่ง ผลักดันเขมรพื้นที่ 4.6 ตร.กม.เขาพระวิหารโดยด่วนที่สุด จักรทหารทำสงครามศักดิ์สิทธิ์รักษาดินแดน ไทยไว้ให้ลูกหลาน ขณะที่สื่อเขมรอ้างวัดแก้วฯ เป็นของเขมร อยู่ห่างเขตแดน 700 เมตร พร้อมตีข่าว เคลื่อนทัพสู้ วานนี้ (31 ม.ค.) ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ที่บริเวณด่านเก็บค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติเขา พระวิหาร ต.เสาธงชัย อ.กันทรลักษ์จ.ศรีสะเกษ ได้มีทหารไทยสังกัดกองกำลังสุรนารี(กกล.สุรนารี) กองทัพภาคที่ 2 (ทภ.2) พร้อมอาวุธปืนเต็มอัตรา มาตั้งด่านตรวจเข้มรถทุกชนิดและประชาชนที่ผ่าน เข้า-ออกบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร พื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชา ซึ่งในช่วงนี้ มีทหารไทยพร้อม อาวุธยุทโธปกรณ์เดินทางโดยรถยนต์ปิกอัพส่วนตัวและรถบรรทุกทหารผ่านเข้า-ออกอย่างคึกคักแทบ ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายอยู่ที่บริเวณชายแดนรอบเขาพระวิหาร ล่าสุดตลอดคืนวันที่ 30 ม.ค.ที่ผ่านมา ทหารไทยประมาณ 300 นาย สังกัดกองกำลังสุรนารี กองทัพภาคที่ 2 จาก จ.สุรินทร์ จ.ร้อยเอ็ดและ จ. ยโสธร ได้เคลื่อนกำลังพลมาที่บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาด้านเขาพระวิหาร โดยใช้ห้วงเวลากลางคืน เพื่อพรางตัวและเข้าไปประจำยังฐานปฏิบัติการตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชาซึ่งทหาร ไทยที่เคลื่อน กำลังพลมาในครั้งนี้เป็นทหารที่มีความชำนาญในเขตพื้นที่ชายแดนไทย - กัมพูชาบริเวณเขาพระวิหาร เป็นอย่างมากทั้งนี้ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับการ โจมตีจากฝ่ายกัมพูชาที่อาจเกิดขึ้น ได้ตลอดเวลา... แหล่งข่าวทางทหารเปิดเผยว่า ขณะนี้ธงชาติของกัมพูชาที่ติดไว้บริเวณทางเข้าวัดแก้วสิกขาคีรีสวาระก็ ยังไม่ได้ถูกปลดลงมาแต่อย่างใดซึ่งทหารกัมพูชาได้มีการเสริมกำลังบริเวณบนเขาพระวิหารเพื่อ เตรียมพร้อมรับการ โจมตีอย่างเต็มที่ ทำให้บรรยากาศบริเวณเขาพระวิหารตึงเครียดเป็นอย่างมาก...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 1/2/ 2011)

จากตัวอย่างข่าวที่นำเสนอโดยสื่อไทยข้างต้น ถือเป็นตัวอย่างของข่าวสารส่วนใหญ่จาก สื่อมวลชนไทย ที่มีลักษณะเป็นการรายงานสถานการณ์ทั่วไป อันแตกต่างจากข่าวสารที่นำเสนอโดย สื่อมวลชนของกัมพูชา ที่ได้ใช้ปฏิบัติการสารสนเทศและทำสงครามข่าวสารเชิงรุกเพื่อสร้างภาพให้ ไทยมีภาพลบต่อสายตาของประชาคมโลก อันมีผลในรูปแบบของแรงกดดันจากนานาชาติ ทำให้ ฝ่ายไทยต้องใช้เวลาและทรัพยากรต่างๆ ในการสร้างความเข้าใจ และตอบโต้ต่อปฏิบัติทางสารสนเทศ ของกัมพูชา

3.5.2 เป็นการนำเสนอข่าวสารแบบปลูกเร้ากระแสดชาตินิยมโดยบางสื่อ

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาในปัจจุบันนั้นส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อในประวัติศาสตร์ชาตินิยม ที่มักสร้าง “เรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีต” แบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ทำให้ชาติของตนดีงาม ในขณะที่สร้างภาพให้ชาติอื่นกลายเป็นศัตรูหรือผู้ทรยศที่เลวร้ายหรือต่ำต้อยกว่า อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจก็คือไม่ใช่สื่อมวลชนทุกรายหรือปฏิบัติการสารสนเทศทุกชิ้นจะมีเนื้อหาอิงกับเรื่องเล่าแนวชาตินิยมแบบคลั่งชาติ หากแต่เรื่องเล่าแบบชาตินิยมเช่นนี้ได้ถูกสื่อบางกลุ่มหยิบยกขึ้นมาเพื่อทำเรื่องความสัมพันธ์ทวิภาคีไทย-กัมพูชา ผ่านกรณีพระวิหาร ให้กลายเป็นประเด็นการเมือง (politicization of bilateral problem) โดย “แหล่งผลิต” วาทกรรมหรือเรื่องเล่าแนวชาตินิยมสุดโต่งรายสำคัญนี้ ได้แก่ สื่อในเครือผู้จัดการ โดยในกรณีปัญหาเขาพระวิหารสื่อในเครือผู้จัดการเห็นเป็นโอกาสที่จะสร้างกระแสดชาตินิยมขึ้นเพื่อต่อต้านคู่ขัดแย้งทางการเมืองของตน เริ่มต้นจากรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคพลังประชาชนในช่วงมกราคม 2551 – ธันวาคม 2551 แต่ว่าทททหรือเรื่องเล่าดังกล่าวยังคงสืบทอดมาสู่สมัยรัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ฯ แห่งพรรคประชาธิปัตย์ (ธันวาคม 2551 – สิงหาคม 2554) ด้วย แม้ว่าแต่เดิม กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่สื่อผู้จัดการสนับสนุน ได้แก่ กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จะเคยเป็นแนวร่วมกับพรรคประชาธิปัตย์ในการต่อต้านรัฐบาลภายใต้การนำของพรรคพลังประชาชนก็ตาม ที่สำคัญก็คือ วาทกรรมหรือเรื่องเล่าของสื่อผู้จัดการไม่เพียงอิงกับความเป็นชาตินิยมสุดโต่ง แต่ยังมีลักษณะโจมตีผู้ที่คิดต่างไม่ว่าจะเป็นฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายที่เคยเป็นพันธมิตรด้วย ทั้งนี้ ลักษณะเรื่องเล่าของสื่อผู้จัดการก็คือ อดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ และพรรคพวกได้สมรู้ร่วมคิดกับนายกรัฐมนตรี สมเด็จพระเทพฯ และฝ่ายกัมพูชา ในการยกเลิกประโยชน์ของไทยและเขตแดนไทยไม่ว่าจะทางบก (เช่น พื้นที่บริเวณเขาพระวิหาร) หรือทางทะเล (เช่น พื้นที่ทับซ้อน) ให้กับฝ่ายกัมพูชา รัฐบาลภายใต้การนำของพรรคประชาธิปัตย์ตลอดจนข้าราชการประจำของไทยที่กำลังหาทางออกให้ปัญหาคือการเจรจาโดยสันติวิธีกับกัมพูชามีแนวโน้มจะเสียรู้ฝ่ายกัมพูชาที่สมคบกับอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณฯ ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขปัญหาทวิภาคีกับกัมพูชาจึงต้องใช้ “ไม้แข็ง” และการทำทนาย

ท่าทีสุดโต่งและแข็งกร้าวของสื่อผู้จัดการและกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก่อให้เกิดแรงกดดันต่อรัฐบาลภายใต้การนำของนายกอภิสิทธิ์ฯ อย่างมาก ที่สำคัญก็คือแรงกดดันจากกระแสดชาตินิยมสุดโต่งและการทำประเด็นปัญหาระหว่างประเทศให้กลายเป็นเรื่องการเมืองภายในทำให้การสร้างความไว้วางใจและการเจรจาประนีประนอมระหว่างไทยกับกัมพูชาเกิดได้ยากขึ้น ตัวอย่างของข้อความที่กลุ่มผู้จัดการนำเสนอ อาทิ

“...แผนักการเมืองชั่วทาสระบอบแก้ว ตัวเป็นไทยใจเขมร ใช้วิชามารเกณฑ์ชาวบ้านออกมา ขวางถนนกันขบวนรถพันธมิตรฯ ภู่ชาติทวงคืน "เขาพระวิหาร" จนเกิดปะทะกันขึ้นได้รับบาดเจ็บเลือด อาบหลายคน สุดท้ายพลังธรรมะฝ่ามือจับตักเข้าถึงบันไดทางขึ้นเขาพระวิหารได้สำเร็จ พร้อมอ่านคำ ประกาศทวงคืนดินแดนและอธิปไตยของชาติไทยเหนือปราสาทและพื้นที่โดยรอบท่ามกลางบรรยากาศ ชายแดนที่ตึงเครียดหนักขึ้น โดยทหารทั้ง 2 ฝ่ายต่างระดมพลเสริมกำลังพร้อมอาวุธหนักเข้าประชิด ชายแดนจำนวนมาก เผยพร้อมยิงปะทะตลอดเวลา "ผบ.ทอ." ลั่นกองทัพอากาศพร้อมอพยพคนไทยที่ อยู่ในเขมรภายใน 1 ชั่วโมงทันทีหากเกิดเหตุการณ์รุนแรง...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 18/7/ 2008)

“...เขมร เพื่อนบ้านศัตรูร้าย เปิดศึกกับไทยรอบนอก ประกาศหน้าค้านๆ เรื่อง "เขาพระวิหาร" ของกัมพูชาอ้างไทยหวังปลุกชาตินิยม แฉมลวงโลกต่อไม่เคยรักไทยก่อน...”(ASTVผู้จัดการรายวัน, 15/1/ 2010)

“แผนสูบน้ำมันอ่าวไทย "สุน เชน-ทักษิณ" ขวกรองเขมรระบุงบจับได้โตะ-โยงเขาพระวิหาร... นายกรัฐมนตรีกัมพูชาสุน เชนกับอดีตนายกรัฐมนตรีไทย ซึ่งปัจจุบันคือ นักโทษชายทักษิณ ชินวัตร ได้ บรรลุข้อตกลงในสัญญาฉบับ เพื่อร่วมกันแบ่งปันผลประโยชน์ส่วนตัวแบบ "ได้โตะ" เงินตอบแทนจาก บรรดาบริษัทสำรวจน้ำมันในพื้นที่ทับซ้อนทางทะเลระหว่างสองประเทศ และเรื่องนี้เชื่อมโยงถึงการตกลงกันในการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่กัมพูชาเข้าไปขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกแต่เพียงฝ่ายเดียวด้วย...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 24/3/ 2010)

“...วิทยุเขมรคลังชาติ "เรียกแรงงานกลับประเทศ" รับลูก "คุณพ่อสุน เชน" ถวิลหาสงคราม "ทบ." ปัดใช้ระเบิดพวงยิงเขมรยันเขมรใช้กับไทย "ภูมิซรอล" ตื่น "F 16" บินโฉบ ทอ.แจ้งฝึกคอบรา โกลด์ ด้านชาวบ้านทยอยกลับวันนี้ไม่กลัวถูกซ้ำ"มาร์ค" อ้าง "สุน เชน" อยากเคลียร์พื้นที่ ย้ำมีรูปถ่าย ฟ้องเขมรใช้พระวิหารรบ ด้าน "สีหนุ" ออกโรงโวยไทยต้องทวงคืนพระวิหารสักวัน...” (ASTVผู้จัดการรายวัน, 11/2/ 2011)

จากข้างต้นเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงข้อความที่เป็นการปลุกเร้าความเป็นชาตินิยมของกลุ่ม ผู้จัดการ แต่อย่างไรก็ตาม สื่อที่ไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างความกระแสชาตินิยมเป็นหลักแบบสื่อในเครือ ผู้จัดการ เช่นมติชน และสื่อมวลชนที่เป็นตัวแทนกลุ่มเป็นกลาง คือ ไทยรัฐและเนชั่น ต่างก็มีข้อความ ในลักษณะที่สะท้อนถึงความเป็นชาตินิยมอยู่ หากแต่ไม่ได้มีปริมาณของเนื้อและความถี่เท่ากับสารของ สื่อจากกลุ่มผู้จัดการ ดังจะชี้ให้เห็นดังนี้

- สาวไล่เขมรต้องการยึดพื้นที่ทั้งหมด (ไทยรัฐ, 31/7/2010)
- สุน เชนถล่มไทยตามคาด จ้องรุกราน มาร์คชี้เคลื่อนไหวโยงแก้ว (มติชน, 7/2/2010)

- กระสุนปืนใหญ่ตกมุมะเขือ ใกล้ปราสาทพระวิหาร เขมรจ้องยึดดาเหมือนธม ตาควาย
(กรุงเทพธุรกิจ, 5/2/2011)

อย่างไรก็ตาม นอกจากที่สารที่เจือปนด้วยความเป็นชาตินิยมของสื่อไทยแล้ว ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศของไทย ยังถูกสะท้อนออกมาในสื่อบนกรณีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาปราสาทพระวิหาร อย่างเช่นในกรณีที่สื่อมติชนโหมประโคมข่าวที่ว่าด้วยการปะทะกันระหว่างกลุ่มคนไทยหัวใจรักชาติซึ่งเป็นกลุ่มสื่อเหลืองกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณภูมิละคร ในส่วนของสื่อในกลุ่มผู้จัดการก็ได้ทำการประณามกลุ่มชาวบ้านว่าเป็นกลุ่มถูกจัดตั้งมาจากกลุ่มการเมืองสื่อแดง จากการนำเสนอข่าวเพื่อปลุกเร้ากระแสชาตินิยม และความขัดแย้งทางการเมืองภายในของไทยดังกล่าว ได้ถูกฝ่ายกัมพูชานำมาขยายความ ประกอบสร้าง ผลิตซ้ำว่า เป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้ไทยต้องปฏิบัติการต่อกัมพูชาในกรณีปราสาทพระวิหาร

3.6 สรุปจุดอ่อนและข้อจำกัดลักษณะการนำเสนอข่าวสารของไทย

3.6.1 ความไม่เป็นเอกภาพทางสารสนเทศของภาครัฐ

เมื่อเกิดปัญหากรณีพระวิหารขึ้น จะพบเห็นโดยเสมอว่า การสื่อสารของแต่ละหน่วยงานของไทย ไม่ว่าจะเป็น กองทัพ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน ฯลฯ ต่างก็ขาดซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างชุดข้อมูลของแต่ละหน่วยงาน ทำให้การสื่อสารเป็นไปในลักษณะที่ขาดซึ่งความเป็นเอกภาพ และการบูรณาการ หรือกล่าวได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกี่ยวข้องกับหน่วยงานใด ก็จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ ในการชี้แจง

3.6.2 ความไม่เป็นเอกภาพทางสารสนเทศของสื่อมวลชน

ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมการเมืองไทยทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ไม่สังกัดพรรค เช่น ผู้จัดการซึ่งเป็นสื่อที่ถูกมองจากหลายฝ่ายว่าโน้มเอียงไปทางกลุ่มการเมืองสื่อเหลือง นำเสนอรายงานข่าวและการวิเคราะห์ที่กระตุ้นความเป็นชาตินิยมแบบสุดโต่ง เป็นผลให้ฝ่ายกัมพูชาสามารถนำสารดังกล่าวมาขยายผลอย่างน่าเชื่อถือต่อชาวกัมพูชาและประชาคมระหว่างประเทศว่า ไทยมีท่าทีที่เป็นศัตรูต่อกัมพูชาในกรณีปราสาทพระวิหาร ในขณะเดียวกัน สื่อมวลชนอิสระอื่น ๆ ก็ไม่ได้ช่วยแก้ไขประเด็นนี้ หากได้แต่รายงานข่าวในลักษณะสถานการณ์ทั่วไปเฉิน ๆ ทำให้เสียเปรียบฝ่ายกัมพูชาที่นำเสนอข้อมูลสารสนเทศแบบเน้นโจมตีไทยอย่างมีชั้นเชิง

3.6.3 สารสนเทศของสื่อมวลชนไทยเป็นการรายงานสถานการณ์ทั่วไป

สื่อมวลชนของไทยมีความแตกต่างจากกัมพูชาตรงที่มีความเป็นอิสระสูง กอปรกับการเร่งผลิตข่าวออกมาเพื่อสนองตอบต่อผู้บริโภค ส่งผลให้ข่าวสารส่วนใหญ่จากสื่อมวลชนไทย มีลักษณะเป็นการรายงานสถานการณ์ทั่วไปเกิน ๆ แตกต่างจากข่าวสารจากสื่อมวลชนของกัมพูชา ที่ประกอบสร้างภายใต้ปฏิบัติการสารสนเทศและทำสงครามข่าวสารเชิงรุก จากการกำกับและควบคุมโดยรัฐ เพื่อสร้างภาพให้ไทยเป็นผู้ร้าย ในสายตาของคนทั่วไป การรายงานข่าวของไทยจึงไม่ได้ช่วยปฏิบัติการสารสนเทศของภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลใด ๆ

3.6.4 การขาดยุทธศาสตร์ในการสื่อสาร

ปัญหาที่สำคัญของไทยในปฏิบัติการสารสนเทศ คือขาดซึ่งยุทธศาสตร์ในการสื่อสาร (Communication Strategy) ต่างจากฝ่ายกัมพูชาที่รัฐบาลกัมพูชาเป็นผู้วางยุทธศาสตร์ โดยอาศัยกลไกต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ กระทรวงข่าวสารและสารสนเทศเป็นผู้สร้างชุดข้อมูล แล้วส่งผ่านข้อมูลดังกล่าวให้สื่อไปเผยแพร่ต่อ การผลิตซ้ำชุดของข้อมูลอย่างต่อเนื่องภายใต้การควบคุมของรัฐที่คอยเชื่อมโยงกำกับและควบคุมการทำงานของสื่อมวลชนทำให้ปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชามีประสิทธิภาพกว่าไทยมาก

กล่าวโดยสรุป แม้ว่าปฏิบัติการสารสนเทศของไทยต่อกรณีพระวิหารจะอยู่ในช่วงรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ฯ เป็นสำคัญ แต่ก็สะท้อนจุดอ่อนเชิงโครงสร้างของไทยในเรื่องปฏิบัติการสารสนเทศโดยรวมโดยไม่ขึ้นกับรัฐบาลใด กล่าวคือ ไทยขาดกลไกที่ครบถ้วนและขาดยุทธศาสตร์ด้านปฏิบัติการสารสนเทศ กลไกที่มีอยู่ขาดเอกภาพและบูรณาการการทำงาน กอปรกับลักษณะสังคมการเมืองที่เปิดกว้าง ให้อิสระกับการทำงานของสื่อมวลชน รวมทั้งความแตกแยกของสังคมการเมืองไทยที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบกัมพูชา โดยปฏิบัติการสารสนเทศของไทยกรณีพระวิหารสะท้อนว่า ไทยมีลักษณะการดำเนินการเชิงรับ กล่าวคือไทยเป็นฝ่ายตามไล่ชี้แจงประเด็นข้อกล่าวหาของกัมพูชา ในขณะที่เรื่องเล่าหลักของไทยที่เน้นการแก้ไขปัญหาย่างสันติภายใต้กลไกทวิภาคีไทย-กัมพูชาที่มีอยู่ ไม่สามารถแตกออกเป็นประเด็นย่อยเชิงรุกได้ มิหนำซ้ำ คำชี้แจงหรือเรื่องเล่าของไทยยังถูกนำไปรายงานอย่างผิวเผินจากสื่อมวลชนอิสระต่าง ๆ ในขณะที่รายงานข่าวจากสื่อของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีลักษณะปลุกเร้ากระแสชาตินิยมกลับสร้างผลกระทบด้านลบให้กับเรื่องเล่าหลักของภาครัฐที่เน้นการแก้ไขปัญหโดยสันติวิธีกับกัมพูชา

4. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศของไทยกับกัมพูชา

4.1 ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชา

ดังได้กล่าวข้างต้น ในช่วงรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 กรณีข้อพิพาทพระวิหารได้ถูกโยงไปสู่ประเด็นอื่นๆ อีกหลายประเด็น โดยเฉพาะผ่านการทำประเด็นข้อพิพาทนี้ให้เป็นเรื่องการเมืองชาตินิยม ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระดับประเทศระหว่างไทยกับกัมพูชา ทั้งนี้ เหตุการณ์สัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศที่เสื่อมโทรมถึงระดับต่ำสุด ได้แก่ คณะรัฐมนตรีมีมติเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชากลับในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 จากการที่ทางการกัมพูชาแต่งตั้ง อติตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณฯ เป็นที่ปรึกษาสมเด็จฯ เช่น นายกรัฐมนตรีกัมพูชา โดยก่อนหน้านี้ ได้มีเหตุการณ์จำนวนมากที่ส่งสมความตึงเครียดระหว่างสองประเทศจนนำมาถึงจุดต่ำสุดของความสัมพันธ์ทางการทูตนี้ อาทิ การปะทะระหว่างทหารไทยกับทหารกัมพูชาในช่วงต้นปี 2552

อย่างไรก็ดี ภายใต้อาภรณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา ที่เสื่อมโทรมลง ก็ปรากฏความสัมพันธ์ในภาพย่อยซึ่งบางครั้งและบางกรณี ก็ไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกับความสัมพันธ์ระดับรัฐบาล เช่น ความสัมพันธ์ด้านการค้า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนตามแนวชายแดน ซึ่งในบางครั้งปรับตัวดีขึ้นสลับไปมากับความตึงเครียดอันเนื่องมาจากสถานการณ์ในพื้นที่ หรือกรณีความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพ ซึ่งฝ่ายกัมพูชาพยายามดำเนินการแยกออกจากปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาลไทย (divide and rule) กล่าวคือ ทางการกัมพูชาได้เน้นสร้างเหตุการณ์ความสัมพันธ์ที่ดีกับกองทัพไทย ในขณะที่ปล่อยให้ความสัมพันธ์กับรัฐบาลไทยเสื่อมโทรม การดำเนินการเช่นนี้ก็เพื่อส่งเสริมปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา ซึ่งสามารถขยายผลต่อประชาคมระหว่างประเทศได้ว่า ทางของไทยไร้ซึ่งเอกภาพ และไม่เป็นที่ยอมรับเห็นด้วยแม้โดยบางส่วนของรัฐบาล ได้แก่ กองทัพไทยเอง

อาจสรุปความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในมิติต่าง ๆ ข้างต้น ภายใต้อาภรณ์พระวิหารได้ดังนี้

4.1.1 ความสัมพันธ์และการดำเนินนโยบายทางการทูต

ความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทย-กัมพูชา ทั้งนี้ แม้ว่าฝ่ายไทยจะพยายามใช้การทูตแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องจากกรณีพระวิหาร อย่างน้อยใน 2 ระดับ ได้แก่ (1) การรักษาความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในภาพใหญ่ โดยยืนยันว่า ปัญหาพระวิหารเป็นเพียงส่วนเล็กของความสัมพันธ์และความร่วมมือโดยกว้างที่สามารถส่งเสริมให้ดีขึ้นได้ และ (2) การแก้ไขปัญหาปราสาทพระวิหาร รวมทั้งปฏิบัติการสารสนเทศในเรื่องนี้ ซึ่งทางการไทยได้เน้นการแก้ไข

ผ่านกลไกทวิภาคีโดยสันติวิธีเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายกัมพูชาได้ตอบโต้และหักล้างยุทธศาสตร์การดำเนินการดังกล่าวของไทยโดย

(1) สร้างภาพให้ฝ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาคมระหว่างประเทศเห็นว่า กลไกทวิภาคีที่ไทยสนับสนุนใช้การไม่ได้ เหตุผลส่วนหนึ่งมาจากสังคมไทยที่แตกแยกไม่สนับสนุนการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี โดยเฉพาะกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองเสื้อเหลืองที่ปลุกกระแสชาตินิยมต่อต้านกัมพูชาและรัฐบาลไทยภายใต้นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ฯ ก็ถูกมองจากหลายฝ่ายว่าเคยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มการเมืองเสื้อเหลืองก่อนขึ้นมาสืบทอดอำนาจ

(2) ยั่วยุทางการเมืองไทยให้เป็นฝ่ายแสดงท่าทีเชิงลบต่อกัมพูชา ก่อน เช่น คำกล่าวหาตักเตือนเมืองไทยของนายกรัฐมนตรีสมเด็จฮุน เซน ก่อนการประชุมอาเซียนในประเทศไทย หรือการแต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณฯ เป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีกัมพูชา

(3) แยกปฏิสัมพันธ์กับทางการเมืองไทยเป็นหลายกระดาน เพื่อแบ่งแยกและเอาชนะ (divide and rule) ทางการเมืองไทยที่มีปัญหาในการรักษาเอกภาพ นอกเหนือไปจากสังคมการเมืองไทยที่แตกแยกอยู่แล้ว เช่น ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีกับกองทัพไทยเพื่อโค่นล้มรัฐบาลไทย และเพื่อนำไปขยายผลว่าการดำเนินการของรัฐบาลไทยไม่ได้รับการยอมรับแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลส่วนเอง

ทั้งนี้ การที่กัมพูชาซึ่งเป็นประเทศที่เล็กกว่าไทยสามารถใช้การดำเนินการทางการเมืองและปฏิบัติการสารสนเทศตอบโต้และหักล้างการดำเนินการของไทยได้ในหลายโอกาสก็เพราะ (1) กัมพูชามีเอกภาพภายในสูงกว่าไทยมาก ทั้งเอกภาพในรัฐบาล เอกภาพระหว่างส่วนราชการทั้งพลเรือนและกองทัพ และเอกภาพในสังคมการเมือง (2) กัมพูชาจัดก่อนเรื่องความแตกแยกภายในของไทยดี และรู้ว่าจะใช้จุดอ่อนตรงไหนของไทยให้เป็นประโยชน์ (3) ทางกัมพูชาสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มของไทยไว้โดยเอื้อประโยชน์ไว้ในลักษณะต่าง ๆ และใช้กลุ่มผลประโยชน์นี้มาช่วยหรือแย้งท่าทีการดำเนินการในภาพรวมของรัฐบาลไทย

การดำเนินการของกัมพูชาด้วยยุทธศาสตร์ที่แบบยลข้างต้น ภายใต้เอกภาพของผู้ดำเนินการทำให้ไทยเป็นฝ่ายตั้งรับจนมาถึงจุดที่ต้องลดความสัมพันธ์ทางการเมือง การทูตลง โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเรียกเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศกัมพูชากลับประเทศ เนื่องมาจากการที่นายกรัฐมนตรีกัมพูชาแต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร เป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งฝ่ายกัมพูชาที่คาดการณ์ไว้แล้วก็ได้ตอบโต้ไทยทันที ดังข่าวที่เสนอว่า “...ทันทีที่กัมพูชาได้แต่งตั้ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นที่ปรึกษาส่วนตัวของสมเด็จฮุน เซน และเป็นที่ยกย่องด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลกัมพูชานั้น รัฐบาลไทยได้ตอบโต้โดยการเรียกตัวทูตของตนกลับประเทศทันทีในสิ่งที่เรียกกันว่าเป็นการแก้แค้นทางการเมืองการทูต... นายชก อาน

รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีกล่าวว่า กัมพูชาได้เรียกตัวทูตกัมพูชากลับกรุงพนมเปญแล้วเช่นกันตนถือว่าเป็นมาตรการตอบโต้อย่างหนึ่งระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาลแต่ความขัดแย้งทางการทูตนี้ยังไม่มีรายงานเกี่ยวกับสถานการณ์ความตึงเครียดตามแนวชายแดนระหว่างทั้งสองประเทศแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังได้ดำเนินไทยด้วยว่า 1) ไทยได้ทำให้ประเทศกัมพูชาต้องรู้สึกเจ็บปวดเนื่องจากไทยได้ส่งกองทัพรุกรานเข้ามาในพื้นที่ปราสาทพระวิหารในดินแดนกัมพูชา 2) เมื่อกัมพูชาเสนอขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกไทยก็ส่งคนกลุ่มหนึ่งไปก่อความ...” (RASMEI KAMPUCHEA, 06.11.2009)

ในขณะเดียวกัน ทางการกัมพูชาได้เล่นบท “พระเอก” เพื่อปิดจุดอ่อนจากการที่เคยไม่สามารถรักษาความปลอดภัยให้เจ้าหน้าที่ทางการทูตไทยได้ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศ จากเหตุการณ์ชาวกัมพูชานุกทำลายและเผาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงพนมเปญ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังความที่ว่า “โฆษกกระทรวงการต่างประเทศกัมพูชาและโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้แถลงไม่ให้เจ้าหน้าที่สถานทูตไทยประจำประเทศกัมพูชาวิตกกังวลเรื่องความปลอดภัย... โดยโฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติบอกให้เจ้าหน้าที่ไทยอย่าได้วิตกกังวลในเรื่องนี้ซึ่งชี้แจงว่าภารกิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ต้องคุ้มกันสถานทูตทั้งหมดทั้งสถานที่ตั้งและชีวิตของเจ้าหน้าที่ทางการทูตตามอนุสัญญากรุงเจนีวาว่าด้วยงานด้านการกงสุล อุบัติเหตุเมื่อปี 2546 ถือเป็นประสบการณ์ที่เตือนเราไม่ให้เกิดเหตุซ้ำอีก...ด้านนาย กุญ กวง กล่าวย้ำในทำนองเดียวกันว่าหากมีสัญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่ข่มขู่คุกคามต่อความมั่นคงของสถานทูตไทยทางการกัมพูชาจะเสริมมาตรการคุ้มกันสถานทูตทันที...” (RASMEI KAMPUCHEA, 15.11.2009) ทั้ง ๆ ที่หากไทยมีหน่วยงานปฏิบัติการสารสนเทศในเชิง “นอกแบบ” หรือ “กึ่งนอกแบบ” ได้ ไทยก็อาจสามารถเปิดประเด็นที่เป็นจุดอ่อนของกัมพูชาขึ้นมาตั้งคำถามกับพฤติกรรมของกัมพูชาได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากที่ พ.ต.ท.ทักษิณชินวัตรลาออกจากการเป็นที่ปรึกษาส่วนตัวของสมเด็จพระสันตะปาปาและเป็นที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลกัมพูชาในเดือนสิงหาคมต่อมา ความสัมพันธ์ทางการทูตของไทยกับกัมพูชาก็ได้เริ่มปรับตัวเข้าสู่สภาวะปกติ โดยสื่อกัมพูชาได้นำเสนอข่าวความหวังที่จะให้ความสัมพันธ์ทางการทูตของไทยกับกัมพูชากลับมาเหมือนเดิม ขณะเดียวกันก็มีวาทะจะกระทบกระทั่งในเรื่องนี้ว่า “หากที่ผ่านมามีไทยถือว่าการแต่งตั้งทักษิณชินวัตรเป็นที่ปรึกษารัฐบาลเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กระทบต่อความสัมพันธ์กัมพูชา-ไทยนั้นนี่ถือเป็นช่วงเวลาหนึ่งที่ไทยจะต้องแสดงความจริงใจของตัวเองในการทำตัวเป็นเพื่อนบ้านที่ดีกับกัมพูชา”(RASMEI KAMPUCHEA, 24.08.2010) และเรียกร้องให้มีการส่งตัวเอกอัครราชทูตไทยมาที่กัมพูชาเพื่อให้ความสัมพันธ์กับกัมพูชา

กลับคืนสู่สภาพปกติอีกครั้งหนึ่งซึ่งการตัดสินใจแบบนี้จะให้ผลประโยชน์ร่วมกันทั้งบรรยากาศทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างสองประเทศ ข่วพาดหัวที่สำคัญ เช่น

- การถอยของเมืว น่าจะเป็นโอกาสสำหรับความสัมพันธ์ของกัมพูชา-ไทย
- ความสัมพันธ์ทางการทูตกัมพูชา-ไทย กลับคืนสู่สภาพปกติอีกครั้ง
- ทูตไทยถึงพนมเปญไปทูตกัมพูชาถึงไทยทันที
- สุน เชน พบหารือทูตไทยเป็นเวลา 1 ชม.

ในช่วงครึ่งหลังปี 2553 เหตุการณ์ความขัดแย้งต่างๆ คลี่คลายลง โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางการทูตของสองประเทศได้กลับเข้าสู่ภาวะปกติอีกครั้งในช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายน ยิ่งในเดือนกันยายน นายกรัฐมนตรีกัมพูชา สมเด็จฮุน เชน กับนายกรัฐมนตรีของไทย นายอภิสิทธิ์ฯ ได้มีการหารือทวิภาคีหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน-สหรัฐอเมริกา ที่นครนิวยอร์กโดยได้เห็นชอบร่วมกันใน 4 ประเด็นคือ 1) หลีกเลี่ยงการปะทะกันและการเผชิญหน้าโดยกำลังทหาร 2) ส่งเสริมให้มีความร่วมมือแลกเปลี่ยนศิลปะและกีฬาซึ่งกันและกัน 3) ร่วมกันพิจารณาความเป็นไปได้ในการเปิดด่านสตึงบด (คลองบด) และยังคงรักษาจุดผ่านแดนถาวรปอยเปตเป็นประตูการท่องเที่ยวและด่านใหม่สตึงบดเป็นประตูทางการค้า และ 4) ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบร่วมกันซึ่งข้อมูลข่าวสารที่มีการนำเสนอผ่านสื่อต่างๆของทั้งสองประเทศอย่างไรจะหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโจมตีผู้นำรัฐบาลของทั้งสองประเทศ(KAMPUCHEA THMEY, 27.09.2010) ซึ่งฝ่ายกัมพูชาถือว่าเป็นการพบปะเพื่อส่งเสริมความเข้าใจที่ดีต่อกันความเชื่อมั่นต่อกันและความร่วมมือซึ่งกันและกัน

แม้ต่อมาในช่วงเดือนตุลาคมที่มีเหตุการณ์อันเป็นชนวนความขัดแย้งเกิดขึ้นก็เป็นเพียงเล็กน้อย ดังเช่นการเสนอข่าวกรณีกลุ่มเสื้อแดงไทยถูกฝึกการต่อสู้ในกัมพูชา ซึ่งก็ได้มีการชี้แจงปฏิเสธไป ต่อมาในช่วงเดือนพฤศจิกายนสถานการณ์ต่างๆ มีแนวโน้มไปสู่ความสงบเรียบร้อย โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวการประชุม JBC ที่สะท้อนถึงทิศทางบวกด้วยพาดข่าว “การประชุม JBC ขึ้นมื่น หลังเห็นชอบร่วมกันใน 7 ประเด็น และให้ปรับลดกำลังพลในพื้นที่ปราสาทพระวิหาร”(RASMEI KAMPUCHEA, 02.11.2010) ซึ่งก็ได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันในการหาทางออกปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือต่อกันให้ดียิ่งขึ้นทั้ง 7 ประเด็นตลอดถึงการพาดข่าวของสื่อกัมพูชาในช่วงเดือนพฤศจิกายนและธันวาคมที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของไทยกับกัมพูชาที่จะกลับมาดีดังเดิมอีกครั้ง เช่น

- สุน เชน รับปากสืบสวนกรณีเสื้อแดงไทยเข้ามาชอนตัวในกัมพูชา
- คณะผู้แทนจากศรีสะเกษเยือนพระวิหาร และสองฝ่ายหวังเห็นความสงบสุขเหมือนก่อน

- แม่ทัพภาคที่ 2 ของไทย หวังให้มีการเปิดด่านพระวิหารอีกครั้ง
- กัมพูชา-ไทย จะยกเลิกวีซ่าระหว่างกันในเร็วๆ นี้
- เตรียมเปิดด่านปราสาทพระวิหาร หลังทหารไทยจะถอนกำลังออกจากวัดแก้วของเขมรในวันที่ 1 ธ.ค. นี้
- สุน เซน ยัน ชายแดนกัมพูชา-ไทย กำลังกลับคืนสู่สภาพเหมือนก่อนวันที่ 15 ก.ค. 51
- เขมร-ไทย เตรียมเปิดด่านใหม่ต้นปี 54
- กัมพูชา-ไทย จัดพิธียกเลิกวีซ่าระหว่างกัน
- กัมพูชา-ไทย จัดงานสานสัมพันธ์ทางการทูตครบรอบ 60 ปี
- ทางกรจังหวัดสระแก้วกับบันเตียเมียนเจยและพระตะบองของกัมพูชาเตรียมเปิดจุดผ่อนปรนให้สามารถเข้าออกได้ทุกวัน
- สุน เซน ย้ำ ความสัมพันธ์กัมพูชา-ไทยขณะนี้เปรียบเหมือน "หลังฝนตก ท้องฟ้าสดใส"
- กัมพูชา-ไทย เตรียมกระชับความสัมพันธ์ระดับทวิภาคี

ถึงต้นปี 2554 ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ก็ต้องเผชิญวิกฤตอีกครั้งเมื่อสื่อกัมพูชานำเสนอข่าวกลุ่มเสื้อเหลืองและกลุ่มเครือข่ายคนไทยหัวใจรักชาติเตรียมชุมนุมที่จังหวัดสระแก้วในวันอังคารที่ 4 มกราคม 2554 เพื่อเรียกร้องให้กัมพูชาปล่อยตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยและชาวไทยอีก 6 คนที่ถูกกล่าวหาในข้อหาข้ามแดนผิดกฎหมายและเกี่ยวข้องกับปัญหาความมั่นคงแห่งชาติโดยสื่อพาดหัวข่าวว่า “กัมพูชา-ไทย อาจเผชิญวิกฤตทางการทูตอีกครั้ง”(RADIO FREE ASIA, 02.01.2011)

4.1.2 ความสัมพันธ์ทางการค้า ความสัมพันธ์กับกองทัพและ ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

ข้อสังเกตที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในช่วงรัฐบาลนี้คือ การสะท้อนมูลเหตุความสัมพันธ์ที่ไม่ดีระหว่างประเทศเกิดเฉพาะกับรัฐบาลเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์อื่นๆ ยังคงปกติเช่นเดิม โดยขณะที่สงครามทางการทูตระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชา กำลังดำเนินไป ฝ่ายกัมพูชา กลับนำเสนอสถานการณ์ความสัมพันธ์ด้านชายแดนในทิศทางที่มีแนวโน้มสู่สภาวะปกติมากขึ้น ด้วยการนำเสนอเน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกองทัพ และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ภายในกองทัพ

สื่อได้นำเสนอข่าวเพื่อแสดงให้เห็นว่าฝ่ายทหารไม่มีปัญหาต่อกัน ทั้งจะร่วมแสดงจุดยืนวางตัวเป็นกลางในสงครามทางการเมืองระหว่างไทย-กัมพูชาไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ดังเช่น “...รองผู้บัญชาการทหารสูงสุดกำกับดูแลพื้นที่ปราสาทพระวิหารให้สัมภาษณ์ว่าเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายนแม่ทัพภาคที่ 2 ของไทยได้นัดตนและผู้บัญชาการกองทัพของกัมพูชาอีกจำนวนหนึ่งหารือกันที่ผามออีแดงซึ่งอยู่ตรงข้ามปราสาทพระวิหาร ในการหารือของทั้งสองฝ่ายได้เห็นพ้องร่วมกันว่าจะไม่ให้มีการปะทะกันระหว่างกองทัพแม้ว่าความขัดแย้งนี้จะนำไปสู่การเรียกตัวเอกอัครราชทูตของแต่ละฝ่ายกลับประเทศก็ตาม ทั้งได้กล่าวต่อว่าข้อเสนอของแม่ทัพภาคที่ 2 ของไทยได้รับการตอบรับจากกองกำลังกัมพูชาผู้บัญชาการกองทัพของทั้งสองฝ่ายได้ให้คำมั่นสัญญาต่อกันว่าสงครามทางการเมืองครั้งนี้ปล่อยให้เป็นที่ของระดับบนหาทางออกกันเองแต่กองทัพต้องอยู่ให้ห่างจากปัญหาความขัดแย้งนี้ สถานการณ์ตามแนวชายแดนตั้งแต่ปราสาทตาเมือนธมตามเทือกเขาพนมดงรักมาจนถึงปราสาทพระวิหารทหารทั้งสองฝ่ายยังคงรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นปกติผู้บัญชาการกองทัพทั้งสองฝ่ายสัญญาว่ากองทัพจะต้องเพิ่มการหารือกันอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง”(KAMPUCHEA THMEY, 07.11.2009)

สื่อกัมพูชาได้พยายามนำเสนอต่อยุทธศาสตร์ที่ดี และใช้ข้อความที่แสดงออกว่ากัมพูชาต้องการสันติภาพ ตลอดจนการมีกิจกรรมร่วมกันเพื่อกระชับความสัมพันธ์ ดังข้อมูลที่ว่า “ผู้บัญชาการกองกำลังฝ่ายไทยได้ยืนยันอีกครั้งหนึ่งในการประชุมหารือที่ไม่ได้มีการนัดหมายในเขตพื้นที่ปราสาทพระวิหารว่าตนขอให้กองกำลังติดอาวุธไทยทั้งหมดวางตัวเป็นกลางในสงครามทางการเมืองระหว่างไทย-กัมพูชาส่วนกัมพูชาก็ได้ขอให้ทหารทุกคนวางตัวเหมือนกับทหารไทยเช่นกันในการหารือนี้ได้พยายามกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพทั้งสองประเทศให้แข็งแกร่งขณะที่ความสัมพันธ์ทางการเมืองได้ลดลงอยู่ในระดับน่าเป็นห่วง แต่กัมพูชามีมติต่อจุดยืนของทหารไทยที่ต้องการวางตัวเป็นกลางในปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวกัมพูชาน้อมรับข้อเสนอนี้ แต่ขอให้มีความจริงใจต่อกันและกัน...และทหารไทยขอให้เราทำสนามวอลเลย์บอลและสนามตะกร้อเพื่อแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพ สนามดังกล่าวได้เริ่มดำเนินการปรับสภาพพื้นที่ มีการสร้างปราสาทสำหรับผู้นำกองทัพที่จะเดินทางมาชมการแข่งขัน โดยไทยออกค่าผ้าใบและกัมพูชาออกค่าไม้”(KAMPUCHEA THMEY, 18.11.2009)

ต่อมาก็ได้มีการนำเสนอข่าวความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของไทยกับกัมพูชาในส่วนของกองทัพและประชาชน ซึ่งได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะแม้ว่านโยบายทางการเมืองที่ปรับลดความสัมพันธ์โดยรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะให้อยู่ในระดับต่ำสุดก็ตามแต่ก็ไม่ได้ทำให้สถานการณ์ตามแนวชายแดนถึง

เครียดแต่ประการใดแต่ตรงกันข้ามสถานการณ์ได้แปรเปลี่ยนสู่สภาวะคลั่งคลาและไม่มีการเตรียมพร้อมหรือเผชิญหน้ากันใดๆเกิดขึ้น ดังตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ว่า

- แม่ทัพเขมร-ไทยลั่น...ส่งเสริมเสถียรภาพตามแนวชายแดนจุดขึ้นเขมรทหารและประชาชนไทยยังคงเป็นมิตรต่อกัน
- สถานการณ์ทหารในพื้นที่ปราสาทพระวิหารดียิ่งขึ้น
- ผบ.กัมพูชาอ้างทหารไทยแจ้งการทำงานของรัฐบาลตัวเอง
- ปราสาทพระวิหารถูกโยงเป็นประเด็นสงครามสองสีในไทย
- ทหารไทยขอโทษหลังเหตุการณ์ปะทะเดือด
- สถานการณ์ชายแดนในพื้นที่ปราสาทพระวิหารได้หวนกลับคืนสู่สภาวะปกติแล้ว
- ทหารไทยถอนรถถังออกจากบริเวณด้านหน้าภูมะเขือแล้ว
- สุน เชน หวังว่าชายแดนกัมพูชา-ไทย จะกลายเป็นชายแดนมิตรภาพ สันติภาพ และความร่วมมือ
- ผบ.กัมพูชา เผยไทยถอนกำลังกว่าครึ่งออกจากชายแดนไปช่วยรับมือการชุมนุมที่ กทม.
- ทหารไทยถอนกำลังออกจากพื้นที่ด่านจะแฉง
- เขมรเรียกร้องให้ไทยหาทางออกโดยสันติวิธี

2) สถานการณ์ความสัมพันธ์ทางการค้า

สื่อฝ่ายกัมพูชาได้นำเสนอว่าความสัมพันธ์ยังคงปกติและความสัมพันธ์ทางการค้าก็จะยังดำเนินต่อไปเสมือนปกติ แม้ว่าในความเป็นจริง ความสัมพันธ์ทางการค้าจะปรับตัวลดลงอันเป็นผลมาจากการลดระดับความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน โดยรายงานบรรยากาศการนำเข้าสินค้าไทยว่า “สินค้าทุกประเภทที่นำเข้าจากประเทศไทยผ่านจุดผ่านแดนถาวรปอยเปตลดลงประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ หลังจากเจ้าของห้างร้านต่างๆในกัมพูชาลดการสั่งซื้อเนื่องจากหวั่นเกรงวิกฤตต่างๆระหว่างกัมพูชา-ไทย โดยเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2552 ผู้แทนบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งกล่าวว่าแม้การแลกเปลี่ยนการค้าระหว่างกัมพูชา-ไทยยังคงดำเนินการตามปกติแต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา เจ้าของห้างร้านต่างๆในประเทศกัมพูชาได้ลดการสั่งซื้อทุกประเภทจาก 100 เปอร์เซ็นต์เหลือเพียง 70 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นเพราะกลัวจะมีปัญหาเกิดขึ้น” (RADIO FREE ASIA, 17.11.2009)

หากก็ได้มีการนำเสนอการโต้ตอบของนายกรัฐมนตรีสุน เชน ต่อสื่อมวลชนทั้งในและต่างประเทศในกรณีหากไทยประกาศปิดชายแดนไทย-กัมพูชา กัมพูชาจะสั่งการไม่ให้มีสินค้าไทย

ปรากฏอยู่ในตลาดกัมพูชา แต่ท่าทีของกัมพูชาเองก็ไม่ต้องการให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว รวมถึงการกล่าวอ้างว่าสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ มิใช่ปัญหาความสัมพันธ์ของประเทศ หากแต่เป็นปัญหาความสัมพันธ์ของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลกัมพูชาเท่านั้น กล่าวคือ “สิ่งที่เป็นการข่มขู่ของเขานั้น ได้ส่งสัญญาณให้รู้ล่วงหน้าแล้วว่าเขานำไปสู่การปิดชายแดน ดังนั้นผมเพียงแค่ว่าถ้าจะปิดชายแดน ท่านเจ้าของงานท่านปิดเถิดว่าประคองเมื่อใดที่ถูกปิดแล้วคุณเองก็เข้าไม่ได้ผมเองก็ออกไม่ได้แต่ผู้ที่เสียหายคือประชาชนของทั้งสองประเทศแต่กัมพูชาเสียหายน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเงิน 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐที่เป็นมูลค่าการส่งออกของพวกเขา ส่วนกัมพูชามีเพียงแค่ 90 ล้านดอลลาร์สหรัฐในการส่งออกไปไทยแต่กัมพูชาไม่อยากให้มีเรื่องราวแบบนี้เกิดขึ้นเลยขอให้ฝ่ายไทยโปรดทบทวนอีกครั้งหนึ่ง”

3) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

ทางการกัมพูชาพยายามอ้างว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากกรณีพระวิหาร เป็นปัญหาในระดับรัฐบาล ซึ่งมีที่มาจากรัฐบาลไทยและกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองเสื้อเหลืองซึ่งมีอคติกับกัมพูชา โดยกัมพูชาพยายามรักษาความสัมพันธ์อื่น ๆ ให้เป็นปกติไว้ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกัมพูชากับกองทัพไทย ความสัมพันธ์ทางการค้า หรือความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน ท่าทีข้างต้นของกัมพูชาได้รับการสนับสนุนจากคำกล่าวของสมเด็จฮุน เซน นายกรัฐมนตรีที่ว่า “เรื่องนี้ไม่ใช่ปัญหาระหว่างประชาชนกัมพูชาหรือประชาชนไทยเลย ผมจะบอกให้ทราบว่ามันไม่ใช่ความขัดแย้งระหว่างชาติกัมพูชากับชาติไทยและก็ไม่ใช่ว่าความขัดแย้งระหว่างประชาชนกัมพูชากับประชาชนไทยและก็ไม่ใช่ว่าปัญหาพิพาทชายแดนที่มีความตึงเครียดระหว่างกองทัพแต่ประการใดในช่วงระยะเวลา 5 เดือนที่ผ่านมา นับตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2552 ภายหลังการเดินทางเยือนกัมพูชาของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะมาจนถึงวันนี้ความตึงเครียดมีขึ้นเฉพาะรัฐบาลกัมพูชากับรัฐบาลไทย ที่ก่อขึ้นโดยรัฐบาลไทยเท่านั้นสำหรับสถานการณ์ตามแนวชายแดนนั้นอาจพูดได้ว่าค่อนข้างดีเยี่ยมเพราะทหารมีความเห็นอกเห็นใจกันและมีความร่วมมือที่ดีต่อกันอีกด้วย”(RADIO FREE ASIA, 09.11.2009)

4.2 ผลของปฏิบัติการข่าวสารกรณีปัญหาพระวิหารต่อประชาชนตามแนวชายแดน – ข้อมูลจากภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาผลกระทบจากปฏิบัติการสารสนเทศต่อประชาชนที่อาศัยตามชายแดน และผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น โดยพื้นที่ศึกษา ได้แก่ หมู่บ้าน

ภูมิสรอด ตำบลเสาชังชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ระหว่างวันที่ 8 - 11 กรกฎาคม 2557 และกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่

1. การสนทนากลุ่ม ดำเนินการ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มค้าขาย
2. การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 8 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ นักศึกษา ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายดูแลสุขภาพชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์และสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศของรัฐบาลไทยและกัมพูชาในช่วงธันวาคม 2551 - สิงหาคม 2554 โดยวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้ปฏิบัติการและสงครามข่าวสารเป็นหลัก รวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปเป็น 4 ประเด็น คือ 1) ผลกระทบจากการใช้ปฏิบัติการและสงครามข่าวสาร 2) ผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 3) ผลกระทบต่อประชาชน และ 4) ประเด็นอื่นๆ ตามที่ค้นพบในสนามรายละเอียดมีดังนี้

4.2.1 ผลกระทบจากปฏิบัติการสารสนเทศ

จากการสัมภาษณ์พูดคุย ผลกระทบต่อชาวบ้านยังไม่มากนัก เนื่องจากการรับรู้ ข่าวสารเพื่อการตัดสินใจของชาวบ้านมาจากผู้นำหรือบังคับบัญชา คนในชุมชน และฝ่ายความมั่นคง (ทหาร) ที่มาปฏิบัติการในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ดี ปฏิบัติการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ได้ทำให้ชาวบ้านสับสนเนื่องจากเพิ่งตระหนักว่าการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชนไทยไม่มีความเที่ยงตรงมากนัก บางสถานการณ์มีการนำเสนอที่มากเกินไปจนเกินความเป็นจริง หรือแม้กระทั่งการนำเสนออย่างไม่เป็นกลาง และทำให้ผู้รับสารมีความเข้าใจผิดมากยิ่งขึ้น จนไปถึงการชักนำไปสู่ความคิดเห็นที่ขัดแย้ง เป็นต้น รายละเอียด ดังนี้

4.2.1.1 การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนไทยที่ไม่มีความเที่ยงตรง สร้างความสับสนให้กับประชาชน ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ

การนำเสนอข่าวของสื่อไทยเน้นเนื้อหาเพื่อความตื่นเต้น น่าติดตาม เนื้อหาจากข่าวมีการบรรยายที่เกินสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

“ถ้าข่าว บางทีเราก็เหมือนว่า ถ้าข่าวมันดูเกินจริงไป หรือว่าเหมือนเรามีลักษณะเหมือน เขาอาจจะบอกว่าเราอยู่ด้วยความหวาดระแวง หวาดผวา ไม่กล้าไปไหน แต่ในความเป็นจริงเราก็ใช้ชีวิตปกติ เราก็เลยเหมือนรู้สึกว่ เราก็ไม่ได้เชื่อฟังเขามาก เราก็จะฟังเหมือนเท่าที่รับรู้ เท่าที่เราเป็นอยู่” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

“ก็คือจริงๆ แล้วอยากให้ยึดหลักความเป็นจริงให้มากที่สุด อย่าเล่นข่าวให้มากนัก เพราะว่าชาวบ้านบางทีก็ฟัง หรือว่าญาติๆ พี่น้องที่อยู่ต่างจังหวัดเขาฟังแล้วเขาไม่สบายใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับเหมือนกัน เพราะว่านี่เป็นห่วงญาติพี่น้องที่อยู่ทางนี้จริงๆ แล้วทางนี้ไม่มีอะไร แต่ทางโน้นจะตายแล้วเป็นห่วงๆ เพราะว่าเสเพลสื่อกันมากจนเกินไป” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

ในขณะที่เดียวกันข่าวก็สร้างความสับสน การนำเสนอข่าวอาจทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิด ไม่ค่อยสะท้อนสภาพจริงในวิถีชีวิตของคนในชุมชน

“บางครั้งก็สับสนนะ เขาบอกว่าเขมรจะเอาบ้านภูมิสรอล ตั้งแต่ทางดำเนินะ เป็นของเขมรหมด นี่เราก็อสับสนนะครับ อย่างที่เราเป็นคนอยู่ในหมู่บ้านนี้ เราไปมาหาสู่ เราไปค้าไปขาย อย่างเขาพระวิหารนะแต่ก็เขมรไม่ได้ลงมาข้างล่างนะ เขาอยู่ข้างบนเขาอย่างเดียว คนไทยขายสินค้าอยู่ข้างล่างได้บันได เขมรอยู่ข้างบนอยู่ๆ จะว่าว่าเป็นของเขาไม่ใช่ นี่แหละสับสน พอหนังสือพิมพ์ว่า 4.6 กิโลเมตรอะไรนั้นมาเป็นของเขมรหมดตั้งแต่โน่นมาถึงทางดำเนินี้เลยไปหมดเลย มันไม่ใช่ นี่สับสนตรงนี้จริงๆ รัฐบาลช่วงนี้ก็ยังกังวลกันอยู่นะ 4.6 เป็นของไทย 4.6 เป็นของเขมร พื้นที่ซับซ้อนประชาชนยิ่งสับสน” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

ทั้งนี้ การนำเสนอเนื้อหาของข่าวที่ไม่ตรงไปตรงมา และนำเสนอเฉพาะเหตุการณ์ที่เรียกความสนใจจากผู้อ่านหรือผู้เสพข่าว ภาพลักษณ์ในการนำเสนอข่าวจึงขาดความเชื่อถือจากคนในชุมชน

“เนื้อข่าวจริงๆ ที่ไม่ค่อยคาดหวัง สมมติว่าเป็นข่าวทีวี ข่าววิทยุมันก็ไม่น่าค่อยอยากเชื่อนะ ถ้าเป็นข่าวจากตัวบุคคลจริงๆ ก็โอเค มันจะเชื่อมั่นฟังทางโน้นมากกว่า บางทีหนังสือพิมพ์ก็เอาข้อมูลจากเรา ข่าวบางข่าวก็เอาจากเราไปแล้วไปพูด บางทีก็ไปเสริมไปแต่งเอาบ้าง ที่เลยจะเชื่อข่าวจากตัวบุคคลมากกว่า” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

- นอกจากนี้การนำเสนอข่าวยังไม่ค่อยเป็นกลาง โดยอาจเน้นผลเชิงธุรกิจ มากกว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

“ยกตัวอย่างง่ายๆ ว่า อย่างวันนี้ภูมิสรอลมีปัญหาแล้วมีการอพยพแล้ว ทั้งๆ ที่มันไม่ใช่ แค่อาจจะมาจากไร่จากนาเอารถตุ๊กๆรถไถนาแบบนี้มากันแล้วคุณเอาอะไรยึดยึดให้เขาว่าถ่ายรูปไปหมดไปเสนอข่าวก็เอาไปเป็นอย่างอื่นว่าเตรียมแผนอพยพแล้วบางส่วนอะไรพวกนี้ นี่คือผลกระทบอีกส่วนหนึ่งที่เรารู้” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ความเชื่อมั่นข่าวนี้ โดยความคิดเห็นส่วนตัวอะนะ ผมว่าก็ไม่ค่อยเชื่อถือสักเท่าไหร่ เหมือนอย่างที่ตัดสินใจครั้งที่ผ่านมา กรณีพิพาทปราสาทพระวิหารนี้ ลงข่าวใหญ่โตกลายเป็นประเด็นจริงๆ ชาวบ้านเขาก็ดำรงชีวิตปกติอยู่นะ ก็ไม่ได้มีอะไร เขาก็มีการเตรียมพร้อมอยู่ เพียงแต่ว่าพอเกิดเหตุการณ์ ทาง

ท้องถิ่น ท้องที่ ทางอำเภอเองก็ได้วางแผนชักซ้อมกันอยู่ จะทำอย่างไร จะอพยพอย่างไร จะไปจะมาอย่างไร” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“หลายคนให้ข่าว การทำข่าวและสื่อก็ไม่มีขีดจำกัด สารสนเทศบางข่าวไม่ควรออกด้วยซ้ำถ้าออกข่าวแล้วมีผลกระทบไม่ควรจะออกและนำเสนอสื่อไปภายนอก ยกตัวอย่าง สื่อทางกัมพูชาจะมีเนื้อหาไปแนวเดียวกันหมด แต่สื่อไทยมีเนื้อหาไปคนละทาง เช่น ชาวบ้านยังไม่รู้เลยว่าพื้นที่ซับซอน 4.6 ตารางกิโลเมตร เอาเขตพื้นที่บ้านกุ่มะเขือ ที่เป็นพื้นที่ทำกินมาก่อน มาเป็นที่ซับซอน ซึ่งมันไม่ใช่ข้อเท็จจริง ความจริงคือที่ของประเทศไทย บ้านกุ่มะเขือคือที่ของประเทศไทย ไม่ใช่พื้นที่ซับซอน” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

4.2.1.2 การนำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาขึ้นำที่เป็นการสร้างกระแสนิยม ปลุกปั่น สร้างความเกลียดชัง และแตกแยก

การนำเสนอของข่าวบางครั้งอาจมีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดความแตกแยก และสร้างความขัดแย้งทางความคิดของคนในชาติ หรือสร้างการปลุกกระดมให้เกิดการเรียกร้อง ชุมนุมเพื่อเรียกร้องเขาพระวิหาร

“หนูก็ไม่รู้ว่าคนบางที่เขาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แต่คือมันจะมีกลุ่มที่ต่อต้าน มีรุนแรงมากตอนนั้น ที่เขามาทางโลดส่อะคะ ที่พวกหนูโตขึ้นมา แต่ก็ไม่ว่าจะมีคนบางกลุ่มที่เขาไม่เห็นด้วยไหม แต่ว่าคือคนกลุ่มใหญ่ในชุมชนเขาไม่เห็นด้วย เพราะว่าเขารู้สึกว่าการมาของคนที่อยู่ต่างถิ่น เขามาสร้างปัญหาและเขาก็กลับ แล้วคนที่รับผลกระทบก็คือเรา ในมุมมองตอนนั้นก็คือ เราก็เลยรู้สึกว่ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ต้องเข้ามาเลยดีกว่า แล้วก็ช่วยเราเป็นอย่างอื่นดีกว่าค่ะ” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

นอกจากนี้เป็นการปลุกเร้าให้คนบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกในกรณีปราสาทเขาพระวิหารที่ประกาศเป็นของกัมพูชามาชุมนุมเรียกร้องทางสิทธิโดยรอบปราสาทเขาพระวิหาร

“ถามว่าข้อเรียกร้อง บางสิ่งที่เขาก็พูดถูกก็คือเป็นของเรา แต่ก็ถามว่าในการเรียกร้องก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายระเบียบ ถ้าเรียกร้องแล้วมันสร้างความวุ่นวายให้พี่น้อง มาสร้างสถานการณ์แล้วให้มีการสู้รบเกิดขึ้นตามแนวชายแดน คุณมาสร้างแล้วคุณก็กลับแล้วคนที่ได้รับผลกระทบก็คือพวกเรา ถามว่าบางอย่างเราเห็นด้วย บางอย่างเราไม่เห็นด้วยคือ ถ้าเกิดมาสร้างปัญหาเราไม่เห็นด้วย แต่ถ้าชุมนุมเรียกร้องโดยสงบเราเห็นด้วย เพราะว่าเขาพระวิหารเรารู้ว่าเป็นของเราอยู่ แม้ว่าศาลโลกตัดสินว่าเป็นของกัมพูชา” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

4.2.1.3 เนื้อหาข่าวฝ่ายไทยที่น่าเสนอยังไม่ได้รับการวิเคราะห์ กลับกรอง ไม่สามารถใช้ข่าวเพื่อการตัดสินใจได้

ข่าวทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ในการรับรู้ของชาวบ้านและคนในชุมชนยังไม่สามารถเป็นแหล่งข่าวชั้นต้นที่ชาวบ้านสามารถเชื่อถือและตัดสินใจได้ ความน่าเชื่อถือและการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจจากสื่อและโทรทัศน์ถือว่าน้อยมาก

“ก็แหล่งข่าวที่เราเชื่อมั่นมากที่สุดก็น่าจะมาจากผู้นำและก็ตัวชาวบ้านเองนี่แหละส่วนมากก็จะมาจากเมียทหาร พวกนี้ะครับ พวกเมียทหารพวกนี้แหละส่งข่าวมา แต่ในส่วนของพวกผม พวกผมก็จะเชื่อกันจากนายทหารระดับสูง ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจ ท่านกำนันท่านก็จะเชื่อกับนายทหารระดับสูงจะโทรเช็คประสานกันตลอด” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“แหล่งข่าวที่มีความเชื่อถือมากที่สุดก็คือ ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่นี้แหละ ตั้งอยู่ในพื้นที่จริงๆ (ข่าวที่น่าเชื่อถือมากที่สุดคือ ข่าวกรอง-กำนัน) จากผู้นำท้องถิ่นท้องที่ด้วยนะ พูดถึงชาวบ้านก็ปากต่อปากอีกนะ บอกเค้าเล่าสืบอย่างที่ผมเล่า” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

โดยในมิติที่ชาวบ้านมีต่อสื่อคือการนำเสนอที่เน้นเชิงธุรกิจมากเกินไป และเป็นแหล่งข้อมูลแบบทุติยภูมิ ซึ่งคนในพื้นที่จะรู้ดีกว่าคนข้างนอก

“ก็จะมีเป็นส่วนเล็กน้อยว่าจริงๆ แล้วสื่อเล่นกันเกินไป ครับ จะเล่นกันเกินไป จริงๆ แล้วพวกเราเนี่ยจะเช็คข่าวจากนายทหารในพื้นที่ ผู้ที่เขาอย่างระดับผู้บังคับกองพัน ผู้การครับ อย่างนี้ะครับ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

ในด้านความเชื่อใจจากแหล่งข่าวของชาวบ้านจึงมาจากกลุ่มทหาร และผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่

“ข่าวที่เชื่อจริงๆ ก็น่าจะจากทหารมากกว่านะ เพราะว่าทหารเขาอยู่ใกล้ชิดกว่า ทหารเขาก็ไม่ค่อยบอกเราหรอก ถ้าเป็นเรื่องภายในของเขา หนังสือพิมพ์ก็ไม่เท่าไรหรอกเพราะมันก็กรองจากบ้านเราไปนี่แหละ ส่วนมากก็จะเชื่อจากบุคคลมากกว่านะ ทางอำเภอสั่งมาบ้าง เพราะว่าช่วงนั้นก็ยังติดต่อกันได้ ยังโทรศัพท์หากันได้” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“จากผู้นำผู้นำก็มีที่เขาเรียกว่าอะไรที่ติดต่อสื่อสารหน่วยกำลังในพื้นที่ ทางกระทรวงมหาดไทย หน่วยงานท้องถิ่นท้องที่เขาจะประสานกัน แล้วเขาจะแจ้งมาที่โรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง แจ้งมาที่ผอ. ผอ.ก็แจ้งไปที่ครูและนักเรียนต่อครับ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“บางครั้งข่าวก็เป็นจริง บางครั้งก็ไม่ใช่จริง เป็นผู้ใหญ่ก็ต้องไปประชุมมา แล้วก็มีโทรศัพท์ที่ต้องฟังจากผู้บังคับบัญชา ก็นายอำเภอ กำนัน ประธาน นายกอะไรแบบนี้ ก็ต้องประสานงานกันว่า

ข่าวสารนี้จริงไหม แล้วก็มาประชาสัมพันธ์บอกลูกบ้านว่าฟังข่าวสารให้ดีๆ ก่อนนะ ก่อนที่จะเชื่อ แล้วก็ขอให้ฟังทางผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ก็บอกลูกบ้านแบบนี้” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

โดยภาพรวมจากความรู้ของประชาชนในพื้นที่จะเห็นว่า สื่อยังไม่ค่อยเน้นการนำเสนอข่าวระหว่างประเทศที่มีการเจรจาข้อตกลงของรัฐบาลทั้งสองฝ่าย เพื่อที่จะเป็นการประเมิณสถานการณ์ และแนวโน้มผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในลำดับต่อไป

“ช่วงนั้นส่วนใหญ่อยากให้เป็นอย่างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้านบน การคุยกันระหว่างประเทศ ว่าข้างบนมีการเจรจาคุยกันถึงไหนแล้ว แต่ชาวบ้านจะไม่เชื่อ เขาจะรู้ว่ารัฐบาลช่วงนั้นกับกัมพูชาไม่ค่อยเข้ากัน ชาวบ้านก็ไม่ได้เชื่อมั่นการกระทำของรัฐบาลเลย เพราะวันที่ทหารรัฐบาลไทยกับกัมพูชาคุยกันตอนบ่าย ต่อมาสิบแปดนาฬิกา ยิ่งกันแล้ว หนักกว่าวันที่สี่อีก ชาวบ้านเขาไม่เชื่อ เพราะยังมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นต่อเนื่อง มีโงมตีทางการทหารใส่กันตอนเย็นก็ยิ่งกัน และชาวบ้านมองว่ารัฐบาลยังไม่มีความจริงใจที่จะแก้ปัญหาจริงระหว่างสองฝ่าย ชาวบ้านเองยังไม่ค่อยเชื่อมั่นจากแหล่งข้อมูลของรัฐบาล” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

4.2.2 ผลต่อการรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ในมุมมองของประชาชนในพื้นที่

จากการสัมภาษณ์พูดคุย มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ปฏิบัติการสารสนเทศไม่ว่าของไทยหรือกัมพูชาในช่วงเหตุการณ์ปัญหาพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ได้ทำให้ชาวบ้านเกิด “ความรู้” ภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาไปในทางเดียวกับที่ฝ่ายกัมพูชาต้องการฉายภาพนั้น ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างไทยกับกัมพูชาเป็นผลมาจากการเมืองภายในประเทศไทยเอง ซึ่งลักษณะเช่นนี้หมายความว่า ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชาประสบผลสัมฤทธิ์อย่างดี

ความสำเร็จของฝ่ายกัมพูชาในปฏิบัติการสารสนเทศมีสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจาก “จุดอ่อน” ของฝ่ายไทยเอง ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่ สื่อไทยมักเสนอข้อมูลแตกต่างกัน แย้งกันเอง หรือแม้กระทั่งบิดเบือนข้อมูลที่ได้ไปจากประชาชนในพื้นที่ จนไม่เพียงทำให้ประชาชนในพื้นที่ทั้งสับสน ยากที่จะเลือกเชื่อ แต่ยังเลื่อมสรัทธาในการรายงานข่าวของสื่อมวลชนไทยโดยรวม ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยก็เห็นว่า การเผยแพร่ข้อมูลโดยตรงจากหน่วยงานรัฐ เช่น หน่วยทหารในพื้นที่ ก็ไม่สม่าเสมอต่อเนื่อง

จุดอ่อนของไทยข้างต้นทำให้ชาวบ้านโอนเอียงที่จะรับและเชื่อสารสนเทศจากฝ่ายกัมพูชาเนื่องจากมีเรื่องเล่าที่ชัดเจน มีเอกภาพในการนำเสนอข้อมูลจากสื่อที่หลากหลาย โดยอาจประมวลความเชื่อความรู้สึกของชาวบ้านซึ่งเป็นผลจากข่าวสารที่ได้รับหรือเลือกรับได้ ดังนี้

4.2.2.1 รัฐบาลไทยกับการเมืองภายในประเทศ เป็นสาเหตุสำคัญของความขัดแย้ง
พื้นที่ปราสาทพระวิหาร

ชาวบ้านชายแดนไทยมองว่า ความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาพัฒนาขึ้นเป็น
ปมปัญหาจากการที่รัฐบาลไม่สามารถเชื่อมประสานความสัมพันธ์กับรัฐบาลกัมพูชาได้เหมือนกับที่
รัฐบาลก่อนหน้านี้ ซึ่งคนในระดับล่างเช่นชาวบ้านก็ไม่ได้มีปัญหากับประชาชนประเทศเพื่อนบ้านโดย
ปกติอยู่แล้ว ตรงข้ามกลับมีความสัมพันธ์และมิตรไมตรีที่ดีต่อกันอย่างเหนียวแน่น ซึ่งเมื่อรัฐบาลทั้ง
สองฝ่ายไม่สามารถเจรจาหรือหาข้อยุติให้กับปัญหา ผลกระทบก็มีขึ้นกับชาวบ้าน ดังคำกล่าว อาทิ

“เขาก็ไม่ได้เรียกร้อง แต่มันเป็นเรื่องระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล เป็นเรื่องระดับชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งเราที่เฝ้าติดตาม เฝ้าดูเรื่อยๆ อยู่ว่าจะเป็นอย่างไร เพราะว่าในส่วนนั้นเขาก็จะมีผู้รับผิดชอบอยู่ อย่างนายก อย่างรัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้อง ทหาร ซึ่งเขาเป็นหน่วยป้องกันอธิปไตยของประเทศเรา ซึ่งเราประชาชนเราไม่มีอาวุธ เราไม่มี เราก็พูดคุยด้วยความสงบ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ผมว่ามันผ่านไปแล้วช่วงปี 2505 ที่ศาลพิจารณาตัดสินแล้ว พวกเราก็คืนรุ่นหลัง มันหายไปแล้ว หายจากโลกไปแล้วหายจากแผ่นดินไปแล้ว ในความรู้สึกเราก็มียุ่แต่อยู่ๆ มีกลุ่มหนึ่งขึ้นมาอาจจะมียะเย่เรื่องรัฐบาลสมัยนั้นก็ได้อะไรยังงั้นเราไม่ทราบ มีลักษณะการโจมตีจุดนั้นจุดนี้ ในความรู้สึกของเรา เราก็คิดตามค้อยู่เหมือนกันก็เลยว่าจะมียะเย่ แต่นัยยะจุดชนวนนั้นมันเกิดใจ จุดตรงปราสาท ตรงไหนไม่ขึ้น แต่มาจุดพระวิหารนี้ขึ้น ทางพระตะบองทางบ้านอะไรในส่วนของเขาว่ากันไป บางทีเราก็อเหมือนกัน เราได้เขาตรงไหน เขาก็อยู่ของเขา เราก็ออยู่ของเรา” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ความเห็นส่วนตัวน่าจะเป็นผลทางการเมือง คือมีการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวทางการเมืองของไทยที่ขัดแย้งกันมาตลอด ซึ่งแต่ละฝ่ายก็มีจุดอ่อนและจุดแข็งที่ต้องการที่จะหักล้างกันไป” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

4.2.2.2 ชาวบ้านเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐบาล

ชาวไทยและชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน มีการไปมาหาสู่กัน ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน ถึงแม้มีเหตุการณ์ความไม่สงบก็ไม่ทำให้ประชาชนทั้งสองฝั่งตัดขาดจากกันได้ ยังต้องติดต่อสื่อสารกันตามวิถีชีวิตที่พึ่งพากัน เพียงแต่การเดินทางไปมาหาสู่กันแบบที่เคยในเหตุการณ์ปกติจะน้อยลง หรือประสบอุปสรรคมากขึ้น

“ผมพูดในความรู้สึกของผมนะ ถ้ามว่า ญาติพี่น้องที่เขาอยู่ฝั่งโน้นเขาอยากกลับบ้าน เขาก็ไม่อยากจะหลบหนี ทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันว่าทำอะไรที่เราจะอยู่ได้แต่ละครอบครัว แต่ละชุมชนของเขา เราก็อเหมือนกันทำอะไรที่จะไม่ให้มีเหตุการณ์อย่างนั้น เพราะแม้แต่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะถูกหลานที่อยู่ไกลที่ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ เขาก็มีความเชื่อมสัมพันธ์อยู่ระหว่างฝั่งโน้นกับฝั่งนี้ มันภาษาเดียวกันนะ มันเหมือนญาติของพวกเราอีกฝั่งหนึ่งนะ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“เมื่อก่อนบ้านภูมิสรรอลอยู่ด้านล่าง แถวๆ บ้านสะแอม สวาทรรูญ และมีช่องตาเฒ่าไปมาหาสู่กันได้ มันคือญาติพี่น้องกันมาแต่เดิมนั่นเอง แต่มาแตกแยกที่ชาติพันธุ์ มันมีขีดเส้นระหว่างประเทศแค่นั้นเอง เรื่องการที่มีอยู่ร่วมกัน คุยกัน พี่น้องบ้านสะแอม พี่น้องที่บ้านกันทรลักษณ์ก็มีญาติที่บ้านที่จังหวัดเขาพระวิหารก็มี แม้จะมีขีดกันแต่คนไทยกับกัมพูชาก็ไปมาหาสู่กันอยู่ดี เพราะทุกวันนี้มีสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

ทั้งนี้ อาจมองของชาวบ้านในพื้นที่ชายแดนต่อผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การประกอบอาชีพทำมาหากิน สภาพจิตใจและความรู้สึก ที่อยู่อาศัย การศึกษา ฯลฯ ตลอดจนมุมมองต่อภาครัฐในการแก้ไขบรรเทาผลกระทบ สรุปได้ ดังนี้

(1) ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ และเศรษฐกิจในชุมชน

ผลผลิตทางการเกษตรลดลง การค้าขายซบเซาเพราะไม่มีนักท่องเที่ยว การติดต่อกับกัมพูชาลดลงเพราะมีการปิดช่องทางการสัญจรที่ติดต่อกับกัมพูชา ซึ่งแต่ก่อนชาวบ้านมีรายได้จากการทำนา ทำไร่ แต่เนื่องจากสภาพไม่ปกติจึงลดลง และการค้าขายที่เคยติดต่อกับกัมพูชาก็ค่อยๆ หดชะงัก

“ความเดือดร้อนมีมากมายครับ คือทุกคนไม่ได้หว่าน หวงชีวิต ไม่ได้หว่านข้าวของ ของอยู่ ของกิน สัตว์ป่า พวกสัตว์เลี้ยง สัตว์ทุกชนิดนะครับ บางคนก็ทำไร่ ทำนา ทำอะไรทิ้งไปหมดเลยเนี่ย ปลูกสวนผัก ปลูก การเกษตร ปลูกถั่วฝักยาว แตงส่งตลาด เราทั้งหมด พวกนี้ทั้งหมดเลย ผลกระทบมันก็เกิดขึ้นแน่นอน ครับ การอยู่การกินการข้าวปลาอาหารเด็กไม่ได้ลง ไม่ได้เรียนหนังสืออะไร ไปหมดละครับ ลูกอยู่ที่ กรุงเทพฯ ขับรถมาเป็นห่วงพ่อแม่พากันมา มันก็เป็นปัญหากันนะครับ คือเดือดร้อนกันไปหมดเลยครับ จนกระทั่งทางจังหวัด ทางอำเภอ ทางอะไรเขาก็ออกมาช่วยเหลือ มีของเสื้อผ้า ตอนนั้นหน้าหนาวด้วย เอาผ้าห่ม ผ้าอะไร อาหารแห้ง ทางอำเภอก็ทำกับข้าวเลี้ยง แต่มันไม่เพียงพออีกอะ คน 4-5 ตำบลตาม แนวชายแดนต้องไปรวมตัวกันอยู่ตรงนั้น แออัดกัน เข้าห้องนงห้องน้ำก็มีปัญหา การอาบน้ำก็มีปัญหา มีดีว่าคือมัน ได้กลับบ้านเร็ว มีเช่นนั้นก็สักวันหนึ่งคงจะมีโรคติดต่อกันนะครับ เพราะคนมันแออัดนะ ครับ” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

“การทำมาหากินหยุดชะงักเลย อย่างที่เคยมีรายได้วันละ 3,000-4,000 บาทนะ ตอนนี้ไม่มีอะไร เลย มีรถ 2 คัน ตอนนี้ไม่มีสักคันเลย เราไม่มีแรงผ่อน ต้องเก็บเงินไว้ให้ลูกเรียนหนังสือ” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“หลังจากนั้นมาก็ไม่มีรายได้ ค้าขายไม่ได้ พีมี่ร้านอยู่ข้างบนด้วยที่ค้าขายกับทางเขมร เดียวนี้ รายได้ก็ไม่มี ไม่ได้ทำ ร้านข้างบนก็ปิดเอาไว้ ที่ตั้งแต่รัฐบาลอภิสิทธิ์ 3-4 ปี เข้ามาแล้วก็ทำให้บ้านเมือง บั่นป่วน ผลกระทบก็มีอยู่ที่ไม่ได้ค้าขายข้างบนก็เจ็บบ่อยแบบนี้เรื่อยๆ หากินเรื่อยๆ ขึ้นไปข้างบนก็ ไม่ได้ เก็บเห็ดเก็บอะไรก็ได้ไม่ได้ เพราะเหตุการณ์เป็นอย่างนี้แล้วมันก็เลยขึ้นไปไม่ได้ ผลกระทบก็มากมายก่ายกอง ลูกเรียนหนังสือก็หยุดเรียน ไม่มีเงิน หลายคนก็หนีเข้ากรุงเทพ คนที่ค้าขายอยู่ด้วยกัน ข้างบนมีอยู่ 90 ราย ที่เป็นแม่ค้าอยู่ข้างบน เป็นคนไทยบ้านเรานี้แหละ ที่บนปราสาทมี 9 คน ที่ข้างล่างก็เป็นของเราที่อยู่ผามออีแดงนะ เขาก็จะไปมาหาสู่กันนะ คือฝั่งนี้ก็ข้ามไปฝั่งโน้น เขาของไปส่งฝั่งโน้น ได้ ฝั่งโน้นก็มาส่งของฝั่งนี้ได้ ก่อนที่เขาจะกั้นลวดหนาม ก่อนที่จะมีเรื่อง” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“การค้าขายแต่ก่อนที่มีเหตุการณ์เราได้เปิดจุดผ่อนปรนตรงปราสาทเขาพระวิหาร และได้มี นักท่องเที่ยวพาเข้ามาเรื่อยๆ ทุกวัน และก็ค้าขายต่อวันก็มีจำนวนมากพอสมควร พอมีเหตุการณ์เกิดขึ้น

ด่านปิด พ่อค้าแม่ค้าที่ขายอยู่ข้างบนย้ายลงมาหมด ไม่ได้ค้าขายนะครับ สินค้าที่ซื้อมาไว้เพื่อขาย ก็ไม่รู้ว่าจะไปจำหน่ายให้ใครนะครับ แต่ก็ยังก็ขายได้วิกฤตก็ยังมีโอกาสอยู่ ก็คือ ชาวบ้านจะมาปลูกร้านค้าแถวๆ ข้างถนน และขายให้กับพวกทหาร หรือหน่วยงานอื่นที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ ก็พอได้อยู่แต่ถามว่า จะดีเหมือนเดิมเท่าที่เปิดในช่วงนั้นไหม ไม่ดีเหมือนเดิม แต่ก็ยังนั่นอยู่ ยังมีอยู่นิดหนึ่ง” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

(2) ผลกระทบด้านการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพราะมีอาคารเรียนที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ปะทะที่เกิดขึ้น

“มันโดนฝั่งอีกฝั่งหนึ่ง แต่มันจะมีผลกระทบในเรื่องของการเรียน เพราะมันโดนโรงเรียนด้วย อาคารเรียนเราก็ต้องใช้อาคารชั่วคราวเป็นต้นที่ ใช้เก้าอี้นั่งเรียน เป็นกระดานยกเอา เพื่อนก็ประมาณสองอาทิตย์ เพื่อนถึงจะย้ายกลับมา เพราะต่างคนต่างหลบไปคนละทิศละทางค่ะ” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

“ผลเสียที่ติดตามก็คือ ผมพูดในแง่ของโรงเรียน ก็คือว่า ลูกๆ เราซึ่งเสียโอกาส ซึ่งต้องไปอยู่ศูนย์อพยพ ถึงแม้ว่าทางเขตพื้นที่การศึกษาเขาจะพยายามจัดคุณครูไปให้ความรู้ หรือจัดกิจกรรมที่ให้ลูกๆ ได้เรียนในศูนย์อพยพ แต่มันก็ไม่เหมือนกับที่อยู่โรงเรียนที่มันเต็มเม็ดเต็มหน่วยกว่า ส่วนนักเรียนก็เสียโอกาสในการเรียนหนังสือ แล้วบางคนหายไปเป็นเดือนก็มีนะ ด้วยความกลัว ก็หนีไปอยู่กับญาติทางไกลๆ ทางอุบลบ้าง ทางศรีสะเกษบ้าง บางคนอพยพไปอยู่รายไสลก็มี เขาก็เสียโอกาสการเรียนรู้ครับก็ประมาณนั้น” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

(3) ที่อยู่อาศัยซึ่งได้รับความเสียหาย

สภาพบ้านเรือน ได้รับไฟไหม้ และมีความเสียหายต่อทรัพย์สิน และมีประชาชนได้รับบาดเจ็บเสียชีวิตจากเหตุการณ์ปะทะความรุนแรงระหว่างไทยกัมพูชา

“ผลกระทบจากเหตุการณ์ที่หมู่บ้านเดียด บ้านที่กัมพูชาเป็นบางส่วน เสียหายปานกลาง ก็ได้เงินงบประมาณสนับสนุนช่วยเหลือมานิดหน่อย พอได้เปลี่ยนกระเบื้องประมาณ 50 แผ่น แล้วก็สังกะสี 40 แผ่นที่เปลี่ยนจากการได้รับผลกระทบ แต่ข้างบ้านที่โดนไฟไหม้ทั้ง 2 หลัง ที่ป็นใหญ่ตกใส่” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“เดือดร้อนทุกคนก็เข้าใจแล้วว่ายังไงก็ต้องปะทะแน่นอน เพราะว่าหลังจากเหตุการณ์ปะทะแล้วคนไทยเราส่วนมากก็คิดว่าความเข้าใจ เขาคิดว่าเขาจะมองในเรื่องส่วนตัว มองอาวุธยุทโธปกรณ์ว่าพวก

เราชนะแล้วชนะทุกอย่าง แต่เขาไม่เข้าใจว่าความเป็นอยู่ของพวกเราที่อยู่ด้วยกัน ผมว่าคนไทยแพ้ ไม่ใช่แพ้เฉพาะเศรษฐกิจแต่แพ้ในเรื่องจิตใจ ยกตัวอย่าง 700 กว่ากิโลเมตรโดยเฉพาะภูมิสรอล มีทั้งหมดประมาณ 700 ครั้วเรือน จากภูมิสรอลไปถึงกันทรลักษ์ไม่รู้กี่หมู่บ้าน แล้วระยะความยาวของชายแดน โดยเฉพาะญาติพี่น้องที่เราอพยพไปครั้วเรือนหนึ่งไม่ต่ำกว่า 3,000-4,000 บาทต่อครั้วเรือน มูลค่าที่เราได้รับผลกระทบตรงนั้นเฉลี่ยแล้วต่อครั้วเรือนที่เราสูญเสียตรงนั้น ไปไม่เกี่ยวกับว่ารัฐบาลจะมีงบประมาณอุดหนุนในส่วนอื่นๆ มา” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“หลังจากนั้นมีการสำรวจพื้นที่ มีบ้านเรือนเสียหาย 7 หลัง มีคนตาย 1 คน คือ นายจำเริญ พาหอม ต่อมาวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2554 ก็มีระเบิดที่รุนแรงมากขึ้น จากนั้นท่านอธิบดีกรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการ หลายส่วนมาตรวจเยี่ยมลงพื้นที่ ส่วนราชการมาดูแลด้วย มาให้กำลังใจดูความเป็นอยู่ของพี่น้อง เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นการเสียหายรุนแรง และหตุ้มมากที่สุด ปืนใหญ่ดังสนั่นหวั่นไหว ทุกส่วนราชการไม่มีใครคาดคิดมาก่อน ไม่มีการบอกเล่ามาก่อน ทางกัมพูชาที่ไม่ได้ส่อเจตนาว่าจะมีการสู้รบกัน อยู่ๆ ก็มายิงกัน” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

(4) สภาพจิตใจและความรู้สึก

สภาพจิตใจของประชาชน หดหู่ เพราะจากเกิดเหตุการณ์ปะทะที่เกิดขึ้น ชาวบ้านรู้สึกเสียขวัญ กับเหตุการณ์ระเบิด ประกอบกับผลต่อสภาพเศรษฐกิจ การดำรงชีวิต การทำมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งรายได้ลดลง ผลผลิตลดลง

“ชาวบ้านเราเนี่ย ถ้าเป็นช่วงหน้านี้ก็จะขึ้นไปทำมาหากิน ไปเก็บเห็ด เก็บอะไรงามาขาย เก็บเห็ดเก็บหน่อไม้บนภูเขา แต่ในช่วงที่มีเหตุการณ์ชาวบ้านไม่กล้า ไม่กล้าขึ้นไป และทหารก็สั่งห้ามไม่ให้ขึ้น ชาวบ้านของเราก็มีอาชีพหลักก็คือ ทำนา มีไร่ยางพารา มีไร่มันเป็นบางส่วน ในช่วงเวลาที่มีเหตุการณ์คือชาวบ้านเก็บสับเปอร์เซ็นต์ ไม่ได้ทำเลย ทำนาก็ทำเล็กๆ น้อยๆ พอได้กิน จากทำ 10 ไร่ก็จะเหลือ 2-3 ไร่ ทำไปๆ มาๆ ไปมาๆ พอมีข่าวขึ้นมาก็จะมีการอพยพ มีข่าวก็ไปมาๆ คือ การทำไร่ทำนาจาก 100 เปอร์เซนต์ จะเหลือแค่ 10-20 เปอร์เซนต์เท่านั้น และก็ทำให้รายได้ของพี่น้องประชาชนในช่วงนั้นลดลง สภาพจิตใจก็แย่” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ถ้าเป็นเรื่องความเป็นอยู่เดือดร้อนมาก ชาวบ้านต้องอพยพไปที่ศูนย์อพยพที่อำเภอ พอกลับมาอยู่ที่บ้านก็ต้องหวาดระแวง ขนาดยางรถระเบิดเสียงดังก็ต้องวิ่งหนี ปิดประตูเสียงดังก็ตกใจ การทำมาหากินก็มีผลมาก การทำมาหากินไม่เต็มที่ ก็ลำบาก หลายเดือนกว่าจะปรับตัวได้ หลายหน่วยงานก็เข้ามาช่วย สร้างความเชื่อมั่นให้ชาวบ้านได้มีกำลังใจที่ดีขึ้น” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“จิตใจของนักเรียนก็หวาดกลัว ช่วงแรกๆ มีเสียงเครื่องบินบินผ่านก็วิ่งอย่างเดียวยาวหลุมหลบภัย รัฐบาลได้ทำหลุมหลบภัยให้ และได้วางแผนซ้อมอยู่เป็นระยะๆ ถ้าเจอเหตุการณ์จริงๆ ท่านผู้นำชุมชน ท่านกำนันจะประกาศตามเสียงตามสายแล้วเราก็จะเตรียมการช่วงนี้เกิดเหตุการณ์ปะทะที่แนวชายแดน อย่างนี้ ก็ให้พวกเราที่ทำได้ไหนอยู่ตามท้องไร่ท้องนาอยู่ให้รีบเข้าบ้าน และก็จะประกาศทุกครั้ง” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

(5) การแก้ไขจากรัฐบาลยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงและถูกจุด

ชาวบ้านมองว่าการแก้ไขของรัฐบาลยังใช้การแก้ไขที่ยั่งยืน เป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการช่วยเหลือจากทางทหารยังไม่คุ้มเท่ากับสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งชาวบ้านยังต้องการมีระบบป้องกันภัยล่วงหน้า หรือการพัฒนาเส้นทางหลบภัย การสร้างศูนย์หลบภัยที่ได้มาตรฐานต่างๆ เป็นสิ่งที่ควรต้องพึงมี

“จริงๆ แล้วในช่วงที่มีเหตุการณ์มีหลายๆ ภาคส่วน หลายๆ หน่วยงาน แม้กระทั่งว่ารัฐมนตรีหลายๆ ท่านได้เดินทางลงมา ผมมองว่าสิ่งที่เขามาช่วยเราก็แค่เบื้องต้นในการช่วยเหลือจริงๆ แล้วคำบลเสาชงชัยของเราเป็นตำบลที่อยู่ติดชายแดน แล้วพอมีการสู้รบเส้นทางอพยพนั้นก็ฝากด้วย เส้นทางอพยพที่มีอยู่ อยู่นี้ได้รับผลกระทบเพราะว่าเป็นเส้นทางที่จะเดินลำบากนะครับ แล้วไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง ซึ่งเส้นทางนี้ไม่ได้อยู่ในการดูแลของเรา เป็นการดูแลของไม่ทางหลวงชนบทก็น่าจะเป็นโยธาจังหวัดนะครับ ซึ่งผมได้ส่งเรื่องให้หลายๆ ท่าน ไม่ว่าจะเป็นอธิบดี รัฐมนตรีหลายๆ ท่าน และก็หน่วยงานหลายๆ หน่วยงาน เขาไม่ได้เล็งเห็นในจุดนี้จริงๆ แล้วมีส่วนสำคัญมาก ถ้าเกิดมีการสู้รบนี้เส้นทางหลักเราไม่ได้ไปอยู่แล้ว เราต้องไปเส้นรอง และเส้นรองนี้มันไปไม่ได้ถนนมันชำรุดเสียหายไปอย่างมาก แต่เราขอเขาไปนี้ไม่เคยได้ ไม่เคยมีใครเห็นความสำคัญ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ความช่วยเหลือของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวละพันกว่าบาท และครอบครัวที่ได้รับการประสบภัยในส่วนต่างๆ ผมว่าจะใช้ก็ล้านก็แสนมันก็ไม่คุ้มหรือต่อความสูญเสียของพวกเราที่ได้รับผลกระทบ ณ ตรงนั้นเพราะว่ามันเป็นยุคสมัยที่มันหมดไปแล้ว มันไม่ต้องใช้อาวุธยุทธโศปกรณ์ในส่วนนั้นแล้ว เราเอากำลังกายกำลังใจสู้กันดีกว่า ค้าขาย ประเพณีวัฒนธรรมเราจะทำอย่างไรที่จะอยู่ด้วยกันได้ การศึกษาอะไรพวกนี้ไม่ต้องให้เกิดเหตุการณ์บ้านเมืองไปแล้วเอาความช่วยเหลือเรื่องเงินเรื่องทอง การสูญเสียมันพูดไม่ได้หรอก มันเยอะ เยอะจนถึงปัจจุบันนี้แหละในความรู้สึกส่วนตัวผมนะ ไม่ได้เกี่ยวกับใคร โดยเฉพาะเราเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างนี้โดยตลอดที่ผ่านมา เพราะว่าไม่ใช่เฉพาะรับผิดชอบแค่ครอบครัวตัวเอง ต้องรับผิดชอบญาติพี่น้อง ไม่ว่าด้านปัจจัย หลายอย่างอยู่ตรงนี้หมดเลย

ผมว่าการช่วยเหลือไม่ว่ารัฐบาลไหนหรือกรมมันไม่คุ้มกับเรื่องที่เราได้รับผลกระทบตรงนั้น” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“การช่วยเหลือในขณะนั้นเป็นการนำสิ่งของมาให้ แต่เป็นการแก้ไขไม่ถูกจุดจริงๆ รัฐบาลควรน่าจะแก้ไขด้านการเมืองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้ชุมชนมั่นใจมากกว่านี้ เพราะตอนนี้ชุมชนก็ยังระแวงกลัวว่าจะเกิดขึ้นอีกแน่ๆ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ความช่วยเหลือผมมองดูว่าเป็นการเยียวยาเบื้องต้น แล้วก็ในช่วงถัดมาก็มีการเตรียมความพร้อมอยู่หลายเรื่อง ช่วงเยียวยาเบื้องต้นส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องที่פקของผู้อพยพ อาหาร น้ำดื่ม ของใช้ไม่มีสอยต่างๆ ตามที่กินอยู่หลับนอนช่วงที่มีเหตุการณ์อพยพผู้คนออก ส่วนการช่วยเหลือในระยะหลังก็มีมาสร้างหลบลบภัยให้ เรื่องทางอำเภอที่จะเยียวยา ผมก็ไม่แน่ใจต้องถามทางท้องถิ่นเขา ท้องที่เขาดูแล แต่ส่วนการศึกษามาเยียวยา ทางเจ้านายทางผู้บังคับบัญชาที่มาดูแลตลอด” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

4.2.3 ประเด็นอื่นๆ ตามที่ค้นพบในสนาม

จากการศึกษาภาคสนามนอกจากผลกระทบโดยตรงจากการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศและข่าวสารของไทยแล้ว ประชาชนในพื้นที่ยังสะท้อนความคิดเห็นและความรับรู้ถึงผลกระทบด้านอื่นๆ อันเป็นผลพวงมาจากสถานการณ์ความขัดแย้งกรณีพระวิหารที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ช่วงสมัยรัฐบาลภายใต้ นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งอาจตกค้างต่อไปในระยะยาว ได้แก่ ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านการทำกิน ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า มีชาวบ้านมองทหารที่เข้ามาช่วยในชุมชนเป็น 2 แง่ ทั้งในแง่ดีและในแง่ที่สร้างผลกระทบทางสังคม พร้อมกันนี้ประชาชนได้มีข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ชายแดน ดังนี้

(1) ปัญหาสังคม

ปัญหาด้านผู้สาวที่เกิดจากการที่ทหารมาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ชุมชน และได้สร้างความสัมพันธ์แบบชู้รัก รวมถึงมีความพันธุกับเด็กนักเรียน ซึ่งทำให้บางครั้งครอบครัวแตกแยก และเกิดความรักก่อนวัยอันควรในเด็กนักเรียน

“พอทหารเข้ามาเหมือนกับว่าเขาก็กลายเป็นคนแปลกหน้าสำหรับเรา แล้วอยากให้เขาเหมือนชาวบ้าน เขาเป็นผู้ชายพอเข้ามาอยู่ในบ้าน เขาจะมีความรู้สึก มันจะมีปัญหาอยู่ช่วงหนึ่ง ในลักษณะว่าผิดลูกผิดเมีย อะไรประมาณนี้” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“ถ้ามีกองกำลังทหารมาก ชุมชนจะเกิดความหวาดระแวงด้านระหว่างประเทศก็จะมีมากขึ้น ผลกระทบทางสังคม ที่ตามมาคือ เรื่องผู้สาว ผลเกิดทางครอบครัว อาจมีส่วนทำให้ครอบครัวแตกแยก

เป็นเด็กนักเรียน หรือ มีสามีอยู่แล้วก็มีการแยกทางกับสามี เกิดขึ้นใน 2 ถึง 3 ปี ซึ่งก็ไม่ได้โทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะเกิดขึ้นจากการกระทำทั้งสองฝ่าย”(สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ปัจจุบันเหตุการณ์บ้านเมืองสงบไปกำลังทหารก็ไม่ได้ถอนออกไป ผลตามมาก็คือนักเรียนอาจจะไม่จบ ม.2 ม.3 มีปัญหาตามซู้สาวลูกเมีย นี่คือปัญหาที่ตามอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ผมว่าไม่ต่ำกว่า 30-40% ที่ถึงปัจจุบันนี้จากเหตุการณ์ที่มีผลมาจนถึงปัจจุบันนี้” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

(2) ปัญหาด้านสาธารณสุข

โรคติดต่อซึ่งไม่เคยมีในหมู่บ้านหรือในการดำรงชีวิตของชาวบ้านโดยตรง หรือโรคที่หายไปจากประเทศไทยนานแล้ว ได้กลับเกิดขึ้นหรือระบาดขึ้นใหม่

“ถ้าในอนามัย มีโรคใหม่ที่เกิดขึ้นทางเพศสัมพันธ์ เป็นโรคติดต่อที่เกิดขึ้น ไม่รู้ว่าใครติดใคร ทหารแพร่เชื้อ หรือชาวบ้านแพร่เชื้อ นั่นคือโรคหนองในเป็นโรคที่หายไปนาน เรายังรักษาตามอาการ เป็นโรคที่เราไม่ได้รักษามานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้เป็นประเด็นให้คนภายนอกมาศึกษา” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

(3) บทบาททหารกับชุมชน

คนในพื้นที่ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อทหาร เพราะเห็นทหารเสมือนเป็นสหาย ญาติมิตร และดูแลให้ความช่วยเหลือ ทำให้อุ่นใจ ปลอดภัยในยามภาวะสงคราม เมื่อไม่มีภาวะสงครามก็พัฒนาช่วยเหลือกิจของชุมชน

“เด็กๆ เหมือนรู้สึกว่าเขาเหมือนฮีโร่ประมาณนี่อะคะ แต่ในความรู้สึกคือ วันที่เกิดเหตุเราจะไม่เจอ ไม่ค่อยเห็นทหาร เพราะว่าเขาย้ายไปข้างบนหมดประมาณนี่คะ เขาก็เหมือนกับว่า ดูฟังๆ จากข่าวเราก็รู้สึกเหมือนว่าเขาเสียสละให้เราได้ออกจากพื้นที่ และเขาก็อยู่แทนเรา ประมาณอะคะ แล้วก็มีพวกพ่อ ผู้ชายที่เขาอยู่เขาอาจจะมองในมุมที่ให้การช่วยเหลือมากกว่า ประมาณนี่คะ ถ้าเขาไม่ได้ทำงาน ไม่มีภารกิจ เขาก็จะไปเที่ยวข้าว หรือว่าช่วงที่เขาทำบั้งเกอร์อะคะ” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

“รู้สึกภูมิใจที่เขาอยู่แนวหน้า มีเหตุการณ์อะไรเขาก็มาบอก มาเตือนชาวบ้าน มันก็ดีต่อเรานะที่เขาอยู่ในพื้นที่ทำให้มีความปลอดภัย” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“ก็พี่น้องตามแนวชายแดนถ้าเห็นทหารเข้ามารู้สึกมีความอบอุ่นใจนะ อย่างทหารเข้ามาอย่างนี้ก็ทำให้พี่น้องอบอุ่นใจ เขามาดูแลมาปกป้องประเทศ ไม่ใช่มาปกป้องแต่ประเทศ มาปกป้องประชาชน

ตามแนวชายแดนมีข่าวสารใดเขาจะมาบอกเลย ทหารนะ แล้วก็จิตใจตรงนี้ นี่ละจิตใจ เราอยู่ได้เพราะทหารครับ เมื่อไรเขาถอนทหารก็ลำบากใจละครับ” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

(4) ความต้องการของชุมชน/ข้อเสนอต่อรัฐบาล

ข้อเสนอต่อรัฐที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์จากประชาชนในพื้นที่ศึกษาคือ บ้านภูมิสรอล ได้แก่

(4.1) อยากให้รัฐบาลเชื่อมสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลไหนก็ตาม เพราะท้ายที่สุดชุมชนในเขตตะเข็บชายแดนก็บุคคลที่ต้องได้รับผลกระทบก่อนจากความขัดแย้งระหว่างประเทศและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้ ควรเปิดช่องทางเพื่อให้คนไทยและกัมพูชาสามารถไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการการค้าขาย เพื่อรองรับการพัฒนาเป็นประชาคมอาเซียน

“ควรจะประสานงานเข้าไปมีความสัมพันธ์ก็คือ เชื่อมกันซะ เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระหว่างผู้บริหารประเทศไปมาหาสู่คุยกันได้ ทำอะไรกันได้ ประชาชนก็ถึงเขาจะขัดแย้งกันทั้งรัฐบาล ประชาชนก็ไปหากันได้ คนก็เหมือนอยู่กันที่รู้จักจะไปหาพ่อแม่จะเป็นไร เขาก็อำนวยความสะดวกให้กัน นะครับ ก็ไปหาพี่น้อง ทางโน้นก็อยากให้ไปมาหาสู่กันได้ ค้าขายกันได้ ทำอะไร อย่าลืมว่าการทำมาหากินของพวกผมอยู่ที่นี้ ทำมาค้าขายบางส่วนไม่ได้อยู่กับเขมรนะ” (สัมภาษณ์, 9 กรกฎาคม 2557)

“แต่ความต้องการชุมชนจริงๆ คืออยากมีสัมพันธ์ที่ดีกับต่างประเทศอยู่แล้ว แต่ก่อนมีการค้าขาย มาตลอด เปิดช่องผ่านแดน อยากให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว อยากให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งผามออีแดง และปราสาทเขาพระวิหาร ทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประเทศ เปิดช่องผ่อนปรน ช่องผ่านแดน ช่องตาเฒ่าที่เราเดินไปมาข้ามไปฝั่งกัมพูชายังไม่เปิดจนทุกวันนี้ ถ้าทำได้แบบนี้ก็ทำให้ชุมชนมีความสุข กัมพูชาก็สามารถข้ามมารักษาโรคที่ฝั่งไทย เราก็ข้ามฝั่งไปรักษาให้คนกัมพูชาได้ เพราะการแพทย์ของกัมพูชายังถือว่าล้าหลังกว่าของไทยมาก” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“อยากให้รัฐบาลดูในส่วนของโครงการอุดหนุนพิเศษ หรือว่าส่งหน่วยงานที่เข้ามาดูเราหน่อย ช่วยเหลือเราหน่อย และอยากให้มีการเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อพี่น้องประชาชนเราจะได้ค้าขาย ได้สร้างรายได้ ได้มีนักท่องเที่ยวมา ได้มีการสร้างรายได้ให้ชุมชน” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ถ้ามีรัฐบาลขึ้นมาใหม่หรือเปิดอาเซียนก็อยากให้ไปมาหาสู่กัน เปิดพระวิหาร ไปได้ สะดวกสบาย ทางโน้นมา ทางนี้ไป สัมพันธ์กันแบบพี่น้อง เพราะว่าบางท่านก็มีพี่น้องจากโน้นมาอยู่ที่นี่ มี พี่น้องทางไทยไปอยู่กัมพูชาก็มี มามีลูกมีเมียที่นี่ แต่ก่อน บ้านภูมิสรอลก็เป็นบ้านเก่าแก่” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

“รัฐบาลก็มีนโยบายอยู่แล้ว อยากผลักดันเปิดให้เขาพระวิหารเป็นแหล่งท่องเที่ยว เปิดให้เป็นมรดกโลก โดยทางเราก็พร้อมที่จะพัฒนา แต่ไทยเรามีกลุ่มคนที่หวงแหน ยึดถือความเป็นชาติพันธุ์มากเกินไป มองว่าไม่น่าเป็นของเขา แต่ทางเราไม่คิดเรื่องนั้น เพราะเราไม่ได้มองแบบนั้น คิดว่ามันมีประโยชน์ต่อชุมชน และต่อทุกฝ่าย” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

(4.2) พัฒนาระบบสาธารณูปโภคเสนอให้มีการเร่งพัฒนาบริการต่างๆ ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจในเขตชายแดน เพราะเป็นพื้นที่สำคัญและมีความเสี่ยงค่อนข้างมาก รัฐบาลจึงควรมีแผนหรือนโยบายด้านเศรษฐกิจหลักเพื่อรองรับคนในชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ด้วย และมีระบบการช่วยเหลือ แก้ไขแบบยั่งยืน

“เสนอให้ทางรัฐช่วยเหลือคนที่ยากจน ไม่มีที่ทำกิน คือมีที่ทำอยู่ แต่ว่าอุทยานไม่ให้ทำ เคยทำกินมาก่อนแล้วอุทยานไม่ให้ทำ ผมอยากเสนอว่าให้ทางรัฐช่วยชาวบ้านที่เดือดร้อนเรื่องที่ทำกิน เราเคยทำกินมาก่อน แล้วอุทยานมาปลูกต้นไม้ทับเราเข้าไปทำกินไม่ได้ เรื่องนี้ก็เกิดมาสิบกว่าปีได้แล้ว” (การสนทนากลุ่ม, 9 กรกฎาคม 2557)

“อันดับแรกเลยคือ ปากท้องของพี่น้องประชาชน อาชีพที่จะมาช่วยสร้างรายได้ของประชาชนอย่างยั่งยืน ไม่อยากให้เป็นพี่น้องจน และอันดับสองก็คือ โครงสร้างพื้นฐาน ถนนต่างๆ ไฟฟ้าให้พี่น้องประชาชนไปมาได้สะดวกสบาย ซึ่งด้วยงบประมาณของ อปท. ให้มา ผมมาดูแลแล้วผมบอกว่า เขาให้เรามาช่อม ไม่ได้ให้เรามาสราง งบประมาณปีหนึ่งก็ไม่กี่บาท พื้นที่เราก็เยอะ และที่นี้อยากให้รัฐบาลนี้เร่งมองเราหน่อยว่า ตำบลเสาธงชัยเป็นตำบลที่ประสบภัยพิบัติทางสงคราม ตามแนวชายแดน ตามสงคราม มีอะไรที่จะให้เราพิเศษไหม อย่างอนามัยเพียงพอไหม ถนนหนทางเส้นทางอพยพเรดีไหม อยากให้รัฐบาลมองเรา ให้ความสำคัญเราเป็นอันดับต้นๆ มองเราให้มากกว่าพื้นที่ที่เขาไม่ได้ประสบภัยพิบัติอะไร ที่เขาอยู่สบายไม่ได้มีเหตุการณ์ ไม่ได้มีการอพยพไม่ได้โดนลูกปืน แต่เรานี้สารพัด อยากให้รัฐบาลดูในส่วนของโครงการอุดหนุนพิเศษ หรือว่าส่งหน่วยงานที่เข้ามาดูเราหน่อย ช่วยเหลือเราหน่อย” (สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2557)

“ต้องมีการแก้ไขแบบยั่งยืนในสภาวะสงคราม ต้องมองถึงว่าประชาชนทำอะไรบ้าง ประกอบอาชีพอะไร ความเป็นอยู่ของคนพื้นที่ในจังหวัดชายแดนควรพัฒนาและทำอะไรได้บ้าง ควรมีหลักให้ประชาชนได้ยึด มีระบบป้องกันการเตือนภัย และที่ควรเร่งทำ เช่น เรื่องการข่าว เป็นสิ่งสำคัญ รัฐบาลต้องตั้งการข่าว เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้น จะเตือนภัย จะทำอะไรต่อไป” (สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2557)

บทที่ 5

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลสัมฤทธิ์ของปฏิบัตินโยบายของฝ่ายกัมพูชาและฝ่ายไทย

กรณีปัญหาปราสาทพระวิหารระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงปี 2551-2554 และปฏิบัติการสารสนเทศของสองฝ่ายดังกล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า กัมพูชาซึ่งแม้จะเป็นประเทศที่เล็กกว่าไทย ก็สามารถเป็นฝ่ายได้เปรียบไทยในเรื่องปฏิบัติการสารสนเทศได้ เนื่องจาก (1) เอกภาพภายในสังคมที่สูงกว่า (2) เอกภาพภายในภาครัฐที่มากกว่า ทำให้สามารถกำหนดและแปลงนโยบายลงสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องต้องกันระหว่างหน่วยงาน (3) สามารถใช้ประโยชน์จากความเป็น “ประเทศเล็ก” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่นคำให้สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของไทยท่านหนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบดูแลประเด็นพระวิหารในช่วงปี 2551-2554 ที่ว่า หากจะเปรียบเทียบความได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วงนั้น

“...ต้องเข้าใจความแตกต่างที่มีนัยสำคัญ ถ้าจะใช้คำว่าได้เปรียบ-เสียเปรียบ คงต้องพิจารณาใน 2 ระดับ ได้แก่ (1) ระบบการเมือง และ (2) สถานะของประเทศ...”

“...ระบบการเมืองก็คือ ต้องยอมรับว่าทางกัมพูชาในขณะนั้น มีรัฐบาลและนายกรัฐมนตรีที่ค่อนข้างมีอำนาจเบ็ดเสร็จ อยู่ในอำนาจมาต่อเนื่องยาวนานมาก บุคลากรที่ทำงานในแต่ละด้านก็มีประสบการณ์มีความเชี่ยวชาญสูงมาก มีความต่อเนื่อง จากตรงนี้ทำให้การควบคุมข้อมูลข่าวสาร ทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการของฝ่ายการเมือง.... ในขณะที่ยกของไทย เราเป็นประชาธิปไตย สื่อของเรามีเสรีภาพในการดำเนินการด้านข่าวสาร นอกจากนี้ในระยะหลัง เมื่อการเมืองมีความคิดเห็นที่แตกต่างรุนแรง การหิบบกประเด็นระหว่างประเทศขึ้นมา แล้วก็วิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็น มันก็จะมีหลากหลายมาก ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ภาครัฐสามารถไปควบคุมได้ ขณะเดียวกันรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงบ่อยก็ทำให้การวางแผนนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายขาดความต่อเนื่อง รัฐบาลต่างยุคต่างสมัยก็มองปัญหาไม่เหมือนกัน เป็นต้น นี่ปัจจัยทางด้านระบบการเมืองที่อาจทำให้มองว่าฝ่ายไทยเราเสียเปรียบ...”

“...สำหรับสถานะของประเทศ มีสองประเด็นใหญ่ คือ หนึ่งในสายตาของชาวโลก กัมพูชาเป็นประเทศเล็ก ไทยเราเป็นประเทศใหญ่ เพราะฉะนั้นจะมีความรู้สึกตามธรรมชาติว่า ในความขัดแย้งประเทศเล็กจะถูกรังแก ดังนั้น เวลามีการปะทะกันตามบริเวณชายแดน กัมพูชาจะสามารถโน้มน้าวให้คนภายนอกมองว่าเขาเป็นฝ่ายถูกกระทำ หรือกระทั่งถูกต้องได้ไม่ยาก สอง กัมพูชาเคยมีลูกพี่เป็น

ฝรั่งเศส และมีใครต่อใครต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนเขาอยู่ตลอดเวลา ในแง่ของการสื่อสาร โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับปราสาทพระวิหาร ชาวโลกมักไม่ได้รับรู้รายละเอียด รู้แต่อย่างเดียวว่ากัมพูชาเคยชนะคดี เพราะฉะนั้น ในเรื่องที่ฝ่ายไทยเราไปพูด เช่น เรื่องพื้นที่รอบๆ ปราสาท หรืออะไรก็ตาม (ที่ศาลโลกยังไม่ตัดสินหรือตัดสินไม่ชัดเจน) ชาวโลกก็มักคิดว่า.... อ้าว.... จบไปแล้วไม่ใช่หรือ กัมพูชาชนะคดีไปตั้งนานแล้ว....ผมจึงคิดวิเคราะห์ว่า ปัจจัยเรื่องระบบการเมือง กับปัจจัยเรื่องสถานะของประเทศ เป็นสิ่งที่ทำให้เราฝ่ายไทยเสียเปรียบ....”

ทั้งนี้ อาจนำเสนอตารางเปรียบเทียบปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทยและกัมพูชาในแง่ผลสัมฤทธิ์และลักษณะ ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนหรือที่เป็นอุปสรรค ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบปฏิบัติการสารสนเทศของไทยและกัมพูชา

	กัมพูชา	ไทย
ลักษณะ ปฏิบัติการ สารสนเทศ	1. เจริญรูก กล่าวคือเป็นผู้ตั้งโจทย์และเปิดคำถาม 2. หน่วยงานที่ปฏิบัติการสารสนเทศมีความหลากหลาย ครอบคลุม มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนต่อเนื่อง และดำเนินการครบเครื่องทั้งในกรอบ นอกกรอบ ทั้งปฏิบัติการเปิด โดยอาศัยข้อเท็จจริง และปฏิบัติการปล่อยข่าวเชิงลวงหรือพราง 3. สารที่นำเสนอ (grand narrative) มีความชัดเจน สอดคล้องกันระหว่างประเด็นหลัก ประเด็นย่อย มีพลังในการโน้มน้าว 4. ส่งผลกระเพื่อมกว้างขวาง ทั้งภายในประเทศ พื้นที่ชายแดน และระหว่างประเทศ	1. เจริญรับ กล่าวคือเป็นผู้ตามแก้ข้อกล่าวหาของฝ่ายกัมพูชา ไม่สามารถเปิดประเด็นที่ทำให้ฝ่ายกัมพูชาต้องตามแก้ 2. หน่วยงานที่ปฏิบัติการสารสนเทศไม่ครอบคลุม ขาดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนต่อเนื่อง ดำเนินได้แต่เพียงปฏิบัติการ “ในแบบ” บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง 3. สารที่นำเสนอ (grand narrative) ไม่ชัดหรือไม่มีชีวิตชีวา เช่น การยืนยันแก้ไขปัญหาในกรอบทวิภาคี เป็นการอธิบายทำที่แต่ไม่มีพลังในการโน้มน้าวผู้ฟัง 4. ส่งผลยับยั้งฝ่ายกัมพูชาได้ในระดับข้อเท็จจริงบางเรื่อง แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ในเรื่องความรู้สึกคล้อยตามของผู้รับสาร โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดน
ลักษณะ เรื่องเล่า/ วาทกรรม ของ หน่วยงาน ภาครัฐ	1. ไทยเป็นผู้ละเมิดกติกาประชาคมโลก 2. ไทยเป็นรัฐอัมพาล เอาเปรียบรังแกประเทศที่เล็กกว่า 3. สภาพความแตกแยกทางการเมืองภายในของไทย (โดยเฉพาะกลุ่มการเมืองเสื้อเหลืองชาตินิยม) เป็นเหตุชนวนให้เกิดความขัดแย้งเรื่องพระวิหาร และกับกัมพูชา 4. กัมพูชาเป็นผู้ถูกรุกราน ตกเป็นเหยื่อและได้รับความเสียหายจากการกระทำของไทย 5. กัมพูชาเป็นฝ่ายอดทน รักสันติ และตั้ง	1. ไทยต้องการแก้ไขปัญหโดยสันติวิธี 2. ไทยเห็นว่ามีการร่วมมือในการแก้ไขปัญหายอยู่แล้ว และต้องการแก้ไขปัญหาในกรอบทวิภาคีเป็นหลัก 3. กัมพูชาพยายามทำประเด็นปัญหาซึ่งเป็นเรื่องระหว่างสองฝ่ายให้กลายเป็นปัญหาหลายฝ่ายระหว่างประเทศ (internationalization of bilateral issues) โดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ เรื่องเล่าภาครัฐข้างต้นยังประสบ

	กัมพูชา	ไทย
	รับหรือตอบโต้การกระทำของไทยอย่างมีสติ 6. อื่น ๆ เช่น ไทยดำเนินการที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวพุทธ	ปัญหา (1) ถูกถ่ายทอดต่อโดยสื่ออย่างไม่ครบถ้วนหรือแม้กระทั่งคลาดเคลื่อน (2) เปรียบเทียบกับเรื่องเล่าเชิงแย้งจากสื่อของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองสุดโต่งที่ปลุกกระแสชาตินิยมภายในประเทศ
ปัจจัย เกื้อหนุน หรือที่เป็น อุปสรรค	1. สังคมการเมืองของประเทศไทยมีความแตกแยกในระดับต่ำ 2. เอกภาพของรัฐบาล ความต่อเนื่องทางการเมืองและนโยบาย บูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน 3. การควบคุมสื่อภายในประเทศที่ค่อนข้างเบ็ดเสร็จ 4. ความได้เปรียบโดยธรรมชาติจากการเป็นประเทศเล็ก	1. สังคมการเมืองของประเทศไทยมีความแตกแยกระดับสูง กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง (colour/street political movement) ใช้ประเด็นระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือ (politicization of international issues) และ/หรือปลุกกระแสชาตินิยมเพื่อโจมตีผู้ไม่เห็นด้วย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ส่วนราชการ นักวิชาการ หรือกระทั่งรัฐบาล 2. รัฐบาลเปลี่ยนแปลงบ่อย และไม่ค่อยมีเอกภาพ ขาดความต่อเนื่องทางนโยบาย 3. บูรณาการการทำงานของส่วนราชการยังไม่สมบูรณ์ แต่ละหน่วยงานค่อนข้างแยกส่วนจากกัน 4. สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการแสดงออก ภาครัฐไม่สามารถควบคุมได้ สื่อบางสื่อเป็นเครื่องมือของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีแนวคิดชาตินิยมสุดโต่ง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทยในอนาคต

การวิเคราะห์ในส่วนที่ผ่านมาได้ทำให้เห็นข้ออ่อนของฝ่ายไทยในด้านปฏิบัติการสารสนเทศชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ ในโลกปัจจุบันซึ่งประเทศและองค์กรต่าง ๆ ได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการกำหนดความรู้ตลอดจนสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นลบให้กับฝ่ายตรงข้ามตนเพิ่มมากขึ้น ประเทศไทยก็มีความจำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานและการทำงานในเรื่องนี้ ซึ่งหมายถึงการปรับปรุงกลไกยุทธศาสตร์ และประสิทธิภาพการทำงานด้านสารสนเทศให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อป้องกันทั้งภาพลักษณ์และผลประโยชน์ของประเทศ พร้อมทั้งได้ตอบหรือดำเนินการเชิงรุกกับฝ่ายที่สร้างภาพลบให้กับไทย ไม่ว่าจะเป็นประเทศหรือองค์กรที่มีอิทธิพลใด ๆ ก็ตาม

ในการพัฒนาข้อเสนอเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างกลไกและปฏิบัติการสารสนเทศของไทย การศึกษาชิ้นนี้อาศัยกรอบวิเคราะห์ที่เรียกว่า SWOT Analysis ซึ่งแจกแจงให้เห็นถึง (1) จุดแข็ง (2) จุดอ่อน (3) โอกาส และ (4) สิ่งท้าทาย ที่ไทยกำลังประสบอยู่ โดยจุดแข็ง (strength) และจุดอ่อน (weakness) ถือเป็นสภาพหรือลักษณะภายในของหน่วยวิเคราะห์ซึ่งในที่นี้ได้แก่ประเทศไทย ในขณะที่โอกาส (opportunity) และสิ่งท้าทาย (threat) ถือเป็นสภาพภายนอกหรือสิ่งที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไทยตกอยู่ จากนั้น ในการพัฒนายุทธศาสตร์ทางออกหรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จะได้นำมิติทั้งสี่ด้านนี้มาจับคู่กัน ได้แก่ จุดแข็ง-โอกาส (SO) จุดแข็ง-สิ่งท้าทาย (ST) จุดอ่อน-โอกาส (WO) และจุดอ่อน-สิ่งท้าทาย (WT) ดังรายละเอียดปรากฏในตารางวิเคราะห์ข้างล่างนี้

**ตารางที่ 2 ตารางวิเคราะห์ข้อเสนอยุทธศาสตร์ปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Operations – IO)
สำหรับประเทศไทยบนพื้นฐานของ SWOT Analysis**

คำถาม ยุทธศาสตร์ปฏิบัติการสารสนเทศ (IO) ของไทยในมิติต่าง ๆ (SO/ST/WO/WT) ควรจะมีลักษณะอย่างไร ต่อใคร ต่อฝ่ายใด

คำย่อ: กต. = กระทรวงการต่างประเทศ สขช. = สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

CSR = Corporate Social Responsibility S = Strength O = Opportunity W = Weakness T = Threat

IO = Information Operations NGO = Non-Governmental Organizations IA = Information Authorities

Thailand's Information-operations SWOT Analysis	<i>External Opportunities</i> ● เทคโนโลยีสารสนเทศและช่องทางประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายขึ้น ● ประชาคมอาเซียน/เอเชียที่กำลังเติบโตและเชื่อมโยงเข้าหากัน ● จีนและสหรัฐฯ สร้างดุลอำนาจใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	<i>External Threats</i> ● ประเทศเพื่อนบ้านที่สร้างประเด็นความขัดแย้งกับไทย ● องค์กรอิสระและสื่อมวลชนที่ถูกกลุ่มผลประโยชน์ในต่างประเทศสนับสนุนให้โจมตีไทย
<i>Internal Strengths</i> ● จุดขายด้านภาพลักษณ์ เช่น ความงดงามของภูมิประเทศ น้ำใจและมิตรภาพของชาวไทย อาหาร การท่องเที่ยว ● จุดขายเรื่องสินค้าวัฒนธรรม (pop culture เช่น ละคร โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เพลง ดารา ศิลปิน ศิลปกรรม)	“ยุทธศาสตร์ประชาสัมพันธ์เชิงรุกและสร้างภูมิทัศน์ทาง” (SO) ใช้จุดแข็งแสวงประโยชน์จากโอกาส 1. Public Diplomacy กับประเทศเพื่อนบ้าน 1.1 ขยายผลเรื่องจุดขายสินค้าวัฒนธรรม เพื่อสร้างความชื่นชมและความรู้สึกที่ดีต่อไทย 1.2 ขยายผลเรื่องจุดแข็งด้านการ	“ยุทธศาสตร์รับและรุกกลับ” (ST) ใช้จุดแข็งรับมือและโต้ตอบภัยคุกคาม 1. Information Operations เฝ้าป้องกัน เมื่อเห็น (detect) สัญญาณของปัญหา โดยอาศัย good will และ credibility ใน SO เป็นส่วนหนึ่งของการ IO

● <u>จุดแข็งด้านภูมิศาสตร์</u> ที่ตั้ง ณ ศูนย์กลางภูมิภาค สามารถเชื่อมโยงติดต่อ กับนานาประเทศ โดยเฉพาะเศรษฐกิจ เกิดใหม่ได้สะดวก ● <u>จุดแข็ง/จุดขายด้านการพัฒนา</u> เช่น ความมั่นคง ทางอาหาร การบริหาร จัดการทรัพยากรน้ำ การ พัฒนาชุมชน/เศรษฐกิจ พอเพียง/การพัฒนาที่ยั่งยืน/การบริหารจัดการ ด้านสาธารณสุขและ การป้องกันโรคติดต่อ/ การให้บริการ /resilience ทางเศรษฐกิจ/เศรษฐกิจ สร้างสรรค์ ● <u>จุดแข็ง/จุดขายด้าน</u> <u>บทบาทการต่างประเทศ</u> เช่น การเป็น ปท.สาย กลาง เป็นผู้ประสาน เชื่อมโยง (bridge builder) ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ บทบาทนำในอาเซียน ● <u>จุดขายด้านสังคม</u> <u>การเมือง</u> เช่น ความเป็น พหุสังคมและเสรีภาพ	<u>พัฒนา</u> เพื่อผูกโยงความร่วมมือและ สร้างความรู้สึที่ดีต่อไทย 2. Public Diplomacy กับ มหาอำนาจ อาเซียน ประเทศต่างๆ โดยรวม 2.1 <u>สร้าง brand “Think</u> <u>Connectivity, Think Thailand”</u> เพื่อ เสริมสร้างความชื่นชมบทบาทไทย ในฐานะประเทศสายกลาง พหุ สังคม ประสานเชื่อมโยงฝ่ายต่าง ๆ (ซึ่งมีนัยของรักสงบ ใจกว้าง และ ไม่ก้าวร้าวรุกรานใคร) รวมทั้ง ศักยภาพในการเชื่อมโยงไปสู่ โอกาสทาง เศรษฐกิจ ในภูมิภาค 2.2 <u>ส่งเสริม brand “Amazing</u> <u>Thailand”</u> ซึ่งเป็นที่ยอมรับ <u>แพร่หลายแล้วต่อไป</u> โดยอาจขยาย “Amazing” ให้ลึกลงในเรื่องที่ ประชาสัมพันธ์อยู่เพื่อสร้าง niche และความนิยมไทยที่ลึกซึ้งขึ้น เช่น อาหารภูมิภาคต่าง ๆ อาหารชาววัง เส้นทางท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานเฉพาะด้าน ศิลปกรรม สมัยใหม่ ฯลฯ 3. Public Relations กับภาคเอกชน เพื่อร่วมขับเคลื่อน Public Diplomacy กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น แสวงจุดร่วมกับ CSR ที่	2. Information Operations ต่อ มิตรประเทศ โดยเฉพาะ มหาอำนาจ ให้เข้าร่วมสนับสนุน ท่าที่ไทย 3. Information Operations เชิง รุกกลับ ซึ่งเนื้อหาขึ้นกับประเด็น และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องใน ขณะนั้น ๆ
--	---	---

สื่อมวลชน ● <u>มีบางส่วนราชการที่สามารถรักษา</u> <u>แนวนโยบายบางเรื่องให้</u> <u>เกิดความต่อเนื่อง</u> แม้ การเมืองและนโยบาย ภาพใหญ่อาจไม่ต่อเนื่อง ● <u>ภาคเอกชน โดยเฉพาะ</u> <u>บริษัทใหญ่ มีความ</u> <u>เข้มแข็ง และสามารถเป็น</u> <u>พันธมิตรกับภาครัฐหรือ</u> <u>ส่วนราชการได้</u> ● <u>มีองค์กรภาคประชา</u> <u>สังคม (NGO) ที่ทำงาน</u> <u>กับประเทศเพื่อนบ้าน ใน</u> <u>ประเด็นต่าง ๆ เช่น การ</u> <u>เสริมสร้างบทบาทสตรี</u> <u>การพัฒนาชุมชน</u>	บริษัทขนาดใหญ่ดำเนินการอยู่ แล้ว ไนน์น้าวเพิ่มเติมให้บริษัท ธุรกิจไทย outward-looking มากขึ้น เห็นผลประโยชน์ร่วมกันกับ ประเทศเพื่อนบ้านในระยะยาว เพิ่มขึ้น เพื่อกลายมาเป็นพันธมิตร กับภาครัฐและส่วนราชการ 4. Public Relations กับองค์กร NGO ไทย เพื่อร่วมขับเคลื่อน Public Diplomacy ในประเทศ เพื่อนบ้าน โดย (4.1) reach out ไป ยัง NGO เหล่านี้เพิ่มขึ้น (4.2) แสวง จุดร่วม และสร้าง “วาระร่วม” (4.3) ให้ทุนการดำเนินงานแก่ NGO เหล่านี้ 5. ส่งเสริมกรอบความร่วมมือระดับ อนุภูมิภาคที่มีอยู่แล้วหรือสร้าง ขึ้นมาใหม่	
<i>Internal Weaknesses</i> ● <u>ความไม่ต่อเนื่องทางการ</u> <u>เมือง ความไม่ต่อเนื่อง</u> <u>ของนโยบายภาพรวม</u> ● <u>ความไม่เป็นเอกภาพของ</u> <u>หน่วยงานด้านข่าวสาร</u> <u>ปัญหาเรื่องบูรณาการ</u> <u>ข้อมูลข่าวสาร ข่าวกอง</u> ● <u>ความเปราะบางของสังคม</u>	“ยุทธศาสตร์แก้ไขและวางรากฐาน” (WO) ใช้โอกาสดำจัดจุดอ่อน 1. จัดตั้งองค์กรในลักษณะของ “Information Authorities (IA)” เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของ โลกยุคข่าวสารสนเทศ โดยศึกษา รูปแบบ/ประสบการณ์ของ ประเทศ กำลังพัฒนาต่าง ๆ เช่น กัมพูชา	“ยุทธศาสตร์เชิงรับ” (WT) กำหนดมาตรการปกป้อง/ป้องกัน จุดอ่อนในยามวิกฤต 1. กรณียังไม่มี IA หรือศูนย์ บูรณาการ IO เต็มรูปแบบใน WO – จัดสร้าง protocol การ ทำงาน IO เต็มรูปแบบ โดยแบ่ง งานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ โดยมอบหมายหน่วยงานหนึ่งใด เป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้ประสาน

<u>และเสรีภาพสื่อมวลชน</u> ทำให้ข้อมูลข้อคิดเห็น จำนวนมากกระจายตัว รวดเร็ว ควบคุมบริหาร จัดการลำบาก ทั้งข่าวจริง ข่าวลวง ข้อมูลเท็จ ข้อมูลกึ่งเท็จ ข้อมูลจริง แต่ฉาบด้วยข้อคิดเห็นที่ อคติ ฯลฯ	เวียดนาม ประเทศในตะวันออกกลาง ฯลฯ - การจัดตั้งอาจไม่ต้อง ประชาสัมพันธ์ มาก และน่าจะทำได้ ง่ายในโอกาสเฉพาะหน้า เช่น การบริหาร ประเทศ ภายใต้ คณะ รักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) - ในทางลึก IA ที่จัดตั้งจะเป็นผู้ บูรณาการงานด้านข่าวสาร ข้อมูล ข่าวกรอง และทำ IO เต็มรูปแบบ 2. จัดสร้างบูรณาการการทำงานด้าน IO ในลักษณะอื่น ๆ (หาก IA ไม่ สามารถจัดตั้งได้) เช่น กำหนดให้ หน่วยงานที่มีอยู่หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งเป็น “ศูนย์บูรณาการ ปฏิบัติการ IO” ของไทยให้เต็ม รูปแบบ (ไม่ใช่ “ศูนย์ประสาน” เช่น ที่เป็นอยู่) - ในทางปฏิบัติหน่วยงานดังกล่าว ควรเป็นผู้ควบคุม “กลไก” IO จำนวนมากที่สุด เช่น หน่วยทหาร สำนักข่าวกรองแห่งชาติ	สร้างบูรณาการการทำงาน โดย การแบ่งงาน อาทิ - การประมวลข้อมูลเปิด = กต. - การหาข้อมูลเชิงลึก/ ข่าวกรอง = สชช. กต. หน่วยข่าวทหาร - การทำ IO โดยข้อมูลเปิด = กต. - การทำ IO โดยข้อมูลลับ ลวง พราง = หน่วยข่าวทหาร
---	---	---

จากตารางวิเคราะห์ จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-สิ่งท้าทาย (SWOT Analysis) ของประเทศไทย
ข้างต้น ทำให้เห็นทางออก หรือแนวทางพัฒนายุทธศาสตร์เสริมสร้างปฏิบัติการสารสนเทศของไทยให้
สมบูรณ์ขึ้นใน 4 มิติ ได้แก่

2.1 ยุทธศาสตร์เชิงรุกและสร้างภูมิคุ้มกัน – สาระสำคัญของยุทธศาสตร์นี้คือการ “สร้างสินทรัพย์ด้านภาพลักษณ์” ขึ้นโดยอาศัยจุดแข็งของไทยควบคู่ไปกับโอกาสที่เปิดให้ไทย (SO) ผ่านช่องทางการทูตสาธารณะ (public diplomacy) หรือการประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณะ (public relations) ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศเพื่อนบ้านและประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศ เกิดความรู้สึกที่ดีต่อไทย

2.2 ยุทธศาสตร์แก้ไขและวางรากฐาน – เป็นการนำโอกาสมาแก้จุดอ่อน (WO) สาระสำคัญของยุทธศาสตร์นี้คือการ “ปรับปรุงหรือปฏิรูปโครงสร้างองค์กรและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านปฏิบัติการสารสนเทศ” รวมทั้งวางยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนต่อเนื่องและเสริมสร้างบูรณาการการทำงานของหน่วยงานเหล่านี้ อาทิ จัดตั้งองค์กรในลักษณะกระทรวงข่าวสารของกัมพูชา หรือ Information Authorities ในหลายประเทศ โดยระหว่างที่ยังไม่สามารถดำเนินการนี้ได้ ก็อาจต้องกำหนดหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็น “เจ้าภาพหลัก” เพื่อเป็นศูนย์บูรณาการปฏิบัติการสารสนเทศของไทย

2.3 ยุทธศาสตร์เชิงรับ – สาระสำคัญของยุทธศาสตร์นี้ได้แก่ การปิดจุดอ่อนและสกัดสิ่งทำลาย (WT) โดยในขณะที่ยังไม่สามารถปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและกระบวนการทำงานตามข้อ 2 ได้ ก็ต้องมีการกำหนด “แนวทางการทำงานด้านปฏิบัติการข่าวสาร” (IO protocol) ซึ่งระบุขอบเขตหน้าที่และหน่วยงานรับผิดชอบในปฏิบัติการสารสนเทศให้ครบถ้วนทั้งวงจร ทั้งปฏิบัติการในแบบหรือบนข้อมูลเปิด และปฏิบัติการนอกแบบบนข้อมูลเชิงลวงและพราง การกำหนดแนวทางการทำงาน (protocol) ดังกล่าวจะทำให้การรับมือของไทยในยามวิกฤติหรือในยามที่เกิดปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมีความชัดเจนในความรับผิดชอบ และมีปฏิบัติการสารสนเทศที่ครบวงจรทั้งในแบบและนอกแบบ

2.4 ยุทธศาสตร์ตั้งรับและรื้อกลับ - สาระสำคัญของยุทธศาสตร์นี้ได้แก่ การใช้จุดแข็งของไทย “สร้างพันธมิตร” (ST) กับมหาอำนาจ มิตรประเทศ และองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ฝ่ายต่าง ๆ เหล่านี้สามารถส่งสัญญาณเตือนไทย (early warning) ก่อนปัญหาจะเกิดขึ้น รวมทั้งสนับสนุนไทยในการจัดการกับปัญหา

รายละเอียดวิธีการและการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ทั้งสี่ปรากฏอยู่ในตาราง SWOT Analysis ทั้งนี้ จากยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ข้างต้น อาจประมวลสรุปเป็น “ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย” ต่อปฏิบัติการสารสนเทศของไทย ใน 2 สถานะ ได้ดังนี้

1. ในภาวะปกติ – ต้องมีการ

1.1 เสริมสร้าง “อำนาจละมุน (Soft Power)” ตามรายละเอียดในช่องตาราง SO หรือยุทธศาสตร์เชิงรุกและเสริมภูมิทัศน์ด้านทุน เป็นสิ่งที่ไทยต้องดำเนินอย่างต่อเนื่องและสร้างสรรค์ต่อไป เพื่อวางรากฐานความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีต่อประเทศเพื่อนบ้าน มหาอำนาจ รวมทั้งประเทศและองค์กรต่าง ๆ ที่มีศักยภาพเป็นพันธมิตรกับไทย ซึ่งปัจจุบัน การเสริมสร้างอำนาจละมุนเป็นเรื่องที่กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการอยู่ในระดับหนึ่ง โดยอาจต้องเสริมด้วยการดำเนินการของหน่วยงานกึ่งรัฐหรือที่มีรัฐวิสาหกิจ ดังเช่นองค์กรส่งเสริมภาพลักษณ์ของญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เป็นต้น

1.2 เสริมสร้างประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ในกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค ACMECS, GMS หรือในกรอบทวิภาคี ทั้งนี้ ก็เพื่อเพิ่มพูนให้ผลประโยชน์ที่ผูกโยงไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การคมนาคม โครงสร้างพื้นฐาน สะสมจนมีจำนวนมหาศาลเกินกว่าสองฝ่ายจะมองข้ามหรือละทิ้งได้ในยามที่ทั้งคู่เกิดปัญหากระทบกระทั่งกันเป็นรายการถี่ การดำเนินเช่นนี้สอดคล้องกับแนวทาง Functionalism ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาไปสู่ประชาคมยุโรป (European Community) และพิสูจน์แล้วว่าเกิดผลสัมฤทธิ์ทำให้ประเทศที่เคยเป็นคู่กรณีในสงครามหันมาร่วมมือกันอย่างแนบแน่นขึ้น พร้อมไปกับการยอมรับที่จะระงับข้อพิพาทความขัดแย้งที่มีขึ้นต่อมาโดยสันติวิธีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้นโยบายเชิงรุกก็คือการสร้างกรอบความร่วมมือขึ้นมาใหม่ที่มีเจตน์จำนงค์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกัมพูชาในระยะยาว ได้แก่การสร้างประชาคม กัมพูชา-ลาว-ไทย (Cambodia-Laos-Thailand Community-หรือ CALATHAI) ขึ้นมาใหม่โดยอาศัยความใกล้ชิดระหว่างประเทศทั้งสามในด้านวัฒนธรรมและศาสนา จะเป็นองค์การความร่วมมือที่เล็กแต่เข้มข้นกว่าอาเซียน เหมือนดังองค์การ Benelux Community ซึ่งประกอบไปด้วยเบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และลักเซมเบิร์ก ซึ่งเข้มข้นกว่าสหภาพยุโรป*¹⁹

1.3 พัฒนากลไกเฝ้าระวังที่ส่งสัญญาณเตือนก่อนปัญหา หรือเมื่อปัญหากำลังขยายตัวรวดเร็ว โดยกลไกนี้ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องภายในประเทศ และอีกส่วนมาจากมิตรประเทศหรือองค์กรที่เป็นมิตรจากภายนอก ตามรายละเอียดในช่องตาราง ST ข้างต้น

2. ในภาวะวิกฤติหรือภาวะปัญหา – ต้องมี

2.1 ปฏิบัติการสารสนเทศที่ครบวงจร ทั้งการตอบโต้ในแบบ นอกแบบ หรือกึ่งในแบบกึ่งนอกแบบ

19 Ariyapruchya, Somkiati “The Win-Win Way for Cambodia and Thailand” , Bangkok Post, 23 July 2008

2.2 หน่วยงานดำเนินการซึ่งมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามข้อ 2.1 อย่างชัดเจน เช่น แนวคิด Strategic Communication ในบทที่ 2 กล่าวว่า เรื่องปฏิบัติการสารสนเทศเป็นงานของฝ่ายความมั่นคง ในขณะที่ฝ่ายพลเรือนจะดำเนินการเรื่องการใช้อำนาจละมุน และการทูตสาธารณะ เป็นต้น

ทั้งนี้ จะก่อให้เกิดปฏิบัติการสารสนเทศที่ครบวงจรได้ จะต้องมีการปฏิรูปหรือปรับปรุง โครงสร้างกลไก การทำงาน และบูรณาการของหน่วยงานด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งหน่วยงานกลาง ด้านสารสนเทศ (information authorities) หรือศูนย์บูรณาการปฏิบัติการ ดังรายละเอียดในตาราง SWOT Analysis ภายใต้อุทธศาสตร์แก้ไขและวางรากฐาน (WO) และยุทธศาสตร์เชิงรับ (WT)

บทที่ 6

การอภิปรายผล

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาประเด็นที่มีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่มีพลวัตตอบโต้กันไปมา ได้แก่ ปฏิบัติการสารสนเทศของไทยและของกัมพูชาภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งกรณีพื้นที่ปราสาทพระวิหาร ซึ่งในความเป็นจริงมีข้อมูลอีกหลายกลุ่มหลายมิติที่การวิจัยไม่สามารถครอบคลุมได้หมดภายใต้ระยะเวลาวิจัยที่จำกัด

การอภิปรายผลในบทนี้มีจุดประสงค์เพื่อ (1) สรุปความเชื่อมโยงของประเด็นการวิจัยกับผลและข้อเสนอ ให้สะดวกขึ้นต่อความเข้าใจเบื้องต้นที่จำเป็น (2) ขยายความในบางประเด็นที่อาจมีคำถามเพิ่มเติมจากผู้อ่าน ทั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในงานวิจัยโดยตรง เช่น การนำข้อเสนอเรื่องประชาคม กัมพูชา-ลาว-ไทย (Cambodia-Lao-Thai Community เรียกว่า CALATHAI) ไปสู่การปฏิบัติและผลที่เป็นรูปธรรม รูปแบบและการบริหารจัดการข้อมูลขององค์กรกลางที่ปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Authority) หรือคำถามที่เชื่อมโยงกับประเด็นอื่น ๆ นอกเหนือขอบเขตของงานวิจัย เช่น นโยบายการพัฒนาเป็นประชาคมอาเซียนต่อปฏิบัติการสารสนเทศของไทย (3) ประเด็นสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. สรุปความเชื่อมโยง คำถามการวิจัย ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติการสารสนเทศ

โปรดดูตารางสรุปความเชื่อมโยงระหว่างคำถามการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติการสารสนเทศ ในผนวก 2

2. การขยายความประเด็นที่อาจมีคำถาม

2.1 ข้อเสนอ CALATHAI และการปฏิบัติเป็นรูปธรรมให้เกิดผลสำเร็จ

ประชาคมกัมพูชา-ลาว-ไทย (Cambodia-Laos-Thai Community) หรือที่เรียกโดยย่อว่า CALATHAI เป็นข้อเสนอแนะทางยุทธศาสตร์เชิงรุกประการหนึ่งจาก SWOT Analysis ที่วางอยู่บนจุดแข็งและโอกาสของไทย (บทที่ 5 หน้า 113) ทั้งนี้ สิ่งที่ทำให้ CALATHAI แตกต่างจากกรอบความร่วมมืออื่นๆ ที่มีไทย ลาว กัมพูชา ตลอดจนประเทศอื่น ๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีวัฒนธรรมใกล้เคียงกันเป็นสมาชิกอยู่แล้ว เช่น ASEAN ACMECS หรือ GMS ก็คือ ในขณะที่ ACMECS และ GMS เน้นโครงการหรือกิจกรรมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา (functional cooperation) ให้

เพิ่มพูนขึ้นจนผูกโยงประเทศสมาชิกให้ตระหนักถึงผลได้ร่วมกันที่เหนือกว่าความขัดแย้งที่อาจมีขึ้น โดยเฉพาะความขัดแย้งสองฝ่าย ข้อเสนอเรื่อง CALATHAI นั้นก็ใช้หลักการเดียวกันคือ การมีกิจกรรมร่วมกัน แต่เป็นกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการใช้อำนาจละมุนในการสร้างสถาบันร่วมกัน การสร้างคุณค่า วัฒนธรรมและนโยบายร่วมกัน (โปรดดูหน้า 12 และ 13) โดยเริ่มที่การสร้าง “ความรู้สึกที่ดีต่อกัน” (good will) โดยเฉพาะบนพื้นฐานความชื่นชมที่ประเทศเพื่อนบ้าน (เริ่มจากลาว และกัมพูชา) มีต่อไทยก่อน โดยการสร้างความรู้สึกที่ดีนี้มีจุดเน้นที่เยาวชน และสามารถกระทำผ่านจุดแข็งเรื่องความช่วยเหลือด้านการศึกษาที่ไทยให้กับประเทศเพื่อนบ้านไปพร้อม ๆ กับความนิยมที่เยาวชนประเทศเพื่อนบ้านมีต่อวัฒนธรรมร่วมสมัย (pop culture) ของไทย ในทำนองเดียวกับปฏิบัติการสารสนเทศและการสร้างภาพลักษณ์ประเทศ (branding) ที่ญี่ปุ่นกระทำผ่านโครงการเรือเยาวชน หรือที่เกาหลีได้ทำผ่านการสร้างความนิยม K-Pop รูปแบบต่าง ๆ

กล่าวโดยเจาะจงขึ้นก็คือ โครงการแรก ๆ ภายใต้กรอบ CALATHAI สามารถต่อยอดได้จากความร่วมมือด้านการศึกษาไทย-ลาว-กัมพูชา ที่ดำเนินอยู่แล้วในปัจจุบัน (top-up/ add-on) โดยในปีหนึ่ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยไทยทั้งรัฐและเอกชนให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาลาวและกัมพูชานั้น ทางของไทยสามารถใช้โอกาสปิดภาคการศึกษาดำเนินโครงการในทำนอง “ค่ายเยาวชนสัมพันธ์สร้างสรรค์ชุมชน” โดยสนับสนุนเบี้ยเลี้ยงค่าใช้จ่ายและสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษากัมพูชา-ลาว-ไทย มาร่วมเข้าค่ายทำกิจกรรมสนุก ๆ และสร้างสรรค์ร่วมกันอย่างเป็นระบบต่อเนื่องกันไปรุ่นแล้วรุ่นเล่าโดยกิจกรรมที่จัดให้ทำในช่วงเวลาประมาณ 2-3 เดือนของการปิดภาคการศึกษาอาจมีลักษณะเป็นการ “ลงพื้นที่” ที่ห่างไกลออกไปจากที่ตั้งมหาวิทยาลัยของตนเพื่อดำเนินงานค่ายพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสาธารณสุขชุมชน เกษตรกรรมพอเพียง พลังงานและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ฯลฯ ส่วนหนึ่งเพื่อให้ นักศึกษากัมพูชาและลาวตระหนักว่า หลายพื้นที่ในประเทศไทยก็ยังมีสภาพที่ต้องการความช่วยเหลือไม่แตกต่างไปจากในประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนั้นยังเป็นการให้โอกาสพัฒนาทักษะนอกหลักสูตรที่นักศึกษากัมพูชาและลาวจะสามารถนำไปใช้ได้ ในประเทศของตน อย่างไรก็ดี เป้าหมายที่สำคัญกว่านี้ก็คือ การสร้างความรู้สึกผูกพันต่อกันจากการผลักดันเป็นผู้นำกิจกรรมและประสบการณ์ที่น่าประทับใจ สนุกสนาน (เช่น การจัดให้พักกับครอบครัวไทยในพื้นที่ การเชิญดาราไทยยอดนิยมมาร่วมทำกิจกรรมสนุกสนานต่าง ๆ ด้วย) ในทำนองที่คล้ายกับโครงการเรือเยาวชนของญี่ปุ่น โดยความรู้สึกด้านบวกต่าง ๆ เหล่านี้จะดึงดูดผู้เข้าร่วมกิจกรรมไปยาวนาน แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะได้พัฒนาจากสถานะเยาวชนไปเป็นคนทำงานหรือกระทั่งเป็นผู้นำผู้บริหาร ผู้กำหนดนโยบายในอนาคตแล้วก็ตาม การดำเนินการกิจกรรมร่วมกันเช่นนี้เป็นการสร้าง

ความคุ้นเคยระหว่างผู้นำ (Elite Socialization) เพื่อส่งเสริมกระบวนการความร่วมมือและบูรณาการตามทฤษฎีของ Joseph S. Nye ซึ่งได้กล่าวถึงในหน้า 21 ข้างต้น

ในการดำเนินกิจกรรมข้างต้นภายใต้กรอบ CALATHAI จำเป็นต้องมีหน่วยงานกลางที่จัดรูปแบบกิจกรรม รับผิดชอบการดำเนินการ และประสานงานกับมหาวิทยาลัยทั้งรัฐและเอกชนต่าง ๆ ซึ่งจะจัดนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ อาจมอบหมายกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (หรือชื่อเดิมคือ สำนักพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ Thailand International Cooperation Agency - TICA) ของกระทรวงการต่างประเทศ เป็นหน่วยงานกลางดังกล่าวเนื่องจากมีประสบการณ์ด้านการให้ความช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้าน สามารถตั้งโครงการเพื่อของบประมาณจากรัฐได้ และเป็นที่รู้จักกว้างขวางในระดับหนึ่งอยู่แล้ว โดยมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชนหลายแห่งได้เชิญผู้แทน TICA เป็นกรรมการในการพิจารณาให้ทุนนักศึกษาประเทศเพื่อนบ้านเป็นประจำด้วย

นอกเหนือจากการดำเนินโครงการ “ค่ายเยาวชนสัมพันธ์สร้างสรรค์ชุมชน” ข้างต้นแล้ว กรมความร่วมมือระหว่างประเทศยังอาจจัดทำ “ทำเนียบเยาวชนร่วมค่าย” เพื่อพิจารณาจัดกิจกรรมพบปะระหว่างรุ่น รวมทั้งประสานงานให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จัดทำ “ทำเนียบศิษย์เก่าของนักศึกษากัมพูชาและลาว” ของแต่ละแห่ง เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้สถานเอกอัครราชทูตไทยในกัมพูชาและลาว หาทางเชิญศิษย์เก่าที่จบการศึกษาจากประเทศไทยเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานเอกอัครราชทูตฯ หรือของไทยในต่างประเทศต่อไป ซึ่งเท่ากับเป็นการติดตามสานสัมพันธ์เชิงรุกกับเยาวชนกัมพูชาและลาวที่มีพื้นฐานประสบการณ์ในประเทศไทยให้เกิดความรู้สึกที่ดีและผูกพันต่อกันไปอย่างต่อเนื่องในระยะยาวด้วย

2.2 การจัดตั้งองค์กรกลางปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Authority) และการบริหารข้อมูล

การจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศ ในทำนองที่คล้ายกับกระทรวงข่าวสารและสารสนเทศของกัมพูชา หรือ Informational Authorities ของอีกหลายประเทศ เป็นข้อเสนอแนะทางนโยบายเชิงแก้ไขเพื่อวางรากฐานจาก SWOT Analysis (บทที่ 5 หน้า 110, 111) เพื่อก้าวข้ามจุดอ่อนที่ทำให้ไทยมีขีดความสามารถน้อยกว่าประเทศอื่น (แม้จะเป็นประเทศที่เล็กกว่า เช่น กัมพูชา) และเพื่อใช้โอกาสที่ไทยอยู่ระหว่างปฏิรูปประเทศให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 22 พฤษภาคม 2557 รวมทั้งความจำเป็นที่ต้องตอบโต้กับสื่อมวลชนและองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ ที่มักเผยแพร่ “ข่าวลบ” หรือสารสนเทศที่ไม่เป็นคุณต่อไทยในเรื่องต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิ สถานการณ์

จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความไม่ปลอดภัยและไม่ได้มาตรฐานทางการบินพลเรือน การค้ามนุษย์ แรงงานทาสในภาคประมง การประมงที่ผิดกฎหมายและทำลายสภาพแวดล้อม ผู้พลัดถิ่นชาวโรฮิงจา ฯลฯ

องค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศควรมีรูปแบบการบริหารองค์กร วิธีการทำงานและการประเมินผลการทำงานอย่างไร คงต้องเป็นประเด็นเพื่อการวิจัยอย่างละเอียดต่อไป โดยควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับ (1) ประสบการณ์การจัดตั้งและบริหารองค์กรในทำนองเดียวกันของชาติอื่น ๆ (2) หน่วยงานของรัฐรูปแบบอื่นที่มีใช้ราชการ และ (3) องค์กรข่าวภาคเอกชน เพื่อประยุกต์จุดแข็งมาใช้กับองค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศของไทย

ทั้งนี้ โดยที่องค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศมีจุดประสงค์ที่ต้องบรรลุในหลายมิติ เช่น ต้องสามารถปฏิบัติการสารสนเทศได้ทั้งในแบบและนอกแบบ สามารถปฏิบัติงานได้คล่องตัวเป็นอิสระ และต้องได้บุคลากรที่มีความสามารถพร้อมรับมือกับประเด็นโจมตีไทยที่ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ การ “ออกแบบ” องค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศนี้จึงไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากจุดประสงค์อันหลากหลายนี้อาจแย้งกันอยู่ในบางมิติ อย่างไรก็ดี อาจทดลองเสนอว่าองค์กรกลางฯ น่าจะมีรูปแบบสำคัญ ได้แก่

1. ไม่ใช่ “ส่วนราชการ” แต่อาจเป็นหน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐในลักษณะพิเศษ เช่น เป็น “องค์การมหาชน (Public Organization)” ซึ่งดำเนินการกิจเพื่อให้บริการสาธารณะ (อาทิ ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง รวมทั้งชี้แจงและตอบโต้ในเรื่องที่ไทยถูกโจมตีทั้งต่อประชาชนไทย ผู้โจมตี และคดกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ) ไม่แสวงหาผลกำไร และมุ่งหมายใช้ทรัพยากรและบุคคลให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด

2. อาจเป็นหน่วยงานลักษณะพิเศษ เช่น สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ซึ่งสามารถดำเนินการเป็นอิสระ (เช่น ไทยพีบีเอสสามารถวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของภาครัฐต่าง ๆ ได้) แต่ขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลมหาชน หรือองค์การมหาชน ได้แก่ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)

โดยรูปแบบในข้อ 1 หรือ 2 จะช่วยให้องค์กรกลางฯ สามารถปฏิบัติการสารสนเทศในเชิง “เปิด” ได้อย่างคล่องตัว เนื่องจากมีอิสระในการทำงาน และสามารถสรรหาบุคลากรที่มีความสามารถได้ด้วยตนเอง เนื่องจากบุคลากรที่จะช่วยสร้างสรรค์องค์กรกลางฯ ให้เกิดความก้าวหน้าต้องเป็นบุคลากรที่มีทั้งความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดเป็นระบบ มีทักษะในการสื่อสาร เช่น ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย และสามารถใช้เทคโนโลยีสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายทางสังคมได้กับทั้ง

สื่อมวลชนแบบเดิม ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อสารมวลชนแบบใหม่ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ไปจนถึงสื่อ social media เช่น ไลน์

ทั้งนี้ รูปแบบในข้อ 2 (องค์กรที่ถูกกำกับดูแลโดยองค์การมหาชน) อาจ “เปิดช่อง” ให้องค์กรกลางฯ สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นอิสระกว่ารูปแบบในข้อ 1 (องค์การมหาชน) ซึ่งหากจัดวางโครงสร้างอย่างเหมาะสม ก็อาจปฏิบัติการในเชิง “ปิด” ได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ดี สำหรับปฏิบัติการ “ลับ ลวง พราง” อาจต้องมีการมอบหมายให้องค์กรข่าวกรองหรือหน่วยงานทหารเป็นผู้ดำเนินการ โดยมีการประสานทำทีและข้อมูลอย่างใกล้ชิดกับองค์กรกลางเพื่อสร้างปฏิบัติการสารสนเทศในเชิงปิด สนับสนุนเชิงเปิดให้สอดคล้องกันไป

การจัดโครงสร้างองค์กรขององค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ต้องการการศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดและด้วยการเปรียบเทียบที่กล่าวมาข้างต้น และควรหลีกเลี่ยงตัวแบบการเป็นหน่วยงานราชการ เนื่องจากไม่มีความยืดหยุ่น ไม่สามารถทดแทนหรือเสริมกันระหว่างหน่วยย่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่คล่องตัวหรือสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือโจทย์ประเด็นที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ในส่วนของการบริหารจัดการองค์ความรู้ขององค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศย่อมต้องมีการลงทุนในระบบการบริหารความรู้ (Knowledge Management) เช่น ระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ และมีระเบียบปฏิบัติในการสืบค้นเรื่อง การจัดเก็บและส่งผ่านความรู้เฉพาะเรื่อง การจัดทำเอกสารสรุปที่เสร็จลงในแต่ละภารกิจ และรายการเอกสารหรือแฟ้มงาน พร้อมรายการงานที่ค้างค้างในแต่ละครั้งที่มีการเปลี่ยนตัวบุคลากรด้วย

2.3 การพัฒนาเป็นประชาคมอาเซียนและนัยต่อปฏิบัติการสารสนเทศของไทย

การพัฒนาเป็นประชาคมอาเซียน รวมทั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปลายปี 2558 มีนัยต่อปฏิบัติการสารสนเทศของไทยอย่างน้อยใน 2 ระดับ

ระดับแรก คือ ข่าวดลปที่เคยพาดพิงเฉพาะแต่ละประเทศจะถูยกกระดบเป็นการพาดพิงอาเซียนในฐานะประชาคม เช่น การพาดพิงวิจารณ์ไทย มาเลเซีย เรื่องการช่วยเหลือที่ไม่เพียงพอ หรือกระทั่งการเอาเปรียบผู้พลัดถิ่นชาวโรฮิงจา หรือแรงงานต่างด้าว อาจกลายเป็นการตั้งคำถามหรือโจมตีต่อความเป็นเอกภาพด้านนโยบายของอาเซียนในเรื่องผู้พลัดถิ่นและแรงงานต่างด้าว หรือเป็นการตั้งคำถามให้เกิดความแตกแยกระหว่างประเทศต้นทาง (เช่น พม่า ที่เป็นผู้ส่งออกผู้พลัดถิ่นโรฮิงจาแรงงานต่างด้าว) ประเทศทางผ่านหรือผู้รับ (เช่น ไทยและมาเลเซีย) ในแง่นี้ ปฏิบัติการสารสนเทศของ

ไทยจึงต้องมีการปรับเนื้อหาและวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ โดยอาจต้องมีการระดมความร่วมมือภายในอาเซียนเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพิ่มขึ้น และมีการหารือเพื่อกำหนดท่าทีกลางในการชี้แจงที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันเพิ่มขึ้น สิ่งท้าทายที่ไทยและประเทศอาเซียนอื่น ๆ ต้องประสบและควรคิดหาทางออกไว่ว่างหน้าก็คือ อาเซียนและประเทศสมาชิกจะรับมือกับการกำหนดท่าทีชี้แจงร่วมกันซึ่งอาจต้องใช้เวลานานขึ้นในการหารือ ภายใต้เงื่อนไขปฏิบัติการสารสนเทศโดยทั่วไปที่ต้องการความรวดเร็วได้อย่างไร ประเทศสมาชิกอาเซียนอาจต้องจัดตั้งกลไกประสานงาน เช่น hotline เฉพาะเรื่อง โดยเฉพาะประเด็นที่ถูกพาดพิงร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและเตรียมการชี้แจงท่าทีกลางไปพร้อม ๆ กับปล่อยให้แต่ละประเทศสมาชิกชี้แจงตอบโต้ไปตามดุลพินิจเป็นรายประเทศในเบื้องต้นไปก่อน เป็นต้น

ระดับที่สอง ปฏิบัติการสารสนเทศระหว่างคู่กรณีในความขัดแย้งที่เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน (เช่น ความขัดแย้งเรื่องดินแดน รูปแบบหรือผลผลิตทางวัฒนธรรม ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ระหว่างไทย-กัมพูชา มาเลเซีย-อินโดนีเซีย มาเลเซีย-สิงคโปร์) จะถูกตั้งคำถามเชื่อมโยงไปสู่เอกภาพและสิทธิภาพของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาให้สมาชิก ซึ่งแม้ว่าอาเซียนจะมีหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน (non-interference) แต่คงหลีกเลี่ยงได้ยากขึ้นที่ต้องให้คำอธิบายต่อกรณีดังกล่าวซึ่งสื่อมวลชนหรือฝ่ายต่าง ๆ ที่สนใจคงตั้งคำถาม ในแง่นี้ ไทย (และประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ) อาจต้องพิจารณาเตรียมคำอธิบายต่าง ๆ ไว้ นอกเหนือจากคำชี้แจงมาตรฐานในทำนองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ และไทยกับคู่กรณีกำลังหาทางแก้ไขโดยสันติด้วยกลไกทวิภาคีหรือกลไกที่คู่กรณียอมรับ ทั้งนี้ แม้ว่าอาเซียนจะมีกลไกระงับข้อพิพาทในระดับองค์กรหรือประชาคม แต่ก็ไม่ได้บังคับและขึ้นกับความสะดวกใจในการเลือกใช้ของคู่กรณี โดยสนับสนุนให้คู่กรณีแก้ไขปัญหาระหว่างกันด้วยกลไกทวิภาคีก่อน

3. ประเด็นสำหรับการวิจัยในอนาคต

ประเด็นที่อาจเป็นคำถามและแนวคำตอบในข้อ 2 ข้างต้น เป็นเรื่องที่สามารถนำไปศึกษาวิจัยให้เกิดความชัดเจนขึ้นได้ในรายละเอียดต่อไป เช่น

ประเด็นข้อเสนอ CALATHAI ในข้อ 2.1 อาจนำไปสู่งานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับ (1) โครงการพัฒนาความรู้ลึกผูกพัน เยาวชนกัมพูชา-ลาว-ไทย : กรณีศึกษาเปรียบเทียบโครงการเรือเยาวชนญี่ปุ่น-ไทย-อาเซียน (2) บทบาทของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาประชาคมกัมพูชา-ลาว-ไทย (3) CALATHAI : การจัดตั้ง ทิศทาง แนวทางพัฒนา และการประเมินผลสำเร็จ เป็นต้น

ประเด็นเรื่องการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศ ในข้อ 2.2 อาจนำไปสู่งานวิจัยเกี่ยวกับ (1) การศึกษาเปรียบเทียบองค์กรปฏิบัติการสารสนเทศ (กัมพูชา สิงคโปร์ ประเทศตะวันออกกลาง ฯลฯ) : เป้าประสงค์ ขอบเขตภารกิจ รูปแบบและการทำงาน ผลสำเร็จ และนัยต่อการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศของไทย (2) การศึกษาเปรียบเทียบองค์กรปฏิบัติการสารสนเทศของภาครัฐ กับองค์กรสื่อสารมวลชนของภาคเอกชน : การจัดโครงสร้างองค์กรและการบริหารบุคลากร ฯลฯ เป็นต้น

ประเด็นเรื่องการพัฒนาประชาคมอาเซียนและนัยต่อการปฏิบัติการสารสนเทศของไทย ในข้อ 2.3 อาจนำไปสู่งานวิจัยเกี่ยวกับ (1) ประเด็นพาดพิงอาเซียนใน 5 ปีข้างหน้า และการรับมือด้านปฏิบัติการสารสนเทศ (2) กลไกประสานงานด้านปฏิบัติการสารสนเทศระดับประชาคมอาเซียน : การศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์ของประชาคมยุโรป (หรือองค์กรภูมิภาคอื่น ๆ ที่พอเทียบเคียงได้) ฯลฯ เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงการต่างประเทศ (2554) ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบ เกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหาร และการเจรจาเขตแดนไทย

กระทรวงการต่างประเทศ (2556) 50 ประเด็น ถาม-ตอบ กรณีปราสาทพระวิหาร

กระทรวงการต่างประเทศ (2556) เบื้องลึก เบื้องหลัง การสู้คดีตีความปราสาทพระวิหาร

เจียน ชีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก. (2543). ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คาม ภาณุตานนท์. (2541). บทบาทของไทยและเวียดนามต่อปัญหาความขัดแย้งในกัมพูชา:1993-ปัจจุบัน (1998). สารนิพนธ์การศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2552) ลัทธิชาตินิยมไทย/สยามกับกัมพูชา:และกรณีศึกษาปราสาทเขาพระวิหาร. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโตโยตาประเทศไทย

พงษ์รัตน์ดา บุตรโต. (2548). ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับกัมพูชาในช่วง พ.ศ.2544-2547.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธิบดี บัวคำศรี. 2546. “ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาทั้งรัก-ทั้งชัง.” [ออนไลน์]. เข้าถึงจาก:

<http://isc.ru.ac.th/data/PS0004000.doc>

ธีระ นุชเปี่ยม. (2549). “ไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน: กรณีความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา” ใน เสรีภาพอำนาจจริยธรรมกับการเมืองไทย. เอกสารการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 7 โดยคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติและคณะรัฐศาสตรมหาวิทยาลัรรมคำแหง เมื่อวันที่ 27-29 พฤศจิกายน 2549 ณ หอประชุมพ่อบุณคำแห่งมหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 362-368. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยวิจัยแห่งชาติ.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). เขาพระวิหารระเบิดเวลาอุคคานันคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2542). กรุงศรีอยุธยาของเรา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.ศูนย์วิจัยกสิกรไทย.

(2548). ACMECS: ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย & อินโดจีน. วารสาร

กระแสดารสน์, 11 (1810): 15-17.

อำพา แก้วกำกม และกาถึ อุต. (2553). ทศนคตถึด้านสัสมและวฒนธรมของชาวกำพูชาในประเทศไทย
ถึมถึต่อความสัสมพันธ์ไทย-กำพูชา. รายงานวจัยเสนอต่อ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อำพา แก้วกำกง วทัญญู จปริสุทธิ์ และกาคิ อุต. (2556). รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ประเทศ
กัมพูชา: การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม. เสนอต่อ บริษัท อิมเมจ พลัส คอมมิวนิเคชั่น
จำกัด (ที่ปรึกษาโครงการนำร่องการศึกษาข้อมูลด้านสังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศ
อาเซียนปี 2556 เพื่อใช้ประกอบการจัดทำนโยบายและแผนการลงทุนเพื่อสังคมของกลุ่ม ปตท.)

ภาษาอังกฤษ

Ariyapruchya, Somkiati. "The Win-Win Way for Cambodia and Thailand", Bangkok Post, 23 July 2008

Dougherty, James E, Pfaltzgraff, Robert L. "Contending Theories of International Relations,
Harper & Row Publishers, New York, 1981

Entman, Robert M. *Projections of Power: Framing news, public opinion, and U.S. foreign policy*. Chicago: Chicago University Press, 2004.

Gilboa, Eytan. "Searching for a Theory of Public Diplomacy." *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616 (March 2008), p. 55-77.

Kasetsiri, Charnvit; Sothirak Pou; Chachavalpongpun, Pavin. *Preah Vihear: A Guide to the Thai-Cambodian Conflict and Its Solutions*. Bangkok: White Lotus Press, 2013.

Melissen, Jan, ed. *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*. New York, New York: Palgrave Macmillan, 2007.

Neilson, Robert E. and Kuehl, Daniel T, "Evolutionary Change in Revolutionary Times: A Case for a New National Security Education Program," *National Security Strategy Quarterly* (Autumn 1999), p. 40.

Nye, Joseph S., Jr. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs, 2004, p. 2.

US Army Information Operations Primer: Fundamentals of Information Operations November 2011.

ผนวก 1

แนวคำถามสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง

โครงการได้จัดกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 6 กลุ่มดังกล่าวในบทที่ 3 และได้จัดทำแนวคำถามดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่ฝ่ายนโยบายและฝ่ายปฏิบัติการกองบัญชาการป้องกันจันทบุรี และ ตราดและกองบัญชาการที่บริเวณใกล้กับชายแดน ไทย-กัมพูชาบริเวณปราสาทพระวิหาร กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้บริหารของกองทัพเรือ และกลุ่มที่ 2 ผู้เกี่ยวข้องด้านชายแดน และ กลุ่ม 5 นักวิชาการ มีแนวคำถามดังต่อไปนี้
- 2 พื้นที่ความขัดแย้งในด้านความมั่นคงชายแดน เป็นของใคร ใครถูกกำหนดว่า เป็นผู้รุกราน
- 3 วัตถุประสงค์ การผลิตข่าวสาร กระบวนการนำเสนอประเด็นความขัดแย้ง
- 4 การเข้าถึงพื้นที่สื่อของฝ่ายกัมพูชา การใช้เวทีด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- 5 บทบาทและการดำเนินงานของนโยบายการทูตสาธารณะในการลดความขัดแย้ง
- 6 การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงของไทยในการปฏิบัติการข่าวสาร
- 7 บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านการปฏิบัติการสารสนเทศและข่าวสาร
- 8 ปัญหา อุปสรรค
2. กลุ่มบุคคลที่ 6 คือประชาชนชาวไทยที่อาศัยอยู่ตามชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณปราสาทพระวิหาร มีแนวคำถามดังต่อไปนี้

คำถามเกี่ยวกับช่องทางการสื่อสาร

1. ท่านได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นด้านชายแดนไทย-กัมพูชา จากช่องทางใด?
2. ท่านได้รับรู้ข่าวหรือบทวิเคราะห์เชิงความเห็น ที่รวมถึงประเด็นเรื่องชายแดน จากแหล่งใด (มาตรา 1 ถึง 5 โดย 1 คือน้อยที่สุด 5 คือตลอดเวลา):

- o เพื่อน
- o วิทยุ
- o หนังสือพิมพ์
- o โทรทัศน์
- o อินเทอร์เน็ต (หน้าข่าวหรือวิเคราะห์)
- o อินเทอร์เน็ต (สังคมออนไลน์)

3. ท่านใช้เว็บไซต์หรือหน้าโซเชียลมีเดียหน้าใดบ่อยที่สุด

คำถามเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของ “สาร”

4. ท่านพูดและอ่านภาษาใดเป็นภาษาหลัก

5. ท่านอ่านข่าวภาษาไทย ภาษากัมพูชา หรือภาษาอังกฤษ

6. ข่าวสารประเภทใดที่เป็นข่าวสำคัญที่ท่านได้รับจากช่องทางต่างๆ

7. ท่านคิดว่า ประเด็นอะไรมีความสำคัญที่สุดในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

8. ท่านเข้าใจว่า นโยบายรัฐบาลอะไรที่สำคัญที่สุดในประเด็นนี้ และในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา

9. ท่านเคยรู้สึกไหมว่า การสื่อสารของรัฐบาลไทยมีความสับสนและขัดแย้งกันในตัว หากท่านเคย ท่านยกตัวอย่างได้หรือไม่

10. ท่านคิดว่า อะไรคือเหตุผลของแต่ละฝ่าย (ไทย/กัมพูชา) เกี่ยวกับการอ้างสิทธิเหนือดินแดนบริเวณรอบๆ ปราสาทพระวิหาร

คำถามเกี่ยวกับการตีความทางความคิดและผลทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการรับสาร

11. ประเด็นเรื่องปราสาทพระวิหารสำคัญแค่ไหนสำหรับท่าน

12. ท่านรู้สึกว่าคุณเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาปราสาทพระวิหารมากน้อยเพียงใด

13. ท่านเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย หรือเห็นเป็นอย่างอื่น เกี่ยวกับนโยบายรัฐบาลไทยในเรื่องนี้ และที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

14. ท่านเชื่อหรือไม่ว่า คำพูดของรัฐบาลไทยตรงกับกรกระทำ

15. ท่านเชื่อถือข่าวสารจากแหล่งใด

16. ท่าน ไม่เชื่อถือข่าวสารจากแหล่งใด

17. ท่านมักเลือกที่จะรับข่าวสารจากแหล่งใด ระหว่างไทย กัมพูชา และภาษาอังกฤษ

18. ข่าวสารภาษาไทยที่ท่านเห็นว่า น่าเชื่อถือมากกว่า

19. ข่าวสารมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของท่านเพียงใด

20. ท่านเคยร่วมชุมนุมประท้วงหรือไม่

21. ท่านเคยพยายามเปลี่ยนความคิดของใครในประเด็นปราสาทพระวิหารหรือไม่ หากเคย โปรดอธิบาย

คำถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์

22.หากท่านเป็นประชาชนสัญชาติไทย ปัจจัยใดที่มีความสำคัญต่อท่านในการมีสัญชาติไทย

23.ชุมชนท้องถิ่นของท่านมีลักษณะเด่นอย่างไรที่ทำให้มันมีความพิเศษ ท่านรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากน้อยเพียงใด

24.ท่านใช้เวลาเข้าสังคมกับคนกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงใด 1 = น้อย 5 = มาก

คนที่มิเชื่อ ชาติเดียวกับ ท่าน	คนที่นับถือ ศาสนาเดียวกัน นิกายเดียวกัน		เพื่อนบ้าน	เพื่อน ร่วมงาน	เพื่อนเก่า จาก โรงเรียน
--------------------------------------	---	--	------------	-------------------	-------------------------------

25.ท่านมีเพื่อนต่างเชื้อชาติหรือต่างชาติหรือไม่

26.ความเห็นของเพื่อนของท่าน ส่งผลต่อความเห็นของท่านในประเด็นปราสาทพระวิหารมากน้อยเพียงใด

27.เวลาท่านอธิบายให้คนอื่นฟังเกี่ยวกับตัวท่าน มิติต่างๆ ข้างล่าง มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด
1 = ไม่สำคัญ 5 = สำคัญ

อาชีพ	เชื้อชาติ (ไทย ลาว กัมพูชา)	ภาษาที่ ท่านใช้	ศาสนา	ความ สนใจ	ครอบครัว ของ ท่าน	รายได้	ระดับ การศึกษา	อื่นๆ (โปรด อธิบาย)
-------	-----------------------------------	--------------------	-------	--------------	-------------------------	--------	-------------------	---------------------------

3. กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารระดับสูงและเจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงชายแดน จะมีแนวคำถามดังนี้

คำถามสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านสารสนเทศและผู้กำหนดนโยบาย

1. ท่านใช้ช่องทางใดในการส่งสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับชายแดนไทย-กัมพูชา
2. ข่าวสารที่ส่งเป็นภาษาใด และอยู่ในรูปแบบใดบ้าง
3. ท่านคิดว่า ปัจจัยต่างๆ ข้างต้น ส่งผลทางจิตต่อผู้รับสารอย่างไรบ้าง
4. ใครคือกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารจากภาครัฐ
5. มีวิธีการใดบ้างที่ใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อโน้มน้าวให้เปลี่ยนความคิดหรือพฤติกรรม
6. ช่องทางการโน้มน้าวเป็นบูรณาการหรือไม่ มีประสิทธิผลหรือไม่
7. ฝ่ายไทยและกัมพูชามีความพยายามอย่างไรในการรักษาความสัมพันธ์ทวิภาคีให้ดี และความพยายามเหล่านั้นได้ผลหรือไม่
8. ในปฏิบัติการสารสนเทศและการทูตสาธารณะ องค์ประกอบอะไรบ้างที่ท่านได้พยายามกำหนดและปรับเปลี่ยน ในการดำเนินการดังกล่าว มีเป้าประสงค์ด้านผลประโยชน์ของชาติ และนโยบายรวมทั้งเป้าประสงค์อย่างไร
9. กลุ่มเป้าหมายของปฏิบัติการสารสนเทศภาครัฐคือใคร และท่านประสบความสำเร็จเพียงใดในการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมาย
10. ภาครัฐและสื่อมวลชนมีแผนงาน แนวคิด สาร และปฏิบัติการอย่างไรบ้าง และมีการบูรณาการหรือไม่

11.ภาครัฐได้บูรณาการการดำเนินงานปฏิบัติการสารสนเทศเข้ากับเครื่องมืออำนาจรัฐอื่นๆ เช่น เชิงเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง และด้านการทูต อย่างไรบ้าง

4. กลุ่มที่ 4 สื่อมวลชน มีแนวคำถามดังต่อไปนี้

1.ความคล้ายและความแตกต่างของการทำงาน/การปฏิบัติการสารสนเทศและสงครามข่าวสารของสื่อไทยกับสื่อกัมพูชา และการเชื่อมประสานหรือการทำงานร่วมกันระหว่างสื่อกับรัฐบาลหรือส่วนกลางในกรณีเหตุการณ์ความขัดแย้งปราสาทพระวิหารสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (2551-2554)

2.กระบวนการของการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศและสงครามข่าวสารผ่านสื่อทั้งฝั่งของประเทศไทยและกัมพูชามีลักษณะและลำดับการนำเสนอเป็นเช่นใด และมีกลไกการทำงานอย่างไรบ้าง

3.สารที่ปรากฏในสื่อซึ่งต้องการสื่อสารถึงประชาชนของฝั่งไทยและกัมพูชามีลักษณะหรือข้อความมุ่งเน้นไปในทิศทางใด การช่วงชิงความได้เปรียบหรือมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและผลหรือการรับรู้ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องในเนื้อความมีใครบ้าง

4.ข้อคิดจากประสบการณ์ทำงานด้านข่าวของไทยกับกัมพูชา ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้การปฏิบัติการและสงครามข่าวสารต่อภาคส่วนต่างๆ เช่น ประชาชนที่อาศัยตามชายแดน ภาคธุรกิจ รัฐบาลและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

5.จุดแข็งและจุดอ่อนของการปฏิบัติการสารสนเทศและสงครามข่าวสารของสื่อไทยกับสื่อกัมพูชา ปัญหาและอุปสรรคของการนำเสนอข่าวสาร

6.แนวทางการปฏิบัติการด้านข่าวสารของสื่อไทยควรยึดหลักการและมีทิศทางอย่างไรเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคม มีความน่าเชื่อถือ การเป็นแหล่งอ้างอิง และความสามารถในการชี้หน้าที่เกิดประโยชน์กับสังคมไทย และสังคมระหว่างประเทศ มีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน

7.นอกจากสื่อแล้ว หน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือบุคคลใดบ้างที่ควรมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทในการปฏิบัติการสารสนเทศข่าวสารอาจผ่านสื่อหรือช่องทางอื่นๆ และควรใช้หลักการการปฏิบัติการสารสนเทศและข่าวสารทำงานร่วมกับสื่อหรือไม่ ควรใช้วิธีการและแนวทางอย่างไร

8.ปัจจัยที่มีส่วนต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับเพื่อนบ้านได้แก่อะไรบ้าง และการใช้ปฏิบัติการสารสนเทศและข่าวสารมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงมากน้อยเพียงใด

9.ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการปฏิบัติการข่าวสารของ
รัฐบาลไทยในการรับมือกับกรณีความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน และแนวโน้มการสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนาคตควรดำเนินการอย่างไร

ผนวก 2

ตารางสรุปความเชื่อมโยงระหว่างคำถามการวิจัย ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติการสารสนเทศ

คำถามการวิจัย	ผลการวิจัย	อ้างอิงเนื้อหางานวิจัย
1. ปฏิบัติการสารสนเทศเรื่องพื้นที่ปราสาทพระวิหารของกัมพูชาและของไทย (บทที่ 1 ข้อ 1.3) 1.1 มีลักษณะอย่างไร แตกต่างกันอย่างไร มีจุดอ่อน-จุดแข็งอย่างไร	<u>ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา</u> มีลักษณะ 1. มีลักษณะเชิงรุก เป็นฝ่ายเปิดโจทก์ ประเด็น และข้อกล่าวหา 2. สารที่นำเสนอ (grand narrative) มีความชัดเจน สอดคล้องกันระหว่างประเด็นหลักประเด็นย่อย มีพลังในการโน้มน้าว <u>ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทย</u> มีลักษณะ 1. เชิงรับ คือตามแก้ข้อกล่าวหา 2. สารที่นำเสนอ (grand narrative) ไม่ชัดหรือไม่มีชีวิตชีวา เป็นการอธิบายท่าทีแต่ไม่มีพลังในการโน้มน้าว <u>สรุป</u> ปฏิบัติการสารสนเทศของกัมพูชาส่วนใหญ่มีจุดแข็ง ในขณะที่ปฏิบัติการสารสนเทศของไทยส่วนใหญ่มีข้ออ่อน	- รายละเอียดสารที่กัมพูชานำเสนอ โปรดดูบทที่ 4 ข้อ 2.1.1–2.1.6 - รายละเอียดสารที่ฝ่ายไทยตามแก้ฝ่ายกัมพูชา โปรดดูบทที่ 4 ข้อ 3.3 - ตารางที่ 1 ในบทที่ 5 ขยายภาพสรุปให้ชัดเจน
1.2 มีปัจจัยอะไรที่ส่งผลให้ปฏิบัติการสารสนเทศมีลักษณะเช่นนั้น	<u>ฝ่ายกัมพูชา</u> 1. หน่วยงานที่ปฏิบัติการสารสนเทศมีความหลากหลาย ครอบคลุม มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนต่อเนื่อง และดำเนินการครบเครื่องทั้งในกรอบ นอกกรอบ ทั้งปฏิบัติการเปิดโดยอาศัยข้อเท็จจริง และปฏิบัติการปล่อยข่าวเชิงลวงหรือพราง 2. สังคมการเมืองของประเทศมีความแตกแยกในระดับต่ำ 3. รัฐบาลมีความต่อเนื่องทางการเมือง มีเอกภาพสูง ทำให้เกิดบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน และความต่อเนื่องของนโยบาย	- ปัจจัยเกื้อหนุนปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายกัมพูชา โปรดอ่าน บทที่ 4 ข้อ 2.2

คำถามการวิจัย	ผลการวิจัย	อ้างอิงเนื้อหางานวิจัย
	4. การควบคุมสื่อภายในประเทศที่ค่อนข้างเบ็ดเสร็จ 5. ความได้เปรียบโดยธรรมชาติจากการเป็นประเทศเล็ก <u>ฝ่ายไทย</u> 1. หน่วยงานที่ปฏิบัติการสารสนเทศไม่ครบวงจร ขาดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ต่อเนื่อง ดำเนินได้แต่เพียงปฏิบัติการ “ในแบบ” บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง 2. สังคมการเมืองของประเทศไทยมีความแตกแยกระดับสูง กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง (colour/ street political movement) ใช้ประเด็นระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือ (politicization of international issues) และ/หรือปลุกกระแสชาตินิยมเพื่อโจมตีผู้ไม่เห็นด้วยไม่ว่าจะเป็นกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ส่วนราชการ นักวิชาการ หรือกระทั่งรัฐบาล 3. รัฐบาลเปลี่ยนแปลงบ่อย และไม่ค่อยมีเอกภาพ ขาดความต่อเนื่องทางนโยบาย 4. บูรณาการการทำงานของส่วนราชการยังไม่สมบูรณ์ แต่ละหน่วยงานค่อนข้างแยกส่วนจากกัน 5. สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการแสดงออก ภาครัฐไม่สามารถควบคุมได้ สื่อบางสื่อเป็นเครื่องมือของกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีแนวคิดชาตินิยมสุดโต่ง	- ปัจจัยที่ส่งผลให้ปฏิบัติการสารสนเทศของฝ่ายไทยมีข้ออ่อนมากกว่าจุดแข็ง โปรดอ่าน บทที่ 4 ข้อ 3.6 และ 3.2
2. ผลกระทบของปฏิบัติการสารสนเทศเรื่องพื้นที่ปราสาทพระ	<u>ฝ่ายกัมพูชา</u> - ส่งผลกระทบที่กว้างขวางทั้งในพื้นที่ชายแดน และในทางระหว่างประเทศ	- รายละเอียดในบทที่ 4 ข้อ 4.2 และ 4.1

คำถามการวิจัย	ผลการวิจัย	อ้างอิงเนื้อหางานวิจัย
วิหารที่มีต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา เป็นอย่างไร	<u>ฝ่ายไทย</u> - ส่งผลจำกัด คือยังยั้งฝ่ายกัมพูชาได้ในระดับข้อเท็จจริงบางเรื่อง แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ในเรื่องความรู้สึกคล้อยตามของผู้รับสารโดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดน	- รายละเอียดในบทที่ 4 ข้อ 4.2
3. ควรมีการปรับปรุงพัฒนาปฏิบัติการสารสนเทศของไทยอย่างไร 3.1 ให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น	3.1 การจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศ (Information Authority) จะช่วยให้ปฏิบัติการสารสนเทศของไทย “ครบเครื่อง” ทั้งการกระจายข้อมูล เปิด กิ่งเปิด หรือข้อมูลเชิงลับ ลวง พราง ซึ่งจะทำให้ไทยแข็งแรง ตอบโต้ และกระจายข่าวสารในทุกมิติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในระหว่างที่ยังไม่สามารถจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อปฏิบัติการสารสนเทศขึ้นได้ ฝ่ายไทยก็อาจพิจารณากำหนด “แนวทางการทำงานด้านปฏิบัติการข่าวสาร” (IO protocol) ซึ่งระบุขอบเขตหน้าที่และหน่วยงานรับผิดชอบในปฏิบัติการสารสนเทศให้ครบถ้วนทั้งวงจร ทั้งปฏิบัติการในแบบหรือบนข้อมูลเปิด และปฏิบัติการนอกแบบบนข้อมูลเชิงลวงและพราง	- รายละเอียดในบทที่ 5 ข้อ 2 โดยเฉพาะข้อ 2.2 และโปรตุเกสตารางที่ 2 ประกอบด้วย - บทที่ 6 ข้อ 2.2 อภิปรายเรื่องรูปแบบขององค์กรกลางฯ นี้ เพื่อเปิดประเด็นให้กับการศึกษาวิจัยต่อ ๆ ไปตามข้อ 3 ของบทที่ 6
3.2 ให้เกิดผลบวกต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับกัมพูชา (บทที่ 5 ข้อ 2 ตารางที่ 2 และบทที่ 6 ข้อ 2.1)	3.2 สร้างกรอบความร่วมมือใหม่ อาทิ ข้อเสนอเรื่อง <u>CALATHAI</u> ที่เน้นสร้างความรู้สึกที่ดีต่อไทยของเยาวชนกัมพูชาผ่านกิจกรรมนอกหลักสูตรและการปล่อยให้อินเทอร์เน็ตด้านบวกค่อย ๆ ซึมลึกอย่างแนบเนียน โดยอาศัยจุดแข็งของไทยด้านการศึกษาและวัฒนธรรมยอดนิยมในทำนองเดียวกับโครงการเรือเยาวชนของญี่ปุ่น	- หลักการของกรอบความร่วมมือทำนองนี้ และข้อเสนอ CALATHAI โปรตุเกสบทที่ 5 ในส่วนที่อยู่ถัดจากตารางที่ 2 โดยเฉพาะข้อ 1.2

คำถามการวิจัย	ผลการวิจัย	อ้างอิงเนื้อหางานวิจัย
		- บทที่ 6 ข้อ 2.1 อภิปรายข้อเสนอกิจกรรมและการดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้กรอบ CALATHA เพื่อเปิดประเด็นให้กับการศึกษาวิจัยต่อ ๆ ไปตามข้อ 3 ของบทที่ 6

ประวัติ

คำนำหน้า ☒ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว

ตำแหน่งทางวิชาการ ☐ ศ. ☐ รศ. ☐ ผศ. ☒ อื่นๆ _____ ดร. _____

ชื่อผู้วิจัย ดร.สมเกียรติ

นามสกุลผู้วิจัย อริยปรัชญา

ชื่อภาษาอังกฤษ Dr.Somkiati

นามสกุลภาษาอังกฤษ Ariyapruchya

วัน/เดือน/ปี เกิด

ที่อยู่ (บ้าน)

จังหวัด (บ้าน)

รหัสไปรษณีย์ (บ้าน)

โทรศัพท์ (บ้าน)

แฟกซ์ (บ้าน)

ที่อยู่ (ที่ทำงาน) สถาบันการทูตและการต่างประเทศ (อาคารรัตนคุณากร) มหาวิทยาลัยรังสิต
เลขที่ 52/347 หมู่บ้านเมืองเอก ถ.พหลโยธิน ต.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000

จังหวัด (ที่ทำงาน) จังหวัดปทุมธานี

รหัสไปรษณีย์ (ที่ทำงาน) 12000

โทรศัพท์ (ที่ทำงาน) 02-997-2222 ต่อ 4088, 4090 / 081-3486042

แฟกซ์ (ที่ทำงาน) 02-997-2222 ต่อ 4091

E-mail Address : sariyapruchya@yahoo.com / sariyapruchya@gmail.com

ปริญญาตรี

สาขา B.A. (Hons) Economics and Politics

ปีที่จบ

สถาบัน Lancaster University

ประเทศ U.K.

ปริญญาโท

สาขา M.A. International Relations
ปีที่ยื่น
สถาบัน The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University
ประเทศ U.S.A.

สาขา M.A.L.D. International Economics
ปีที่ยื่น
สถาบัน The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University
ประเทศ U.S.A.

ปริญญาเอก

สาขา Ph.D. International Economics
ปีที่ยื่น
สถาบัน The Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University
ประเทศ U.S.A.

ผลงานวิจัยที่ได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการภายในประเทศ (โปรดระบุหัวข้อประชุม/สัมมนา และสถานที่ด้วย)

1. เรื่อง “ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงในประเทศจีนต่อการประมงในจังหวัด เชียงรายและจังหวัดอุบลราชธานี” (Impact of China’s Dams on the Mekong River on Chiangrai and Ubon Ratchathani Fisheries) โดย ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, สมเกียรติ อริยปรัชญา, คามพ์ สุคนธทรัพย์ และ ธนศักดิ์ วหาวิศาล

เสนอในผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 28 “งานวิจัยก้าวหน้าปัญญาก้าวหน้าไกล” 28th National Graduate Research Conference “Advancing Knowledge through Graduate Research” วันที่ 28 มิถุนายน 2556 ณ หอประชุมนานาชาติ John XXIII มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ

2. เรื่อง “ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตมหาวิทยาลัยรังสิต ปีการศึกษา 2553 รุ่นที่ 22” (Employment Status of Rangsit University Graduates - Academic Year B.E. 2553 Batch 22) โดย สมเกียรติ อริยปรัชญา และ ปราณี ทัดศรี

เสนอในการประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2556 (RSU Research Conference 2013) วันที่ 4 เมษายน 2556

3. เรื่อง “ความเป็นไปได้ของผลกระทบของเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงในประเทศจีนต่อระดับและปริมาณน้ำที่เชียงแสนและโขงเจียม” (Possible Impact of China's Dams on the Mekong River on the Water Level and Water Flow at Chiang Saen and Khong Chiam) โดย สมเกียรติ อริยปรัชญา, ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์, ดามพ์ สุคนธ์ทรัพย์ และ ธนศักดิ์ วหาวิศาล

เสนอในการประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยรังสิต ประจำปี 2557 (RSU Research Conference 2014) วันที่ 3 เมษายน 2557

สาขาวิชาที่นักวิจัยเชี่ยวชาญ

การทูตและการต่างประเทศ